Agata Kristi

ŽMOGŽUDYSTĖ KALE TRAUKINYJE

Agata Kristi

ŽMOGŽUDYSTĖ KALE TRAUKINYJE

Agata Kristi

ŽMOGŽUDYSTĖ KALE TRAUKINYJE

verte
DANGUOLĖ KUISIENĖ

Antrasis fotografuotinis leidimas

Ž

LEIDYKLA „ŽIDINYS"
VILNIUS 1990

UDK ~~820-31~~
Kr264

Agatha Christie MURDER IN THE CALAIS COACH
New York, 1935

VEIKĖJAI

Inspektorius Erkiulis Puaro — belgas seklys, tarptautiniame ekspresė akis į akį susidūręs su žudiku, pademonstruoja savo metodų efektyvumą ....
Direktorius mesje Bukas — atstovauja Tarptautinei miegamųjų vagonų kompanijai; įprašo Puaro atskleisti nepaprastai sudėtingą žmogžudystę ....
Palydovas Pjeras Mišelis — budi vagone, kuriame įvyksta nusikaltimas ....
Daktaras Konstantinas — nustato, kad dešinioji žudiko ranka nežinojo, ką darė kairioji ....

AUKA IR ĮTARIAMI ASMENYS

Merė Debenhem — anglė guvernantė, kurios judesiai tokie ramūs ir lygūs, kaip ir jos šukuosena ....
Pulkininkas Arbetnotas — jo prancūzų kalbos žinios ribotos, bet iškalbingumas žodinėje dvikovoje su belgu nepralenkiamas ....
Hektoras Mak-Kvinas — sekretorius *de luxe*, mokantis daug kalbų ....
Misteris Retčetas — šis pseudofilantropas ne tiek mielaširdingas, kiek klastingas ....
Antonijus Foskarelis — žinios liejasi iš šio įdegusio, smarkaus italo kaip kraujas iš nužudytojo žaizdų
Edvardas Henris Mastermenas — kuklus, akuratus, nedraugingas anglas viską smerkiančiu, išmuštruoto tarno veidu ....
Sairesas Hardmenas — amerikiečių komivojažeris, kuris žino daugiau, negu pasako ir pasako daugiau, negu žino ....
Kunigaikštienė Dragomirova — rusė *grande dame*, kurios perlai tokie dideli, kad jų tikrumu neįma-

noma patikėti, kaip ir pasakojimu ....

Greta Olson — švedė, diplomuota medicinos sesuo avies veidu, paskutinė iš įtariamųjų, mačiusi auką gyvą

Misis Haberd — tipiška amerikietė ekonomė; ji nepaliaujamai šneka, tačiau jos veiksmai byloja daugiau, negu žodžiai ....

Hildegarda Šmit — rusės kunigaikštienės kambarinė, giliai įpainiota į žmogžudystę traukinyje ....

Grafas Andreni — jam Vengrijos ambasada reikalinga labiau, negu jis jai ....

Grafienė Andreni — jauniausia, žavingiausia iš visų sniegynuose įstrigusio traukinio keleivių ....

PIRMOJI DALIS

FAKTAI

PIRMASIS SKYRIUS

Į „TAURŲ" EKSPRESĄ ĮLIPA ŽYMUS KELEIVIS

Buvo ankstyvas žiemos rytas, penkta valanda vietos laiku. Sirijoje prie Alepo stoties perono stovėjo traukinys, geležinkelio žinynuose vadinamas didingu „Taurų" ekspreso vardu. Jame buvo vagonas-restoranas, vienas miegamasis ir du vietinio susisiekimo vagonai.

Prie miegamojo vagono laiptelių stovėjo jaunas prancūzų leitenantas, spindintis visa savo munduro grožybe, ir kalbėjosi su mažu žmogučiu, iki ausų apsimuturiavusiu galybe šalikų, iš kurių kyšojo tik raudona nosis ir užriestų ūsų galiukai.

Smarkiai šalo, ir misija išlydėti garbingą svečią buvo visai nepavydėtina, bet leitenantas Diuboskas vyriškai vykdė savo pareigą. Iš jo lūpų liejosi grakščios frazės puikia prancūzų kalba. Teisybę sakant, jis gerai nesuprato, kas čia dėjosi. Tiesa, sklido kažkokie gandai, kaip ir visada tokiais atvejais. O generolas — jo generolas — vis labiau ir labiau niaukėsi. Ir tada iš kažkur,— rodos, net iš pačios Anglijos — atvyko tas belgas. Praslinko pilna keistos įtampos savaitė. O paskui prasidėjo netikėti dalykai. Vienas labai žymus karininkas nusižudė, kitas staiga išėjo į atsargą, susirūpinę veidai vėl tapo ramūs, karinė parengtis buvo atšaukta. Ir generolas, leitenanto Diubosko generolas, staiga atjaunėjo dešimčia metų.

Diuboskas netyčia nugirdo dalį pasikalbėjimo tarp savo generolo ir nepažįstamojo. „Jūs išgelbėjote mus, *mon cher*[1],— jausmingai pasakė generolas, ir jo dideli balti ūsai suvirpėjo.— Jūs išgelbėjote prancūzų armijos garbę — jūs padėjote

[1] Mano mielas *(pranc.)*.

išvengti kraujo praliejimo! Nežinau, kaip jums atsidėkoti, kad atsiliepėte į mano prašymą. Atvažiavote iš tokios tolybės..."

Į tai nepažįstamasis (jis buvo vardu Erkiulis Puaro) prideramai atsakė: „Na ką jūs, generole, nejau manote, aš užmiršau, kad jūs išgelbėjote man gyvybę?" Tada generolas savo ruožtu vėl kažką pasakė, visiškai paneigdamas savo nuopelnus praeityje; po to, dar kelis kartus paminėję Prancūziją, Belgiją, garbę, orumą ir kitus panašius dalykus, jie širdingai apsikabino, ir pašnekesys baigėsi.

Apie ką buvo kalbama, leitenantas Diuboskas vis dar nesuprato, bet kadangi jam buvo pavesta išlydėti mesje Puaro „Taurų" ekspresu, jis vykdė savo pareigą itin karštai ir uoliai, kaip ir derėjo jaunam karininkui, kurio laukė puiki karjera.

— Šiandien sekmadienis,— tarė leitenantas Diuboskas.— Rytoj vakare, pirmadienį, jūs būsite Stambule.

Jau ne pirmą kartą jis sakė tuos žodžius. Juk kalbantis perone, prieš išvykstant traukiniui, sunku išvengti pasikartojimo.

— Taip, taip,— sutiko Puaro.

— Ir ten, aš manau, ketinate praleisti kelias dienas.

— *Mais oui*[1]. Aš dar niekad nesu buvęs Stambule. Gaila būtų pravažiuoti pro šalį — *comme ça*[2].— Jis išraiškingai spragtelėjo pirštais.— Aš neskubu — galiu pabūti ten kaip turistas keletą dienų.

— *La Sainte Sophie* labai graži,— tarė leitenantas Diuboskas, pats savo akimis nematęs šitos katedros.

Pūstelėjo šaltas vėjo gūsis. Abu vyrai susitraukė. Leitenantas Diuboskas vogčiomis žvilgtelėjo į laikrodį. Be penkių penkta — liko tik penkios minutės.

Pamanęs, kad svečias galėjo pastebėti jo žvilgsnį, jis tučtuojau vėl ėmė šnekėti.

— Mažai kas keliauja šiuo metų laiku, — tarė jis, pažvelgęs aukštyn į miegamojo vagono langus.

— Galimas daiktas,— sutiko Puaro.

— Tikėkimės, kad jūsų nesulaikys pusnynai Taurų kalnuose!

— Ar tokių dalykų pasitaiko?

---

[1] Na žinoma *(pranc.)*.
[2] Va taip *(pranc.)*.

— Pasitaiko. Tiesa, šiais metais dar nebuvo taip atsitikę.

— Ką gi, tikėsimės, kad viskas bus kuo geriausiai,— pasakė Puaro.— Koks oras dabar Europoje, blogas?

— Labai blogas. Balkanuose daug sniego.

— Vokietijoje, girdėjau, taip pat.

— *Eh bien*[1],— skubiai tarė leitenantas Diuboskas, jausdamas, kad pašnekesys vėl nutruks.— Rytoj vakare, septynios keturiasdešimt, jūs būsite Konstantinopolyje.

— Taip,— pasakė Puaro ir kalbėjo toliau, stengdamasis kaip nors palaikyti pašnekesį,— girdėjau, *La Sainte Sophie* labai graži.

— Nuostabi, aš neabejoju.

Virš jų galvų vienoje miegamojo vagono kupe prasiskyrė užuolaidėlės, ir jauna moteris pažvelgė pro langą.

Nuo praėjusio ketvirtadienio, kai išvažiavo iš Bagdado, Merė Debenhem buvo beveik nemiegojusi. Neužmigo ji nei traukinyje į Kirkuką, nei poilsio kambaryje Mosule, nei praėjusią naktį šiame traukinyje. Jai atsibodo gulėti atmerktomis akimis tvankioje kupe, ji atsikėlė ir pažvelgė pro langą.

Tikriausiai Alepas. Žiūrėti čia, žinoma, nėra ko. Tik ilgas, blankiai apšviestas peronas, netoliese girdėti kažkas įnirtingai barasi arabiškai. Du vyrai po langu kalbasi prancūziškai. Vienas — prancūzų karininkas, kitas — mažas žmogutis su didžiuliais ūsais. Ji nežymiai šyptelėjo. Niekada nebuvo mačiusi taip apsimuturiavusio žmogaus! Tur būt, lauke labai šalta! Todėl traukinys taip smarkiai šildomas. Ji pamėgino nuleisti langą žemiau, bet nepajėgė.

Miegamojo vagono palydovas priėjo prie vyriškių.

— Traukinys tuojau pat išvažiuoja,— pasakė jis.— Mesje, prašom į vagoną.

Mažasis žmogutis nusiėmė skrybėlę. Kokia keista jo galva — tikras kiaušinis! Ir Merė Debenhem nusišypsojo, užmiršusi savo rūpesčius. Na ir juokingas žmogutis. Iš tų neužaugų, su kuriais niekas per daug nesiskaito.

Leitenantas Diuboskas tuo metu sakė atsisveikinimo kalbą. Jis buvo jau seniai ją apgalvojęs ir laikė atmintyje iki paskutinės minutės. Tai buvo puiki, sklandi kalba.

---

[1] Na ką gi *(pranc.)*.

Nenorėdamas nusileisti, Puaro atsakė ne mažiau sklandžiai...

— *En voiture, Monsieur*[1],— pasakė palydovas.

Visa savo išvaizda rodydamas didžiausią nepasitenkinimą, mesje Puaro įlipo į traukinį. Palydovas įlipo paskui jį. Atsisveikindamas Puaro pamojavo ranka. Leitenantas Diuboskas atidavė pagarbą. Traukinys, smarkiai truktelėjęs, lėtai nuvažiavo.

— *Enfin*[2]!— sumurmėjo Erkiulis Puaro.

— Br-r-r,— susigūžė leitenantas Diuboskas, tik dabar pajutęs, kaip smarkiai sušalo.

— *Voilà, Monsieur!*— Palydovas išraiškingu mostu atkreipė Puaro dėmesį į kupe prabangą ir į tai, kaip tvarkingai sudėtas jo bagažas.— Mažąjį mesje lagaminėlį aš padėjau čia.

Ištiesta ranka buvo tokia iškalbinga, jog Erkiulis Puaro įdėjo į ją sulankstytą banknotą.

— *Merci, Monsieur.*— Palydovas iškart pagyvėjo ir ėmė kalbėti dalykiškai.— Mesje bilietai pas mane. Malonėkite ir pasą. Mesje išlipa Stambule, taip?

Mesje Puaro linktelėjo.

— Aš manau, keleivių traukinyje nedaug?— paklausė jis.

— Nedaug, mesje. Be jūsų, mano vagone dar du keleiviai — abu anglai. Pulkininkas iš Indijos ir jauna anglė ledi iš Bagdado. Ar mesje dar ko nors reikia?

Mesje paprašė buteliuko Perje.

„Penkta valanda ryto nelabai tinkamas laikas pradėti kelionę",— pagalvojo Puaro. Iki aušros dar dvi valandos. Patenkintas sėkmingai atlikta delikačia misija ir žinodamas, kad šią naktį miegas bus trumpas, Puaro susirietė kamputyje ir užmigo.

Kai pabudo, buvo jau pusė dešimtos, ir jis nuskubėjo į vagoną-restoraną išgerti karštos kavos.

Ten sėdėjo tik viena lankytoja, matyt, toji jauna anglė, apie kurią kalbėjo palydovas,— aukšta, liekna, tamsiaplaukė, maždaug dvidešimt aštuonerių metų amžiaus. Iš to, kaip šaltai, dalykiškai ji valgė pusryčius ir šūktelėjo kelneriui dar atnešti kavos, galėjai spręsti, kad tai daug mačiusi keliautoja. Ji vil-

---

[1] Prašom į vagoną, mesje *(pranc.)*.
[2] Pagaliau *(pranc.)*.

kėjo tamsia kažkokios plonos medžiagos suknele, su kuria patogu važiuoti tvankiame traukinyje.

Erkiulis Puaro, neturėdamas geresnio užsiėmimo, slapčiomis apžiūrinėjo merginą.

„Savarankiška jauna moteris,— nutarė jis,— tokia niekur neprapuls. Santūri, praktiška ledi." Puaro netgi patiko griežti, taisyklingi jos bruožai ir švelniai blyški oda. Patiko ir juodi blizgantys plaukai, sudėti tvarkingomis bangomis, ir pilkos akys — šaltos, abejingos. Bet ji perdaug praktiška, nusprendė Puaro, ir *„jolie femme"*[1] jos nepavadinsi.

Tuo metu į vagoną-restoraną įėjo kitas keleivis. Aukštas vyriškis, kokių keturiasdešimties—penkiasdešimties metų amžiaus, išdžiūvęs, įdegusio veido, pašarmojusiais smilkiniais.

„Pulkininkas iš Indijos",— tarė sau Puaro.

Vyriškis linktelėjo merginai.

— Labas rytas, mis Debenhem.

— Sveiki, pulkininke Arbetnotai.

Pulkininkas priėjo prie staliuko ir pasirėmė rankomis į priešais stovinčios kėdės atramą.

— Ar neprieštarausite?— paklausė jis.

— Žinoma, ne. Sėskitės.

— Matote, per pusryčius ne visada norisi šnekėtis.

— Taigi. Bet, šiaip ar taip, aš nesikandžioju.

Pulkininkas atsisėdo.

— Kelneri!— sušuko jis įsakmiai ir užsakė kiaušinių ir kavos.

Jo žvilgsnis minutėlę stabtelėjo ties Erkiuliu Puaro, bet tuoj pat abejingai nuslydo tolyn. Puaro puikiai pažinojo anglus ir iškart atspėjo jo mintį: „Tai tik niekingas užsienietis."

Abu anglai, kaip ir dera šios tautybės atstovams, beveik nesišnekėjo. Persimetė tik keliais trumpais sakiniais, ir mergina, tuojau pakilusi, grįžo į savo kupe.

Per priešpiečius jiedu vėl sėdėjo prie vieno staliuko ir vėl nekreipė jokio dėmesio į trečiąjį keleivį. Dabar jų pokalbis buvo gyvesnis, negu pusryčių metu. Pulkininkas Arbetnotas pasakojo apie Pendžabą ir retkarčiais kai ko paklausdavo merginą apie Bagdadą, kur ji, pasirodo, tarnavo guvernante. Be-

---

[1] Žavi moteris *(pranc.)*.

sikalbant išaiškėjo, kad jie turi bendrų draugų, ir abu iškart tapo nuoširdesni ir ne tokie šaltai mandagūs. Jie minėjo bičiulį Tomį ir dar kažkokį Redžį. Pulkininkas pasiteiravo, ar ji važiuosianti tiesiai į Angliją, ar sustosianti Stambule.

— Ne, nesustosiu, važiuosiu tiesiai į Angliją.

— O argi negaila?

— Aš esu važiavusi šiuo keliu prieš dvejus metus ir praleidusi Stambule tris dienas.

— Ak štai kaip. O aš tuo netgi džiaugiuosi, nes ir pats neketinu sustoti.

Jis nerangiai linktelėjo ir paraudo.

„Mūsų pulkininkas linkęs greit įsimylėti," — pagalvojo Erkiulis Puaro; ši mintis jį pralinksmino. „Ką gi, kelionė traukiniu taip pat pavojinga, kaip ir laivu."

Mis Debenhem ramiai atsakė, kad jai šitai irgi malonu. Jos balsas buvo gana santūrus.

Erkiulis Puaro pastebėjo, kad pulkininkas ją palydėjo į kupe. Vėliau, kai traukinys važiavo vaizdingais Taurų kalnų slėniais, jiedu kartu stovėjo koridoriuje. Kai priekyje pasirodė Kilikijos vartai, mergina staiga atsiduso. Puaro, stovįs netoliese, išgirdo, kaip ji sušnibždėjo:

— Kokia grožybė! Aš norėčiau... norėčiau...

— Ko?

— Ramiai džiaugtis ja!

Arbetnotas nieko neatsakė. Jo keturkampas smakras, rodės, pasidarė dar griežtesnis ir nuožmesnis.

— Dievas mato, kaip aš norėčiau, kad jūs greičiau išsipainiotumėt iš viso šito,— tarė jis.

— Tyliau, maldauju. Tyliau.

— A, nieko.— Jis piktai žvilgtelėjo į Puaro pusę. Paskui kalbėjo toliau:— Man nepatinka, kad jūs turite būti guvernante, kad turite lakstyti, varinėjama tironių mamyčių ir įkyrių jų vaikelių.

Ji nusijuokė taip, tarsi vieną akimirką būtų atsipalaidavusi nuo įprasto santūrumo.

— O, negalvokite taip. Užguitos guvernantės — tai jau senas mitas. Patikėkite, tėvai bijo manęs, o ne aš jų.

Daugiau jie nesikalbėjo. Arbetnotas, tur būt, susigėdo savo išsišokimo.

„Keista čia komedija",— susimąstęs tarė sau Puaro.

Ši mintis vėliau jam dar ne kartą ateidavo į galvą.

Tą vakarą, maždaug pusę dvylikos, jie atvyko į Konją. Abu anglai išėjo pamiklinti kojų ir vaikštinėjo pirmyn ir atgal apsnigtu peronu.

Mesje Puaro liko vagone ir pro langą stebėjo judrų stoties gyvenimą. Tačiau, pasėdėjęs dešimt minučių, nusprendė, kad gurkšnis tyro oro visai ne pro šalį ir jam. Jis rūpestingai apsirengė — įsisupo į kelis paltus, apsimuturiavo šalikais, o dailius savo pusbačius įspraudė į kaliošus. Taip apsirėdęs, atsargiai nusileido laipteliais ir ėmė žingsniuoti peronu. Bevaikštinėdamas jis nuėjo iki pat garvežio.

Tik iš balsų Puaro atpažino dvi neaiškias figūras, stovinčias bagažo vagono šešėlyje.

Kalbėjo Arbetnotas:

— Mere...

Mergina nutraukė jį:

— Tik ne dabar. Dabar ne laikas. Kai viskas bus baigta. Kai viskas praeis... tada...

Puaro droviai pasuko atgal. Jis buvo nustebintas.

Jis vos atpažino mis Debenhem balsą, visada tokį ramų, santūrų...

„Įdomu",— tarė jis sau.

Sekančią dieną jam pasirodė, kad anglai susipykę. Jiedu beveik nesikalbėjo. Mergina atrodė kažko sunerimusi, pajuodusiais paakiais.

Maždaug pusę trijų dienos traukinys staiga sustojo. Keleiviai iškišo galvas pro langus. Prie bėgių stovėjo būrelis žmonių ir viens kitam rodė kažką po vagonu-restoranu.

Puaro persisvėrė per langą ir kreipėsi į bėgantį pro šalį miegamojo vagono palydovą. Šis paaiškino, kas įvyko. Puaro įtraukė galvą atgal ir atsisukęs vos nesusidūrė su Mere Debenhem, kuri stovėjo jam už nugaros.

— Kas atsitiko?— paklausė ji prancūziškai, dusdama nuo susijaudinimo.— Kodėl mes stovime?

Nieko, madmuazel. Kažkas užsidegė po vagonu-restoranu. Nieko rimto. Gaisrą jau užgesino. Gedimą tuoj pašalins. Būkite rami, jokio pavojaus nėra.

Ji mostelėjo ranka, tarsi nuvydama mintį apie pavojų, kaip visiškai nereikšmingą dalyką.

— Taip, taip, aš suprantu. Bet *laikas!*

— Laikas?

— Taip, mes užtruksime.

— Gali būti,— sutiko Puaro.

— Bet aš negaliu pavėluoti! Šis traukinys turi būti Stambule 6.55, o man dar reikia persikelti per Bosforą ir suspėti į „Simplono—Rytų" ekspresą, kuris išvažiuoja devintą valandą. Jeigu mes čia užtruksime bent vieną ar dvi valandas, nespėsime į kitą traukinį.

— Taip, gali būti,— sutiko mesje Puaro.

Jis smalsiai į ją pažiūrėjo. Jos ranka ant lango rėmo drebėjo, lūpos virpėjo.

— Ar tai jums labai svarbu, madmuazel?— paklausė jis.

— Taip. Labai. Aš... aš būtinai turiu suspėti į tą traukinį.

Ji nusisuko nuo jo ir nuėjo koridoriumi prie pulkininko Arbetnoto.

Pasirodė, mergina nerimavo visai be reikalo. Po dešimties minučių traukinys pajudėjo. Kelyje padidinęs greitį, į Haidarpašą jis atvyko pavėlavęs tik penkias minutes.

Bosforas tą dieną siautėjo, todėl, keldamasis per jį, Puaro nebuvo patenkintas. Garlaivyje jis išsiskyrė su savo kelionės draugais ir daugiau jų nebematė.

Nuo Galatos tilto jis nuvyko tiesiai į „Tokatlijano" viešbutį.

ANTRASIS SKYRIUS

„TOKATLIJANO" VIEŠBUTIS

Viešbutyje Erkiulis Puaro paprašė kambario su vonia. Paskui nuėjo pas šveicorių ir pasiteiravo laiškų.

Jo laukė trys laiškai ir telegrama. Pamatęs telegramą, Puaro nustebęs kilstelėjo antakius. Ji buvo netikėta.

Kaip visada, rūpestingai, neskubėdamas, jis atplėšė telegramą ir perskaitė aiškiai išspausdintus žodžius:

Kasnerio byla nelauktai pakrypo taip kaip buvote pranašavęs. Skubiai grįžkite.

— *Voilà ce qui est embêtant*[1],— apmaudžiai sumurmėjo Puaro. Jis žvilgtelėjo į laikrodį.

— Man reikia išvažiuoti šįvakar,— tarė jis šveicoriui.— Kada išvyksta „Simplono—Rytų" ekspresas?

— Devintą valandą, mesje.

— Ar galite gauti bilietą miegamajame vagone?

— Žinoma, mesje. Tokiu metų laiku visai nesunku. Traukiniai beveik tušti. Jums pirmos ar antros klasės bilietą?

— Pirmos.

— *Très bien*[2]. Kur važiuojate, mesje?

— Į Londoną.

— *Bien, Monsieur.* Aš paimsiu jums bilietą iki Londono ir užsakysiu kupe miegamajame vagone STAMBULAS—KALE.

Puaro vėl žvilgterėjo į laikrodį. Buvo be dešimt aštuonios.

— Ar aš dar spėsiu papietauti?

— Puikiausiai, mesje.

Mažasis belgas linktelėjo. Priėjęs prie administratoriaus, jis atsisakė kambario ir per holą nužingsniavo į restoraną.

Kai Puaro užsakinėjo pietus, ant peties pajuto kažkieno ranką.

— O, *mon vieux*[3], koks malonus netikėtumas,— pasakė balsas už jo nugaros.

Užpakalyje stovėjo nedidelis, apkūnus pagyvenęs žmogus, *en brosse*[4] apkirptais plaukais. Jis džiugiai šypsojo.

Puaro pašoko.

— Mesje Bukas!

— Mesje Puaro!

Mesje Bukas buvo belgas, tarptautinės miegamųjų vagonų kompanijos direktorius, ir su buvusia belgų policijos žvaigžde pasižino jau nuo senų laikų.

---

[1] Kaip pikta *(pranc.)*.
[2] Puiku *(pranc.)*.
[3] Drauguži *(pranc.)*.
[4] Trumpai *(pranc.)*.

— Toli nuo namų atsidūrėte, *mon cher,*— pasakė mesje Bukas.

— Turėjau vieną reikaliuką Sirijoje.

— Štai kaip! Ir kada ruošiatės namo?

— Šįvakar.

— Puiku! Aš taip pat. Teisingiau, aš važiuoju iki Lozanos, ten turiu reikalų. Jūs, aš manau, važiuojate ekspresu „Simplonas—Rytai".

— Taip. Aš ką tik paprašiau, kad man užsakytų kupe. Ketinau čia pabūti kelias dienas, bet gavau telegramą — kviečia grįžti į Angliją svarbiu reikalu.

— O!— atsiduso mesje Bukas.— *Les affaires — les affaires!*[1] Bet jūs dabar tapote pasauline garsenybe, *mon vieux!*

— Taip, šį tą pasiekiau,— atsakė Erkiulis Puaro, stengdamasis atrodyti kuklus, bet tai jam nepavyko.

Mesje Bukas nusijuokė.

— Susitiksime vėliau.

Puaro laukė nelengvas uždavinys — suvalgyti sriubą, nesušlapinus savo ilgų ūsų.

Susidorojęs su šiuo uždaviniu, jis ėmė laukti antro patiekalo ir tuo tarpu žvalgėsi po salę. Restorane buvo tik šeši septyni žmonės, ir iš tų septynių tik du sudomino Erkiulį Puaro.

Tie du sėdėjo prie vieno stalo netoliese. Jaunesnysis buvo simpatiškas jaunas vyriškis, kokių trisdešimties metų amžiaus, aiškiai amerikietis. Tačiau mažojo detektyvo dėmesį patraukė ne jis, o jo draugas.

Tai buvo šešiasdešimties — septyniasdešimties metų vyriškis. Iš pirmo žvilgsnio jis atrodė tipiškas filantropas. Pliktelėjusi galva, aukšta kakta ir besišypsanti burna su dviem eilėm baltutėlių dirbtinių dantų — viskas, rodės, liudijo jį esant geraširdį. Ir tik akys — mažutės, gudrios — sakė ką kita. Tarp kitko, ne tik akys. Kai žmogus, kažką pasakęs jaunam savo draugui, apsidairė po salę, jo žvilgsnis akimirką stabtelėjo ties Puaro: tas žvilgsnis buvo nenatūraliai įtemptas ir keistai priešiškas.

---

[1] Reikalai, reikalai! *(pranc.)*.

Netrukus jis pakilo.

— Hektorai, apmokėk sąskaitą,— tarė jis prikimusiu balsu. Tas keistas tylus balsas buvo kažkoks grasus.

Kai Puaro susitiko su savo draugu vestibiulyje, amerikiečiai ėjo iš viešbučio. Jų lagaminus nešė į mašiną. Jaunesnysis gatvėje stebėjo, kaip jie kraunami. Po kelių minučių jis atidarė stiklines duris ir pasakė:

— Viskas paruošta, misteri Retčetai.

Vyresnysis kažką burbtelėjo ir išėjo.

— *Eh bien,*— tarė Puaro.— Ką jūs galvojate apie tuodu?

— Jie amerikiečiai,— atsakė mesje Bukas.

— Žinoma, amerikiečiai, bet aš klausiu, kaip jie jums patiko.

— Jaunesnysis man pasirodė visai nieko sau.

— O antrasis?

— Teisybę sakant, drauguži, aš juo nesidomėjau. Jis man padarė nemalonų įspūdį. O jums?

Erkiulis Puaro valandėlę patylėjo.

— Kai jis praėjo pro šalį ten, restorane,— pagaliau ištarė jis,— mane apėmė keistas jausmas. Rodės, tarsi žvėris — plėšrus žvėris, suprantate, tikras plėšrūnas!— praėjo pro šalį.

— Bet vis dėlto jis atrodė labai padorus.

— *Précisément!*[1] Bet kūnas — tai narvas: viskas atrodo padoriai, o pro grotas žiūri plėšrus žvėris.

— Jūsų laki vaizduotė, *mon vieux,*— tarė mesje Bukas.

— Gal būt. Bet aš negaliu atsikratyti minties, kad blogis praėjo visai pro pat mane.

— Jūs turite galvoje tą pagarbų amerikietį džentelmeną?

— Taip, tą pagarbųjį amerikietį džentelmeną.

— Ką gi,— gyvai tarė mesje Bukas,— gal būt, ir taip. Juk pasaulyje tiek daug blogio.

Tuo metu atsidarė durys, ir įėjo šveicorius. Jis atrodė kažko susirūpinęs, lyg nusikaltęs.

— Tiesiog sunku patikėti, mesje,— kreipėsi jis į Puaro.— Visi bilietai į pirmos klasės kupe tame traukinyje jau išparduoti.

---

[1] Be abejo *(pranc.)*.

— *Comment?*[1] — sušuko mesje Bukas.— Dabar? Tokiu laiku? O, tikriausiai važiuoja kokią nors grupė žurnalistų arba politinių veikėjų.

— Nežinau, sere,— pasakė šveicorius, pagarbiai atsisukdamas į jį.— Bet taip jau yra.

— Nieko tokio,— nuramino mesje Bukas Erkiulį Puaro.— Nesirūpinkite, drauguži. Ką nors sugalvosim. Viena kupe — kupe Nr. 16 — visada paliekama laisva. Palydovas tuo pasirūpina!— Jis nusišypsojo ir pažiūrėjo į laikrodį.— Eime, mums jau laikas.

Stotyje miegamojo vagono palydovas ruda uniforma pasveikino mesje Buką su nuoširdžia pagarba.

— Labas vakaras, mesje. Prašom į kupe Nr. 1.

Jis pašaukė nešikus, ir tie nuvežė bagažą prie vagono, ant kurio buvo skardinė lentelė, skelbianti maršrutą:

STAMBULAS—TRIESTAS—KALE

— Girdėjau, šįvakar traukinys pilnutėlis.

— Tiesiog neįtikėtina, mesje. Rodos, visas pasaulis sugalvojo keliauti kaip tik šįvakar.

— Ir vis dėlto jūs turite surasti kupe šiam džentelmenui. Tai mano draugas. Galite jam duoti kupe Nr. 16.

— Ji jau užimta, mesje.

— Kaip? Šešiolikta užimta?

Jie supratingai susižvalgė, ir palydovas nusišypsojo. Tai buvo aukštas, liguistos išvaizdos nebe jaunas vyriškis.

— Bet iš tiesų, mesje, patikėkite, visos vietos užimtos.

— Tai kas čia darosi?— paklausė mesje Bukas piktai.— Konferencija kur nors? Ar delegacija?

— Ne, mesje. Tiesiog atsitiktinumas. Taip jau pasitaikė, kad daug žmonių išsiruošė į kelionę šįvakar.

Mesje Bukas suirzęs klektelėjo liežuviu.

— Belgrade,— pasakė jis,— prikabins Atėnų vagoną. O paskui dar — „Bukareštas—Paryžius". Bet Belgradą mes pasieksim tik rytoj vakare. Vadinasi, jus reikia įkurdinti tik šiai nakčiai. Ar nėra laisvos vietos antros klasės kupe?

— Viena vieta antroje klasėje yra laisva, mesje. . .

[1] Kaip? *(pranc.)*.

— Na ką gi...

— Bet ten tik moteriai, mesje. Matote, toje kupe jau važiuoja kažkokia vokietė — vienos keleivės kambarinė.

— Ak, kaip nesiseka,— tarė mesje Bukas.

— Nesijaudinkite, brangusis,— ramino Buką mesje Puaro.— Aš galiu važiuoti paprastu vagonu.

— O, ne. Jokiu būdu,— užprotestavo mesje Bukas ir vėl atsisuko į palydovą.— Ar visi jau atvyko?

— Teisybę sakant,— atsakė šis,— vienas keleivis dar nepasirodė.— Jis tarė žodžius iš lėto, kažko delsdamas.

— Tai ko dar!

— Ta vieta — antros klasės kupe Nr. 7. Žmogaus kol kas nėra, bet dar be keturių minučių devynios.

— Kas tas keleivis?

— Anglas.— Palydovas pažiūrėjo į sąrašą.— Kažkoks mesje Heris.

— O, tai geras ženklas,— tarė Puaro.— Jeigu dar neužmiršau Dikenso, šis Heris nepasirodys.

— Nuneškite mesje bagažą į kupe Nr. 7,— paliepė Bukas.— Jeigu tas mesje Heris atvyks, mes pasakysime, kad jis pavėlavo,— kad vietos negali būti laikomos taip ilgai,— žodžiu, vienaip ar kitaip šitą sutvarkysime. O aplamai, kas man tas Heris?

— Kaip tamsta pageidaujate,— tarė palydovas. Jis paaiškino Puaro nešikui, kur nešti bagažą. Paskui, atsitraukęs nuo laiptelių, praleido Puaro į traukinį.

— *Tout à fait au bout, Monsieur*[1],— šūktelėjo jis.— Priešpaskutinė kupe.

Puaro lėtai skverbėsi koridoriumi, nes beveik visi keleiviai būriavosi praėjime prie savo kupe. Ir jis reguliariai kaip laikrodis mandagiai kartojo „Atsiprašau".

Pagaliau Puaro pasiekė nurodytą kupe. Joje jau buvo tas aukštas jaunas amerikietis iš „Tokatlijano" viešbučio — jis kėlė ant lentynos lagaminą.

Kai Puaro įėjo, jis susiraukė.

---

[1] Į patį galą, mesje *(pranc.)*.

— Dovanokite,— tarė jis.— Jūs, tur būt, apsirikote.— Paskui, labai stengdamasis, pakartojo prancūziškai:— *Je erois que vons avez un erreur.*

Puaro atsakė angliškai.

— Jūs misteris Heris?

— Ne, aš vadinuosi Mak-Kvinas. Aš...

Bet tuo metu už Puaro nugaros pasigirdo atsiprašinėjantis uždususio palydovo balsas.

— Traukinyje daugiau nėra laisvų vietų, mesje. Šis džentelmenas turės važiuoti čia.

Kalbėdamas jis nuleido koridoriaus langą ir pradėjo kelti vidun Puaro lagaminus.

Puaro pralinksmino toks atsiprašomas tonas. Matyt, žmogeliui buvo prižadėti geri arbatpinigiai už tai, kad jis nieko daugiau neleistų į tą kupe. Tačiau net ir dosniausi arbatpinigiai nieko nepadeda, kai įsako pats kompanijos direktorius. Užkėlęs lagaminus ant lentynos, palydovas išėjo iš kupe.

— *Voilà, Monsieur,*— tarė jis.— Viskas sutvarkyta. Jūsų viršutinė vieta, Nr. 7. Po minutės išvažiuojame.

Jis nuskubėjo koridorium, ir Puaro grįžo į kupe.

— Kur tai matyta!— tarė jis linksmai.— Kad pats palydovas tampytų lagaminus! Negirdėtas dalykas!

Bendrakeleivis nusišypsojo. Jo susierzinimas, rodės, jau buvo praėjęs — jis tikriausiai nusprendė, kad į šią nemalonią aplinkybę reikia žiūrėti filosofiškai.

— Traukinys pilnut pilnutėlis,— tarė jis.

Pasigirdo budinčiojo švilpukas, o paskui pratisai ūktelėjo traukinys. Abu vyrai išėjo į koridorių.

Lauke kažkas sušuko.

— *En voiture!*[1]

— Važiuojame,— pasakė Mak-Kvinas.

Bet jie dar nepajudėjo. Vėl pasigirdo švilpukas.

— Klausykite, sere,— staiga tarė jaunuolis,— gal būt, jūs geriau norėtumėt į apatinę vietą — žinot, žemai patogiau... O man juk vis vien.

„Koks malonus jaunuolis",— pagalvojo Puaro.

[1] Traukinys išvyksta! *(pranc.).*

— O ne, ką jūs,— užprotestavo jis.— Aš nenoriu jūsų varžyti...

— Bet man vis vien...

— Jūs labai malonus...

Mandagūs atsisakinėjimai iš abiejų pusių.

— Man tik vienai nakčiai,— paaiškino Puaro.— Belgrade...

— Ak štai kaip! Jūs išlipate Belgrade...

— Ne visai taip. Matote...

Traukinys staiga trūktelėjo. Vyrai atsisuko į langą ir ėmė žiūrėti, kaip pro šalį lėtai bėga ilgas, apšviestas peronas. Rytų ekspresas išvyko į trijų dienų kelionę per Europą.

TREČIASIS SKYRIUS

PUARO ATSISAKO NUO NAUJO PASIŪLYMO

Rytą mesje Erkiulis Puaro atėjo į vagoną-restoraną truputį pavėlavęs. Atsikėlė anksti, papusryčiavo beveik vienas ir visą rytą peržiūrinėjo užrašus, susijusius su byla, dėl kurios buvo kviečiamas į Londoną. Su savo kelionės draugu jis beveik nesimatė.

Mesje Bukas — jis jau sėdėjo prie staliuko — draugiškai mostelėjo ranka bičiuliui, kviesdamas sėstis į tuščią vietą priešais. Puaro atsisėdo ir tuojau pat suprato, kad pataikė kaip reikiant: staliukas buvo aptarnaujamas pirmiausia ir patiekalai paduodami rinktiniai. Valgis iš tikro buvo nepaprastai skanus. Tik tada, kai jie pradėjo valgyti minkštą baltą sūrį, mesje Bukas teikėsi atitraukti Puaro dėmesį nuo maisto. Jis jau buvo pasiekęs tokį sotumo laipsnį, kai žmoguje pabunda filosofas.

— O!— atsiduso jis.— Jeigu būčiau talentingas kaip Balzakas, aprašyčiau visa tai.— Jis parodė ranka salę.

— Nebloga mintis,— pritarė Puaro.

— Jūs su manimi sutinkate? Man rodos, literatūroje šito dar nėra pavaizduota. Tarp kitko, drauguži, čia būtų ir savotiškos romantikos. Štai aplink mus žmonės — skirtingų klasių, įvairaus amžiaus, įvairių tautybių. Tris dienas tie žmonės, visiškai svetimi vienas kitam, miega ir valgo po vienu stogu ir niekur

negali vienas nuo kito pasitraukti. Po trijų dienų jie išsiskiria, kiekvienas eina savais keliais ir, gal būt, niekad daugiau nesusitinka.

— Bet įsivaizduokite,— tarė Puaro,— kad įvyksta koks nors nelaimingas atsitikimas...

— O, ne, dauguži, nereikia šito...

— Taip, jūsų akimis žiūrint, tai būtų visai nepageidautina, sutinku. Bet vis dėlto nors vieną akimirką įsivaizduokime, kad tai įvyko, ir tada, gal būt, šiuos visus žmones suvienys mirtis.

— Prašom dar vyno,— paliepė mesje Bukas kelneriui, skubiai išpildamas likusį vyną į taures.— Jūs kažkaip niūriai nusiteikęs, *mon cher*. Tur būt, virškinimas ne koks.

— Gal ir jūsų teisybė,— sutiko Puaro.— Sirijoje maistas buvo nelabai pritaikytas mano skrandžiui.

Jis gurkštelėjo vyno. Paskui atsirėmė į kėdės atlošą ir susimąstęs apžvelgė vagoną-restoraną. Jame buvo trylika žmonių, visi, kaip sakė mesje Bukas, skirtingų klasių ir tautybių. Puaro ėmė atidžiai juos apžiūrinėti.

Už priešais stovinčio staliuko sėdėjo trys vyriškiai. Trys viengungiai, pagalvojo jis, ir restorano kelneris nesuklydo juos susodinęs už vieno staliuko. Tamsiaplaukis dilba italas patenkintas krapštėsi dantis. Priešais jį sėdėjo liesas, čiutnus anglas bereikšmiu, nemaloniu, gerai išmuštruoto tarno veidu. Greta anglo sėdėjo išsigožęs stambus amerikietis ryškiu kostiumu — tikriausiai komivojažeris.

— Mūsų darbe — svarbiausia užmojis,— kalbėjo jis garsiai, pro nosį.

Italas išsitraukė iš burnos dantų krapštuką ir ėmė juo mostaguoti.

— Taip,— tarė jis.— Juk aš visą laiką taip ir sakau.

Anglas pažiūrėjo pro langą ir nusikosėjo.

Puaro žvilgsnis nukrypo vagono gilumon.

Prie mažo žemo staliuko, įsitempus kaip styga, sėdėjo labai negraži sena moteris — biauresnės Puaro nebuvo matęs. Tačiau tas jos biaurumas buvo ypatingas: ne atstumiantis, o kažkuo patrauklus. Ji sėdėjo labai tiesiai. Jos kaklą puošė platus didelių perlų vėrinys — ir, nors neįtikėtina, tikrų perlų. Ran-

kos buvo apmaustytos žiedais. Ant pečių — sabalo kailiniai. Mažytė, labai brangi juoda kepuraitė baisiai netiko prie jos veido, geltono it rupūžės.

Ji aiškiai, mandagiai, bet kartu ir labai įsakmiai kalbėjo kelneriui:

— Būkite malonus, atneškite man į kupe butelį mineralinio vandens ir didelį stiklą apelsinų sulčių. Ir pasirūpinkite, kad viščiuką vakarienei man patiektų be padažo — na ir truputį virtos žuvies.

Kelneris pagarbiai atsakė, kad viskas bus išpildyta.

Ji gracingai linktelėjo ir atsistojo. Jos akys susitiko su Puaro akimis, ir jinai nužvelgė jį atsainiai kaip tikra aristokratė.

— Tai kunigaikštienė Dragomirova,— tyliai pasakė mesje Bukas.— Rusė. Jos vyras dar prieš revoliuciją visą savo kapitalą pervedė į užsienio bankus. Ji nepaprastai turtinga. Kosmopolitė.

Puaro linktelėjo. Jis jau buvo girdėjęs apie kunigaikštienę Dragomirovą.

— Čia tai bent asmenybė,— tarė mesje Bukas.— Baisi kaip giltinė, bet savo vertę žino. Jūs pritariat mano nuomonei?

Puaro pritarė.

Prie kito didelio stalo sėdėjo Merė Debenhem su dviem moterim. Viena buvo aukšta, vidutinio amžiaus, apsivilkusi languota palaidinuke ir tvido sijonu. Tankūs, išblukę geltoni plaukai, surišti užpakalyje į didelį kuodą, labai netiko prie jos akinių ir pailgo, geraširdiško avies veido. Ji klausėsi trečiosios — stambios, pagyvenusios malonaus veido moters, kuri lėtai, monotoniškai be jokios atvangos šnekėjo:

— . . .tai mano duktė ir sako: „Juk mes negalim amerikiečių metodų taikyti šioje šalyje. Žmonės,— sako ji,— čia tokie tingūs. Jie niekad neskuba. . ." Ir vis dėlto jūs nustebtumėt, pamačius, kiek mūsų koledžas jau padarė. Jie turi puikų mokytojų kolektyvą. Taip, švietimas — didelis dalykas. Mes turime skiepyti savo, Vakarų, idealus ir siekti, kad Rytai juos pripažintų. Mano duktė sako. . .

Traukinys įnėrė į tunelį. Ramų, monotonišką balsą nustelbė ūžesys.

Prie gretimo mažo staliuko sėdėjo pulkininkas Arbetnotas — vienui vienas. Jo žvilgsnis buvo įsmeigtas į Merės Debenhem pakaušį. Šį kartą jie sėdėjo atskirai. O juk tikrai galėjo sėdėti kartu. Kodėl taip?

„Gal būt — pagalvojo Puaro,— Merė Debenhem norėjo pasirodyti rimta. Guvernantės išmoksta atsargumo. Jos turi deramai laikytis. Mergina, šitaip užsidirbanti sau duoną, turi elgtis protingai."

Jo žvilgsnis nuslinko į kitą vagono pusę. Pačiame jo gale, prie pat sienos, sėdėjo pagyvenusi moteris juodais drabužiais, plačiu, bereikšmiu veidu. „Vokietė arba švedė,— pagalvojo Puaro.— Tur būt, ta pati vokietė, kažkurios keleivės kambarinė."

Už jos, sukišusi galvas, gyvai šnekučiavosi kažkokia porelė. Vyriškis vilkėjo lengvo angliško tvido drabužiais, bet aiškiai buvo ne anglas. Nors Puaro matė jį tik iš užpakalio, galva ir pečiai iškart išdavė, kad jis ne salos gyventojas. Augalotas, gražaus sudėjimo. Staiga jis pasuko galvą, ir Puaro pamatė jo profilį. Labai gražus vyras, maždaug trisdešimties metų, su dideliais šviesiais ūsais.

Moteris, sėdinti priešais jį, atrodė dar visai mergaitė — ne daugiau kaip dvidešimties metų. Ji vilkėjo glaudžiai prigulusiu juodu kostiumėliu ir balta atlasine palaidinuke. Mažytė, prašmatni juoda kepuraitė pagal madą buvo taip pakreipta ant šono, kad nežinia kaip laikėsi jai ant galvos. Ji buvo kažkaip neįprastai graži — užsienietės veidas, baltutėlė oda, didžiulės rudos akys, kaip anglis juodi plaukai. Rūkė cigaretę su ilgu kandikliu. Jos išpuoselėtų rankų nagai buvo ryškiai nulakuoti. Ant pirštų žėrėjo didelis smaragdas platinos apsode. Merginos žvilgsnis ir balsas sakė ją esant koketę.

— *Elle est jolie — et chic*[1],— sumurmėjo Puaro.— Vyras ir žmona ar ne?

Mesje Bukas linktelėjo.

— Rodos, iš Vengrijos pasiuntinybės,— tarė jis.— Graži pora.

Ir dar du žmonės pusryčiavo tuo metu — Puaro kaimynas Mak-Kvinas ir jo šeimininkas misteris Retčetas. Pastarasis sė-

[1] Ji ir graži, ir elegantiška *(pranc.)*.

dėjo atsisukęs į Puaro, ir šis dar kartą atidžiai pažiūrėjo į nemalonų veidą. Jis pastebėjo, kad ir veidas, ir mažos piktos akutės apgaulingai geraširdiški.

Be abejo, mesje Bukas iškart pamatė, kaip pasikeitė draugo veidas.

— Žiūrite į savo plėšrųjį žvėrį?— paklausė jis.

Puaro linktelėjo.

Tuo metu kelneris atnešė Puaro kavą, ir mesje Bukas pakilo. Jis pradėjo pusryčiauti anksčiau už Puaro ir dabar jau buvo pavalgęs.

— Aš einu į savo kupe,— pasakė jis.— Kai pavalgysit, užeikit pasikalbėti.

— Mielai.

Puaro neskubėdamas išgėrė kavą ir užsisakė likerio. Kelneris su dėžele ėjo nuo vieno staliuko prie kito — rinko pinigus. Spigus pagyvenusios amerikietės balsas dabar skambėjo kažkaip graudžiai.

— Mano duktė sakė: „Nusipirk talonų knygelę ir dėl maitinimosi neturėsi jokių rūpesčių." Taigi, jokių rūpesčių. Jiems, pasirodo, dar dešimt procentų arbatpinigių reikia duoti, ir tas mineralinis vanduo — kažkoks keistas. Jie neturi nei Eviano, nei Viši. Tiesiog keista.

— Jie turi... kaip čia pasakyti... duoti vietinis mineralinis vanduo,— paaiškino dama avies veidu.

— O man vis tiek keista.— Ji pasipiktinusi pažiūrėjo į krūvelę monetų ant stalo priešais ją.— Tik pažiūrėkit, ko jis čia man pridėjo. Dinarų, ar ko? Kažkokios šiukšlės! Mano duktė sako...

Merė Debenhem atstūmė kėdę, linktelėjo kaimynėms ir nuėjo. Pulkininkas Arbetnotas atsistojo ir nusekė paskui ją. Susirinkusi savo niekingus dinarus, amerikietė taip pat atsistojo. Tada pakilo ir toji avies veidu. Vengrai jau buvo anksčiau išėję, ir restorane liko tik Puaro ir Retčetas su Mak-Kvinu.

Retčetas kažką pasakė savo sekretoriui, šis pakilo ir išėjo. Retčetas taip pat atsistojo, bet nenusekė paskui Mak-Kviną, o netikėtai klestelėjo į kėdę priešais Puaro.

— Ar nepaskolintumėt degtukų?— paklausė jis. Jis kalbėjo tyliu balsu, kiek per nosį.— Mano pavardė — Retčetas.

Puaro linktelėjo. Įkišęs ranką kišenėn, ištrauke degtukų dėžutę ir padavė pašnekovui; šis paėmė ją, tačiau cigaretės neužsidegė.

— Tikiuosi,— toliau šnekėjo jis,— jog turiu garbę kalbėtis su misteriu Erkiuliu Puaro. Ar ne taip?

Puaro vėl linktelėjo.

— Taip, jūs neklystatė, mesje.

Seklys jautė, kaip tos gudrios šaltos akys tyrinėdamos varsto jį. Paskui Retčetas tarė:

— Aš pratęs iškart čiupti jautį už ragų. Misteri Puaro, aš noriu jums pasiūlyti imtis vienos bylos.

Erkiulis Puaro kilstelėjo antakius.

— Mano klientūra, mesje, šiuo metu labai ribota. Aš imuosi bylų tik išimtiniais atvejais.

— Na, žinoma, aš suprantu. Bet ši byla, misteri Puaro, jums žada didelius pinigus.— Ir jis dar kartą tyliai, įtikinamai pakartojo:— Didelius pinigus.

Erkiulis Puaro valandėlę patylėjo. Paskui tarė:

— Tai ką aš turėčiau padaryti, mesje — e — Retčetai?

— Misteri Puaro, aš esu turtingas žmogus — net labai turtingas, o tokie žmonės visada turi priešų. Aš turiu priešą.

— Tik vieną?

— Ką jūs norite šituo pasakyti?— įširdo Retčetas.

— Mesje, iš patirties žinau, kad kai žmogus, kaip jūs pats sakote, turi priešų, tai, paprastai, jų būna ne vienas.

Puaro atsakymas Retčetą, rodės, nuramino. Jis skubiai tarė:

— Taip, žinoma, aš suprantu. Priešas ar priešai — ne tai svarbu. Svarbu mano saugumas.

— Saugumas?

— Mano gyvybei gresia pavojus, misteri Puaro. Turiu pasakyti, gintis aš moku.— Iš palto kišenės jis pusiau ištraukė mažą pistoletą.— Ne toks aš kvailys, kad leisčiausi užklumpamas netikėtai,— niūriai kalbėjo jis toliau.— Bet man atrodo, kad tokiu atveju ne pro šalį dvigubai apsidrausti. Ir aš manau, misteri Puaro, jūs esate tas, kuriam verta duoti pinigus. Atminkite — didelius pinigus.

Kelias minutes Puaro susimąstęs žiūrėjo į Retčetą. Seklio veidas buvo visiškai bereikšmis, ir Retčetas niekaip negalėjo suprasti, kokios mintys sukasi jo galvoje.

— Man labai gaila, mesje,— pagaliau tarė jis.— Bet aš negaliu jums padėti.

Retčetas supratingai į jį pažiūrėjo.

— Tada sakykite savo sumą,— tarė jis.

Puaro papurtė galvą.

— Jūs manęs nesupratote, mesje. Man neblogai sekėsi, ir aš užsidirbau tiek, kad galiu patenkinti ne tik savo reikmes, bet ir užgaidus. Todėl dabar imuosi tik tokių bylų, kurios mane domina.

— Jūsų stiprūs nervai,— pasakė Retčetas.— O dvidešimt tūkstančių dolerių jūsų nesugundys?

— Ne.

— Jeigu jūs manote ištraukti iš manęs dar daugiau, jums nepasiseks. Aš žinau, kiek kas vertas.

— Aš taip pat, misteri Retčetai.

— Kodėl gi jums nepatinka mano pasiūlymas?

Puaro atsistojo.

— Atleiskite, kad aš nukrypsiu į asmeniškumus — man nepatinka jūsų veidas, mesje Retčetai,— tarė jis.

Ir Puaro išėjo iš vagono.

KETVIRTASIS SKYRIUS

RIKSMAS NAKTĮ

Ekspresas „Simplonas—Rytai" atvyko į Belgradą tą patį vakarą, be penkiolikos minučių devynios. Išvykti jis turėjo tik po pusvalandžio, todėl Puaro išėjo į peroną. Tačiau juo vaikščiojo neilgai. Spaudė stiprus šaltis, smarkiai snigo, ir vaikštinėti buvo nemalonu, nors peronas buvo dengtas. Jis grįžo į savo vagoną. Prie įėjimo, trypčiodamas ir daužydamas nuo šalčio rankas, stovėjo palydovas. Jis pasakė Puaro:

— Jūsų lagaminai, mesje, pernešti į kupe Nr. 1, kurioje pirmiau buvo mesje Bukas.

— O kurgi dingo mesje Bukas?

— Jis persikėlė į Atėnų vagoną, kurį ką tik prikabino.

Puaro nuėjo ieškoti draugo, bet šis nenorėjo nė klausytis jo prieštaravimų.

— Ką jūs, tai menkniekis. Šitaip bus daug patogiau. Juk jūs važiuojate į Angliją, ir jums bus geriau iki Kale važiuoti be persėdimų. O man visai neblogai ir čia. Labai ramu — vagonas beveik tuščias, tik aš ir toks mažiukas graikas, gydytojas. Ak, drauguži, na ir naktis! Sako, jau seniai bebuvo tokia pūga. Tikėkimės, kad mūsų ji neužlaikys. Prisipažinsiu, aš dėl to visai neapsidžiaugčiau.

Lygiai penkiolika po devynių traukinys pajudėjo, o po valandžiukės Puaro atsistojo ir, palinkėjęs draugui labos nakties, grįžo koridoriumi į savo vagoną, kuris buvo arčiau garvežio, tuoj po vagono-restorano.

Antrąją kelionės dieną barjerai, skirią keleivius, pamažu ėmė griūti. Pulkininkas Arbetnotas stovėjo savo kupe tarpduryje ir kalbėjosi su Mak-Kvinu. Pamatęs Puaro, Mak-Kvinas staiga nutilo pusiau žodžio. Jis atrodė labai nustebęs.

— Kaipgi čia dabar? — šūktelėjo jis. — Aš maniau, jūs jau išlipote. Sakėte važiuosite iki Belgrado.

— Jūs nesupratote manęs, — šypsodamasis atsakė Puaro. — Dabar prisimenu: kai mes kalbėjome apie tai Stambule, traukinys pajudėjo.

— Bet kaipgi... o jūsų bagažas... Jo nėra.

— Jis perneštas į kitą kupe, ir viskas.

— Ak, štai kaip!

Jis vėl ėmė šnekėtis su Arbetnotu, ir Puaro nuėjo koridoriumi.

Už dviejų durų nuo jo kupe stovėjo pagyvenusi amerikietė, misis Haberd, ir kalbėjosi su avies veido dama, kuri, pasirodė, buvo švedė. Misis Haberd įkyriai siūlė jai kažkokį žurnalą.

— Nieko, nieko, imkite, brangioji, — kalbėjo ji, — aš turiu ką skaityti. Na ir šaltelis! — Ji draugiškai linktelėjo Puaro.

— Jūs toks maloni, — atsakė švedė.

— Na ką jūs! Tikiuosi, šiąnakt gerai išsimiegosite ir ryte galvos nebeskaudės.

— Tai nuo peršalimo. Aš tuoj išgersiu puodukas arbatos.

— Ar turite aspirino? Pažiūrėkite. Jei ne, aš daug turiu. Na tai labos nakties, brangioji.

Vos tik pašnekovė nuėjo, amerikietė kreipėsi į Puaro:

— Ak, vargšelė, ji švedė. Kiek supratau — misionierė. Rodos, mokytojauja. Puiki moteris, tik silpnai kalba angliškai. Ji taip susidomėjusi klausėsi apie mano dukterį.

Dabar ir Puaro jau žinojo viską apie misis Haberd dukterį. Visi keleiviai, kurie tik suprato angliškai, žinojo. Kad ji su savo vyru dirba kažkokiam dideliam amerikiečių koledže Smirnoje, ir kad tai buvo pirmoji misis Haberd kelionė į Rytus, ir ką ji galvoja apie turkus ir jų netvarkingumą, ir apie baisius jų kelius.

Atsidarė gretimos kupe durys, ir išėjo liesas, pablyškęs tarnas. Pro praviras duris Puaro pastebėjo misterį Retčetą, sėdintį lovoje. Kai šis pamatė Puaro, jo veidas pajuodo iš pykčio. Bet durys tuoj užsivėrė.

Misis Haberd pasivedė Puaro į šalį.

— Žinot, tiesiog mirtinai bijau šito žmogaus. O ne, ne tarno — to kito. Jo šeimininko. Irgi, mat, šeimininkas! Kažkoks įtartinas šitas tipas. Mano duktė visada sako, kad aš turiu labai gerą intuiciją. „Jeigu jau mamai kyla įtarimas, vadinasi, kažkas negerai",— sako mano duktė. O šitas žmogus man atrodo įtartinas. Ir jo kaimynystė man visai ne prie širdies. Praėjusią naktį aš net užrėmiau duris lagaminais. Man pasirodė, kad aš išgirdau, kaip jis paklebeno rankeną. Žinot, aš nė trupučio nenustebčiau, jei paaiškėtų, jog jis žudikas, vienas iš tų, kurie plėšikauja traukiniuose. Gal būt, aš kvailai galvoju, bet man taip atrodo. Mirtinai bijau šito žmogaus. Mano duktė sakė, kad nepajusiu, kaip parvažiuosiu, bet man visą laiką kažko neramu. Gal būt, tai kvaila, bet man vis atrodo, kad kas nors vis tiek atsitiks, būtinai kas nors atsitiks. Ir kaip tas puikus jaunuolis gali pas jį dirbti? Tiesiog nesuprantu.

Koridoriumi link jų ėjo pulkininkas Arbetnotas ir Mak-Kvinas.

— Eime į mano kupe,— kalbėjo Mak-Kvinas.— Man dar nepaklota. Taigi, sakykite, kodėl jūsų politika Indijoje...

Vyriškiai praėjo pro šalį į Mak-Kvino kupe.

Misis Haberd palinkėjo labos nakties Puaro.

— Aš, tur būt, iškart eisiu gulti ir truputį paskaitysiu prieš miegą,— tarė ji.— Labos nakties.

— Labos nakties, madam.

Puaro nuėjo į savo kupe — ji buvo greta Retčeto. Jis nusirengė, atsigulė, paskaitė kokį pusvalandį ir užgesino šviesą.

Pabudo jis po kelių valandų — iš išgąsčio. Puaro aiškiai atsiminė, kas jį pažadino — garsi aimana, beveik riksmas kažkur visai šalimais. Ir tą pačią akimirką nuskambėjo ausį veriantis skambutis.

Puaro atsisėdo ir uždegė šviesą. Jis pastebėjo, kad traukinys stovi — tikriausiai, kokioje nors stotyje.

Riksmas išgąsdino jį. Puaro prisiminė, kad gretimais Retčeto kupe. Jis atsikėlė ir atidarė duris kaip tik tuo metu, kai palydovas, atskubėjęs iš kito vagono galo, beldė į Retčeto duris. Puaro pravėrė savo duris ir žiūrėjo pro plyšį. Palydovas pabeldė antrą kartą. Tuo metu sudžerškė skambutis, ir užsidegė lempelė dar virš vienų durų, kiek tolėliau. Palydovas dirstelėjo pro petį. Tą pačią akimirką balsas už durų sušuko:

— *Ce n'est rien. Je me suis trompé*[1].

— *Bien, Monsieur.*— Palydovas nuskubėjo prie tų durų, kur degė lempelė.

Puaro, su palengvėjimu atsidusęs, vėl atsigulė. Prieš užgesindamas šviesą, jis žvilgterėjo į laikrodį. Buvo be dvidešimt trijų minučių pirma.

PENKTASIS SKYRIUS

NUSIKALTIMAS

Dabar jam nepasisekė iš karto užmigti. Pirmiausia dėl to, kad nebejautė traukinio siūbavimo. Jei čia tikrai stotis, tai perone keistai tylu. Užtat bruzdesys traukinyje atrodė labai garsus. Puaro girdėjo, kaip už gretimų durų bruzda Retčetas — tarkštelėjo praustuvo kaištis, iš čiaupo teškėdamas ėmė bėgti vanduo, paskui, vėl tarkštelėjęs, kaištis nusileido. Koridoriuje pasigirdo žingsniai, kažkas pračiaužė apsiavęs šlepetėmis.

---

[1] Nesirūpinkit. Aš apsirikau *(pranc.)*.

Erkiulis Puaro gulėjo atmerkęs akis ir žiūrėjo į lubas. Kodėl stotyje taip tylu? Jam išdžiūvo gerklė. Jis užmiršo paprašyti, kad, kaip visada, pastatytų mineralinio vandens. Puaro vėl pažiūrėjo į laikrodį. Penkiolika minučių antros. Reikia paskambinti ir paprašyti, kad palydovas atneštų mineralinio. Jis jau buvo bespaudžiąs skambutį, bet staiga atitraukė ranką — nakties tyloje garsiai džerškė kitas. Palydovas juk negalės iš karto atsakyti į du kvietimus.

— Džr-džr-džr,— čirškė be perstojo.

Kur dingo palydovas? Kažkas labai nekantravo.

— Džr-r-r!

Šaukiantysis dabar jau visai neatleido mygtuko.

Pagaliau atskubėjo palydovas — jo žingsniai garsiai aidėjo koridoriuje. Jis pabeldė į duris visai netoli Puaro kupe.

Pasigirdo balsai: palydovo — pagarbus, atsiprašinėjantis ir moteriškas — atkaklus ir tarškus.

Misis Haberd!

Puaro nusišypsojo.

Ginčas — jeigu tai buvo ginčas — tęsėsi gana ilgai. Kalbėjo daugiausia misis Haberd; ir tik retkarčiais pasigirsdavo ją raminantis palydovo balsas. Galų gale, rodės, abu susitarė. Puaro aiškiai išgirdo tariant: *„Bonne nuit, Madame"*[1] ir uždarant duris.

Dabar jis paspaudė skambutį.

Palydovas tučtuojau atbėgo. Jis buvo baisiai sušilęs ir susijaudinęs.

— *De l'eau minérale, s'il vous-plaît*[2].

— *Bien, Monsieur,*— atsakė palydovas ir, tur būt, pastebėjęs pašaipėlę Puaro akyse, nutarė pasiguosti.

— *La dame américaine...*

— Kas?

Jis nusišluostė kaktą.

— Jūs neįsivaizduojate, kaip ji man įkyrėjo! Ji tvirtina — užsispyrusi tvirtina,— kad jos kupe yra kažkoks vyras! Tik pagalvokite, mesje. Tokioje mažytėje kupe!— Jis mostelėjo ranka.— Kurgi jis pasislėptų? Aš ginčijuosi su ja. Įrodinėju,

[1] Labos nakties, madam *(pranc.)*.
[2] Malonėkite atnešti mineralinio vandens *(pranc.)*.

kad tai neįmanoma. O ji vis savo. Sako, atsibudo ir mato vyriškį. Tai kaipgi, klausiu, jis išbėgo iš čia ir dar duris užsklendė? Bet ji nė klausyt nenori. Tarsi ir be jos mums rūpesčių neužtektų. Tie pusnynai...

— Pusnynai?

— Taip, mesje. Argi, mesje, nepastebėjote? Traukinys jau seniai stovi. Mus sulaikė sniego griūtis. Dievas žino, kiek laiko čia prastovėsime. Kartą, atsimenu, tokiose pusnyse praleidome visą savaitę.

— Kur mes esame?

— Tarp Vinkovcų ir Brodo.

— *Là, là,*— pasakė Puaro suirzęs.

Palydovas išėjo ir grįžo nešinas mineraliniu vandeniu.

— *Bon soir, Monsieur*[1].

Puaro išgėrė stiklinę vandens ir pasiryžo užmigti.

Jis jau buvo beužsnūstąs, bet kažkas vėl jį pažadino. Šį kartą jam pasigirdo, kad kažkoks sunkus daiktas nukrito, trinktelėdamas į duris.

Jis pašoko, atidarė duris ir pažiūrėjo į koridorių. Nieko. Tik dešinėje, kiek toliau, pamatė nueinant moterį su raudonu kimono. Kitame gale ant mažo suolelio sėdėjo palydovas ir pildė didelius sąskaitų lapus. Viešpatavo kapų tyla.

— Mano nervai visai pakriko,— tarė sau Puaro ir vėl atsigulė. Šį kartą jis užsnūdo ir išmiegojo iki pat ryto.

Kai pabudo, traukinys tebestovėjo. Jis pakėlė štorą ir pažiūrėjo pro langą. Didžiulės pusnys supo traukinį.

Jis žvilgtelėjo į laikrodį. Buvo kelios minutės po devynių.

Be penkiolikos dešimtą, kaip visada čiutnus, žvalus ir išsipustęs, Puaro nuėjo į vagoną-restoraną, kur girdėjosi nelinksmų balsų šurmulys.

Jei iki šiol keleivius dar skyrė kokie nors barjerai, tai dabar jie galutinai griuvo. Žmones suvienijo bendra nelaimė. Už visus garsiausiai verkavo misis Haberd:

— Mano duktė sakė, tai ramiausias kelias pasaulyje. Sako, įsėsi į traukinį ir atvažiuosi iki pat Paryžiaus. O dabar, pasirodo, dievas žino, kiek čia tūnosime,— dejavo ji.— Poryt iš-

[1] Labos nakties, mesje *(pranc.)*.

plaukia mano garlaivis. Kaipgi dabar aš į jį suspėsiu? Negaliu net pasiųsti telegramos ir atsisakyti nuo bilieto. Iš proto galima išeiti — nežinia, nė ką daryti!

Italas pasakė irgi turįs skubių reikalų Milane. Stambusis amerikietis tarė: „Iš tikro, biauru, mem",— ir išreiškė viltį, jog kelyje traukinys padidins greitį ir atvyks laiku.

— Mano sesuo... jos vaikai laukti manęs,— pasakė švedė ir pravirko.— Negaliu jiems žinia duoti. Ką jie galvos? Manys, kas blogo atsitikti tetulei.

— Kiek laiko mes čia stovėsime?— ryžtingai pasiteiravo Merė Debenhem.— Nejau niekas nežino?

Jos balsas buvo nekantrus, tačiau Puaro pastebėjo, kad ji nerimauja ir jaudinasi daug mažiau, negu tada, kai „Taurų" ekspresas buvo sustojęs pirmąkart.

Misis Haberd vėl pradėjo:

— Šiame traukinyje niekas nieko nežino. Ir niekas nė nebando nieko daryti. Paprasčiausia gauja dykaduonių užsieniečių... Jeigu taip būtų atsitikę pas mus, bent būtų stengęsi ką nors daryti!

Arbetnotas pasisuko į Puaro ir, apgalvodamas kiekvieną žodį, ėmė šnekėti prancūziškai:

— *Vous êtes un directeur de la ligne, je crois, Monsieur. Vous pouvez nous dire*[1]...

Nusišypsojęs Puaro pataisė jį.

— Ne, ne,— atsakė jis angliškai.— Ne aš. Jūs mane supainiojote su mano draugu, mesje Buku.

— O, atsiprašau.

— Nieko tokio. Tai visai natūralu. Dabar aš esu toje kupe, kurioje anksčiau važiavo jis.

Mesje Buko restorane tuo metu nebuvo. Puaro apsidairė, ko dar trūksta. Nematyti kunigaikštienės Dragomirovos bei vengrų porelės. Taip pat Retčeto, jo sekretoriaus ir vokietės kambarinės.

Švedė šluostėsi ašaras.

---

[1] Jei neklystu, jūs, mesje, esate kompanijos direktorius. Ar negalėtumėt pasakyti... *(pranc.)*.

— Aš kvailė,— kalbėjo jinai.— Tas yra negerai verkti. Nėr tas blogas, kas neišeitų į gera.

Tačiau toli gražu ne visi pritarė šiems krikščioniškiems jos jausmams.

— Visa tai labai gerai,— nekantriai ištarė Mak-Kvinas.— Tiktai neaišku, kiek dar mes čia tūnosime.

— Kokia gi čia pagaliau šalis?— verksmingu balsu paklausė misis Haberd.

Išgirdusi, jog tai Jugoslavija, ji pasakė:

— Ak, tai tie Balkanai. Na, žinoma, ko gi daugiau gali iš jų tikėtis.

— Jūs vienintelė kantri keleivė, madmuazel,— tarė Puaro mis Debenhem.

Ji truktelėjo pečiais.

— O kas gi belieka daryti?

— Jūs, pasirodo, filosofė, madmuazel.

— Filosofai turi mokėti užmiršti save. O aš esu per didelė egoistė. Aš tik išmokau nerodyti savo jausmų, kur nereikia.

Atrodė, ji daugiau kalbėjo sau, negu Puaro. Ji net nežiūrėjo į jį. Jos akys žvelgė kažkur pro langą, kur dunksojo didžiulės sniego pusnys.

— Jūs tvirto charakterio, madmuazel,— švelniai tarė Puaro.— Tur būt, pati tvirčiausia iš visų mūsų.

— O ne! Tikrai ne. Aš žinau žmogų, kuris už mane daug tvirtesnis.

— Ir tai...

Staiga ji tarsi atsipeikėjo — suvokė, kad kalba su svetimu žmogumi, su užsieniečiu, kuriam iki to ryto nebuvo pasakiusi nė dešimties sakinių.

Merė Debenhem nusijuokė — mandagiai, bet šaltai.

— Na, pavyzdžiui, ta sena dama. Jūs tikriausiai ją pastebėjote. Sena biauri dama, bet kažkuo patraukli. Vos tik ji pajudina pirštą ir mandagiai ko nors paprašo, visas traukinys bėga pildyti jos užgaidų.

— Bet lygiai taip pat visi bėga pildyti ir mesje Buko norų,— tarė Puaro,— tik ne todėl, kad jis stipraus charakterio o todėl, kad yra kompanijos direktorius.

Merė Debenhem nusišypsojo.

Artinosi pusiaudienis. Keletas žmonių, jų tarpe ir Puaro, pasiliko vagone-restorane. Atrodė, draugėje laikas greičiau praslinks. Puaro dar nemažai išgirdo apie misis Haberd dukterį ir velionio misterio Haberdo įpročius nuo pat tos valandos, kai šis džentelmenas, ryte atsikėlęs, pusryčiams valgydavo košę, iki tol, kol vakare atsiguldavo į lovą, apsiavęs puskojines, kurias pati misis Haberd jam visada megzdavo.

Tuo metu, kai jis klausėsi padriko švedės pasakojimo apie misionierių uždavinius, vienas iš palydovų įėjo į vagoną ir atsistojo jam prie šono.

— *Pardon, Monsieur.*

— Klausau.

— Mesje Bukas jums siunčia linkėjimus ir klausia, ar nemalonėtumėt užeiti pas jį valandėlei.

Puaro pakilo, atsiprašė švedę ir drauge su palydovu išėjo iš vagono-restorano. Tai buvo ne jo vagono palydovas, o kažkoks kitas — aukštas blondinas.

Puaro sekė paskui šį žmogų per visą savo ir gretimą vagoną. Galiausiai palydovas pabeldė į vienas duris ir, pasitraukęs į šalį, praleido Puaro.

Tai buvo ne mesje Buko, o antros klasės kupe, parinkta, matyt, dėl didumo. Bet vis tiek joje atrodė ankšta.

Mesje Bukas sėdėjo ant kėdutės priešingame kampe. Kitame kampe prie lango veidu į jį sėdėjo mažas tamsaus gymio žmogus ir žiūrėjo į pusnynus. Praėjime, užtvėrę kelią, stovėjo augus vyras mėlyna uniforma (traukinio viršininkas) ir miegamojo vagono STAMBULAS—KALE palydovas.

— O, mano drauge,— sušuko mesje Bukas.— Užeikite. Jūs mums labai reikalingas.

Žmogutis prie lango pasitraukė, ir Puaro, prasispraudęs pro du kitus žmones, atsisėdo priešais draugą.

Mesje Buko išraiška buvo tokia, kad Puaro galvoje iškart kilo aibė spėlionių. Buvo aišku, jog kažkas įvyko.

— Kas atsitiko?— paklausė Puaro.

— Dar klausiat. Iš pradžių pusnynai — stovėjome. Dabar. . .

Mesje Bukas nutilo; miegamojo vagono palydovas prislopintai atsiduso.

— O dabar kas?

— O dabar vienoje kupe guli negyvas keleivis — nudurtas peiliu.

Mesje Bukas kalbėjo ramiai, kaip žmogus, pagautas nevilties.

— Keleivis? Koks keleivis?

— Amerikietis. Pavarde... pavarde... — jis pasižiūrėjo į priešais gulinčius sąrašus.— Retčetas. Teisingai — Retčetas?

— Taip, mesje,— žioptelėjo palydovas.

Puaro pažiūrėjo į jį. Palydovas buvo baltas kaip popierius.

— Duokite jam atsisėsti,— tarė Puaro,— nes nualps.

Traukinio viršininkas pasislinko, ir palydovas, kritęs į kėdę kampe, užsidengė veidą rankomis.

— Br-r,— ištarė Puaro.— Čia jau kažkas rimta.

— Taip, tikrai rimta. Jau pati žmogžudystė — didžiausia bėda. O dar tokiomis nepaprastomis aplinkybėmis. Štai jau tiek laiko stovim, ir nežinia, kiek dar valandų prastovėsime. Ką čia valandų — dienų! Be to, važiuojant per visas kitas šalis, traukinyje beveik visada esti vietinė policija. O Jugoslavijoje tos tvarkos nesilaikoma. Suprantate, ką tai reiškia?

— Taip, padėtis gana sunki,— tarė Puaro.

— Ir tai dar ne viskas. Daktaras Konstantinas,— atleiskite, aš užmiršau jus pristatyti — daktaras Konstantinas, mesje Puaro.

Mažas tamsaus gymio žmogutis ir Puaro vienas kitam linktelėjo.

— Daktaras Konstantinas mano, kad žmogžudystė įvyko apie pirmą valandą nakties.

— Tokiais atvejais sunku tiksliai nustatyti,— tarė daktaras,— bet aš manau, nesuklysiu sakydamas, kad žmogžudystė įvyko naktį, tarp dvyliktos ir antros.

— Kada tą misterį Retčetą paskutinį kartą matė gyvą?

— Be dvidešimt minučių pirmą jis dar buvo gyvas ir kalbėjo su palydovu,— atsakė mesje Bukas.

— Visai teisingai,— tarė Puaro.— Aš pats girdėjau tą pokalbį. Ir daugiau apie Retčetą nieko nežinote?

— Nieko.

Puaro atsigręžė į daktarą, kuris kalbėjo toliau:

— Misterio Retčeto kupe langas buvo plačiai atidarytas ir atrodytų, kad žudikas pabėgo pro langą. Bet, man regis, lan-

gas atidarytas tik akims apdumti. Jeigu kas nors būtų pro jį iššokęs, sniege būtų likę aiškūs pėdsakai. O pėdsakų nėra.

— Kada pastebėtas nusikaltimas?— paklausė Puaro.

— Mišeli!

Miegamojo vagono palydovas išsitempė. Jo veidas tebebuvo išblyškęs ir išsigandęs.

— Papasakok šitam džentelmenui tiksliai, kaip viskas įvyko,— paliepė mesje Bukas.

Palydovas, kažkaip painiodamasis, pradėjo:

— To misterio Retčeto tarnas, jis šį rytą kelis kartus pabeldė į šeimininko duris. Niekas neatsiliepė. Paskui, po pusvalandžio ateina restorano padavėjas. Jis norėjo sužinoti, ar mesje pusryčiaus. Įsivaizduojat, jau buvo vienuolikta valanda. Aš atrakinu jam duris savo raktu. Bet, pasirodo, jos dar iš vidaus užkabintos grandinėle. Niekas neatsiliepia. Visiška tyla, tik šaltis — dvelkia stiprus šaltis. Langas atidarytas, pro jį pusto sniegą. Aš pagalvojau, džentelmeną ištiko priepuolis. Tuojau pašaukiau traukinio viršininką. Mes nutraukėme grandinėlę ir įėjome vidun. Jis buvo... *Ah! c'était terrible!*[1]

Jis vėl užsidengė veidą rankomis.

— Durys buvo užrakintos ir iš vidaus užkabintos grandinėle,— tarė Puaro susimąstęs.— Ar tai ne savižudybė?

Graikas daktaras sardoniškai nusijuokė.

— Kur girdėta, kad savižudis smogtų sau dešimt—dvylika kartų peiliu?

Puaro išplėtė akis.

— Baisus žvėriškumas,— tarė jis.

— Tai moters darbas,— pirmą kartą prakalbo traukinio viršininkas.— Patikėkite, tai moters darbas. Šitaip subadyti gali tik moteris.

Daktaras Konstantinas susimąstęs raukė kaktą.

— Taip padaryti galėjo tik labai stipri moteris,— tarė jis.— Aš nenoriu aiškinti techniškų detalių — jos tik dar labiau jus supainios, bet galiu užtikrinti, kad vienas ar du smūgiai buvo smogti su tokia jėga, jog peilis perdūrė kaulą ir storus raumenų sluoksnius.

— Vadinasi, tai žudiko profesionalo ranka?— paklausė Puaro.

---

[1] Ak, tai buvo siaubinga! *(pranc.)*.

— Tikrai ne profesionalo,— atsakė daktaras Konstantinas.— Atrodo, kad smogta visai negalvojant, kur papuolė. Keli smūgiai — paviršutiniai, beveik nepadarę žalos. Toks įspūdis, lyg žudikas, baisaus įniršio pagautas, būtų užsimerkęs ir aklai badęs peiliu.

— *C'est une femme*,[1] — vėl tarė traukinio viršininkas.— Moterys visos tokios. Kai įpyksta, jos labai stiprios.— Jis palingavo galvą lyg žinovas, ir visiems dingtelėjo, jog jis savo kailiu šitai yra patyręs.

— Aš galėčiau dar kai kuo papildyti jūsų turimas žinias,— tarė Puaro.— Misteris Retčetas vakar kalbėjo su manimi. Jis man pasakė, jei aš teisingai jį supratau, kad jo gyvybei gresia pavojus.

— Vadinasi, nukepė,— taip, rodos, sako amerikiečiai?— paklausė mesje Bukas.— Tada čia ne moters darbas. Greičiausiai gangsterio arba bandito.

Traukinio viršininkui lyg ir pasidarė apmaudu, kad jo teorija visai atmesta.

— Jeigu ir taip,— tarė Puaro,— vis tiek viskas padaryta mėgėjiškai.

Iš balso galėjai spręsti, kad jis, kaip specialistas, tai smerkia.

— Traukinyje važiuoja vienas stambus amerikietis,— tarė mesje Bukas, nenorėdamas atsisakyti savo prielaidos.— Šiaip, rodos, paprasčiausias žmogus, tik baisiai neskoningai apsirengęs. Visą laiką kramto gumą, o tai, mano nuomone, netinka padorioj draugijoj. Suprantate, apie ką aš kalbu?— kreipėsi jis į miegamojo vagono palydovą.

Šis linktelėjo.

— *Oui, Monsieur*[2], kupe Nr. 16. Bet jis šito negalėjo padaryti. Aš būčiau matęs jį įeinant arba išeinant iš kupe.

— O gal ir nebūtumėt pamatęs... O gal ir nebūtumėt... Bet mes prie to klausimo dar grįšime. Dabar svarbiausia — ką toliau daryti.— Jis pažiūrėjo į Puaro.

Puaro savo ruožtu pažiūrėjo į mesje Buką.

— Drauge mano,— pasakė mesje Bukas.— Jūs suprantate, ko aš jus noriu prašyti. Aš puikiai žinau jūsų sugebėjimus. Imki-

---

[1] Tai moteris *(pranc.)*.
[2] Taip, mesje *(pranc.)*.

tės vadovauti tyrimui! Ne, ne, tik jau neatsisakykite. Matote, mums — aš kalbu tarptautinės miegamųjų vagonų kompanijos vardu — mums tai labai svarbu. Kaip viskas pasidarytų paprasta, jeigu iki to laiko, kol atvyks jugoslavų policija, mes jau būtumėm viską išsiaiškinę! Kitaip mūsų laukia bereikalingas stovėjimas, priekabės ir šimtai kitokių keblumų. O gal — kas žino?— ir rimti nemalonumai ištiks nekaltus žmones. Ir štai vietoj viso to — jūs atskleidžiate paslaptį! Mes sakome: „Traukinyje nužudytas žmogus — štai nusikaltėlis!"

— O jei man nepavyks atskleisti paslapties?

— O, *mon cher!*— meilikaujamai prabilo mesje Bukas.— Aš žinau jūsų reputaciją. Žinau šiek tiek ir apie jūsų metodus. Tai jums bus tiesiog idealus atvejis. Juk visų šių žmonių praeičiai išaiškinti ir patikrinti, ar jie nemeluoja, reikia daug laiko. Be to, tai susiję su daugybe nemalonumų. O aš kiek kartų esu girdėjęs jus sakant, kad, norint išspręsti bylą, reikia tik patogiai atsisėsti ir gerai pagalvoti! Būkite malonus, padarykite šitaip. Apklausinėkite visus keleivius, apžiūrėkite lavoną, ištyrinėkite esamus įkalčius ir tada — žodžiu, aš pasitikiu jumis! Esu tikras, kad tie jūsų žodžiai buvo ne tuščias pasigyrimas. Patogiai atsisėskite ir pagalvokite — pamankštinkite smegenis — ir viską žinosite!

Jis pasilenkė į priekį ir meiliai pažiūrėjo į seklį.

— Jūsų pasitikėjimas, drauguži, sujaudino mane,— nuoširdžiai tarė Puaro.— Teisingai sakote, tai nėra sunkus atvejis. Aš pats praeitą naktį... bet apie tai dabar nekalbėsime. Teisybę sakant, šis įvykis mane domina. Tik prieš pusvalandį aš ir pats galvojau, kokia nuobodybė bus sėdėti tuose pusnynuose. Ir štai tau, visai netikėtai — byla.

— Vadinasi, sutinkate?— nekantraudamas paklausė mesje Bukas.

— *C'est entendu*[1]. Patikėkite visą reikalą man.

— Puiku. Mes visi jūsų paslaugoms.

— Pradžiai aš norėčiau gauti vagono STAMBULAS—KALE planą, kuriame būtų sužymėta, kas kokią užima kupe. Be to, norėčiau pamatyti keleivių pasus ir bilietus.

— Mišelis visa tai sutvarkys.

---

[1] Gerai *(pranc.)*.

Palydovas išėjo iš kupe.

— Kas dar važiuoja mūsų traukiniu?— paklausė Puaro.

— Šiame vagone esame tik mudu su daktaru Konstantinu. Bukarešto vagone — vienas šlubas senukas. Jį palydovas gerai pažįsta. Toliau dar yra du paprasti vagonai, bet jais neverta domėtis, kadangi praėjusį vakarą, po pietų, jie buvo iškart užrakinti. Prieš vagoną STAMBULAS—KALE yra tik vagonas-restoranas.

— Man atrodo,— lėtai tarė Puaro,— kad tada žudiko reikia ieškoti vagone STAMBULAS—KALE.

Jis kreipėsi į daktarą.

— Jūs irgi šitai turėjote galvoje?

Graikas linktelėjo.

— Naktį, apie pusę pirmos, mus užklupo pūga. Nuo to laiko niekas iš traukinio negalėjo išlipti.

— Vadinasi,— iškilmingai pasakė mesje Bukas,— žudikas yra traukinyje — tarp mūsų!

ŠEŠTASIS SKYRIUS

MOTERIS?

— Pirmiausia,— tarė Puaro,— norėčiau šnektelėti su jaunuoju misteriu Mak-Kvinu. Galimas daiktas, mes iš jo gausime vertingos informacijos.

— Žinoma,— pasakė mesje Bukas. Jis pasisuko į traukinio viršininką.— Pakvieskite misterį Mak-Kviną.

Traukinio viršininkas išėjo iš kupe.

Palydovas grįžo su krūva pasų ir bilietų. Mesje Bukas paėmė viską iš jo.

— Ačiū, Mišeli. Dabar, aš manau, geriausia jums būtų grįžti į savo vietą. Vėliau mes išklausysime jūsų parodymus pagal visus reikalavimus.

— Gerai, mesje,— tarė Mišelis ir išėjo iš kupe.

— Po to, kai mes pasišnekėsim su jaunuoju Mak-Kvinu,— pasakė Puaro,— gal mesje daktaras nueis su manimi į nužudytojo kupe.

— Taip, žinoma, mesje.

— O kai užbaigsime ten...

Tuo metu grįžo traukinio viršininkas su Hektoru Mak-Kvinu.

Mesje Bukas pakilo.

— Pas mus čia ankštoka,— maloniai tarė jis.— Sėskitės į mano vietą, misteri Mak-Kvinai. Mesje Puaro atsisės priešais jus — štai taip.

Paskui atsigręžė į traukinio viršininką.

— Paprašykite visus išeiti iš vagono-restorano,— įsakė jis viršininkui,— jis bus reikalingas mesje Puaro. Jūs, tur būt, ten apklausinėsite keleivius, *mon cher?*

— Taip, ten būtų patogiausia,— sutiko Puaro.

Mak-Kvinas stovėjo ir dirsčiojo čia į vieną, čia į kitą, nesuspėdamas sekti prancūziškų žodžių srauto.

— *Qu'est-ce qu'il y a?*— itin stengdamasis, pradėjo jis.— *Pourquoi?*..[1]

Puaro energingu mostu parodė jam kėdę kampe. Šis atsisėdo ir vėl buvo bepradedąs:

— *Pourquoi?*— bet tuoj pat nutilo ir ėmė kalbėti gimtąja kalba.— Kas dedasi traukinyje? Ar kas nors atsitiko?

Jis vedžiojo akimis nuo vieno žmogaus prie kito.

Puaro linktelėjo.

— Taip. Atsitiko. Pasiruoškite išgirsti pritrenkiančią žinią. Jūsų šeimininkas — misteris Retčetas — negyvas!

Mak-Kvinas švilptelėjo. Tik jo akys smarkiau sublizgo, kitokių nustebimo ar liūdesio ženklų veidas neparodė.

— Galų gale jiems pavyko,— tarė jis.

— Ką jūs norite tuo pasakyti, misteri Mak-Kvinai?

Mak-Kvinas ne iškart atsakė.

— Jūs manote, kad misteris Retčetas buvo nužudytas?— paklausė Puaro.

— O argi ne?— Šį kartą Mak-Kvinas nustebo.— Na... na... taip,— tarė jis iš lėto.— Kaip tik taip aš ir pagalvojau. Nejau jūs manote, kad jis numirė miegodamas? Juk seniokas buvo stiprus kaip... kaip...

Jis nutilo, taip ir nesugalvojęs palyginimo.

---

[1] Kas čia darosi?.. Kodėl? *(pranc.)*.

— Ne, ne,— tarė Puaro.— Jūsų prielaida visai teisinga. Misteris Retčetas nužudytas. Nudurtas peiliu. Bet aš norėčiau sužinoti, kodėl jūs esate toks tikras, jog jis ne numirė, o buvo nužudytas?

Mak-Kvinas pagalvojęs atsakė:

— Pirmiausia noriu sužinoti, kas jūs toks ir ką bendro turite su visa šia istorija,— tarė jis.

— Aš atstovauju Tarptautinei Miegamųjų Vagonų Kompanijai,— tarė Puaro. Patylėjęs pridūrė:— Aš seklys. Vadinuosi Erkiulis Puaro.

Jeigu jis tikėjosi, kad šie jo žodžiai padarys kokį nors įspūdį, tai gavo nusivilti. Mak-Kvinas tepasakė: „Štai kaip?" ir nutilo, laukdamas, kas bus toliau.

— Jūs, tur būt, žinote šią pavardę?

— Taip, kažkur girdėta. Tik aš visada maniau, jog tai moteriškų rūbų siuvėjas.

Erkiulis Puaro pasipiktinęs pasižiūrėjo į jį.

— Tiesiog neįtikėtina,— tarė jis.

— Kas neįtikėtina?

— Nieko. Grįžkime prie mūsų reikalo. Aš noriu, kad jūs, misteri Mak-Kvinai, papasakotumėte viską, ką žinote apie nužudytąjį. Jūs jam ne giminaitis?

— Ne. Aš esu... aš buvau jo sekretorius.

— Kiek laiko jūs ėjote šias pareigas?

— Truputį daugiau, negu metus.

— Malonėkite papasakoti viską, ką galite.

— Taigi, aš sutikau misterį Retčetą daugiau kaip prieš metus laiko Persijoje...

— Ką jūs ten veikėte?—pertraukė jį Puaro.

— Aš atvažiavau ten iš Niujorko vienos naftos koncesijos reikalais. Nemanau, kad jus domintų visos šios smulkmenos. Ir aš, ir mano draugai tada gerokai prisvilom. Misteris Retčetas gyveno tame pačiame viešbutyje. Tuo metu jis susipyko su savo sekretoriumi ir pasiūlė šį darbą man. Mano kišenėse tada švilpė vėjai, ir aš patenkintas sutikau, be jokio vargo radęs gerai apmokamą darbą.

— Ir ką veikėte nuo to laiko?

— Keliavome. Misteris Retčetas norėjo pamatyti pasaulį. Jam labai trukdė tai, kad nemokėjo kalbų. Ir todėl aš jam dažniau būdavau vertėju, negu sekretoriumi. Neblogai pagyvenome.

— O dabar papasakokite viską, ką žinote apie savo šeimininką.

Jaunuolis truktelėjo pečiais. Jis atrodė sumišęs.

— Tai ne taip lengva.

— Koks jo pilnas vardas?

— Samuelis Edvardas Retčetas.

— Ar jis buvo Amerikos pilietis?

— Taip.

— Iš kokios valstijos jis kilęs?

— Nežinau.

— Na, tada pasakykite, ką žinote.

— Teisybę sakant, misteri Puaro, aš apie jį nieko nežinau. Misteris Retčetas niekada nekalbėdavo nei apie save, nei apie savo gyvenimą Amerikoje.

— O kaip jūs manote, kodėl?

— Nežinau. Aš maniau, kad jis gėdinasi savo kilmės. Juk taip dažnai būna.

— Ir toks aiškinimas jus patenkina?

— Atvirai sakant, ne.

— Ar jis turi giminaičių?

— Niekada jų neminėdavo.

Puaro laikėsi savo.

— Vis tiek jūs turėjote apie tai susikūręs kokią nors teoriją, misteri Mak-Kvinai.

— Taip, tiesą pasakius, turėjau. Pirmiausia, aš netikiu, kad Retčetas — jo tikra pavardė. Aš maniau, jis išvažiavo iš Amerikos, norėdamas nuo ko nors paspukti. Ir kurį laiką jam sekėsi.

— O paskui?

— Paskui pasipylė laiškai. Jau kelios savaitės jis gaudavo grasinamus laiškus.

— Ar jūs matėte juos?

— Taip. Mano pareiga buvo tvarkyti jo korespondenciją. Pirmąjį laišką Retčetas gavo prieš dvi savaites.

— Ar tie laiškai sunaikinti?

— Ne, man rodos, du dar liko tarp mano popierių — vieną, prisimenu, įtūžęs Retčetas suplėšė į gabalėlius. Ar atnešti jums tuos laiškus?

— Būkite malonus.

Mak-Kvinas išėjo iš kupe. Po kelių minučių jis grįžo ir padėjo priešais Puaro dvi suterliotas popieriaus skiauteles.

Pirmajame laiške buvo parašyta:

„Manei apdumsi mums akis ir pabėgsi? Nieko neišeis! Mes ieškom tavęs, Retčetai, ir vis tiek sučiupsim."

Parašo nebuvo.

Netaręs nė žodžio, Puaro kilstelėjo antakius ir paėmė antrąjį laišką.

„Mes nukepsim tave, Retčetai. Jau greitai. Vis tiek mums pakliūsi — aišku?"

Puaro padėjo laišką šalia pirmojo.

— Stilius visai vienodas,— tarė jis.— O apie rašyseną to negalima pasakyti.

Mak-Kvinas išplėtė akis.

— Jūs šito nepastebite,— maloniai tarė Puaro.— Tam reikalinga prityrusi akis. Šį laišką, misteri Mak-Kvinai, parašė ne vienas asmuo,— greičiausiai, du, o gal ir daugiau,— kiekvienas po raidę iš eilės. Be to, rašė spausdintomis raidėmis, kad sunkiau būtų nustatyti braižą.

Valandėlę patylėjęs, jis vėl prabilo:

— Ar jūs žinote, kad misteris Retčetas kreipėsi į mane pagalbos?

— Į jus?

Nustebęs Mak-Kvino tonas įtikino Puaro, jog jaunuolis šito tikrai nežinojo.

Seklys linktelėjo.

— Taip. Jis buvo kažko labai susijaudinęs. Pasakykite man, kaip jis elgėsi, gavęs pirmąjį laišką.

Mak-Kvinas ne iškart atsakė.

— Tai sunku nupasakoti. Jis. . . jis. . . perskaitė laišką ir tyliai nusijuokė, kaip visada. Bet aš. . .— Mak-Kvinas krūptelėjo,— kažkaip pajutau, kad tas ramumas veidmainiškas.

Puaro linktelėjo. Paskui netikėtai paklausė:

— Misteri Mak-Kvinai, ar negalėtumėte man atvirai pasakyti, kaip jūs žiūrėjote į savo šeimininką? Ar jis jums patiko?

Hektoras Mak-Kvinas prieš atsakydamas kelias minutes patylėjo.

— Ne,— pagaliau tarė jis.— Nepatiko.

— Kodėl?

— Negaliu tiksliai pasakyti. Jis visada būdavo gana malonus,— Mak-Kvinas vėl patylėjo, paskui tarė:— Pasakysiu atvirai, misteri Puaro. To žmogaus nemėgau ir niekada juo netikėjau. Aš esu tikras, jog Retčetas buvo žiaurus ir pavojingas žmogus. Nors turiu prisipažinti, kad niekuo negaliu pagrįsti tokios savo nuomonės.

— Ačiū, misteri Mak-Kvinai. Dar vienas klausimas: kada jūs paskutinį kartą matėte misterį Retčetą gyvą?

— Praėjusį vakarą apie...— jis minutėlę pagalvojo,— tur būt, apie dešimtą valandą. Aš užėjau pas jį į kupe gauti nurodymų.

— Kokiu klausimu?

— Dėl kažkokių senovinės keramikos pavyzdžių, kuriuos jis buvo pirkęs Persijoje. Jam atsiuntė visai ne tai, ką jis buvo užsakęs. Tuo reikalu vedėme ilgą ir nemalonią korespondenciją.

— Ir tai buvo paskutinis kartas, kai misterį Retčetą matėte gyvą?

— Ko gero, taip.

— Ar jūs žinote, kada misteris Retčetas gavo paskutinį grasinamą laišką?

— Tą rytą, kai mes išvykome iš Konstantinopolio.

— Aš turiu jums užduoti dar vieną klausimą, misteri Mak-Kvinai. Ar jūs gerai sugyvenote su savo šeimininku?

Jaunojo vyriškio akys staiga sužibėjo.

— Po šito klausimo man, tur būt, visas kūnas pagaugais turėtų nueiti. Bet mūsų bestselerių žodžiais tariant, „nieko jūs man neprikirpsit". Mes su Retčetu sugyvenome kuo puikiausiai.

— Gal galėtumėte, misteri Mak-Kvinai, pasakyti savo pilną vardą ir adresą Amerikoje?

Mak-Kvinas pasakė savo vardą — Hektoras Vilardas Mak-Kvinas — ir adresą Niujorke.

Puaro atsirėmė į pagalvėles.

— Šiam kartui užteks, misteri Mak-Kvinai,— tarė jis.— Būčiau jums labai dėkingas, jei kurį laiką misterio Retčeto mirtį laikytumėt paslaptyje.

— Jo tarnas Mastermenas vis tiek apie tai sužinos.

— Jis, gal būt, jau ir žino,— sausai tarė Puaro.— Jei taip, pasistenkite, kad jis prilaikytų liežuvį.

— Tai nebus sunku. Jis anglas ir, pasak jo paties, „su bet kuo nesibičiuliauja". Jis nelabai palankiai galvoja apie amerikiečius, o jau apie bet kurios kitos tautybės atstovus visai blogos nuomonės.

— Ačiū, misteri Mak-Kvinai.

Amerikietis išėjo iš kupe.

— Na?— paklausė mesje Bukas.— Jūs tikite, ką jums pasakė šis jaunuolis?

— Jis atrodo sąžiningas ir tiesus. Neapsimeta mylėjęs šeimininko, o jeigu būtų įpainiotas į žmogžudystę, tikrai taip būtų daręs. Tiesa, misteris Retčetas jam nepasakė, jog kreipėsi į mane pagalbos ir aš jam atsakiau. Tačiau ši aplinkybė man neatrodo įtartina. Velionis, man regis, buvo iš tų, kurie neprašo patarimų, jei gali pats ką nors sugalvoti.

— Vadinasi, jau bent ant vieno žmogaus nekrenta įtarimas,— linksmai tarė mesje Bukas.

Puaro priekaištingai pažiūrėjo į jį.

— Aš pats iki paskutinės minutės įtariu visus,— tarė jis.— Ir vis dėlto, turiu prisipažinti, neįsivaizduoju, kaip šis blaivus, apdairus jaunuolis būtų galėjęs prarasti protą ir dvylika ar keturiolika kartų durti savo aukai peiliu. Tai nesiderina su jo psichologija — visai nesiderina.

— Taip,— susimąstęs tarė mesje Bukas.— Taip padaryti galėjo tik pusiau pamišęs — nuo senos neapykantos pamišęs žmogus. O tai labiau būdinga pietietiškam temperamentui arba, kaip tvirtina traukinio viršininkas,— moteriai.

SEPTINTASIS SKYRIUS

LAVONAS

Lydimas daktaro Konstantino, Puaro nuėjo į gretimą vagoną, prie nužudytojo kupe. Priėjo konduktorius ir savo raktu atrakino duris.

Abu vyriškiai įėjo vidun. Puaro pasisuko į savo palydovą ir paklausė:

— Ar kas nors perstatyta šioje kupe?

— Niekas neliesta. Apžiūrinėdamas lavoną, taip pat stengiausi jo nepajudinti.

Puaro linktelėjo. Paskui apsidairė aplink.

Pirmiausia jis pajuto nepaprastą šaltį. Langas buvo iki pat galo atidarytas, štora pakelta.

— Br-r-r,— nusipurtė Puaro.

Antrasis supratingai nusišypsojo.

— Aš nenorėjau jo uždaryti,— tarė jis.

Puaro atidžiai apžiūrėjo langą.

— Jūs sakėte tiesą,— pareiškė jis.— Niekas negalėjo pabėgti iš traukinio tokiu būdu. Tikriausiai langą atidarė, norėdami suklaidinti. O jei žudikas ir būtų iššokęs, tai sniegas vis tiek būtų jį išdavęs.

Jis rūpestingai apžiūrėjo lango rėmą. Paskui, išsiėmęs iš kišenės dėžutę, užbėrė ant jo ploną sluoksnį kažkokių miltelių.

— Jokių pirštų atspaudų,— pasakė Puaro.— Vadinasi, rėmą nuvalė. Tačiau, jeigu ir būtų kokių žymių, jos mums beveik nieko nepasakytų. Galų gale išaiškėtų, jog tai misterio Retčeto, jo tarno arba konduktoriaus pirštų atspaudai. Nusikaltėliai dabar tokių klaidų nebedaro. O jeigu taip,— pridūrė jis linksmai,— mes visai ramiai galime uždaryti langą. Juk čia jau tikra ledaunė.

Uždaręs langą, jis pirmą kartą atkreipė dėmesį į lavoną, tįsantį ant gulto.

Retčetas gulėjo aukštielninkas. Jo pižamos švarkas, išmargintas rudomis kraujo dėmėmis, buvo atsegtas ir atlapotas.

— Aš turėjau nustatyti žaizdų pobūdį,— paaiškino daktaras.

Puaro linktelėjo ir ėmė apžiūrinėti kūną. Kai jis pagaliau atsitiesė, jo veidą buvo iškreipusi nežymi grimasa.

— Žiūrėti nelabai malonu,— tarė jis.— Štai čia kažkas stovėjo ir be perstojo badė peiliu. Kiek tiksliai yra žaizdų?

— Aš suskaičiavau dvylika. Viena ar dvi visai nedidelės — tik įbrėžimai. Bet užtat kokios trys iš jų buvo mirštamos.

Daktaro balsas kažkaip keistai suskambėjo, ir Puaro sukluso. Jis atidžiai pasižiūrėjo į jį. Mažasis graikas stovėjo, įbedęs akis į lavoną, ir atrodė sutrikęs.

— Jūs kažko nustebęs, ar ne?— švelniai paklausė Puaro.— Kalbėkite, dRAUGUži. Argi iš tikrųjų kažkas jums neaišku?

— Taip, jūsų teisybė,— prisipažino daktaras.

— Kas gi?

— Matote štai tas dvi žaizdas — čia ir čia,— daktaras pirštu parodė žaizdas.— Jos labai gilios — perpiauta daug kraujo indų, bet vis dėlto žaizdos nežiojėja. Matyt, jos taip nekraujavo, kaip iš tiesų turėtų kraujuoti.

— Ir tai reiškia...

— ...kad žmogus jau buvo negyvas — kad jis mirė prieš tai, kai buvo smogti šie smūgiai. Bet tai tiesiog absurdiška.

— Iš pirmo žvilgsnio taip,— susimąstęs tarė Puaro.— Bet žudikas galėjo pamanyti, kad galutinai nepribaigė savo aukos, ir grįžti atgal, norėdamas įsitikinti. Nors tai jau būtų visai absurdiška! Ar dar kas nors jus stebina?

— Taip, vienas dalykas.

— Koks?

— Štai pažiūrėkite į šią žaizdą — prie dešinio peties, beveik po pažastim. Paimkite mano pieštuką. Ar jūs galėtumėt smogti tokį smūgį?

Puaro pakėlė ranką.

— *Précisément*[1],— tarė jis.— Dabar supratau. *Dešine* ranka tai padaryti nepaprastai sunku. Beveik neįmanoma. Tada reikėtų smogti atgalia ranka. Bet jeigu peilis būtų *kairėj* rankoj...

— Visai teisingai, mesje Puaro. Šis smūgis buvo smogtas *kaire* ranka.

— Vadinasi, žudikas — kairiarankis? Visa tai ne taip paprasta. Sutinkate?

— Sutinku, mesje Puaro. Nes kitos žaizdos aiškiai padarytos dešine ranka.

---

[1] Taip, teisingai *(pranc.)*.

— Du žmonės. Mes vėl grįžome prie versijos, kad tai dviejų žmonių darbas,— sumurmėjo seklys. Jis netikėtai paklausė:— Ar šviesa degė?

— Sunku pasakyti. Matote, kiekvieną rytą apie dešimtą valandą palydovas išjungia šviesą.

— Mes tuoj sužinosime, pažiūrėję į išjungiklius,— pasakė Puaro.

Jis patikrino viršutinės ir naktinės lemputės išjungiklius. Pirmasis buvo išjungtas. Antrasis — įjungtas.

— *Eh bien,*— susimąstęs tarė Puaro.— Turime hipotezę apie Pirmąjį ir Antrąjį Žudiką, kaip pasakytų didysis Šekspyras. Pirmasis Žudikas nuduria auką ir, išjungęs elektrą, pasišalina iš kupe. Tada įeina Antrasis Žudikas ir, tamsoje nematydamas, kad jo ar jos darbas jau padarytas, mažiausiai dar du kartus smeigia peilį į negyvą kūną. *Que pensez-vous de ça?*[1]

— Nuostabu!— entuziastingai sušuko mažasis daktaras.

Puaro akyse blykstelėjo žiburėliai.

— Jūs taip manote? Aš patenkintas. Nes man pačiam tai pasirodė visiška nesąmonė.

— O kaipgi kitaip galima šitai paaiškinti?

— Kaip tik to aš save ir klausiu. Ar tai tik aplinkybių sutapimas, ar ne? Ir ar nėra daugiau kokių nors požymių, patvirtinančių, kad čia įpainioti du žmonės?

— Aš manau, jūsų nuomonę galima patvirtinti. Kai kurie iš šių smūgių, kaip aš jau sakiau, aiškiai liudija silpnumą — jėgos ar ryžto stoką. Jie visai nestiprūs, tik prašliaužę kūno paviršiumi. Bet štai šita... ir šita...— Jis vėl parodė dvi žaizdas.— Taip smogti reikėjo didžiulės jėgos. Perpiauti stori raumenų sluoksniai.

— Jūsų nuomone, smogė vyras?

— Tikriausiai.

— O moteris negalėjo smogti?

— Jauna, energinga, atletiško sudėjimo moteris,— galėjo, ypač, jei buvo apimta nepaprasto įtūžio. Nors, mano nuomone, tuo sunku patikėti.

Puaro valandėlę tylėjo.

Tada daktaras susirūpinęs paklausė:

---

[1] Ką jūs į tai pasakysite? *(pranc.)*

— Jūs mane supratote?

— Puikiausiai,— atsakė Puaro.— Reikalai pradeda po truputį aiškėti! Žudikas labai stiprus, taipogi silpnas — kartu ir vyras, ir moteris — galįs vienodai darbuotis ir dešine, ir kaire ranka. *Ah! c'est rigolo, tout ça!*[1] — Jo balsas staiga suskambėjo piktai.— O auka — ką gi tuo metu daro auka? Šaukiasi pagalbos? Kovoja? Ginasi?

Jis kyštelėjo ranką po pagalve ir ištraukė automatinį pistoletą, kurį išvakarėse jam buvo rodęs Retčetas.

— Kaip matote, užtaisytas,— tarė jis.

Jie apsidairė aplink. Ant sienos kabėjo Retčeto drabužiai, kuriais jis vilkėjo dieną. Mažas stalelis, kurį atstojo praustuvo dangtis, buvo apkrautas įvairiausiais daiktais: ten stovėjo stiklinė su vandeny pamerktu dantų protezu, dar viena stiklinė — tuščia, butelis mineralinio vandens, didelė gertuvė, peleninė su cigaretės nuorūka, keliom apsvilusiom popieriaus skiautelėm ir dviem apdegusiais degtukais.

Daktaras paėmė tuščią stiklinę ir pauostė.

— Dabar aišku, kodėl auka nesipriešino,— tyliai tarė jis.

— Buvo užmigdyta?

— Taip.

Puaro linktelėjo. Jis paėmė iš peleninės tuos du degtukus ir atidžiai juos apžiūrėjo.

— Vadinasi, jūs vis dėlto radote įkalčius?— nekantriai paklausė mažasis daktaras.

— Tiedu degtukai yra nevienodos formos,— tarė Puaro.— Vienas plokštesnis, negu kitas. Matote?

— Tokius degtukus popieriniuose pakeliuose pardavinėja čia, traukinyje,— pasakė daktaras.

Puaro ėmė apžiūrinėti Retčeto drabužių kišenes. Netrukus iš vienos jis ištraukė dėžutę degtukų ir vėl atidžiai juos palygino su dviem apdegusiais.

— Apvalesnįjį uždegė misteris Retčetas,— tarė jis.— O dabar pažiūrėkime, ar jis turėjo ir plokščių degtukų.

Bet daugiau degtukų nepavyko rasti.

Puaro akys, degančios ir aštrios kaip paukščio, lakstė po kupė. Atrodė, nuo jų įdėmaus žvilgsnio niekas nepaspruks.

---

[1] O, bet juk tai juokinga! *(pranc.)*

Staiga jis tyliai šūktelėjo, pasilenkė ir kažką pakėlė nuo žemės.

Tai buvo plonyčio batisto skiautelė. Viename kampe tėsi išsiuvinėtas inicialas — H.

— Moteriška nosinaitė,— tarė daktaras.— Mūsų bičiulis traukinio viršininkas sakė tiesą. Į žmogžudystę įpainiota moteris.

— Kuri palieka nosinaitę, kad mums nereiktų sukti galvos,— pridūrė Puaro.— Visai kaip romanuose ir filmuose. O kad mūsų uždavinys būtų dar paprastesnis, joje išsiuvinėtas inicialas.

— Koks laimingas atsitiktinumas!— šūktelėjo daktaras.

— Iš tikrųjų?— tarė Puaro.

Jo balsas šiek tiek nustebino daktarą, bet nespėjo jis užduoti klausimo, o Puaro vėl nėrė prie grindų.

Šį kartą ant delno jis laikė pypkei valyti šepetėlį.

— Gal būt, tai misterio Retčeto nuosavybė?— paabejojo daktaras.

— Nė vienoje jo kišenėje nebuvo nei pypkės, nei tabako, nei tabako maišelio.

— Vadinasi, tai įkaltis.

— Na, žinoma! Irgi numestas, kad mums nereiktų sukti galvos. Įsidėmėkite, šį kartą įkaltis rodo, jog būta vyriškio! Taip, negali skųstis, kad maža įkalčių. Šiuo atveju jų pakanka. Tarp kitko, ką jūs padarėte su ginklu?

— Mes neradome jokio ginklo. Greičiausiai, žudikas bus jį išsinešęs.

— Nesuprantu kodėl,— samprotavo Puaro.

— O!— šūktelėjo daktaras. Jis atsargiai apžiūrinėjo negyvėlio pižamos kišenes.

— Šitai aš visai išleidau iš akių,— tarė jis.— Iškart atsegęs čiau ir atlapojau švarką.

Iš vidinės kišenės jis išėmė auksinį laikrodį. Jo korpusas buvo smarkiai įlenktas, o rodyklės rodė penkiolika minučių antros.

— Matote?— nekantraudamas šūktelėjo daktaras Konstantinas.— Dabar mes žinome, kada įvyko žmogžudystė. Mano skaičiavimai pasitvirtino. Aš juk sakiau — tarp dvyliktos ir antros, o, gal būt, apie pirmą, nors tokiais atvejais labai sunku pasakyti tiksliai. *Eh bien,* o štai ir patvirtinimas. Penkiolika

minučių po pirmos. Vadinasi, nusikaltimas įvykdytas tokiu laiku.

— Taip, galimas dalykas. Tikrai galimas dalykas.

Daktaras nustebęs pažiūrėjo į Puaro.

— Atleiskite, mesje Puaro, bet aš ne visai jus suprantu.

— Aš ir pats savęs nesuprantu,— atsakė Puaro.— Aš nieko nesuprantu. Ir, kaip matote, tai erzina mane.

Jis atsiduso, pasilenkė virš stalelio ir ėmė apžiūrinėti apdegusias popieriaus skiauteles, kažką murmėdamas sau panosėje:

— Šiuo metu man labiausiai reikalinga iš mados išėjusi skrybėlaičių dėžutė.

Daktaras Konstantinas visai sutriko — jis nežinojo, kaip suprasti tokį keistą seklio norą. Tačiau paklausti nebuvo kada. Atidaręs kupe duris, Puaro pašaukė palydovą.

Šis tučtuojau atbėgo.

— Kiek moterų važiuoja šiame traukinyje?

Palydovas suskaičiavo ant pirštų.

— Viena, dvi, trys... šešios, mesje. Toji pagyvenusi amerikietė, švedė, jaunoji anglė, grafienė Andreni, kunigaikštienė Dragomirova ir jos kambarinė.

Puaro pagalvojo.

— Jos visos turi skrybėlaičių dėžutes, ar ne?

— Taip, mesje.

— Tada atneškite man... palaukite... taip, švedės ir tos kambarinės dėžutę. Tik šios dvi — visa mano viltis. Moterims pasakysite, kad muitinės patikrinimas ar kas nors... žodžiu, kas šaus į galvą.

— Nesirūpinkite dėl to, mesje. Šiuo metu nė vienos ledi nėra kupe.

— Tada paskubėkite.

Palydovas išėjo ir netrukus grįžo nešinas dviem skrybėlaičių dėžutėm. Puaro atidarė kambarinės dėžutę, bet tuojau pat numetė ją šalin. Paskui paėmė švedės dėžutę ir, ją atidaręs, sušuko iš džiaugsmo Skrybėlaites atsargiai išėmęs, dėžutės dugne pamatė iš vielelių išpintą gaubtą.

— Štai šito mums ir reikia! Tokios dėžutės buvo daromos apie maždaug prieš penkiolika metų. Skrybėlaitės būdavo pritvirtinamos smeigtukais prie gaubto.

Kalbėdamas Puaro meistriškai ištraukė dvi spirales, paskui sudėjo atgal skrybėlaites ir liepė palydovui nunešti abi dėžutes ten, iš kur paėmė.

Kai kupe durys vėl užsidarė, jis pasisuko į daktarą.

— Matote, mano brangus daktare, pats aš nelabai pasitikiu visomis tomis ekspertizėmis. Mano sritis — psichologija, o ne pirštų atspaudai ar cigarečių pelenai. Bet šiuo atveju truputis mokslinės pagalbos būtų ne pro šalį. Šioje kupe pilna įkalčių, bet iš kur aš galiu žinoti, kad jie visi yra tikri?

— Aš jus ne visai suprantu, mesje Puaro.

— Na, pavyzdžiui, moteriška nosinaitė. Ar ją tikrai paliko moteris? O gal vyras, įvykdęs nusikaltimą, tarė sau: „Tegul mano, kad tai moters darbas. Aš padarysiu priešo kūne daugiau žaizdų, negu reikia,— kelis smūgius smogsiu visai silpnus ir nepavojingus — ir dar numesiu šią nosinaitę; o niekas kitas čia jos negalėjo palikti." Tai vienas galimas atvejis. O štai kitas. Gal būt, Retčetą nužudė moteris ir tyčia paliko šepetėlį pypkei valyti, kad atrodytų, jog tai vyro darbas? O gal mums iš tikrųjų tikėti, kad du žmonės — vyras ir moteris — veikė atskirai ir abu buvo tokie išsiblaškę, jog kiekvienas paliko mums po įkaltį? Ne, čia jau per daug sutapimų!

— Bet ką bendro su visu tuo turi skrybėlaičių dėžutės? — vis dar mažai ką suprasdamas, paklausė daktaras.

— Aš į tai ir lenkiu. Taigi, kaip sakau, šie įkalčiai — laikrodis, sustojęs penkiolika po pirmos, nosinaitė, šepetėlis pypkei valyti — visi šie įkalčiai gali būti tikri arba apgaulingi. To aš kol kas negaliu nustatyti. Bet *vienas* įkaltis — nors ir čia aš galiu suklysti — man rodos, tikrai *nėra* apgaulingas. Aš turiu galvoje šį plokščią degtuką. *Monsieur le docteur.* Aš esu tikras, jog šį degtuką uždegė žudikas, o ne misteris Retčetas. Ir uždegė, norėdamas sunaikinti kažkokį inkriminuojantį dokumentą. Galimas daiktas, kokį nors raštelį. Greičiausiai tame raštelyje per klaidą ar nesusipratimą buvo parašyta kažkas, kas būtų buvę aiškus įkaltis priešininkams. Ir aš ketinu sužinoti, kas tas „kažkas" buvo.

Jis išėjo iš kupe ir po kelių minučių grįžo nešinas maža spiritine lempute ir replėmis plaukams sukti.

— Tai ūsams,— tarė jis, parodydamas reples.

Daktaras stebėjo jį, didžiai susidomėjęs. Puaro ištiesino vieleles ir ant vienos iš jų labai atsargiai padėjo apdegusį popieriaus gabalėlį. Paskui ant popierėlio uždėjo antrąją vielelę ir, suėmęs abi vielutes replėmis, viską palaikė virš spiritinės lemputės liepsnos.

— Tai labai primityvu,— tarė jis per petį.— Bet tikėkimės, kad mums pasiseks.

Daktaras atidžiai stebėjo visą procedūrą. Metalas įkaito. Staiga popieriuje ėmė ryškėti nežymūs raidžių kontūrai. Paskui iš lėto išaiškėjo žodžiai — žodžiai, parašyti ugnimi.

Popieriaus gabalėlis buvo labai mažytis. Jame matėsi tik trys žodžiai ir dalis ketvirto: „mink mažąją Deizę Armstrong".

— Ak, štai kas!— staiga šūktelėjo Puaro.

— Tai jums ką nors sako?— paklausė daktaras.

Puaro akys spindėjo. Jis atsargiai padėjo reples.

— Taip,— atsakė jis.— A š ž i n a u t i k r ą n u ž u d y t o j o ž m o g a u s p a v a r d ę. A š ž i n a u, k o d ė l j i s t u r ė j o p a l i k t i A m e r i k ą.

— Kaip jo pavardė?

— Kasetis.

— Kasetis?— Konstantinas suraukė kaktą.— Ji man kažką primena.— Prieš kelerius metus... Ne, negaliu prisiminti... Kažkokia byla Amerikoje, ar ne?

— Taip,— atsakė Puaro.— Byla Amerikoje.

Puaro nebuvo linkęs daugiau apie tai kalbėti. Jis apsidairė aplink ir tarė:

— Tuojau mes imsimės viso šito. Pirmiausia reikia įsitikinti, ar pamatėme viską, ką galima buvo pamatyti.

Jis dar kartą vikriai apieškojo negyvėlio drabužių kišenes, bet nerado nieko, kas jį būtų sudominę. Paskui pabandė atidaryti duris į gretimą kupe, tačiau jos buvo užstumtos iš kitos pusės.

— Vieno aš nesuprantu,— tarė daktaras Konstantinas.— Jeigu žudikas nepaspruko pro langą ir jeigu šios durys užsklęstos iš anos pusės, o durys į koridorių ne tik užrakintos, bet ir užkabintos grandine, tai kaipgi tada jis išbėgo iš kupe?

— Lygiai taip samprotauja ir publika cirke, kai iliuzionis-

tas uždaro žmogų surištomis rankomis ir kojomis į dėžę ir tas žmogus iš jos dingsta.

— Jūs norite pasakyti...

— Aš noriu pasakyti šit ką:— paaiškino Puaro,— jeigu žudikas norėjo mus įtikinti, jog pabėgo pro langą, tai, savaime suprantama, kitus du išėjimus uždarė taip, kad mes patikėtumėm, jog pro juos išeiti buvo neįmanoma. Tai toks pats triukas, kaip su tuo žmogum, dingstančiu dėžėje. O mums reikia išaiškinti, kokiu būdu tas triukas atliekamas.

Jis užrakino duris į gretimą kupe.

— Kad kartais gerbiamajai misis Haberd nešautų į galvą pačiai pamatyti nusikaltimo sceną ir paskui aprašyti laiške dukteriai,— paaiškino seklys.

Jis dar kartą apsidairė.

— Daugiau, man rodos, čia nėra kas veikti. Eime pas mesje Buką.

AŠTUNTASIS SKYRIUS

DEIZĖS ARMSTRONG PAGROBIMO BYLA

Mesje Bukas buvo bebaigiąs omletą.

— Aš liepiau tuojau pat restorane visiems paduoti priešpiečius,— tarė jis.— Paskui restoranas bus tuščias, ir mesje Puaro ten galės pradėti keleivių apklausinėjimą. Valgį mums trims liepiau atnešti čia.

— Puiki mintis,— tarė Puaro.

Nė vienas iš vyrų dar nebuvo spėjęs išalkti, todėl valgyti baigė greit; bet tik tada, kai visi pradėjo gurkšnoti kavą, mesje Bukas užsiminė apie tai, kas jiems visiems rūpėjo.

— *Eh bien?*— paklausė jis.

— *Eh bien,* aš išaiškinau, kas buvo nužudytasis. Aš žinau, kodėl jam reikėjo bėgti iš Amerikos.

— Kas tai per žmogus?

— Ar prisimenate, laikraščiai vienu metu labai daug rašė apie Armstrongų vaiką? Šitas Retčetas — tai Kasetis, kuris nužudė mažąją Deizę Armstrong.

— Dabar pradedu prisiminti. Siaubingas atsitikimas. Nors aš neatmenu visų smulkmenų.

— Pulkininkas Armstrongas buvo anglas — Viktorijos ordino kavalierius. Jo motina — amerikietė, V. K. Van der Holto, Volstrito milijonieriaus duktė. Armstrongas vedė Lindos Arden — tuo metu žymiausios Amerikoje tragiškų vaidmenų atlikėjos — dukterį. Armstrongai gyveno Amerikoje ir turėjo vieną vaiką — mergaitę, kurią tiesiog dievino. Kai mergaitei suėjo treji metai, ją kažkas pagrobė ir pareikalavo nepaprastai didelės išpirkos. Aš nevarginsiu jūsų ir nepasakosiu visos po to sekusios painiavos. Pasakysiu tik tiek, kad kai tėvai sumokėjo milžinišką sumą — du šimtus tūkstančių dolerių — buvo surastas vaiko lavonas; pasirodė, mergaitė jau buvo nužudyta mažiausiai prieš dvi savaites. Sunku apsakyti visuotinį pasipiktinimą. O toliau buvo dar blogiau. Misis Armstrong tuo metu laukė kūdikio. Sukrėsta tokio smūgio, ji prieš laiką pagimdė negyvą vaiką ir mirė pati. Vyras, palaužtas nelaimių, nusišovė.

— *Mon Dieu*, kokia tragedija. Dabar ir aš prisiminiau,— tarė mesje Bukas.— Beje, jei manęs neapgauna atmintis, buvo dar viena auka.

— Taip, vargšė auklė, prancūzė ar švedė. Policija buvo įsitikinusi, kad ji kažką žino apie nusikaltimą. Mergina visą laiką raudodama tvirtino nieko nežinanti, bet jie nepatikėjo. Galų gale, apimta nusivylimo, vargšelė iššoko pro langą ir užsimušė. Paskui buvo išaiškinta, kad ji visiškai neturėjo nieko bendra su tuo sudėtingu nusikaltimu.

— Baisu ir pagalvoti,— tarė mesje Bukas.

— Po kokių šešių mėnesių tas žmogus, Kasetis, buvo suimtas. Pasirodo, jis vadovavo gaujai, kuri vogė vaikus. Toji gauja ir anksčiau naudojo tokius pačius metodus. Vos pajutę, kad policija gali užtikti pėdsakus, belaisvį užmuša, lavoną paslepia ir stengiasi iš tėvų ištraukti kuo daugiau pinigų, iki nusikaltimas bus išaiškintas.

O dabar, drauguži, aš galiu jums pasakyti, kad Kasetis iš tiesų buvo žmogžudys. Tačiau buvo susikrovęs didelius turtus ir turėjo slaptos įtakos įvairiausio rango žmonėms, todėl teismas jį išteisino. Sako, kaltinimo dokumentuose buvo rastas

kažkoks formalus netikslumas. Bet žmonės vis tiek būtų jį nulinčiavę; Kasetis tai suprato ir laiku išnešė kudašių. Dabar man aišku, kaip viskas klostėsi toliau. Jis pakeitė pavardę ir išvažiavo iš Amerikos. Nuo to laiko jis tapo keliaujančiu džentelmenu, važinėjo po užsienį ir gyveno iš rentos.

— *Ah! quel animal!*[1] — tarė mesje Bukas, pasipiktinęs iki širdies gelmių.— Aš visai nesigailiu, kad jį nužudė — visiškai!

— Ir aš taip pat.

— *Tout de même*[2], kam jį reikėjo žudyti Rytų eksprese. Yra daugybė kitų vietų.

Puaro šyptelėjo. Jis suprato, kad mesje Bukas į šį klausimą žiūri truputį šališkai.

— Dabar mums svarbiausia,— tarė jis,— išaiškinti, ar žmogžudystę įvykdė kokia nors priešiška grupė, kuri nuo seno su Kasečiu turėjo sąskaitų, ar tai asmeniškas kerštas.

Puaro paaiškino, ką buvo perskaitęs ant apdegusio popierėlio.

— Jeigu mano prielaida teisinga, laišką sudegino pats žudikas. Kodėl? Todėl, kad laiške minima Armstrongo pavardė, kuri kaip mat atskleistų paslaptį.

— Ar kas nors liko gyvas iš Armstrongų šeimos?

— Deja, šito aš nežinau. Rodos, kažkur esu skaitęs apie jaunesniąją misis Armstrong seserį.

Puaro toliau išdėstė, kokių išvadų priėjo jiedu su daktaru Konstantinu. Paminėjus sulaužytą laikrodį, mesje Bukas visas nušvito.

— O, juk jis mums nurodo tikslų nusikaltimo laiką.

— Taip,— tarė Puaro.— Tai mums iš tiesų labai patogu.

Puaro balsas nuskambėjo taip keistai, kad abu pašnekovai smalsiai pažiūrėjo į jį.

— Jūs sakėt pats girdėjęs, kaip Retčetas kalbėjosi su palydovu be dvidešimt pirmą?— paklausė mesje Bukas.

Puaro papasakojo, kaip viskas buvo.

— Ką gi,— tarė mesje Bukas,— tai rodo, kad Kasetis — arba Retčetas, kaip aš jį ir toliau vadinsiu — be dvidešimt minučių pirmą buvo tikrai gyvas.

---

[1] Ach! Koks žvėris! *(pranc.)*
[2] Ir vis dėlto *(pranc.)*.

— Tiksliau be dvidešimt trijų minučių pirmą.

— Kaip rašytumėm dokumentuose — 12.37 misteris Retčetas dar buvo gyvas. Bent *vienas* tikras faktas.

Puaro nieko neatsakė. Jis sėdėjo ir susimąstęs žiūrėjo priešais save.

Pabeldęs į duris, įėjo restorano padavėjas.

— Vagonas-restoranas jau laisvas, mesje,— tarė jis.

— Mes pereisime ten,— keldamasis pasakė mesje Bukas.

— Ar man galima su jumis?— paklausė Konstantinas.

— Žinoma, brangus daktare. Jei tik mesje Puaro neprieštarauja?

— Na ką jūs, nė kiek,— atsakė Puaro.

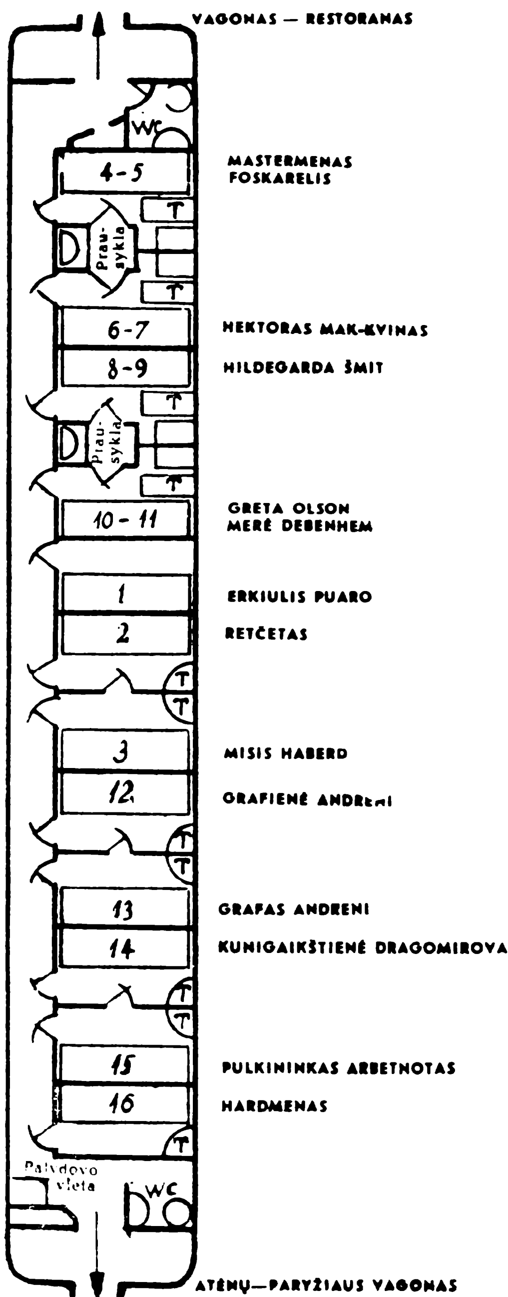
Pasikeitę mandagumo frazėmis, kaip reikalauja etiketas: *„Après vous, Monsieur"*, *„Mais non, après vous"*[1], jie išėjo iš kupe.

---

[1] Prašom, jūs pirmas. Ne, ne, prašom jūs *(pranc.)*.

ANTROJI DALIS

PARODYMAI

KALE VAGONO PLANAS

PIRMASIS SKYRIUS

MIEGAMOJO VAGONO PALYDOVO PARODYMAI

Vagone-restorane viskas buvo paruošta.

Puaro ir mesje Bukas atsisėdo už vieno stalo galo. Daktaras — už stalo kitoje tako pusėje.

Priešais Puaro gulėjo STAMBULAS—KALE vagono planas, kuriame raudonu rašalu buvo nurodyta kiekvieno keleivio užimama kupe. Vienoje pusėje gulėjo į krūvelę sudėti pasai ir bilietai. Ant stalo buvo ir rašomojo popieriaus, ir rašalo, ir plunksnakotis bei pieštukai.

— Puiku,— tarė Puaro.— Ilgiau negaišdami, atidarykime „teismo salę". Pirmiausia, aš manau, reikėtų išklausyti miegamojo vagono palydovo parodymus. Gal būt, jūs ką nors žinote apie šį žmogų? Ką galėtumėte pasakyti apie jo charakterį? Ar jo žodžiais galima tikėti?

— Tuo esu tikras. Pjeras Mišelis tarnauja mūsų kompanijoje jau penkiolika metų. Jis prancūzas, gyvena netoli Kale. Žmogus doras, vertas pagarbos. Nors ypatingu protu gal ir nepasižymi.

Puaro supratingai linktelėjo.

— Gerai,— tarė jis.— Pakvieskite jį.

Pjeras Mišelis jau buvo šiek tiek atgavęs savitvardą, bet vis tiek dar atrodė susinervinęs.

— Tikiuosi, mesje negalvojate, jog tai atsitiko per mano aplaidumą,— tarė jis susirūpinęs ir žvilgčiodamas tai į Puaro, tai į mesje Buką.— Toks baisus įvykis. Tikiuosi, mesje negalvojate, kad aš su juo turiu ką nors bendro.

Nuraminęs palydovą, Puaro pradėjo jį klausinėti. Pirmiausia jis pasiteiravo Mišelio pavardės ir adreso, paskui — kiek laiko dirba ir ar seniai važinėja šiuo maršrutu. Visas šias

smulkmenas jis jau žinojo, bet klausimai padėjo palydovui greičiau nusiraminti.

— O dabar,— tęsė Puaro,— pakalbėkime apie praėjusios nakties įvykius.— Kada misteris Retčetas nuėjo gulti?

— Beveik tuoj po vakarienės, mesje. Tiksliau, prieš išvykstant iš Belgrado. Lygiai tokiu pat metu, kaip ir praėjusią naktį. Jis man liepė pakloti patalą kol vakarieniaus, ir aš taip padariau.

— Ar po to kas nors buvo įėjęs į jo kupe?

— Jo tarnas, mesje, ir jaunasis amerikietis, jo sekretorius.

— Daugiau niekas?

— Kiek aš žinau, niekas.

— Puiku. Vadinasi, tai ir buvo paskutinis kartas, kai jūs jį matėte arba girdėjote?

— Ne, mesje. Jūs užmiršote, kad be dvidešimt pirmą — tuoj po to, kai mes sustojome — jis man paskambino.

— Papasakokite tiksliai, kaip viskas buvo.

— Aš pasibeldžiau į duris, bet jis šūktelėjo, jog apsirikęs.

— Angliškai ar prancūziškai?

— Prancūziškai.

— Pakartokite tiksliai jo žodžius.

— *Ce n'est rien. Je me suis trompé*[1].

— Visai teisingai,— tarė Puaro.— Aš irgi girdėjau. Ir tada jūs nuėjote?

— Taip, mesje.

— Ar grįžote į savo vietą?

— Ne, mesje. Paskambino iš kitos kupe, ir aš pirma nuėjau ten.

— Dabar, Mišeli, aš noriu užduoti jums vieną svarbų klausimą. Kur jūs buvote penkiolika po pirmos?

— Aš, mesje? Sėdėjau ant savo suolelio vagono gale, atsisukęs į koridorių.

— Jūs esate tikras?

— *Mais oui*... Tik...

— Tik?..

— Buvau nuėjęs į gretimą Atėnų vagoną pasišnekėti su

[1] Nesirūpinkite. Aš apsirikau *(pranc.)*.

draugu. Šnekėjomės apie pusnynus. Tai buvo kelios minutės po pirmos. Tiksliai negaliu pasakyti kada.

— Ir paskui grįžote į savo vagoną... Kada?

— Kai sučirškė skambutis, mesje — aš prisimenu — aš jums jau sakiau, mesje. Kvietė dama amerikietė. Ji skambino kelis kartus.

— Prisimenu,— tarė Puaro.— O po to?

— Po to, mesje? Paskambinote jūs, ir aš jums atnešiau mineralinio vandens. Paskui, maždaug po pusvalandžio, aš paklojau patalą kitoje kupe — jaunajam džentelmenui amerikiečiui, misterio Retčeto sekretoriui.

— Kai nuėjote kloti patalo, ar misteris Mak-Kvinas buvo vienas kupe?

— Su juo buvo pulkininkas anglas iš kupe Nr. 15. Jiedu sėdėjo ir šnekučiavosi.

— Ką darė pulkininkas, kai išėjo iš Mak-Kvino kupe?

— Grįžo į savo kupe.

— Penkioliktąją kupe? Ji, rodos, visai prie pat jūsų suolelio, ar ne?

— Taip, mesje, tai antra kupe nuo koridoriaus galo.

— Jam jau buvo paklota?

— Taip, mesje. Aš paklojau, kol pulkininkas vakarieniavo.

— Kokiu laiku jie išsiskyrė?

— Negaliu tiksliai pasakyti, mesje. Tik ne vėliau antros.

— O po to?

— Po to, mesje, aš sėdėjau savo vietoje iki pat ryto.

— Daugiau nėjote į Atėnų vagoną?

— Ne, mesje.

— Gal būt, jūs buvote užsnūdęs?

— Nemanau, mesje. Traukinys stovėjo, ir todėl manęs neėmė miegas, kaip visada.

— Ar matėt ką nors iš keleivių einant vagonu į vieną ar kitą pusę?

Palydovas minutėlę susimąstė...

— Rodos, viena dama ėjo į tualetą aname gale koridoriaus.

— Kokia dama?

— Nežinau, mesje. Ji ėjo į aną vagono galą, ir aš mačiau

tik jos nugarą. Moteris buvo apsisiautusi skaisčiai raudonu kimono, išsiuvinėtu drakonais.

Puaro linktelėjo.

— O po to?

— Iki pat ryto buvo tylu, mesję.

— Jūs esate tikras?

— O, atsiprašau. Jūs pats, mesje, atidarėte duris, žvilgtelėjote koridoriun ir vėl dingote.

— Gerai, drauguži,— tarė Puaro.— Man buvo įdomu, ar jūs tai prisimenate. Tarp kitko, mane pažadino bildesys — tarsi kažkoks sunkus daiktas būtų krisdamas dunkstelėjęs į mano duris. Kaip jūs manote, kas tai galėjo būti?

Palydovas nustebęs pažiūrėjo į jį.

— Nežinau, mesje. Aš tikrai nieko negirdėjau.

— Vadinasi, tai buvo košmaras,— padarė filosofišką išvadą Puaro.

— O gal,— įsiterpė mesje Bukas,— jūs girdėjote triukšmą gretimoje kupe.

Puaro, rodės, negirdėjo paskutiniųjų žodžių. Matyt, jis nenorėjo apie tai kalbėti prie miegamojo vagono palydovo.

— Dabar pereikime prie kito punkto,— tarė jis.— Sakykime, kad žudikas įlipo į traukinį praėjusią naktį. Ar jūs esate tikras, kad jis neišbėgo iš jo tuoj po to, kai įvykdė nusikaltimą?

Pjeras Mišelis papurtė galvą.

— Arba nepasislėpė kur nors kitame vagone?

— Visi vagonai nuodugniai apieškoti,— atsakė mesje Bukas.— Atsisakykite šios minties, drauguži.

— Be to,— pridūrė Mišelis,— niekas negalėjo patekti į miegamąjį vagoną, mano nepastebėtas.

— Kur buvo paskutinis sustojimas?

— Vinkovcuose.

— Kada?

— Mes turėjome iš ten išvažiuoti 11.58, bet dėl blogo oro pavėlavome dvidešimt minučių.

— Ar galėjo kas nors čia ateiti iš kitų vagonų?

— Ne, mesje. Po pietų durys iš miegamojo į kitus vagonus iškart užrakinamos.

— Ar jūs pats buvote išlipęs iš traukinio Vinkovcuose?

— Taip, mesje. Aš išėjau į peroną ir, kaip visada, atsistojau prie traukinio laiptelių. Taip, kaip ir visi palydovai.

— O kaip priekinės durys, tos šalia vagono-restorano?

— Jos visada užrakintos iš vidaus.

— Dabar jos neužrakintos.

Palydovas akimirką nustebo, bet tučtuojau jo veidas vėl nušvito:

— Matyt, kas nors iš keleivių atidarė jas pasižiūrėti į pusnynus.

— Gal būt,— tarė Puaro.

Kelias minutes jis susimąstęs barbeno pirštais į stalą.

— Ar, mesje, nekaltinate manęs?— bailiai paklausė palydovas.

Puaro geraširdiškai jam nusišypsojo.

— Jums tiesiog nepasisekė, drauguži,— tarė jis.— Ak, tiesa, dar vienas dalykas, kol neužmiršau. Jūs sakėte, kad kitas skambutis pasigirdo kaip tik tuo metu, kai jūs beldėte į misterio Retčeto duris. Tiesą pasakius, jį girdėjau ir aš. Kas skambino?

— Kunigaikštienė Dragomirova. Ji prašė pakviesti kambarinę.

— Ir jūs pakvietėte?

— Taip, mesje.

Puaro susimąstęs įsmeigė akis į priešais gulintį planą, paskui palenkė galvą.

— Šiam kartui tiek,— tarė jis.

— Ačiū, mesje.

Palydovas atsistojo ir pažiūrėjo į mesje Buką.

— Nenusiminkite,— geraširdiškai tarė direktorius.— Tai tikrai ne dėl jūsų aplaidumo.

Nudžiugintas Pjeras Mišelis išėjo iš kupe.

ANTRASIS SKYRIUS

SEKRETORIAUS PARODYMAI

Keletą minučių Puaro buvo giliai susimąstęs.

— Turint galvoje visa tai, kas mums dabar žinoma,— tarė jis pagaliau,— aš manau dar kartą reikėtų pasišnekėti su misteriu Mak-Kvinu.

Jaunasis amerikietis tuojau pat atėjo.

— Na,— paklausė jis,— kaip sekasi?

— Neblogai. Po to, kai mes paskutinį kartą kalbėjomės, aš jau kai ką išaiškinau, konkrečiai — misterio Retčeto asmenybę.

Hektoras Mak-Kvinas susidomėjęs palinko į priekį.

— Nejaugi?— paklausė jis.

— Retčeto pavardė, kaip jūs įtarėte, netikra. Ja buvo prisidengęs Kasetis, kurs vadovavo garsiems kidnepams[1], tame tarpe ir plačiai nuskambėjusiam mažosios Deizės Armstrong pagrobimui.

Mak-Kvino veidas persimainė iš nuostabos. Paskui jis staiga apsiniaukė.

— Prakeiktas niekšas!— šūktelėjo jis.

— Jūs apie tai nieko nežinojote, misteri Mak-Kvinai?

— Ne, sere,— tvirtai atsakė jaunasis amerikietis.— Jei būčiau žinojęs, greičiau būčiau nusikirtęs dešinę ranką, nei pradėjęs dirbti pas jį sekretoriumi!

— Jus taip sujaudino ši žinia, misteri Mak-Kvinai?

— Tam yra ypatinga priežastis. Mano tėvas buvo distrikto prokuroras ir vedė tą bylą, misteri Puaro. Aš ne kartą mačiau misis Armstrong — ji buvo miela moteris. Tokia švelni, prislėgta nelaimės.

Mak-Kvino veidas apsiniaukė.

— Jeigu kas nors yra gavęs, ko nusipelnė, tai Retčetas, arba Kasetis, kaip jis ten vadinasi, ir yra tasai. Aš tiesiog džiaugiuosi, kad jį ištiko toks galas. Tokiam žmogui nėra vietos pasaulyje.

— Jūs šnekate taip, lyg pats būtumėt pasiruošęs tokį galą jam padaryti!

— Taip. Aš. . .— Jis staiga nutilo, o paskui tarsi nusikaltęs pridūrė:— Atrodo, lyg aš pats kaltinu save.

— Misteri Mak-Kvinai, aš greičiau būčiau linkęs jus įtarti, jeigu imtumėt neapsakomai sielvartauti dėl savo šeimininko mirties.

— Nemanau, kad sugebėčiau sielvartauti, net jeigu man grėstų mirties bausmė,— niūriai atsakė Mak-Kvinas. Paskui pridū-

[1] Vaikų grobimas.

rė:— Jeigu nepasirodysiu jums perdaug smalsus, pasakykite, kaip jums tai pavyko išaiškinti. Aš turiu galvoje — išaiškinti Kasečio asmenybę.

— Iš skiautelės laiško, rasto jo kupe.

— Bet nejau... tai yra aš norėčiau pasakyti... nejau senis taip neapdairiai pasielgė?

— Svarbu, kaip į tai pažiūrėsi,— tarė Puaro.

Ši pastaba jaunąjį vyrą, rodės, labai suglumino. Jis įdėmiai žiūrėjo į Puaro, tarsi stengdamasis kažką išskaityti iš jo veido.

— Mano uždavinys,— tarė Puaro,— išaiškinti, ką darė vakar vakare kiekvienas keleivis. Suprantama, tai nieko neturi įžeisti. Juk tai tik įprastinis formalumas.

— Žinoma. Greičiau pradėkite ir leiskite man išsilaisvinti nuo įtarimų, jei tai įmanoma.

— Nėra prasmės klausti jūsų kupe numerio,— šypsodamasis tarė Puaro,— juk vakar mes buvome kaimynai. Tai antros klasės kupe, šešta ir septinta vieta. O kai aš išėjau, jūs ten likote vienas?

— Taip, teisingai.

— Dabar, misteri Mak-Kvinai, aš noriu, kad jūs papasakotumėt viską, ką darėt vakar vakare, kai išėjot iš vagono-restorano.

— Tai visai nesunku. Aš grįžau į savo kupe, truputį paskaičiau, paskui Belgrade išėjau į peroną, bet vaikščioti buvo per šalta, ir aš vėl įlipau į vagoną. Šnektelėjau su dama angle, įsikūrusia gretimoje kupe, o paskui su tuo anglu, pulkininku Arbetnotu — man rodos, jūs kaip tik tada praėjote pro šalį. Po to užėjau pas misterį Retčetą ir, kaip jau esu sakęs, pasižymėjau kelis jo nurodymus dėl laiškų, kuriuos reikėjo parašyti. Palinkėjęs jam labos nakties, išėjau. Pulkininkas Arbetnotas tebestovėjo koridoriuje. Jo kupe patalas jau buvo paklotas, todėl aš jam pasiūliau užeiti į manąją. Užsakiau abiem po taurelę, ir mes iškart išgėrėme. Kalbėjomės apie tarptautinę politiką, Indijos vyriausybę, apie mūsų pačių rūpesčius ryšium su sausuoju įstatymu ir Volstrito krize. Šiaipjau aš nelabai linkęs prasidėti su anglais — jie tokie užsispyrėliai — bet šisai man patiko.

— Kiek buvo laiko, kai su juo išsiskyrėte?

— Gana vėlu. Aš manau, kokia antra valanda.

— Ar jūs pastebėjote, kad traukinys stovi?

— Žinoma. Mes šiek tiek nustebome. Dirstelėjome pro langą ir pamatėme didžiulius pusnynus, bet negalvojome, kad tai kas nors rimto.

— Kas buvo po to, kai pulkininkas Arbetnotas atsisveikino?

— Jis nuėjo į savo kupe, o aš šūktelėjau palydovui pakloti man patalą.

— Kur jūs buvote, kol jis klojo?

— Paprasčiausiai stovėjau koridoriuje ir rūkiau cigaretę.

— O paskui?

— O paskui atsiguliau ir miegojau iki pat ryto.

— Ar vakar vakare buvote išlipęs iš traukinio?

— Buvom nutarę su Arbetnotu išlipti tuose — kaip ten — Vinkovcuose pamiklint kojų, bet lauke buvo žvėriškai šalta, kaip tik prasidėjo pūga. Tuojau pat įšokome atgal.

— Pro kurias duris jūs išlipote iš traukinio?

— Pro tas, kurios netoli mūsų kupe.

— Greta vagono-restorano?

— Taip.

— Neprisimenate, ar jos buvo užsklęstos?

Mak-Kvinas pagalvojo.

— Taip, man rodos, užsklęstos. Bent jau per rankeną buvo perkištas virbas. Ar jūs šitai turite galvoje?

— Taip.. O įlipę atgal į vagoną, vėl užkišote tą virbą?

— N-ne. Man rodos, kad ne. Aš įlipau paskutinis. Neprisimenu, ar užkišau.— Ir staiga pridūrė:— O ar tai labai svarbu?

— Gali būti svarbu. Taigi, mesje, kiek supratau, kol judu su pulkininku Arbetnotu sėdėjote ir kalbėjotės, durys iš jūsų kupe į koridorių buvo atidarytos?

Hektoras Mak-Kvinas linktelėjo.

— Jeigu atsimenate, pasakykite, ar kas nors praėjo koridoriumi *nuo to laiko*, kai išvažiavome iš Vinkovcų iki tol, kol jūs naktį išsiskyrėte su bičiuliu?

Mak-Kvinas suraukė antakius.

— Jei neklystu, vieną kartą praėjo palydovas,— atsakė jis,— nuo vagono-restorano pusės. O paskui — moteris, tik priešinga kryptimi — link vagono-restorano.

— Kokia moteris?

— Negaliu pasakyti. Aš jos gerai neįsidėmėjau. Tuo momentu apie kažką ginčijausi su Arbetnotu. Prisimenu tik, kad tarpduryje sušmėžavo skaistūs raudoni šilkai. Bet gerai nepasižiūrėjau, be to, vis tiek nebūčiau pamatęs jos veido. Kaip žinote, aš sėdėjau veidu į vagoną-restoraną ir todėl moterį, einančią ta kryptimi, galėjau matyti tik iš nugaros.

Puaro linktelėjo.

— Tur būt, ji ėjo į tualetą.

— Ir aš taip manau.

— O jūs matėte, kaip ji grįžo?

— Rodos, ne. Dabar, kai apie tai paklausėte, prisiminiau, kad grįžtant jos nemačiau, bet juk tikriausiai ji grįžo.

— Dar vienas klausimas. Ar jūs rūkote pypkę, misteri Mak-Kvinai?

— Ne, sere, nerūkau.

Puaro valandėlę patylėjo.

— Na ką gi, šiam kartui tiek. Dabar norėčiau pamatyti misterio Retčeto tarną. Tarp kitko, ar jūs abu visada keliaujate antrosios klasės kupe?

— Jis — taip. O aš paprastai važiuodavau pirmosios klasės kupe, ir, jeigu būdavo galimybė, greta misterio Retčeto. Tada jis pas mane sukraudavo beveik visą bagažą, kad visada ir aš, ir bagažas būtumėm jam po ranka. Bet šį kartą visos pirmosios klasės kupe buvo išpirktos — buvo likusi tik ta, kurioje jis važiavo.

— Viskas aišku. Ačiū, misteri Mak-Kvinai.

TREČIASIS SKYRIUS

TARNO PARODYMAI

Amerikietį pakeitė išbalęs, bereikšmio veido anglas, kurį Puaro buvo pastebėjęs jau vakar. Įėjęs jis mandagiai sustojo prie durų. Rankos mostu Puaro pasiūlė jam sėstis.

— Jūs, kiek suprantu, misterio Retčeto tarnas?

— Taip, sere.

— Jūsų vardas ir pavardė?
— Edvardas Henris Mastermenas.
— Kiek jums metų?
— Trisdešimt devyneri.
— Namų adresas?
— Klarkenvelas, Fraier-stritas, 21.
— Girdėjote, kad jūsų šeimininkas nužudytas?
— Taip, sere. Siaubingas atsitikimas.

— Dabar prašau man pasakyti, kurią valandą jūs paskutinį kartą matėte misterį Retčetą?

Tarnas pagalvojo.

— Vakar vakare, sere, tur būt, apie devintą valandą. O gal ir kiek vėliau.

— Papasakokite viską apie šį paskutinį susitikimą.

— Kaip paprastai, sere, aš užėjau pas misterį Retčetą jam patarnauti.

— Kokios iš tiesų buvo jūsų pareigos?

— Sudėti arba pakabinti jo drabužius, įmerkti į vandenį dantų protezą ir patikrinti, ar jis turi viską, kas reikalinga nakčiai.

— Ar jis buvo toks, kaip visada?

Tarnas minutėlę susimąstė.

— Žinote, sere, man pasirodė, kad jis kažko nusiminęs.

— Dėl ko?

— Gal būt, dėl laiško, kurį skaitė. Jis paklausė, ar aš atnešiau tą laišką į jo kupe. Žinoma, atsakiau, kad jokiu būdu ne aš, bet jis aprėkė mane ir paskui kibo prie visko, ką tik dariau.

— Ar tai jums buvo neįprasta?

— Ne, sere. Jis visada būdavo labai ūmus, ypač, jei jį kas nors sunervindavo.

— Ar jūsų šeimininkas vartojo migdomuosius?

Daktaras Konstantinas truputėlį palinko į priekį.

— Traukiniu važiuodamas, visada, sere. Sakydavo, jog kitaip negalįs užmigti.

— Ar nežinote, kokius migdomuosius jis paprastai vartodavo?

— Šito, sere, tikrai negaliu pasakyti. Ant buteliuko jokio pavadinimo, tik užrašas: *Migdomieji vaistai. Vartoti prieš miegą.*

— Ar jis gėrė jų vakar vakare?

— Taip, sere. Aš įpyliau vaistų į stiklinę ir pastačiau ant tualetinio stalelio.

— Bet nematėte, ar jis išgėrė?

— Ne, sere.

— Kas buvo po to?

— Aš paklausiau, ar jam dar ko nors reikia ir kada turiu ateiti iš ryto. Jis pasakė, kad jo netrukdyčiau, kol paskambins pats.

— Ar taip visada būdavo?

— Taip, beveik visada. Kai jis ruošdavosi keltis, paskambindavo palydovui, o šis pašaukdavo mane.

— Ar jis paprastai keldavosi anksti ar vėlai?

— Tai, sere, priklausydavo nuo jo nuotaikos. Kartais atsikeldavo dar prieš pusryčius, o kartais miegodavo iki pat priešpiečių.

— Vadinasi, jūs nė kiek nesijaudinote, kad jau įdienojo, o jūsų niekas nekvietė?

— Ne, sere.

— Ar žinojote, kad jūsų šeimininkas turėjo priešų?

— Taip, sere.

Tarnas kalbėjo visiškai ramiai.

— Iš kur tai sužinojote?

— Aš girdėjau, sere, kaip jis su misteriu Mak-Kvinu kalbėjo apie kažkokius laiškus.

— Ar jums patiko šeimininkas, Mastermenai?

Mastermeno veidas pasidarė — jei tai buvo įmanoma — dar šaltesnis.

— Nenorėčiau apie tai kalbėti, sere. Jis buvo dosnus šeimininkas.

— Bet jūs jo nemėgote?

— Sakykim taip: man aplamai nepatinka amerikiečiai.

— Ar kada esate buvęs Amerikoje?

— Ne, sere.

— Ar atsimenate, ką rašė laikraščiai apie Armstrongų vaiko pagrobimą?

Tarno skruostai lengvai paraudo.

— Taip, prisimenu, sere. Maža mergytė, ar ne? Siaubingas atsitikimas.

— Ar jūs žinojote, kad jūsų šeimininkas, misteris Retčetas buvo pagrindinis šio nusikaltimo organizatorius?

— Ne, sere, tikrai nežinojau.— Pirmą kartą tarnas prabilo šiltesniu, jausmingesniu balsu.— Tiesiog negaliu patikėti, sere.

— Ir vis dėlto tai tiesa. O dabar grįžkime prie jūsų — ką jūs veikėte vakar vakare? Suprantate, formalumas. Ką jūs darėte, išėjęs iš savo šeimininko kupe?

— Pasakiau misteriui Mak-Kvinui, sere, kad jį kviečia šeimininkas. Po to nuėjau į savo kupe ir visą laiką skaičiau.

— Jūsų kupe...

— Pati galutinė antrosios klasės, sere. Greta vagono-restorano.

Puaro pažiūrėjo į planą.

— Štai kaip. O vieta?

— Žemutinė, sere.

— Vadinasi, Nr. 4?

— Taip, sere.

— Ar dar kas nors važiuoja drauge su jumis?

— Taip, sere. Augalotas italas.

— Ar jis moka angliškai?

— Hm, šiaip taip kalba, sere.— Tarno balsas nuskambėjo kažkaip priekaištingai.— Kiek supratau, jis yra buvęs Amerikoje... Čikagoje.

— Ar su juo daug kalbatės?

— Ne, sere. Man geriau patinka skaityti.

Puaro nusišypsojo. Jam iškart stojosi prieš akis scena — kaip tasai džentelmenų džentelmenas su paniekos grimasa nutildo augalotą plepų italą.

— Leiskite paklausti, ką jūs skaitote?— pasiteiravo jis.

— Šiuo metu, sere, Arabelos Ričardson „Meilės belaisvį".

— Gera knyga?

— Puiki, sere.

— Na gerai, tęskime. Jūs grįžote į savo kupe ir skaitėte „Meilės belaisvį". Iki kada?

— Maždaug pusę vienuoliktos, sere, tas italas panoro miego, todėl atėjo palydovas ir paklojo mums patalą.

— Ir tada jūs atsigulėte ir užmigote?

— Atsiguliau, sere, bet neužmigau.

— Kodėl?

— Man skaudėjo dantį, sere.

— O, *là-là*,— juk tai baisiai iškamuoja.

— Taip, sere, labai.

— Ar jūs bandėte kaip nors numalšinti skausmą?

— Uždėjau ant danties gvazdikų aliejaus, sere, ir skausmas apmažo, bet užmigti vis tiek negalėjau. Tada užsidegiau šviesą prie savo gulto ir skaičiau toliau, kad nors kiek užmirščiau skausmą.

— Ir tą naktį išvis nemiegojote?

— Taip, sere, aš užsnūdau tik apie ketvirtą ryto.

— O jūsų kaimynas?

— Tas italas? O, jis net knarkė.

— Ar jis nebuvo išėjęs iš kupe naktį?

— Ne, sere.

— O jūs?

— Taip pat ne, sere.

— Ar naktį nieko negirdėjote?

— Rodos, ne, sere. Bent jau nieko nepaprasto. Traukinys stovėjo, ir visur buvo labai ramu.

Keletą minučių Puaro patylėjo. Paskui tarė:

— Na, rodos, viską būsim išaiškinę. Vadinasi, jūs negalite pasakyti nieko tikslesnio apie šią tragediją?

— Labai gaila, sere, bet manau, kad ne.

— Ar jūsų šeimininkas nebuvo susipykęs su misteriu Mak-Kvinu, o gal jie buvo priešai visą laiką?

— O ne, sere. Misteris Mak-Kvinas labai malonus džentelmenas.

— Kur jūs dirbote prieš pradėdamas tarnauti pas misterį Retčetą?

— Pas serą Henrį Tomlinsoną, sere, Grouvnero skvere.

— Kodėl iš jo išėjote?

— Jis išvažiavo į Rytų Afriką, sere, ir mano paslaugos jam nebebuvo reikalingos. Bet aš esu tikras, sere, jis nepasakytų apie mane blogo žodžio. Aš ištarnavau pas jį kelerius metus.

— O pas misterį Retčetą — ar ilgai?

— Daugiau kaip devynis mėnesius, sere.

— Ačiū, Mastermenai. Beje, ar jūs rūkote pypkę?

— Ne, sere. Tik cigaretes, nebrangias cigaretes, sere.

— Ačiū. Kol kas pakaks.

Puaro linktelėjęs atleido tarną.

Šis dar minutėlę pasėdėjo — kažko delsė.

— Atleiskite man, sere, bet toji pagyvenusi amerikietė, jei taip galima pasakyti, kaip nesava. Ji tikina viską žinanti apie žudiką. Ji baisiai susijaudinusi, sere.

— Tokiu atveju,— šypsodamas tarė Puaro,— kvieskime ją čia.

— Ar pašaukti ją, sere? Ji jau seniai reikalauja, kad jai leistų pasimatyti su kokiu nors viršininku. Palydovas visą laiką bando ją nuraminti.

— Siųskite ją čia, drauguži,— pasakė Puaro.— Dabar išklausysime jos „istoriją".

KETVIRTASIS SKYRIUS

PAGYVENUSIOS AMERIKIETĖS PARODYMAI

Misis Haberd be kvapo įsiveržė į vagoną-restoraną, ji buvo taip susijaudinusi, kad vos begalėjo žodį ištarti.

— Na, tik pasakykit, kas čia vyriausias? Aš turiu pranešti kai ką labai svarbaus, labai labai svarbaus ir tučtuojau viską pasakysiu kam nors iš viršininkų. Jeigu jūs, džentelmenai...

Jos žvilgsnis blaškėsi nuo vieno vyro prie kito. Puaro pasilenkė į priekį.

— Pasakokite man, madam,— tarė jis.— Tik meldžiu jus, sėskitės.

Misis Haberd sunkiai sudribo į kėdę, stovinčią priešais.

— Štai ką aš noriu jums pasakyti. Praėjusią naktį traukinyje įvyko žmogžudystė, ir *žudikas buvo mano kupe!*

Ji stabtelėjo, kad viskas atrodytų dramatiškiau.

— Jūs esate tikra, madam?

— Be abejo, visiškai tikra. Ir kaip jūs galite netikėti? Aš dar žinau, ką kalbu. Tuojau jums pasakysiu viską, kaip buvo. Aš atsiguliau į lovą, užmigau ir staiga — pabundu. Kupe tamsu tamsu — bet aš jaučiu, kažkur šalia vyriškis. Aš taip persigandau, kad negalėjau net surikti — na, jūs patys suprantate, kaip tokiu atveju būna. Taigi guliu ir galvoju: „Dieve gailestingas, mane tuoj užmuš!" Aš tiesiog negaliu apsakyti, ką tuomet jutau. Iškart prisiminiau visokiausias žmogžudystes tuose prakeiktuose traukiniuose, aprašinėjamas laikraščiuose. Paskui pagalvojau: „Užtat mano brangenybes jis matys kaip savo ausis." Žinot, aš jas sugrūdau į kojinę ir paslėpiau po pagalve. Miegot, tarp kitko, ant jų nelabai patogu. Suprantat, kietoka. Na, bet tai nesvarbu. Taigi apie ką aš kalbėjau?

— Jūs pajutote, madam, kad kupe yra vyriškis.

— A, taip. Tai štai aš guliu užsimerkusi ir galvoju: „Ką daryti?" Gerai dar, manau sau, kad mano duktė nežino, kokioj padėty aš esu. Paskui kažkaip susiėmiau, pradėjo veikti protas: užčiuopiau ranka skambučio mygtuką. Aš spaudžiu spaudžiu mygtuką, bet palydovas neateina. Man rodės, širdis nustos plakusi. „Viešpatie dieve,— sakau sau,— gal jie jau išžudė visus iki vieno?" O traukinys stovi, ir aplink visur tokia kraupi tyla. Bet aš vis tiek spaudžiu mygtuką. Ir — o! pagaliau girdžiu skubius žingsnius koridoriuje ir beldimą į duris! „Įeikite!"— sušukau ir tuojau pat uždegiau šviesą. Ir tik pagalvokite — kupe *nė gyvos dvasios!*

Šitai misis Haberd atrodė dramatinė kulminacija, o ne atomazga, kaip manė kiti.

— O kas buvo po to, madam?

— Na, aš viską papasakojau šitam žmogui, bet jis, rodos, nepatikėjo. Manė, kad man prisisapnavo. Aš liepiau jam pažiūrėti po suolu, nors jis ir sakė, jog žmogus ten jokiu būdu nepalįstų. Aišku, kad žudikas pabėgo, bet jis tikrai *buvo* mano kupe, ir palydovas tiesiog varo mane iš proto, šitaip bandydamas mane nuraminti! Aš ne iš tų, kurie prasimano nebūtus dalykus, misteri... Man rodos, aš nežinau jūsų pavardės...

— Puaro, madam. O čia štai mesje Bukas, kompanijos direktorius, ir daktaras Konstantinas.

— Malonu susipažinti, iš tikrųjų,— burbtelėjo visiems trims vyrams išsiblaškiusi misis Haberd ir vėl varė savo:

— Aš, žinoma, neketinu tvirtinti, kad tada mano protas buvo toks aiškus, kaip turėjo būti. Iš pradžių man dingtelėjo, jog tai mano kaimynas iš gretimos kupe — na, tas vargšas žmogelis, kuris dabar nužudytas. Liepiau palydovui patikrinti duris tarp mūsų kupe, ir, žinoma, jos buvo neužsklęstos. Tada aš iškart ėmiau veikti: įsakiau jam užstumti skląstį, o kai jis išėjo, atsikėliau ir dėl visa ko dar pristūmiau prie durų lagaminą.

— Kokiu laiku tai buvo, misis Haberd?

— Žinote, šito tikrai nepasakysiu. Aš buvau taip susijaudinusi, kad net nepažiūrėjau į laikrodį.

— O kaip visą šį įvykį aiškinate dabar?

— Nagi paprasčių paprasčiausiai. Mano kupe slėpėsi žudikas. Kas gi daugiau ten galėjo būti?

— Ir jūs manote, jis grįžo į savo kupe?

— Ką aš žinau, kur jis grįžo. Aš juk gulėjau užsimerkus.

— Vadinasi, jis paspruko pro koridoriaus duris.

— Negaliu pasakyti. Sakau, kad buvau užsimerkusi.

Misis Haberd nervingai atsiduso.

— Viešpatie, kaip aš buvau išsigandus. Jeigu mano duktė žinotų...

— O ar jūs nemanote, madam, kad garsai, kuriuos girdėjote, sklido iš už gretimos kupe — iš nužudytojo žmogaus kupe?

— Ne, nemanau, misteri... kaip jūs ten... Puaro. Žmogus buvo visai šalia manęs. Juk aš turiu net ir daiktinį įrodymą...

Triumfuodama ji iškėlė savo didžiulį rankinuką ir ėmė rausti jame.

Ji išėmė vieną po kitos dvi nedideles švarias nosines, akinius raginiais rėmais, buteliuką aspirino, pakelį Glauberio druskos, celiuloidinę tūbelę skaisčiai žalių pipirmėčių, ryšulėlį raktų, žirkles, amerikietišką tranzito čekių knygelę, ypatingai negražaus vaiko nuotraukėlę, kelis laiškus, penkis dirbtinius rytietiškus vėrinius ir metalinį daikčiuką, kuris, pasirodė, buvo sagutė.

— Matote šią sagą? Tai štai — ji ne mano. Tokių sagų nėra nė viename mano drabužyje. Aš ją radau šįryt atsikėlusi.

Kai moteriškė padėjo sagą ant stalo, mesje Bukas pasilenkė į priekį ir šūktelėjo:

— Bet juk ši saga iš palydovo švarko.

— Ir tai visai lengvai paaiškinama,— tarė Puaro, švelniai pažiūrėdamas į ledi.— Ši saga, madam, galėjo ištrūkti iš palydovo uniformos, kai jis apieškojo jūsų kupe arba kai klojo patalą vakar vakare.

— Tiesiog nežinau, kaip jūs visi nieko nesuprantate. Lyg susitarę, tik prieštaraujate. Na, paklausykite toliau. Praėjusį vakarą, prieš užmigdama, aš skaičiau žurnalą. Dar neužgesinusi šviesos, padėjau tą žurnalą ant lagaminėlio, o jis stovėjo ant grindų prie lango. Supratote?

Vyrai patvirtino, jog supratę.

— Labai gerai. Tik štai: palydovas dirstelėjo po suolu, neatsitraukdamas nuo durų, paskui įėjo ir užsklendė duris į gretimą kupe, bet prie lango jis nė *nebuvo* prisiartinęs. Na, o saga šį rytą guli ant žurnalo. Kaip jūs tai pavadinsite, norėčiau žinoti?

— Daiktiniu įrodymu, madam,— atsakė Puaro.

Atsakymas, rodės, nuramino ledi.

— Kai manim netiki, mane erzina labiau, negu širšės zirzimas,— paaiškino ji.

— Jūs mums davėte įdomiausius ir vertingiausius parodymus,— nuramino ją Puaro.— O dabar gal atsakytumėt į kelis mano klausimus?

— Kodėl ne, žinoma.

— Sakykite, kaip čia buvo, kad jūs neužsklendėte durų į Retčeto kupe, jei šis žmogus jus taip baugino?

— Aš užsklendžiau,— atšovė misis Haberd.

— Ak jūs užsklendėte?

— Žinot, teisybę sakant, aš paklausiau tą švedę — malonią būtybę, — ar durys užsklęstos, ir ji atsakė, kad taip.

— O kodėl nepažiūrėjote pati?

— Todėl, kad jau gulėjau lovoje, o ant durų rankenos kabėjo mano krepšelis su prausimosi reikmenimis ir užstojo skląstį.

— Kurią valandą visa tai buvo?

— Tuoj pagalvosiu. Galėjo būt maždaug pusė vienuolikos ar be penkiolikos vienuolika. Ji užėjo pas mane pasiteirauti, ar aš turiu aspirino. Aš jai pasakiau, kur yra vaistai, ir ji išsiėmė juos iš mano lagamino.

— Jūs pati visą laiką buvote lovoje?

— Taip.

Staiga misis Haberd nusijuokė.

— Vargšelė, ji buvo taip sutrikusi. Matot, ji apsirikusi atidarė gretimos kupe duris.

— Misterio Retčeto?

— Taip. Žinot, kaip lengva apsirikti, kai eini koridoriumi ir visos durys uždarytos. Taigi ji apsiriko ir atidarė jo kupe. Moteriškė dėl to buvo labai nusiminusi. Misteris Retčetas, rodos, nusijuokė ir, aš manau, ką nors nemandagiai pasakė. Vargšelė, ji iš tikrųjų buvo labai susijaudinusi. „O, aš darau klaida", pasakė ji.— Koks gėda, aš darau klaida. Negeras žmogus! Jis sako: „Jūs perdaug sena."

Daktaras Konstantinas sukikeno, ir misis Haberd nužvelgė jį lediniu žvilgsniu.

— Jis buvo negeras žmogus,— tarė ji,— argi galima šitaip pasakyti damai? Nemandagu juoktis iš tokių dalykų.

Daktaras Konstantinas skubiai atsiprašė.

— O po to ar girdėjote kokį nors triukšmą iš misterio Retčeto kupe?— paklausė Puaro.

— Na... nepasakyčiau, kad triukšmą.

— Kaip jūsų žodžius suprasti, madam?

— Matote...— Ji minutėlę patylėjo.— Retčetas knarkė.

— A-a-a, vadinasi, jis knarkė, taip?

— Baisiai. Praėjusią naktį aš visai negalėjau miegoti.

— Bet po to, kai tarėtės pajutusi esant vyriškį savo kupe ir taip išsigandote, daugiau knarkimo nebegirdėjote?

— Kaipgi galėjau girdėti, misteri Puaro? Juk Retčetas jau buvo negyvas.

— Ak, taip, tiesa,— prisiminė Puaro. Jis atrodė sumišęs.

— Ar jūs prisimenate istoriją apie Armstrongų vaiko pagrobimą, misis Haberd?— paklausė jis.

— Taip, gerai prisimenu. Ir kaip tas niekšas išėjo sausas! Tai kad pakliūtų jis man į rankas!

— Jis neišvengė bausmės. Jis jau negyvas. Mirė praeitą naktį.

— Jūs manote...— Misis Haberd iš susijaudinimo pašoko nuo kėdės.

— Taip, misis Haberd. Tas niekšas buvo Retčetas.

— Viešpatie gailestingas! Tik pagalvokit! Aš turiu kuo greičiau viską parašyti savo dukteriai. Na, ar aš jums vakar nesakiau, kad to žmogaus baisus veidas? Matote, aš neapsirikau. Mano duktė visada sako: „Jeigu jau mamai kyla įtarimas, vadinasi, kažkas negerai."

— Ar jūs ką nors pažinojote iš Armstrongų šeimos, misis Haberd?

— Ne. Jie buvodavo aukštojoj visuomenėj. Bet aš daug apie juos buvau girdėjusi — žmonės kalbėjo, kad misis Armstrong nepaprastai miela moteris ir kad vyras ją dievinąs.

— Na ką gi, misis Haberd, jūs mums labai daug padėjote — iš tikrųjų labai daug. Ar negalėtumėt man pasakyti savo vardą ir pavardę?

— Kodėl ne, žinoma. Karolina Marta Haberd.

— O dabar gal malonėtumėt štai čia užrašyti savo adresą?

Misis Haberd užrašė jį, nė valandėlei nenustodama šnekėti.

— Tiesiog negaliu atsipeikėti. Kasetis šiame traukinyje... Man jis iškart pasirodė įtartinas, tas žmogus, prisimenate, misteri Puaro?

— Taip, teisingai, madam. Tarp kitko, ar jūs turite skaisčiai raudoną šilkinį chalatą?

— Viešpatie, koks keistas klausimas! Ne, neturiu. Vežuosi du chalatus — vieną rausvą flanelinį, tokį šiltą, labai tinkamą kelionėms ir kitą — jį man padovanojo duktė — rytietiško stiliaus, iš purpurinio šilko. Bet, dėl dievo, kodėl gi jūs taip susidomėjote mano chalatais?

— Matote, madam, vakar vakare kažkokia žmogysta skaisčiai raudonu kimono įėjo į jūsų arba į misterio Retčeto kupe. Kaip kad jūs ką tik sakėte, labai sunku atskirti kupe, kai visos durys uždarytos.

— Niekas su raudonu chalatu į mano kupe nebuvo įėjęs.

— Vadinasi, įėjo pas misterį Retčetą.

Misis Haberd kietai sučiaupė lūpas ir niūriai tarė:

— Nė kiek tuo nesistebėčiau.

Puaro pasilenkė į priekį.

— Vadinasi, jūs girdėjote moterišką balsą gretimoje kupe?

— Nesuprantu, kaip jūs atspėjote, misteri Puaro. Iš tiesų niekaip nesuprantu. Bet aš tikrai jį *girdėjau*.

— Bet kai aš jus ką tik paklausiau, ar jūs ką nors girdėjote gretimoje kupe, jūs atsakėte, kad girdėjote tik misterio Retčeto knarkimą.

— Taip, ir tai tiesa. Jis *tikrai* kurį laiką knarkė. O paskui...— Misis Haberd sumišo.— Apie tokius dalykus nepatogu kalbėti.

— Kuri buvo valanda, kai išgirdote moters balsą?

— Negaliu pasakyti. Aš trumpam prabudau ir išgirdau kalbant moteriškę; iškart supratau, kur ji yra. Pagalvojau: „Tai štai *koks* jis! Žinoma, kas čia nuostabaus",— ir vėl užmigau. Aš jokiu būdu nebūčiau pasakojusi šitokių dalykų trims nepažįstamiems vyriškiams, bet jūs patys viską iš manęs ištraukėte.

— Ar tai buvo prieš tai, kai jus išgąsdino vyriškis, atsiradęs jūsų kupe, ar po to?

— O, jūs ir vėl darote tą pačią klaidą! Juk jis nebūtų galėjęs kalbėti su moterimi, jeigu būtų buvęs negyvas.

— *Pardon*. Jūs tikriausiai galvojate, kad aš visai kvailas, madam.

— Ką gi, tur būt, net ir jūs kartais klystate. Aš tiesiog negaliu atsipeikėti, kad šalia mūsų buvo tas niekšas Kasetis. Ką pasakys mano duktė...

Puaro vikriai padėjo gerajai ledi viską sukrauti atgal į rankinuką ir ganytojiškai palydėjo ją durų link.

— Jūs pametėte nosinaitę, madam,— šūktelėjo jis, kai misis Haberd buvo jau tarpduryje.

Ji pažiūrėjo į batisto gabalėlį, kurį Puaro atkišo jai.

— Tai ne mano, misteri Puaro. Štai, aš turiu savąją.

— *Pardon*. Kadangi ant jos yra raidė H, aš pamaniau...

— Keista, žinoma, bet nosinaitė tikrai ne mano. Ant manųjų inicialai K. M. H, ir jos yra praktiškos, o ne kokie prašmatnūs paryžietiški niekučiai. Kokia gi nauda nosiai iš tokios nosinaitės?

Nė vienas iš vyriškių negalėjo atsakyti į šį klausimą, ir misis Haberd triumfuodama išplaukė iš kupe.

PENKTASIS SKYRIUS

ŠVEDĖS PARODYMAI

Mesje Bukas laikė sagą, kurią paliko misis Haberd.

— Nieko nesuprantu. Ką reiškia šita saga? Nejau Pjeras Mišelis iš tikrųjų įpainiotas į žmogžudystę?— Jis nutilo, bet, nesulaukęs Puaro atsakymo, kalbėjo toliau:— Ką jūs pasakysite, dranguži?

— Ši saga leidžia daryti daugybę prielaidų,— susimąstęs tarė Puaro.— Prieš aptardami ką tik girdėtus parodymus, pasikalbėkime su švede.

Jis peržiūrėjo priešais gulinčią pasų krūvelę.

— Ak štai! Greta Olson, keturiasdešimt devynerių metų amžiaus.

Mesje Bukas kažką paliepė kelneriui, ir šis netrukus atlydėjo damą su gelsvai pilkų plaukų kuodu ir pailgu, švelniu avies veidu. Išsproginus trumpareges akis, ji žiūrėjo pro akinius į Puaro, bet buvo visai rami.

Paaiškėjo, kad ji supranta ir kalba prancūziškai, todėl šnekėjosi šia kalba. Pirmiausia Puaro ją paklausė to, ką jau žinojo — pavardės, amžiaus ir adreso. Paskui, kokia jos profesija.

Ji atsakė, einanti ekonomės pareigas vienoje misijos mokykloje netoli Stambulo. O pagal specialybę esanti medicinos sesuo.

— Jūs tikriausiai žinote, madmuazel, kas įvyko praeitą naktį?

— Taip. Tai baisu. Ir toji amerikietė dama sako, kad žudikas buvo jos kupe.

— Girdėjau, madmuazel, jog jūs paskutinė matėte gyvą nužudytąjį.

— Nežinau. Gal ir taip. Aš apsirikusi atidariau jo kupe duris. Man buvo labai gėda, taip biauriai apsirikau.

— Jūs tikrai jį matėte?

— Taip. Jis skaitė knygą. Aš greitai atsiprašiau ir pasitraukiau.

— Ar jis ką nors pasakė jums?

Garbingosios ledi skruostai paraudo.

— Jis nusijuokė ir pasakė kelis žodžius. Bet aš... aš gerai jų nesupratau.

— Ką jūs darėte po to, madmuazel?— paklausė Puaro, taktiškai pakeitęs pokalbio temą.

— Aš nuėjau pas tą amerikietę, misis Haberd. Paprašiau ją aspirino, ir ji man davė tabletę.

— Ji prašė jus pažiūrėti, ar užsklęstos durys į misterio Retčeto kupe?

— Taip.

— Ir jos buvo užsklęstos?

— Taip.

— O paskui?

— Paskui aš grįžau į savo kupe, išgėriau aspirino ir atsiguliau.

— Kada?

— Kai atsiguliau, buvo be penkių vienuolika. Aš gerai prisimenu, pažiūrėjau į laikrodį, prieš jį užsukdama.

— Ar tuoj užmigote?

— Ne. Galvą nustojo skaudėti, bet kurį laiką aš dar neužmigau.

— Ar traukinys jau stovėjo, kai jūs užmigote?

— Man rodos, ne... Jei gerai prisimenu, mes buvome ką tik sustoję kažkokioje stotelėje, kai aš ėmiau snausti.

— Tai buvo Vinkovcai. O dabar, madmuazel, sakykite, ar šita jūsų kupe?— paklausė Puaro, rodydamas į planą.

— Taip, šita.

— Jūsų viršutinė ar žemutinė vieta?

— Žemutinė, Nr. 10.

— Ir turite kaimynę?

— Taip, jauną anglę, labai puikią ir mielą. Ji važiuoja iš Bagdado.

— Ar ji buvo išėjusi iš kupe, kai traukinys išvažiavo iš Vinkovcų?

— Ne, tikrai nebuvo.

— Iš kur jūs žinote, jeigu miegojote?

— Aš labai jautriai miegu. Pabundu nuo mažiausio garso. Todėl, jeigu ji būtų lipusi nuo viršutinio gulto, aš tikrai būčiau pabudusi.

— O jūs pati buvote išėjusi iš kupe?

— Tik ryte.

— Ar turite skaisčiai raudoną kimono, madmuazel?

— Ne, tikrai neturiu. Mano geras, patogus chalatas iš vilnonio trikotažo.

— O jūsų kaimynė mis Debenhem? Kokios spalvos jos chalatas?

— Šviesiai violetinis burnusas, žinote, tokius pardavinėja Rytuose.

Puaro linktelėjo. Paskui draugiškai paklausė:

— Kur jūs važiuojate? Atostogų?

— Taip, važiuoju namo atostogų. Bet pirmiausia paviešėsiu savaitę kitą Lozanoj pas seserį.

— Gal malonėtumėte užrašyti savo sesers pavardę ir adresą?

— Mielai.

Ji paėmė iš Puaro popieriaus ir pieštuką ir užrašė prašomą pavardę bei adresą.

— Ar esate buvus Amerikoje, madmuazel?

— Ne. Kartą vos nenuvažiavau. Turėjau lydėti vieną sergančią ledi, bet paskutiniu momentu planai pasikeitė, ir aš dėl to labai gailėjausi. Amerikiečiai geri žmonės. Skiria dideles lėšas mokyklų ir ligoninių statybai. Be to, labai praktiški.

— Sakykite, ar kada nors esate girdėjus apie Armstrongų vaiko pagrobimą?

— Ne, o kas?

Puaro viską papasakojo.

Greta Olson pasipiktino. Net geltonų plaukų kuodas šokinėjo nuo jausmų antplūdžio.

— Tik pagalvokit, pasaulyje dar yra tokių baisių žmonių! Taip galima prarasti tikėjimą dievu. Vargšė motina — man tiesiog širdis plyšta iš gailesčio jai.

Geroji švedė išėjo degančiais skruostais ir pilnomis ašarų akimis.

Puaro kažką skubiai rašė popieriuje.

— Ką jūs ten rašote, drauguži?— paklausė mesje Bukas.

— *Mon cher*, visur mėgstu nuoseklumą ir tvarką. Aš sudarau chronologinę įvykių lentelę.

Jis baigė rašyti ir padavė popierių mesje Bukui.

9.15 — traukinys išvažiuoja iš Belgradą.

Apie 9.40 — tarnas palieka Retčetui migdomuosius vaistus ir išeina.

Apie 10.00 — Mak-Kvinas išeina iš Retčeto kupe.

Apie 10.40 — Greta Olson mato Retčetą (paskutinioji mačiusi jį gyvą). NB[1] *Retčetas nemiegojo — skaitė knygą.*

0.10 — traukinys išvažiuoja iš Vinkovcų (pavėlavęs).

0.30 — traukinys atsiduria pusnynų zonoje.

0.37 — suskamba Retčeto skambutis. Palydovas prieina prie jo durų. Retčetas sako: „Ce n'est rien. Je me suis trompé."

Apie 1.17 — misis Haberd pasivaidena, kad jos kupe yra vyriškis, ir ji skambina palydovui.

Mesje Bukas linktelėjo pritardamas.

— Viskas aišku,— tarė jis.

— Ar jūs čia nepastebite nieko keisto?

— Ne, mano manymu, viskas suprantama ir teisinga. Man rodos, visai aišku, kad nusikaltimas įvykdytas 1.15. Tai liudija ir laikrodis, o misis Haberd pasakojimas patvirtina. Ir aš pamėginsiu atspėti žudiką. Aš sakyčiau, drauguži, kad tai tas augalotas italas. Jis gyvena Amerikoje — Čikagoje — o prisiminkite, italų ginklas — peilis, ir žudikas smogė juo ne vieną, o kelis kartus.

— Tai tiesa.

— Be abejo, tik šitoks yra mįslės įminimas. Savaime aišku, kad jis ir tas Retčetas abu iš vienos gaujos. Juk Kasetis —

---

[1] NB — nota bene — „gerai įsidėmėk" *(lot.)*.

itališka pavardė. Retčetas, matyt, jį, kaip sakoma, „apmovė". Todėl italas jį suseka, iš pradžių siuntinėja grasinančius laiškus, o galų gale žiauriai jam atkeršija. Viskas paprasta.

Puaro abejodamas papurtė galvą.

— Bijau, kad ne taip jau paprasta, kaip atrodo,— sumurmėjo jis.

— O aš esu tikras, kad viskas buvo taip,— tarė mesje Bukas, vis labiau ir labiau žavėdamasis savo teorija.

— Bet kaip tada su tarno parodymais? Juk jis prisiekė, kad italas visai nebuvo išėjęs iš savo kupe.

— Čia ir yra visa paslaptis.

Puaro akyse šmėkštelėjo pašaipėlė.

— Taip, baisiai apmaudu. Jūsų teorija, deja, griūna, bet mūsų draugo italo laimė, kad misterio Retčeto tarnui skaudėjo dantį.

— Visa tai bus išaiškinta,— tarė mesje Bukas su išdidžiu įsitikinimu.

Puaro vėl papurtė galvą.

— Ne viskas taip jau paprasta,— vėl sumurmėjo jis.

ŠEŠTASIS SKYRIUS

RUSĖS KUNIGAIKŠTIENĖS PARODYMAI

— O dabar paklausykime, ką apie šią sagą pasakys Pjeras Mišelis,— tarė Puaro.

Vėl pakvietė miegamojo vagono palydovą. Jis tarsi klausdamas pažiūrėjo į vyrus.

Mesje Bukas atsikrenkštė.

— Mišeli,— tarė jis,— štai saga iš jūsų uniformos. Ją rado amerikietės damos kupe. Ką jūs pats galite apie tai pasakyti?

Palydovas nesąmoningai perbraukė ranka per sagas.

— Aš nepamečiau sagos, mesje,— tarė jis.— Čia koks nors nesusipratimas.

— Labai keista.

— Nieko negaliu paaiškinti, mesje.— Palydovas atrodė nustebęs, bet nė kiek nesutrikęs ir nekaltas.

Mesje Bukas reikšmingai tarė:

— Turint galvoje tas aplinkybes, kuriomis saga buvo rasta, nesuklysime pasakę, kad ją pametė žmogus, buvęs misis Haberd kupe praeitą naktį, tuo metu, kai ji jums paskambino.

— Bet, mesje, juk kupe nieko nebuvo. Tai damai tikriausiai pasivaideno.

— Ne, jai nepasivaideno, Mišeli. Misterio Retčeto žudikas perėjo per jos kupe ir *pametė šią sagą*.

Kai galų gale Pjeras Mišelis suprato mesje Buko žodžius, jis baisiausiai susijaudino.

— Tai netiesa, mesje, netiesa!— sušuko jis.— Jūs kaltinate mane žmogžudyste. Aš... aš esu nekaltas. Visiškai nekaltas! Kodėl aš turėčiau žudyti žmogų, kurį pamačiau pirmą kartą gyvenime?

— Kur jūs buvote tuo metu, kai sučirškė misis Haberd skambutis?

— Aš jau sakiau, mesje,— gretimame vagone kalbėjausi su draugu.

— Mes pakviesime ir jį.

— Pakvieskite, mesje, aš maldauju jus.

Atėjo gretimo vagono palydovas. Jis nedvejodamas patvirtino Pjero Mišelio žodžius ir dar pridūrė, kad ir Bukarešto vagono palydovas buvo drauge su jais. Visi trys kalbėjosi apie pusnynus ir apie tai, kokioj biaurioj padėty jie atsidūrė. Taip vyrai šnekėjosi kokias dešimt minučių, tik Mišeliui staiga pasigirdo, jog čirškia skambutis. Jis pravėrė duris į savo vagoną, ir tada visi jį aiškiai išgirdo — kažkas be perstojo spaudė skambutį. Mišelis kaip akis išdegęs puolė į savo vagoną.

— Matote, mesje, aš visai nekaltas,— susirūpinęs šaukė Mišelis.

— O ši saga iš miegamojo vagono palydovo švarko? Kaip jūs šitai paaiškinsite?

— Nieko negaliu pasakyti, mesje. Tai ir man paslaptis. Mano švarke visos sagos.

Kiti du palydovai taip pat pareiškė nepametę sagos ir visai nebuvę misis Haberd kupe.

— Nusiraminkite, Mišeli,— tarė mesje Bukas,— ir pasistenkite prisiminti tą momentą, kai jūs, išgirdęs misis Haberd

skambutį, nubėgote į savo vagoną. Ar tada ką nors sutikote koridoriuje?

— Ne, mesje.

— Ar niekas nėjo koridoriumi tolyn nuo jūsų arba priešingai, į jus?

-- Taip pat ne, mesje.

— Keista,— tarė mesje Bukas.

— Nelabai,— atsiliepė Puaro.— Čia tik laiko klausimas. Misis Haberd atsibunda ir jaučia, kad jos kupe kažkoks žmogus. Kelias minutes ji guli sukaustyta baimės, užsimerkus. Gal būt, kaip tik tada žudikas ir paspruko koridorium. Tada ji paspaudžia skambučio mygtuką. Bet palydovas ateina ne iš karto. Jis išgirsta tik trečią ar ketvirtą skambutį. Mano supratimu, buvo pakankamai laiko...

— Kam? Kam, *mon cher*? Prisiminkite, kad traukinį iš visų pusių supa didžiulės pusnys.

— Mūsų paslaptingajam žudikui atviri du keliai — iš lėto tarė Puaro.— Jis galėjo pasislėpti kuriame nors tualete arba įlįsti į kokią nors kupe.

— Bet juk jos visos buvo užimtos.

— Taip.

— Jūs norite pasakyti, kad jis galėjo pasislėpti *savoje* kupe?

Puaro linktelėjo.

— Viskas sutampa, viskas sutampa,— sumurmėjo mesje Bukas.— Per tas dešimt minučių, kol nėra palydovo, žudikas išeina iš savo kupe, įeina pas Retčetą, jį nužudo, užrakina ir iš vidaus užkabina grandine duris, išeina pro misis Haberd kupe ir tuo metu, kai grįžta palydovas, jau ramiausiai sėdi savo kupe.

Puaro sumurmėjo:

— Viskas ne taip paprasta, mano drauguži. Mūsų bičiulis daktaras irgi tą pat pasakys.

Mesje Bukas rankos mostu parodė visiems trims palydovams išeiti.

— Mums dar reikia apklausti aštuonis keleivius,— tarė Puaro.— Penkis iš pirmosios klasės — kunigaikštienę Dragomirovą, grafą ir grafienę Andreni, pulkininką Arbetnotą ir misterį

Hardmeną — ir tris iš antrosios klasės — mis Debenhem, Antonijų Foskarelį ir tos damos kambarinę, froilein Šmit.

— Ką kviesime pirmiausia — italą?

— Įsikandot jūs tą italą! Ne, mes pradėsime nuo viršūnių. Gal ponia kunigaikštienė malonės mums paskirti kelias minutes. Perduokite jai mūsų prašymą, Mišeli.

— *Oui, Monsieur,*— tarė palydovas, eidamas iš kupe.

— Pasakykite, jei ji nenorės vargintis, tai mes galime nueiti pas ją į kupe,— jam įkandin šūktelėjo mesje Bukas.

Bet kunigaikštienė Dragomirova nepanoro pasinaudoti šiuo pasiūlymu. Ji tuojau pasirodė vagone-restorane ir, visiems linktelėjusi, atsisėdo priešais Puaro.

Jos mažas, panašus į rupūžės, veidas atrodė dar geltonesnis, negu vakar. Moteris iš tikrųjų buvo biauri, tik akys, kaip ir rupūžės, tamsios ir valdingos, žėrėjo kaip brangakmeniai, jose švietė protas ir paslėpta energija.

Balsas jos buvo gilus, truputį gergždžiantis, bet labai aiškus. Ji kirste nukirto gražbylingų mesje Buko atsiprašinėjimų tiradą.

— Jūsų atsiprašinėjimai, ponai, visai nereikalingi. Žinau, kad traukinyje įvyko žmogžudystė. Visai natūralu, kad jūs privalote apklausti visus keleivius. Aš būsiu laiminga, jei tik galėsiu jums kuo nors padėti.

— Jūs labai maloni, madam,— tarė Puaro.

— O, ką jūs! Juk tai mano pareiga. Ką jūs norėtumėt sužinoti?

— Jūsų pilną vardą ir adresą, madam. Gal norėtumėt pati visa tai užrašyti?

Puaro padėjo lapą popieriaus ir pieštuką, bet kunigaikštienė mostelėjo ranka.

— Užrašykite jūs pats,— tarė ji.— Nieko sudėtingo: Natalija Dragomirova, Paryžius, Kleberio aveniu, 17.

— Jūs važiuojate namo iš Konstantinopolio, madam?

— Taip. Aš buvau ten apsistojusi Austrijos ambasadoje. Su manimi važiuoja ir mano kambarinė.

— Gal malonėtumėt man trumpai papasakoti, ką jūs veikėte vakar po vakarienės?

— Mielai. Dar būdama restorane, liepiau palydovui pakloti man patalą ir tuoj po vakarienės atsiguliau. Iki vienuoliktos paskaičiau, o paskiau užgesinau šviesą. Bet užmigti negalėjau, nes, kaip visada, ėmė kankinti reumatas. Maždaug be penkiolikos pirmą paskambinau ir paprašiau pakviesti kambarinę. Ji man padarė masažą ir garsiai skaitė, kol mane apėmė miegas. Negaliu tiksliai pasakyti, kada ji išėjo iš mano kupe. Gal po kokio pusvalandžio, o gal ir vėliau.

— Ar traukinys tuo metu jau stovėjo?

— Taip, traukinys stovėjo.

— Per tą laiką, madam, jūs nieko negirdėjote — tai yra nieko nepaprasto?

— Ne, negirdėjau nieko nepaprasto.

— Kaip jūsų kambarinės pavardė?

— Hildegarda Šmit.

— Ar ji seniai pas jus dirba?

— Penkiolika metų.

— Jūs ja pasitikite?

— Absoliučiai. Ji kilusi iš mano velionio vyro dvaro Vokietijoje.

— Jūs, aš manau, esate buvusi Amerikoje, madam?

Taip netikėtai pasikeitusi pokalbio tema nustebino damą — ji kilstelėjo antakius:

— Daug kartų.

— Gal kartais pažinojote Armstrongų šeimą — šeimą, kurioje įvyko tragedija?

— Jūs kalbate apie mano draugus, mesje,— susijaudinusi atsakė senoji dama.

— Vadinasi, jūs gerai pažinojote pulkininką Armstrongą?

— Jį aš menkai pažinojau, bet jo žmona, Sonia Armstrong, buvo mano krikšto duktė. Mes artimai draugavome su jos motina genialia aktore Linda Arden — viena žymiausių tragikių pasaulyje. Ji buvo neprilygstama ledi Makbet, Magda. Aš buvau ne tik jos talento gerbėja, bet ir artima draugė.

– Dabar ji mirusi?

— Ne, ne, ji gyva, bet gyvena visiškai užsidariusi. Jos sveikata labai silpna, ir ji beveik nesikelia iš patalo.

— Kiek žinau, ji turėjo dar vieną dukterį?

— Taip, daug jaunesnę už misis Armstrong.

— O ji gyva?

— Taip.

— Kur ji dabar?

Senoji dama skvarbiu žvilgsniu pažiūrėjo į jį.

— Norėčiau žinoti, kodėl jūs mane to klausinėjate? Ką tai turi bendra su šiuo įvykiu — su žmogžudyste traukinyje?

— Ogi štai ką, madam: nužudytasis vadovavo misis Armstrong dukters pagrobimui, jis ir mergaitės mirties kaltininkas.

— O viešpatie!

Kunigaikštienė sutraukė savo tiesius antakius ir dar labiau įsitempė.

— Tada aš tiesiog džiaugiuosi, kad įvyko ši žmogžudystė! Atleiskite man, jei pasirodysiu truputį šališka.

— Tai visai natūralu, madam. O dabar grįžkime prie to klausimo, į kurį jūs neatsakėte. Kur yra jaunesnioji Lindos Arden duktė, misis Armstrong sesuo?

— Šito tikrai nežinau, mesje. Su jaunąja karta aš neturiu jokių ryšių. Rodosi, prieš kelerius metus ji ištekėjo už kažkokio anglo ir išvažiavo į Angliją, bet šiuo momentu negaliu prisiminti jos vyro pavardės.

Ji minutėlę patylėjo, o paskui tarė:

— Ar dar ko nors norite manęs paklausti, džentelmenai?

— Tik vieno dalyko, madam, grynai asmeniško pobūdžio. Kokios spalvos jūsų chalatas?

Kunigaikštienė kilstelėjo antakius.

— Ką gi, tur būt, ne be reikalo tuo domitės. Mano chalatas juodo atlaso.

— Štai ir viskas, madam. Labai dėkingas, kad jūs taip tiksliai atsakėte į mano klausimus.

Žieduota damos ranka sujudėjo. Ji atsistojo, o drauge su ja pakilo visi, bet išeidama kunigaikštienė stabtelėjo.

— Atleiskite, mesje,— tarė ji,— ar negalėčiau sužinoti jūsų pavardės? Jūsų veidas man kažkur matytas.

— Erkiulis Puaro, madam,— jūsų paslaugoms.

Kunigaikštienė patylėjo.

— Erkiulis Puaro,— paskui tarė ji.— Taip. Dabar prisimenu. Toks jau likimas.— Ir nuėjo link durų — labai tiesi, truputį sukaustytų judesių.

— *Voilà une grande dame*[1],— tarė mesje Bukas.— O ką jūs galvojate apie ją, dräuguži?

Bet Erkiulis Puaro tik palingavo galvą.

— Įdomu, ką ji turėjo galvoje, sakydama „likimas",— atsiliepė jis.

SEPTINTASIS SKYRIUS

GRAFO IR GRAFIENĖS ANDRENI PARODYMAI

Paskui iškvietė grafą ir grafienę Andreni. Tačiau grafas į vagoną-restoraną atėjo vienas.

Be abejo, jis buvo gražus — iš arti tai dar labiau krito į akis — maždaug šešių pėdų ūgio, plačiapetis, lieknas. Vilkėjo gerai pasiūtu angliško tvido kostiumu, ir tik ilgi ūsai bei skruostikauliai rodė, kad jis ne anglas.

— Taigi, ponai,— tarė jis,— kuo galiu pasitarnauti?

— Matote, mesje,— pradėjo Puaro,— kadangi traukinyje tokia tragedija, aš privalau apklausti visus keleivius.

— Žinoma, žinoma,— atsainiai ištarė grafas.— Aš visiškai suprantu jūsų padėtį. Tik bijau, kad nei mano žmona, nei aš pats nedaug kuo tegalėsime jums padėti. Mes miegojome ir nieko negirdėjome.

— Ar žinote, kas toksai nužudytasis, mesje?

— Aš supratau, kad nužudė tą aukštą amerikietį, baisiai nemalonaus veido. Jis visada sėdėdavo štai prie to stalo.— Grafas galvos linktelėjimu parodė stalą, prie kurio valgydavo Retčetas ir Mak-Kvinas.

— Taip, taip, mesje, jums pasakė visai teisingai. Aš tik norėjau paklausti, ar jūs žinote to žmogaus pavardę?

— Ne.

Grafą, rodos, visai suglumino Puaro klausimai.

— Jei norite sužinoti jo pavardę,— tarė jis,— pažiūrėkite į pasą. Ten ji tikrai įrašyta.

[1] Štai kur tikra aristokratė *(pranc.)*.

— Pase užrašyta „Retčetas",— atsakė Puaro.— Bet tai netikra jo pavardė, mesje. Šis žmogus — Kasetis, organizavęs garsiuosius kidnepus Amerikoje.

Kalbėdamas jis atidžiai stebėjo grafą, bet pastarojo ši naujiena, rodės, visai nepaveikė. Tik akys kiek išsiplėtė.

— O,— tarė jis.— Vadinasi, reikalas truputį aiškėja. Keista šalis ta Amerika.

— Jūs, gerbiamas grafe, tikriausiai ten esate buvęs?

— Apie metus gyvenau Vašingtone.

— Tikriausiai pažinojote Armstrongų šeimą?

— Armstrongai... Armstrongai... sunku iškart prisiminti. Gyvenime sutinki tiek žmonių.— Jis nusišypsojo ir gūžtelėjo pečiais.— Bet grįžkime prie reikalo, džentelmenai,— tarė jis.— Kuo daugiau galiu jums padėti?

— Sakykite, gerbiamas grafe, kada jūs atsigulėte?

Erkiulis Puaro, vogčia žvilgtelėjo į planą. Grafas ir grafienė Andreni užėmė gretimas kupe — Nr. 12 ir Nr. 13.

— Kol vakarieniavome, paprašėme paruošti nakčiai vieną kupe, o grįžę iš vagono-restorano abu nuėjome į kitą...

— Į kurią?

— Į tryliktąją. Ten lošėme piketą. Apie vienuoliktą valandą mano žmona atsigulė. Tada palydovas paklojo ir man, ir aš taip pat atsiguliau. Iki pat ryto kietai miegojau.

— Ar pastebėjote, kad traukinys sustojo?

— Šitai sužinojau tik atsibudęs.

— O jūsų žmona?

Grafas nusišypsojo.

— Mano žmona, važiuodama traukiniu, visada vartoja migdomuosius. Ir vakar vakare išgėrė įprastinę dozę trionalio.

Jis trumpam nutilo, o paskui pridūrė:

— Man labai gaila, kad niekuo negaliu jums padėti.

Puaro jam padavė lapą popieriaus ir plunksnakotį.

— Ačiū, gerbiamas grafe. Nors tai tik formalumas, bet malonėkite parašyti savo vardą, pavardę ir adresą.

Grafas iš lėto, atsidėjęs ėmė rašyti.

— Gal bus geriau, jei aš pats jums parašysiu,— maloniai tarė jis.— Mano gimtojo dvaro pavadinimą sunku suprasti tiems, kas nemoka mūsų kalbos.

Jis atidavė popieriaus lapą Puaro ir atsistojo.

— Mano žmonai čia eiti visai nėra reikalo,— tarė jis.— Ji jums nieko daugiau nepasakys.

Puaro akys sublizgėjo.

— Žinoma, žinoma,— tarė jis.— Bet vis dėlto aš norėčiau išgirsti nors vieną žodelį ir iš ponios grafienės.

— Aš užtikrinu jus, jog tai visai bereikalinga.— Grafo balsas nuskambėjo labai autoritetingai.

Puaro prisimerkė ir švelniai pažiūrėjo į jį.

— Juk tai tik formalumas,— tarė jis.— Bet suprantate, mano ataskaitai tai būtina.

— Na, jeigu jau taip,— nenoriai nusileido grafas. Jis greitai, kaip įprasta vengrams nusilenkė ir išėjo iš vagono-restorano.

Puaro paėmė pasą. Jame buvo įrašytas grafo vardas, pavardė ir titulai. Puaro skaitė toliau. „*Lydi* — žmona; *vardas* — Elena Marija, *mergautinė pavardė* — Goldenberg, *amžius* — dvidešimt metų." Tiesiai ant įrašo buvo didelė riebalų dėmė — matyt, kažkada pasas buvo patekęs į neapdairaus tarnautojo rankas.

— Diplomatinis pasas,— tarė mesje Bukas.— Reikia būti atsargiems, drauguži, kad neįžeistumėm. Šie žmonės neturi nieko bendro su žmogžudyste.

— Nesijaudinkite, *mon vieux*. Aš būsiu kuo taktiškiausias. Juk tai gryniausias formalumas.

Jis staiga nutilo, nes į vagoną-restoraną įėjo grafienė Andreni. Nors ir išsigandusi, ji buvo nuostabiai žavi.

— Jūs norėjote pamatyti mane, ponai?

— Paprasčiausias formalumas, ponia grafiene.— Puaro galantiškai atsistojo ir linktelėjęs parodė jai vietą priešais save.— Norėjome tik paklausti, gal praeitą naktį matėte ar girdėjote ką nors, kas galėtų bent kiek padėti išaiškinti žmogžudystę.

— Visiškai nieko, mesje. Aš miegojau.

— Na, pavyzdžiui, ar negirdėjote bruzdesio gretimoje kupe? Jūsų kaimynę, tą damą amerikietę, ištiko isterijos priepuolis, ir ji kaip pamišus ėmė skambinti, šaukdamasi palydovą.

— Aš nieko negirdėjau, mesje. Matote, aš buvau išgėrusi migdomųjų.

— O! viskas aišku, madam. Daugiau aš jūsų nebetrukdysiu.— Bet kai ji greitai atsistojo, Puaro ją vėl sulaikė.— Vieną minutėlę, madam. Sakykite, šie duomenys — jūsų mergautinė pavardė, amžius ir visa kita — ar jie teisingi?

— Visai teisingi, mesje.

— Tada malonėkite pasirašyti šį raštą.

Ji greitai pasirašė grakščiu, pakrypusiu braižu. *Elena Andreni.*

— Jūs lydėjote savo vyrą į Ameriką, madam?

— Ne, mesje.— Ji nusišypsojo ir truputėlį paraudo.— Tada mes dar buvome nevedę; susituokėm tik prieš metus.

— Ak, štai kaip. Ačiū, madam. Tarp kitko, ar jūsų vyras rūko?

Grafienė, jau pakilusi eiti, nustebusi pažiūrėjo į jį.

— Taip.

— Pypkę?

— Ne! Cigaretes ir cigarus.

— Šit kaip. Ačiū jums.

Ji dar pastoviniavo, stebėdama Puaro smalsiomis akimis — mielomis, tamsiomis, pailgomis it migdolai akimis su juodomis juodomis blakstienomis, kurios dar labiau paryškino skruostų baltumą. Jos lūpos, kaip madinga užsienyje, ryškiai nudažytos, buvo truputėlį pravertos. Grafienė buvo egzotiško grožio.

— Kodėl jūs šito manęs klausiate?

— Madam,— Puaro plačiai mostelėjo ranka,— detektyvai visko klausinėja. Pavyzdžiui, ar nepasakytumėt, kokios spalvos jūsų chalatas?

Ji išplėtė akis. Paskui nusijuokė.

— Mano chalatas geltono šifono. O ar tai labai svarbu?

— Labai, madam.

— Sakykite, ar jūs iš tikrųjų seklys?— smalsiai paklausė grafienė.

— Taip, seklys, jūsų paslaugoms, madam.

— Aš maniau, kad Jugoslavijoje seklių traukiniuose nebūna — maniau, tik Italijoje.

— Aš ne jugoslavų seklys, madam. Esu tarptautinis detektyvas.

— Jūs priklausote Tautų lygai?

— Aš priklausau pasauliui, madam,— dramatiškai tarė Puaro.— Daugiausia dirbu Londone,— toliau kalbėjo jis, o paskui paklausė angliškai:

— Ar jūs kalbate angliškai?

— Taip, tyk labai bliogai.— Jos akcentas buvo žavingas.

Puaro dar kartą nusilenkė.

— Daugiau mes jūsų netrukdysime, madam. Matote, juk buvo ne taip jau baisu.

Grafienė nusišypsojo, linktelėjo ir išėjo.

— *Elle est jolie femme*[1],— žinovo tonu tarė mesje Bukas ir atsiduso.— Tačiau šis pokalbis mums nieko nedavė.

— Taip,— atsiliepė Puaro.— Du žmonės, kurie nieko nematė ir negirdėjo.

— O dabar gal kviesim italą?

Puaro valandžiukę nieko neatsakė. Jis atidžiai tyrinėjo riebalų dėmę vengrų diplomato pase.

AŠTUNTASIS SKYRIUS

PULKININKO ARBETNOTO PARODYMAI

Puaro nežymiai krūptelėjo ir atsipeikėjo. Jo akys, sutikusios nekantrų mesje Buko žvilgsnį, sublizgėjo.

— Ak, mano brangus bičiuli,— pagaliau tarė jis,— matote, aš pasidariau tikras snobas! Ir todėl galvoju, kad pirmiau reiktų apklausti pirmosios klasės keleivius, o tik paskiau — antrosios. Taigi dabar aš manau kviesti gražųjį pulkininką Arbetnotą.

Po kelių klausimų pamatęs, kad pulkininkas vos vos šneka prancūziškai, toliau jį klausinėjo angliškai.

Patikslinęs Arbetnoto vardą, amžių, namų adresą ir karines pareigas, Puaro tęsė:

---

[1] Žavinga moteris *(pranc.)*.

— Vadinasi, jūs iš Indijos važiuojate namo atostogauti — kaip mes sakome, *en permission*?

Pulkininkui Arbetnotui buvo visai neįdomu, kaip ką vadina kažkokie niekingi užsieniečiai, ir jis, kaip tikras britas, lakoniškai atsakė:

— Taip.

— Bet jūs nepanorėjote plaukti kokiu nors Rytų linijos laivu?

— Ne.

— Kodėl?

— Dėl asmeniškų priežasčių aš pasirinkau kelionę traukiniu.

„Na ką, dabar patenkintas?— tarsi sakė visa jo išvaizda.— Daugiau nesikabinėsit prie žmonių, jūs akiplėšos prancūzai."

— Jūs važiuojate tiesiai iš Indijos?

— Vieną naktį praleidau Chaldėjos Ure ir tris dienas — Bagdade. Ten tarnauja mano draugas.

— Vadinasi, jūs tris dienas buvote Bagdade. Kiek žinau, jaunoji anglė, mis Debenhem, taip pat važiuoja iš Bagdado. Gal jūs ją ten sutikote?

— Ne. Aš susipažinau su mis Debenhem, kai drauge važiavome traukiniu konvojaus vagone iš Kirkuko į Nusaibiną.

Puaro pasilenkė į priekį ir įtikinamu tonu, labiau, negu derėtų, pabrėždamas savo svetimšališką tarseną, pasakė:

— Mesje, aš turiu prašymą į jus. Jūs ir mis Debenhem esate vieninteliai anglai traukinyje, ir man būtina sužinoti, ką jūs galvojate apie vienas kitą.

— Tai dar negirdėta,— šaltai tarė pulkininkas Arbetnotas.

— Visai ne. Matote, šį nusikaltimą, tikriausiai, padarė moteris. Nužudytajam buvo smogta peiliu ne mažiau kaip dvylika kartų. Netgi traukinio viršininkas nedvejodamas pasakė: „Tai moters darbas." Taigi, ką aš pirmiausia turiu daryti? Kaip sakoma, kruopščiai išsiaiškinti viską apie STAMBULAS—KALE vagonu važiuojančias moteris. Bet angles sunku perprasti. Jos labai santūrios, tos anglės. Taigi teisingumo vardu aš kreipiuosi į jus, mesje. Kas per žmogus toji mis Debenhem? Ką jūs žinote apie ją?

— Mis Debenhem — kiek šilčiau prašneko pulkininkas.— tikra ledi.

— Ką jūs sakot!— dėdamasis be galo nudžiugęs, tarė Puaro.— Vadinasi, jums neatrodo, kad ji galėtų būti įpainiota į nusikaltimą?

— Kokia absurdiška mintis,— pasipiktino Arbetnotas.— To žmogaus ji anksčiau visiškai nepažinojo, pirmą kartą pamatė traukinyje.

— Ar ji pati jums šitą sakė?

— Taip. Ji iškart pastebėjo, kad vyriškio veidas kažkoks nemalonus, ir pasakė man. Jeigu čia ir *yra* įpainiota moteris, kaip jūs linkę galvoti (man rodos, be jokio pagrindo, remdamiesi vien spėliojimais), tai galiu jus užtikrinti, jog mis Debenhem visiškai niekuo dėta.

— Jus tai labai jaudina?— nusišypsojo Puaro.

Pulkininkas Arbetnotas šaltai dėbtelėjo į jį.

— Nesuprantu, ką jūs norite tuo pasakyti,— tarė jis.

Jo žvilgsnis, rodės, suglumino Puaro. Jis nuleido akis ir ėmė raustis popieriuose.

— Visa tai tik tarp kitko,— tarė jis.— O dabar dalykiškai pasvarstykime faktus. Šis nusikaltimas — mes turime pagrindo taip teigti — įvykdytas praeitą naktį penkiolika po pirmos. Ir todėl, kaip reikalauja kvota, aš turiu apklausti visus keleivius, ką kiekvienas tuo metu darė.

— Savaime suprantama. Penkiolika po pirmos, jei manęs neapgauna atmintis, aš kalbėjausi su jaunuoju amerikiečiu — to nužudytojo sekretorium.

— Štai kaip. Ar jūs buvote užėjęs į jo kupe, ar jis į jūsų?

— Aš buvau pas jį.

— Jūs turite galvoje tą jauną vyrą, pavarde Mak-Kvinas, ar ne?

— Taip.

— Jis jūsų draugas ar šiaip pažįstamas?

— Ne, aš jo niekada anksčiau nesu matęs. Vakar atsitiktinai abu įsišnekome ir vienas kitu susidomėjome. Aplamai, aš nemėgstu amerikiečių — nekenčiu jų. . .

Puaro nusišypsojo, prisiminęs, kaip Mak-Kvinas smerkė „britus".

— . . .bet šis vyrukas man patiko. Nors jo galva pilna idiotiškiausių minčių apie padėtį Indijoje. Čia ir yra visa bėda,

kad tie amerikiečiai tokie idealistai, ir dar sentimentalūs. Jis susidomėjo tuo, ką aš jam papasakojau — juk aš beveik trisdešimt metų praleidau Indijoje. O man taip pat buvo įdomu pasiklausyti apie sausąjį įstatymą Amerikoje. Paskui ėmėme šnekėtis apie tarptautinę politiką. Ir aš labai nustebau, kai, dirstelėjęs į laikrodį, pamačiau, kad jau penkiolika antros.

— Ir tada jūs baigėte pašnekesį?

— Taip.

— O ką darėte po to?

— Grįžau į savo kupe ir atsiguliau.

— Patalas jums jau buvo paklotas?

— Taip.

— Jūsų kupe... tuoj pažiūrėsim... penkioliktoji... priešpaskutinė, kitame gale, negu vagonas-restoranas?

— Taip.

— Kur buvo palydovas, kai jūs grįžote į savo kupe?

— Vagono gale sėdėjo už mažo stalelio. Nors, tiesą sakant, kai tik aš įėjau į savo kupe, jį pašaukė Mak-Kvinas.

— Ko?

— Tikriausiai, kad paklotų patalą. Jo kupe buvo dar neparuošta nakčiai.

— Dabar, pulkininke Arbetnotai, aš noriu, kad jūs susikauptumėt ir gerai pagalvotumėt. Ar per tą laiką, kol kalbėjotės su misteriu Mak-Kvinu, kas nors praėjo koridoriumi pro jūsų kupe?

— Man rodos, daugybė žmonių. Aš visai nekreipiau į juos dėmesio.

— Ne, aš turiu galvoje — na, sakykim, per tas paskutines pusantros jūsų pašnekesio valandos. Vinkovcuose jūs buvote išlipę, ar ne?

— Taip, bet tik minutėlei. Šėlo pūga. Ir šaltis smarkiai spaudė. Todėl kuo greičiau bėgom atgal į tą tvankybę, nors, aplamai, man rodos, traukinį kūrena tiesiog nežmoniškai.

Mesje Bukas atsiduso.

— Visiems neįtiksi,— tarė jis.— Anglai atidarinėja visus langus, o kiti eina ir uždarinėja. Taip, sunku visiems įtikti.

Nei Puaro, nei pulkininkas Arbetnotas nekreipė į jį dėmesio.

— O dabar, mesje, pabandykite mintimis grįžti atgal,— padrąsinančiai tarė Puaro.— Vadinasi, lauke labai šalta. Jūs grįžtate į traukinį, atsisėdate ir užsirūkote — gal cigaretę — o gal pypkę...— Puaro akimirką patylėjo.

— Aš — pypkę. Mak-Kvinas rūkė cigaretes.

— Traukinys vėl pajuda. Jūs rūkote pypkę, svarstote padėtį Europoje ir visame pasaulyje. Jau vėlu. Beveik visi keleiviai atsigulė. Ar kas nors praėjo koridoriumi pro jūsų kupe? Pagalvokite.

Arbetnotas net susiraukė, stengdamasis prisiminti.

— Sunku pasakyti,— tarė jis.— Matote, aš nekreipiau į tai jokio dėmesio.

— Bet juk jūs kaip kariškis sugebate įsidėmėti detales. Jūs daug ką pastebite, taip sakant, net nestebėdamas.

Pulkininkas dar valandžiukę pagalvojo, bet ir vėl papurtė galvą.

— Nieko negaliu pasakyti. Nepamenu, kad kas nors būtų praėjęs koridoriumi. Tik palydovas. Palaukit — rodos, dar ir kažkokia moteris.

— Jūs ją matėte? Kokia — sena ar jauna?

— Nemačiau. Nežiūrėjau į tą pusę. Tik išgirdau šlamesį, ir padvelkė kvepalais.

— Kvepalais? *Gerais* kvepalais?

— Ne, gana prastais... suprantate, ką aš turiu galvoje. Per šimtą jardų galėjai juos užuosti. Bet įsidėmėkite,— skubiai tęsė pulkininkas,— tai galėjo būti ir anksčiau, dar vakare. Matote, kaip jūs ką tik pasakėte, tokius dalykus pastebi, pats to nepastebėdamas. Kažkuriuo metu tą vakarą aš tariau sau: „Moteris... Na ir išsikvėpino." Bet *kada* tai buvo, negaliu pasakyti, tik žinau, kad... taip taip, jau už Vinkovcų.

— Kodėl?

— Matote, prisimenu, tada mes kalbėjome apie rusų penkmečio planą — tada aš truktelėjau nosimi ir užuodžiau kvepalus. Man iškart dingtelėjo — „moteris", o paskui pagalvojau apie moterų padėtį Rusijoje aplamai. O gerai atmenu, kad Rusiją užkliudėme į pat šnekos galą.

— Ar negalite nusakyti nors kiek tiksliau, kada tai buvo?

— N-ne. Apytikriai — paskutinį mūsų pašnekesio pusvalandį.

— Po to, kai traukinys sustojo?

Arbetnotas linktelėjo.

— Taip, tuo esu beveik tikras.

— Na, pereikime prie kito klausimo. Ar esate kada buvęs Amerikoje, pulkininke Arbetnotai?

— Ne, niekada. Ir nenoriu ten važiuoti.

— Ar pažinojote pulkininką Armstrongą?

— Armstrongas... Armstrongas... aš žinau du ar tris Armstrongus. 60-ame pulke tarnavo Tomis Armstrongas — tur būt, ne tą turite galvoje? Ir dar Selbis Armstrongas — jį užmušė prie Somos upės.

— Aš turiu galvoje pulkininką Armstrongą, kuris vedė amerikietę. Jų vienturtis vaikas buvo pavogtas ir nužudytas.

— O taip. Dabar prisimenu, skaičiau apie tai — siaubingas atsitikimas. Nemanau, kad kada nors būčiau jį susitikęs, nors apie jį girdėjau nemažai. Tobis Armstrongas. Puikus vyras. Visi jį mėgo. Padarė puikią karjerą. Apdovanotas Viktorijos ordinu.

— Žmogus, nužudytas praėjusią naktį, yra Armstrongo dukrelės mirties kaltininkas.

Arbetnoto veidas apsiniaukė.

— Tada, mano nuomone, tas kiaulė gavo pagal nuopelnus. Nors aš būčiau geriau norėjęs matyti jį pakartą pagal visas taisykles arba pasodintą į elektros kėdę — taip, rodos, daroma ten, Amerikoje.

— Vadinasi, pulkininke Arbetnotai, jūs teikiate pirmenybę įstatymui, o ne asmeniniam kerštui?

— Žinoma, negalima juk gyventi kruvinoje nesantaikoje ir badyti vienas kitą peiliais kaip korsikiečiai arba mafija,— atsakė pulkininkas.— Sakykite, ką norite, o prisiekusiųjų teismas — protinga sistema.

Keletą minučių Puaro susimąstęs žiūrėjo į jį.

— Taip, pulkininke Arbetnotai,— tarė jis.— Aš taip ir maniau, kad tokia bus jūsų nuomonė. Na, o daugiau, man rodos, aš jūsų neturiu ko klausti. Ar pats neprisimenate ko nors, kas praėjusią naktį jums būtų pasirodę — ar, sakysime, dabar, grįžus mintimis atgal, rodos — įtartina?

Arbetnotas valandžiukę pagalvojo.

— Ne,— tarė jis.— Nieko. Nebent...— ir staiga nutilo.

— Meldžiu, sakykite.

— Bet tai tikras menkniekis,— lėtai ištarė pulkininkas.— Tačiau jūs pasakėte „ko nors."

— Taip, taip. Sakykite.

— O, tai iš tiesų menkniekis. Matote, kai aš grįžau į savo kupe, pastebėjau, kad vienos kupe durys — antrosios nuo maniškės — žinote, kur pačiame koridoriaus gale...

— Taip. Šešioliktosios...

— Tai štai, tos kupe durys buvo pravertos. Ir pro plyšį paslapčiomis žiūrėjo kažkoks žmogus. Pamatęs mane, jis tučtuojau užtrenkė duris. Aš suprantu, kad čia nieko nepaprasto, bet man tai pasirodė keista. Aš noriu pasakyt, kad nieko nepaprasto, jei žmogus atidaro duris ir iškiša galvą ko nors pažiūrėti. Bet jis žiūrėjo paslapčiomis, ir tai atkreipė mano dėmesį.

— Ta-aip,— neryžtingai tarė Puaro.

— Aš sakiau, kad tai menkniekis,— dar kartą pasiteisino Arbetnotas.— Bet suprantate... toks ankstyvas rytas... visur kapų tyla. Kažkokia pikta lemianti scena — visai kaip iš detektyvinio romano. Žinoma, tai gryni niekai.

Jis atsistojo.

— Na, jeigu daugiau man neturite jokių klausimų...

— Ačiū, pulkininke Arbetnotai, daugiau neturiu.

Pulkininkas dar minutėlę pastoviniavo. Jo nepasitenkinimas, kad yra klausinėjamas kažkokių užsieniečių, aiškiai praėjo.

— O kai dėl mis Debenhem,— neryžtingai tarė jis,— tai galite patikėti manimi, ji niekuo dėta. Ji tikra *pukka sahib*[1].

Ir nuraudęs išėjo.

— Ką reiškia *pukka sahib?*— susidomėjęs paklausė daktaras Konstantinas.

— Tai reiškia,— paaiškino Puaro,— kad mis Debenhem tėvas ir broliai mokėsi tose pačiose mokyklose, kaip ir pulkininkas Arbetnotas.

— Tik tiek...— nusiminė daktaras Konstantinas.— Bet juk tai neturi nieko bendro su nusikaltimu.

---

[1] Tikra ledi (angl. – ind.).

— Visai teisingai,— atsakė Puaro ir, ėmęs barbenti pirštais į stalą, apie kažką užsigalvojo. Paskui pakėlė akis.

— Pulkininkas Arbetnotas rūko pypkę,— tarė jis.— Misterio Retčeto kupe aš radau šepetėlį pypkėms valyti. Misteris Retčetas rūkė tiktai cigarus.

— Jūs manote?..

— Kol kas tik jis vienas pasisakė rūkantis pypkę. Be to, yra girdėjęs, o gal ir tikrai pažinojęs, pulkininką Armstrongą — nors dabar ir neprisipažįsta.

— Vadinasi, jūs manote, kad jis...

Puaro ryžtingai papurtė galvą.

— Ne, ne... tik ne jis... jokiu būdu... *Negali* būti, kad toks garbingas, kvailokas užkietėjęs anglas dvylika kartų smogtų savo aukai peiliu! Argi nejaučiate, kad tai visai neįmanoma?

— Jūs jau griebiatės psichologijos,— tarė mesje Bukas.

— Ir reikia gerbti psichologiją. Šio nusikaltimo visiškai savitas braižas, tik jokiu būdu ne pulkininko Arbetnoto braižas. Bet dabar kvieskime sekantį.

Šį kartą mesje Bukas nesiūlė italo. Bet galvojo apie pastarąjį.

DEVINTASIS SKYRIUS

MISTERIO HARDMENO PARODYMAI

Paskutinysis iš pirmos klasės keleivių buvo pakviestas misteris Hardmenas — stambus, rudaplaukis amerikietis, valgydavęs prie vieno staliuko su italu ir tarnu.

Jis įėjo į vagoną-restoraną, kažką žiaumodamas, apsivilkęs ryškiu languotu kostiumu ir rausvais marškiniais; kaklaraištyje žėrėjo didžiulis segtukas. Didelis, mėsingas šiurkščių bruožų veidas atrodė geraširdiškas.

— Sveiki, džentelmenai,— tarė jis.— Kuo galiu būti naudingas?

— Jūs girdėjote apie žmogžudystę, misteri... e... Hardmenai?

— Be abejo.— Jis vikriai pastūmė liežuviu kramtomą gumą į kitą burnos pusę.

— Mums būtina apklausinėti visus traukinio keleivius.

— Aš nieko prieš. Juk tai, tur būt, vienintelis būdas išspręsti šį klausimą.

Puaro žvilgtelėjo į priešais gulintį pasą.

— Jūs — Sairesas Betmenas Hardmenas, Jungtinių Valstijų pilietis, keturiasdešimt vienerių metų amžiaus, komivojažeris, tarnaujantis firmai, kuri prekiauja rašomųjų mašinėlių juostelėmis.

— Okei, tai aš.

— Jūs važiuojate iš Stambulo į Paryžių?

— Teisingai.

— Kelionės priežastis?

— Reikalai.

— Ar visada važiuojate pirmoje klasėje, misteri Hardmenai?

— Taip, sere,— mirktelėjo amerikietis.— Firma apmoka man kelionės išlaidas.

— Dabar, misteri Hardmenai, pereikime prie praėjusios nakties įvykių.

Amerikietis linktelėjo.

— Ką jūs galėtumėte mums apie tai pasakyti?

— Visiškai nieko.

— O, kaip gaila. Tada, misteri Hardmenai, gal galėtumėte tiksliai papasakoti viską, ką darėte vakar po vakarienės?

Pirmą kartą Hardmenas negalėjo iš karto atsakyti.

— Atleiskite, džentelmenai,— kiek pagalvojęs tarė jis,— bet kas jūs tokie esate? Apšvieskite mane.

— Tai mesje Bukas, Miegamųjų Vagonų Kompanijos direktorius. O šis džentelmenas — daktaras, jis ir apžiūrėjo lavoną.

— O jūs kas toks?

— Aš Erkiulis Puaro. Kompanija mane pasamdė ištirti šį nusikaltimą.

— Aš esu apie jus girdėjęs,— tarė misteris Hardmenas. Keletą minučių pagalvojęs, jis pareiškė:— Tur būt, geriau jums iškloti visą tiesą.

— Taip, jūs tikrai teisingai padarytumėt, jei pasakytumėt viską, ką žinote,— sausai tarė Puaro.

— Daug žmogus prišnekėtum, jeigu *tikrai* ką nors žinotum. Tik kad aš nežinau. Ničnieko nežinau — kaip jau jums

esu sakęs. Bet juk *turėčiau* žinoti. Ir tai mane erzina. *Turėčiau* žinoti.

— Susimildamas paaiškinkite, misteri Hardmenai.

Misteris Hardmenas atsiduso, išspiovė iš burnos gumą ir įbruko ranką į kišenę. Tą akimirką jis, rodės, visas staiga pasikeitė. Dingo vaidyba, ir Hardmenas pasidarė paprastas žmogus. Net ir sniaukrojantis balsas suminkštėjo.

— Šis pasas — netikras,— tarė jis.— Štai kas aš iš tikrųjų esu.

Puaro atidžiai apžiūrėjo vizitinę kortelę, kurią jam pamėtėjo Hardmenas. Mesje Bukas nekantraudamas žvilgtelėjo Erkiuliui Puaro per petį.

MISTERIS SAIRESAS B. HARDMENAS
Maknilo seklių kontora
Niujorkas

Puaro žinojo šį vardą — Maknilo kontora buvo žymiausia privati seklių kontora Niujorke, turinti gerą vardą.

— O dabar, misteri Hardmenai,— tarė jis,— paaiškinkite, ką visa tai reiškia.

— Tučtuojau. O buvo taip. Aš atvykau į Europą, sekdamas du niekšelius — nieko bendro su šia istorija jie neturėjo. Sučiupau juos Stambule. Nedelsdamas pranešiau šefui, gavau nurodymą grįžti ir jau būčiau leidęsis į namučius, į Niujorką, jei nebūčiau gavęs štai šito.

Jis padėjo ant staliuko laišką.

„TOKATLIJANO" VIEŠBUTIS

Gerbiamas sere, man pranešė, kad jūs esate Maknilo seklių kontoros atstovas. Labai prašom užeiti pas mane ketvirtą valandą.

S. E. Retčetas

— *Eh bien?*[1]

— Aš atėjau į viešbutį nurodytu laiku, ir misteris Retčetas man nušvietė visą situaciją. Jis parodė porą gautų laiškų.

— Ar Retčetas buvo sunerimęs?

---

[1] Na ir ką? (prանc.)

— Mėgino šito neparodyti, bet iš tiesų buvo baisiai išsigandęs. Jis man pasiūlė važiuoti į Paryžių tuo pačiu traukiniu, kaip ir jis, ir sekti, kad jo kas nors nenudėtų. Taigi, džentelmenai, aš ir *važiavau* tuo pačiu traukiniu, bet jį vis tiek kažkas *nudėjo*. Man, žinoma, tai nelabai malonu. Aš jaučiuosi tiesiog įžeistas.

— Ar jis jums nurodė, ką jūs turite daryti?

— Be abejo. Jis viską buvo apsvarstęs. Tai jis sugalvojo, kad aš važiuočiau gretimoje kupe. Tačiau šis planas žlugo iš karto. Man pavyko gauti tik šešioliktąją kupe, bet irgi vargais negalais. Kiek supratau, palydovas norėjo ją palikti atsargoj. Bet tai tik tarp kitko. Apsvarstęs situaciją, pamačiau, kad strateginiu atžvilgiu kupe Nr. 16 labai patogi. Prieš STAMBULO—KALE vagoną yra tik vagonas-restoranas, o šalimais jo durys į platformą nakčiai visada užsklendžiamos. Vadinasi, žudikas į mūsų vagoną gali patekti arba pro užpakalines laukujes duris, arba iš paskutinio vagono, perėjęs visą traukinį. Tačiau ir vienu, ir kitu atveju jis turėtų praeiti pro pat mano kupe.

— Jūs tikriausiai nė nenutuokiate, kas toks galėjo būti Retčeto žudikas?

— Kaip jis atrodo, aš žinau. Misteris Retčetas jį man apibūdino.

— Ką?

Visi trys vyrai iš nekantrumo palinko į priekį.

Hardmenas tęsė:

— Mažas, tamsiaplaukis, moterišku balsu. Taip man pasakė senis. Ir dar pasakė, kad vargu ar kėsinsis į jo gyvybę pačią pirmąją naktį. Greičiau jau antrą ar trečią.

— Vadinasi, kai ką jis žinojo,— tarė mesje Bukas.

— Be abejo, jis žinojo daugiau, negu pasakė savo sekretoriui,— susimąstęs samprotavo Puaro.— Ar jis jums nieko nepasakojo apie tą savo priešą? Ar nesakė, pavyzdžiui, *kodėl* jo gyvybei gresia pavojus?

— Ne, šitai jis kažkodėl nutylėjo. Pasakė tik, kad tasai žmogus persekioja jį ir pasiryžęs pribaigti.

— Mažas, tamsiaplaukis, moterišku balsu,— susimąstęs pakartojo Puaro. Paskui, įsmeigęs į Hardmeną aštrų žvilgsnį, paklausė:— Jūs, aišku, žinojote, kas jis iš tiesų buvo?

— Kas, misteri?

— Retčetas. Jūs jį atpažinote?

— Nieko nesuprantu.

— Retčetas — tai Kasetis, Armstrongo vaiko žudikas.

Misteris Hardmenas pratisai sušvilpė.

— Oho, tai iš tikrųjų staigmena!— sušuko jis.— Ne, sere! Aš jo neatpažinau. Aš buvau Vakaruose tuo metu, kai vyko procesas. Tur būt, esu matęs jo nuotraukas laikraščiuose, bet juk juose savo tikros motinos neatpažinsi. Ką gi, tada savaime suprantama, kad nemažai žmonių norėjo suvesti sąskaitas su Kasečiu.

— O gal jūs žinote kokį nors žmogų, susijusį su Armstrongų byla, kuris atitiktų šį aprašymą: mažas, tamsiaplaukis, moterišku balsu?

Hardmenas kelias minutes galvojo.

— Sunku pasakyti. Beveik visi žmonės, susiję su ta byla, jau mirę.

— Prisimenate, laikraščiai rašė apie vieną merginą, kuri iššoko pro langą.

— Teisingai. Jūsų spėjimai gan pagrįsti. Mergina buvo užsienietė. Gal ji ir turėjo giminaičių italų. Bet neužmirškite, kad, be Armstrongų bylos, buvo ir daugiau tokių bylų. Juk Kasetis jau senokai vadovavo kidnepingams. Negalima galvoti, jog čia kaip tik šis atvejis.

— Mes turime pagrindo teigti, kad *šis* nusikaltimas susijęs su Armstrongų byla.

Misteris Hardmenas pažvelgė tarsi klausdamas. Puaro nieko neatsakė. Amerikietis papurtė galvą.

— Ne, niekaip negaliu prisiminti tokio, kuris būtų panašus į aprašytąjį,— iš lėto pasakė jis.— Aš teisme nedalyvavau ir mažai apie tai težinau.

— Gerai, pasakokite toliau, misteri Hardmenai.

— Kad aš nedaug ką beturiu pridurti. Dieną aš išsimiegojau, o naktį sekiau. Bet pirmąją naktį nepastebėjau nieko įtartino. Praeitą naktį — taip pat, bent man taip atrodė. Savo duris aš

palikau pravertas ir visą laiką stebėjau. Pro šalį nepraėjo joks svetimas žmogus.

— Jūs esate tikras, misteri Hardmenai?

— Galvą guldau. Į vagoną niekas neįėjo nei iš lauko, nei iš galinių vagonų. Galiu prisiekti.

— Ar iš savo slėptuvės galėjote matyti palydovą?

— Žinoma. Jis sėdi ant to mažo suoliuko visai prie pat mano durų.

— Ar jis buvo bent kartą pakilęs nuo savo suoliuko po to, kai traukinys sustojo Vinkovcuose?

— Paskutinėj stoty? Taip, buvo — jam skambino iš kelių kupe — tuoj po to, kai traukinys sustojo tuose sniegynuose. Paskui jis nuėjo į Atėnų vagoną ir ten išbuvo kokia penkiolika minučių. Tuo metu mūsų vagone kažkas ėmė kaip paklaikęs skambinti, ir palydovas atbėgo atgal. Aš išėjau į koridorių pažiūrėti, kas čia dedasi — suprantate, man pasidarė truputį nejauku — bet, pasirodo, skambino toji dama amerikietė. Ji pakėlė tikrą pragarą, tik nežinau dėl ko. Aš sau vienas nusijuokiau. O palydovas nuėjo prie kitos kupe, nešinas mineraliniu vandeniu. Paskui kurį laiką vėl sėdėjo savo vietoje, kol kažkas iš kito vagono galo paprašė pakloti patalą. Po to, man rodos, jis jau nepajudėjo iš vietos iki pat penktos valandos ryto.

— Ar jis snaudė?

— To negaliu pasakyti. Gali būti.

Puaro linktelėjo. Jo rankos mechaniškai dėliojo popierius ant stalo. Jis dar kartą paėmė Hardmeno vizitinę kortelę.

— Būkite malonus, parašykite čia savo inicialus.

Hardmenas parašė.

— Traukinyje, tur būt, niekas negalėtų patvirtinti jūsų parodymų ir paliudyti jūsų asmenybės, misteri Hardmenai?

— Šiame traukinyje? Manau, kad ne. Nebent jaunasis MakKvinas. Aš jį gerai prisimenu — matydavau jo tėvo įstaigoje Niujorke. Tik kažin ar jis mane įsidėmėjo iš viso būrio tarnautojų. Tur būt, misteri Puaro, jums reikės palaukti, kol išvažiuosim iš sniegynų, ir tada telegrafuoti į Niujorką. Bet jūs nesijaudinkit. Aš pasakiau tiesą. Taigi viso labo, džentelmenai. Malonu buvo su jumis susipažinti, misteri Puaro.

Puaro pasiūlė Hardmenui cigaretę.

— Bet gal jūs labiau mėgstate pypkę?

— Aš? Ne.

Jis paėmė cigaretę ir greitai išėjo.

Visi trys vyrai susižvelgė.

— Jūs manote, jis iš tikrųjų seklys?— paklausė daktaras Konstantinas.

— Taip. Nemažai esu sutikęs tokių seklių. Be to, labai nesunku patikrinti.

— Jis davė labai įdomius parodymus,— pasakė mesje Bukas.

— Taip, žinoma.

— Mažas, tamsiaplaukis, plonu, spigiu balsu,— susimąstęs ištarė mesje Bukas.

— Tokio keleivio nėra traukinyje,— pridūrė Puaro.

DEŠIMTASIS SKYRIUS

ITALO PARODYMAI

— O dabar,— tarė Puaro su pašaipėle akyse,— mes nudžiuginsim mesje Buko širdį ir išklausysime italą.

Antonijus Foskarelis į vagoną-restoraną įėjo greitai ir tyliai kaip katė. Jo veidas švytėjo. Tipiškas italo veidas — džiugus, įdegęs saulėje.

Prancūziškai jis kalbėjo gerai ir sklandžiai, beveik nepasakysi, kad italas.

— Jūs Antonijus Foskarelis?

— Taip, mesje.

— Kaip matau, esate priėmęs Amerikos pilietybę?

Amerikietis šyptelėjo.

— Taip, mesje. Biznio sumetimais.

— Jūs Fordo automobilių gamyklos agentas?

— Taip, matote...

Ir ėmė varyti. Jei trims besiklausantiems dar liko kas nors nežinoma apie Foskarelio biznio metodus, jo keliones, pajamas ir nuomonę apie Jungtines Valstijas bei daugumą Europos šalių, tai buvo tik smulkmenos. Iš to žmogaus žinių traukti nereikėjo — jos liejosi.

Jo geras, vaikiškas veidas spinduliavo iš pasitenkinimo, kai, paskutinį kartą išraiškingai mostelėjęs ranka, jis nutilo ir nosine nusišluostė kaktą.

— Taigi matote,— tarė jis.— Aš tvarkau svarbius reikalus. Neatsilieku nuo gyvenimo. Ir apie prekybą išmanau!

— Vadinasi, per paskutiniuosius dešimt metų jūs dažnai būdavote Amerikoje?

— Taip, mesje. O, gerai prisimenu tą dieną, kai pirmą kartą įlipau į laivą ir leidausi į tokią tolybę — į Ameriką! Mano motina ir mažoji sesutė...

Puaro nutraukė jo prisiminimų srautą.

— Ar, lankydamasis Amerikoje, niekada nebuvote susitikęs su velioniu?

— Ne. Bet aš pažįstu tokius, kaip jis. Taip, gerai pažįstu!— Jis išraiškingai spragtelėjo pirštais.— Iš pažiūros labai garbingi, puikiai apsirengę, o viduje supuvę. Iš patirties galiu pasakyti, kad nužudytasis buvo tikras niekšas. Tokia mano nuomonė, ir manau, kad neklystu.

— Jūsų nuomonė visai teisinga,— sausai tarė Puaro.— Retčetas — tai Kasetis, žinomas vaikų grobikas.

— Na, o ką aš sakiau? Aš įžvalgus — viską išskaitau iš žmonių veidų. Tai būtina. Tik Amerikoje žmogus išmoksti prekiauti. Aš...

— Jūs prisimenate Armstrongų bylą?

— Nelabai. Pavardė man girdėta. Byla, rodos, buvo dėl mažos mergaitės, ar ne?

— Taip. Tragiškas atsitikimas.

Italas buvo pirmasis, kuris, rodės, nepritarė šiai nuomonei.

— Ką jūs, tokių dalykų pasitaiko!— filosofiškai pareiškė jis.— Net tokioje civilizuotoje šalyje, kaip Amerika...

Puaro pertraukė jį.

— Ar buvote susitikęs ką nors iš Armstrongų šeimos?

— Ne, rodos, ne. Sunku prisiminti. Štai pasakysiu jums keletą skaičių. Vien praeitais metais aš pardaviau...

— Mesje, maldauju jus, nenutolkite nuo klausimo.

Italas atsiprašydamas skėstelėjo rankomis.

— Tūkstantį kartų atsiprašau.

— Malonėkite man tiksliai pasakyti, ką veikėte vakar po vakarienės.

— Mielai. Taigi, kol galima, aš sėdžiu čia. Čia vis linksmiau. Šnekuosi su amerikiečiu, su tuo, su kuriuo sėdime prie vieno stalo. Jis pardavinėja juosteles rašomosioms mašinėlėms. Paskui grįžtu į savo kupe. Ji tuščia. Nelaimingasis Džonas Bulas, mano kaimynas, išėjęs pas šeimininką. Galų gale jis grįžta — kaip visada, ištįsusiu veidu. Nieko nešneka — pasako tik „taip" arba „ne". Pasigailėtina nacija tie anglai — tokie nedraugingi. Sėdi sau kampe kaip kuolą prarijęs ir skaito knygą. Paskui ateina palydovas ir pakloja mums patalą.

— Ketvirta ir penkta vieta,— sumurmėjo Puaro.

— Teisingai — paskutinė kupe. Mano — viršutinė vieta. Taigi aš užlipu į viršų. Rūkau ir skaitau. Mažiukui anglui, man rodos, skauda dantį. Jis išsitraukia buteliuką kažkokių vaistų, kurie turi baisiai stiprų kvapą. Guli ir dejuoja. Aš netrukus užmiegu. Kada tik atsibundu, visąlaik girdžiu jį dejuojant.

— Nežinote, ar jis buvo naktį išėjęs iš kupe?

— Nemanau. Aš būčiau girdėjęs. Be to, kai tik atsidaro kupe durys, iš koridoriaus krenta šviesa, ir žmogus tuoj pabundi, manai, jog muitinės patikrinimas prie kokios nors sienos.

— Ar jis kada nors kalbėjo apie savo šeimininką? Reiškė priešiškus jausmus?

— Aš jau sakiau, kad jis su manim nekalbėdavo. Jis labai nedraugingas. Tyli kaip žuvis.

— Jūs sakėte rūkąs — pypkę, cigaretes ar cigarus?

— Tik cigaretes.

Puaro pasiūlė jam cigaretę, ir jis paėmė.

— Ar esate kada buvęs Čikagoje?— pasiteiravo mesje Bukas.

— O, taip! Puikus miestas, nors aš geriau pažįstu Niujorką, Klivlendą, Detroitą. Ar jūs esate buvęs Jungtinėse Valstijose? Ne? O, būtinai nuvažiuokite. Tai. . .

Puaro pastūmė jam popieriaus lapą.

— Malonėkite pasirašyti ir nurodyti savo pastovų adresą.

Italas padėjo savo parašą su įmantriais išraitymais. Paskui atsistojo, vis taip pat patraukliai šypsodamasis.

— Tai viskas? Daugiau aš jums nereikalingas? Viso gero, ponai. Kad greičiau išsikapstytumėm iš tų pusnynų. Aš esu

susitaręs susitikti Milane.— Jis liūdnai palingavo galvą.— Pražiopsosiu sandėrį,— pasakė jis ir išėjo.

Puaro pažiūrėjo į draugą.

— Foskarelis ilgai gyveno Amerikoje,— tarė mesje Bukas.— Jis — italas, o italų ginklas — peilis! Be to, jie baisiausi melagiai. Aš nemėgstu italų.

— *Ça se voit*[1],— nusišypsojo Puaro.— Ką gi, gal būt, jūs galvojate teisingai, bet aš tuoj jums įrodysiu, drauguži, kad prieš šį žmogų mes neturime absoliučiai jokių kaltinančių faktų.

— O kurgi jūsų psichologija? Argi italai niekada nevartoja peilio?

— Taip, vartoja,— atsakė Puaro,— ypač įsikarščiavę. Bet čia — čia visai kitokio pobūdžio nusikaltimas. Aš drįstu manyti, drauguži, kad jis buvo labai nuodugniai apgalvotas, iš anksto suplanuotas. Viskas padaryta labai įžvalgiai, toliaregiškai. Tai nebūdinga — kaip čia pasakius?— *pietietiškam* temperamentui. Nusikaltimas aiškiai byloja apie šaltą, išradingą, apdairų protą, man rodos, anglosaksų protą.

Jis paėmė du paskutinius pasus.

— O dabar,— tarė jis,— pakviesime mis Merę Debenhem.

VIENUOLIKTASIS SKYRIUS

MIS DEBENHEM PARODYMAI

Kai Merė Debenhem įėjo į vagoną-restoraną, Puaro įsitikino, kad tada, pirmąkart ją pamatęs, įvertino teisingai.

Merė Debenhem buvo labai skoningai apsirengusi — juodu kostiumėliu ir violetiniai pilka bliuzele; plaukai, lygūs, juodi, sudėti tvarkingomis, lygiomis bangomis. Judesiai tokie pat ramūs ir lygūs, kaip ir šukuosena.

Ji atsisėdo prieš Puaro ir mesje Buką ir tarsi klausdama pažiūrėjo į juos.

— Jūs Merė Hermiona Debenhem, dvidešimt šešerių metų amžiaus?— pradėjo Puaro.

---

[1] Tai matyti *(pranc.)*.

— Taip.

— Anglė?

— Taip.

— Būkite maloni, madmuazel, užrašykite ant šio popieriaus lapelio savo pastovų adresą.

Merė Debenhem padarė ko prašoma. Jos braižas buvo aiškiai išskaitomas.

— O dabar, madmuazel, ką galėtumėt pasakyti apie praėjusios nakties atsitikimą?

— Bijau, kad nieko negaliu jums pasakyti. Aš atsiguliau ir visą naktį miegojau.

— Ar jūs labai nusiminus, kad nusikaltimas įvykdytas šiame traukinyje?

Tokio klausimo mergina, aišku, nesitikėjo. Pilkos jos akys išsiplėtė.

— Aš ne visai jus supratau.

— Juk tai visiškai paprastas klausimas, madmuazel. Aš jį pakartosiu. Ar jūs labai nusiminus, kad nusikaltimas įvykdytas kaip tik mūsų traukinyje?

— Aš apie tai visiškai nepagalvojau. Ne, nepasakyčiau, kad dėl to esu bent kiek nusiminus.

— Vadinasi, jums — nusikaltimas visiškai įprastas kasdieninis reiškinys, ar ne?

— Žinoma, nemalonu, kad taip atsitiko,— ramiai tarė Merė Debenhem.

— Jūs esate tipiška anglosaksė, madmuazel. *Vous n'éprouvez pas d'émotion.*[1]

Ji šyptelėjo.

— Man rodos, susijaudinus nebūtina pulti į isteriką. Be to, žmonės kasdien miršta.

— Taip, miršta. Bet žmogžudystės atsitinka rečiau.

— O, žinoma.

— Ar jūs nepažinojote nužudytojo?

— Vakar, čia pusryčiaudama, jį pamačiau pirmą kartą.

— Ir kokį susidarėte įspūdį?

— Aš neatkreipiau į jį dėmesio.

— Ar jis jums nepasirodė blogas žmogus?

---

[1] Jūs visai nesijaudinate *(pranc.)*.

Ji truktelėjo pečiais.

— Tikrai aš apie jį visai net nepagalvojau.

Puaro įdėmiai pažiūrėjo į Merę Debenhem.

— Jūs, man rodos, truputį su panieka žiūrite į mano apklausos metodus,— tarė Puaro, ir jo akys sužibėjo.— Manote sau, anglas ne nuo to pradėtų. Viskas būtų kaip nukirsta — tiktai faktai — žodžiu, apgalvotai ir organizuotai. Bet aš, madmuazel, turiu savų keistybių. Pirmiausia aš visada pažiūriu į liudininką, apmąstau jo ar jos charakterį ir suformuluoju atitinkamus klausimus. Štai prieš keletą minučių aš apklausinėjau džentelmeną, kuris norėjo man išdėstyti savo nuomonę visais klausimais. O aš jam neleidžiu nukrypti nuo temos ir reikalauju, kad atsakinėtų „taip" arba „ne", „šis" arba „anas". Paskui ateinate jūs. Iškart pamatau, kad jūs akurati, metodiška ir į pasakojimus nesileisite. Jūsų atsakymai bus trumpi ir tikslūs. Ir štai todėl, madmuazel, kad žmogus toks prieštaringas padaras, aš jums duodu visiškai kitokius klausimus. Klausiu, ką jūs jaučiate, ką galvojate. Ar jums nepatinka toks metodas?

— Atleiskite, kad aš pasakysiu, ką galvoju, bet, mano nuomone, tai tik tuščias laiko gaišimas. Mano pasakymas, kad misterio Retčeto veidas man patiko ar nepatiko, nė kiek nepadės išaiškinti, kas jį nužudė.

— Ar jūs žinote, madmuazel, kas per žmogus iš tikrųjų buvo Retčetas?

Ji linktelėjo.

— Misis Haberd apie tai jau visiems pasakė.

— Ir ką jūs manote apie Armstrongų bylą?

— Tai buvo tiesiog žvėriškas nusikaltimas,— ryžtingai atsakė mergina.

Puaro susimąstęs pažiūrėjo į ją.

— Kiek žinau, jūs važiuojate iš Bagdado, madmuazel?

— Taip.

— Į Londoną?

— Taip.

— Ką jūs veikėte Bagdade?

— Dirbau guvernante šeimoje su dviem vaikais.

— Ar jūs grįšite ten po atostogų?

— Gerai nežinau.

-- Kodėl?

— Bagdadas labai toli, ir todėl manau susirasti vietą Londone, jei tik pasitaikys kas nors tinkamo.

— Štai kaip. Aš pamaniau, gal ketinate ištekėti.

Mis Debenhem nieko neatsakė. Ji pakėlė akis ir pažiūrėjo Puaro tiesiai į veidą. Jos žvilgsnis sakyte sakė: „Jūs perdaug įžūlus."

— Ką jūs galvojate apie savo kaimynę — mis Olson?

— Ji maloni, paprasta moteris.

— Kokios spalvos jos chalatas?

Merė Debenhem išplėtė akis.

— Kažkoks rusvas — natūralios vilnos.

— O jūsų chalatas — manau, nepasirodysiu perdaug nekuklus, jei pasakysiu — šviesiai violetinis. Aš tai pastebėjau dar važiuojant iš Alepo į Stambulą.

— Taip, visai teisingai.

— Ar turite dar kitą chalatą, madmuazel? Pavyzdžiui, skaisčiai raudoną?

— Ne, tai ne mano.

Puaro pasilenkė į priekį. Jis atrodė lyg katė, puolanti pelę.

— O kieno?

Mergina išsigandusi loštelėjo.

— Aš nežinau. Ką jūs turite galvoje?

— Jūs nepasakėte: „Ne, aš tokio neturiu." Jūs pasakėte: „Ne, tai ne mano." Turėdama galvoje, kad tas daiktas *kieno nors kito.*

Ji linktelėjo.

— Kokio nors kito keleivio?

— Taip.

— Tai kieno gi?

— Juk aš ką tik pasakiau. Aš nežinau. Aš atsibudau šį rytą apie penktą valandą ir pajutau, tarsi traukinys jau seniai stovi. Atidariau duris ir pažiūrėjau koridoriun, maniau, kad stotis. Ir tada pamačiau, kaip koridoriumi kažkas nuėjo, apsivilkęs raudonu kimono.

— Ir nežinote kas? Kokios spalvos buvo moters plaukai — šviesūs, tamsūs, žili?

— Negaliu pasakyti. Ji buvo su naktine kepuraite, be to, aš pamačiau tik pakaušį.

— O iš figūros kaip jinai atrodė?

— Aukštoka, liekna — bet ar tikrai, sunku pasakyti. Man pasirodė, kad kimono buvo išsiuvinėtas drakonais.

— Taip, taip, teisingai — drakonais.— Minutėlę jis patylėjo. Paskui sumurmėjo panosėje:— Nesuprantu. Nieko nesuprantu. Viskas atrodo beprasmiška.

Paskui, pakėlęs akis, tarė:

— Daugiau aš jūsų nebetrukdysiu, madmuazel.

— Taip?— Merė Debenhem, rodės, nustebo, bet tuojau pat atsistojo.

Tačiau tarpduryje ji stabtelėjo ir sugrįžo atgal.

— Toji dama švedė — mis Olson, ar ne?— atrodo labai susijaudinus. Ji sako, jūs jai pareiškęs, jog ji paskutinioji mačiusi tą žmogų gyvą. Dabar ji tikriausiai mano, kad jūs ją įtariate. Ar galima jai pasakyti, kad ji be reikalo nerimauja? Ji iš tų žmonių, kurie nė musės nenuskriaus.— Mis Debenhem šyptelėjo.

— Kelintą valandą ji nuėjo aspirino pas misis Haberd?

— Kelios minutės po pusės vienuoliktos.

— Ar ilgai ji ten buvo?

— Kokias penkias minutes.

— O naktį buvo išėjusi iš kupe?

— Ne.

Puaro pasisuko į daktarą.

— Ar Retčetas galėjo būti nužudytas taip anksti?

Daktaras papurtė galvą.

— Tada, man rodos, jūs galite nuraminti savo draugę, m... muazel.

— Ačiū.— Mergina netikėtai šyptelėjo jam, ir toji šyp... pasirodė labai maloni.— Žinote, ji kaip avis — iškart pa... galvą ir ima bliauti.

Merė Debenhem pasisuko ir išėjo.

DVYLIKTASIS SKYRIUS

VOKIETĖS KAMBARINĖS PARODYMAI

Mesje Bukas smalsiai žiūrėjo į draugą.

— Aš ne visai jus suprantu, *mon vieux*. Ką jūs norėjote sužinoti?

— Aš ieškojau Achilo kulnies, drauguži.

— Achilo kulnies?

— Taip, pažeidžiamos vietos jaunosios damos santūrumo kiaute. Norėjau išjudinti jos šaltakraujiškumą. Ar man pasisekė? Nežinau. Bet viena žinau: ji nesitikėjo, kad aš šitaip viską pakreipsiu.

— Jūs ją įtariate,— lėtai tarė mesje Bukas.— Bet kodėl? Ji atrodo žavinga jauna dama, ir aš niekada nepatikėsiu, kad ji galėtų būti įpainiota į šitokį nusikaltimą.

— Ir aš sutinku su jumis,— atsiliepė daktaras Konstantinas.— Ji tokia šalta. Bejausmė. Ji negalėtų nudurti žmogaus — greičiau jau patrauktų jį teismo atsakomybėn.

Puaro atsiduso.

— Pirmiausia jūs abu turite išmesti iš galvos mintį, kad šis nusikaltimas įvykdytas neapgalvotai ir visai netikėtai. O kai dėl mis Debenhem, tai aš ją įtariu dėl dviejų priežasčių. Viena iš jų — pašnekesys, kurį netyčia nugirdau ir apie kurį jūs dar nieko nežinote.

Ir jis persakė draugams tą keistą pokalbį, kurį buvo nugirdęs kelyje iš Alepo.

— Tai įdomu, iš tikrųjų,— tarė mesje Bukas, kai Puaro baigė kalbėti.— Bet reikalauja paaiškinimo. Jeigu jūsų įtarimas pasitvirtintų, vadinasi, jie abu išvien — ji ir tas manieringas anglas.

Puaro linktelėjo.

— Ir to visai nepatvirtina faktai,— pridūrė jis.— Suprantate, jei jie abu dalyvavo nusikaltime, tai ko gi mes turime tikėtis? Kad jie abu sugalvos vienas kitam alibi. Ar ne? Tačiau taip nėra. Misis Debenhem alibi patvirtino švedė, kurios ji iki tol nė akyse nebuvo mačiusi. O pulkininko Arbetnoto alibi — nužudytojo sekretorius, Mak-Kvinas. Ne, toks mįslės įminimas pernelyg paprastas.

— Jūs sakėte, yra dar viena priežastis įtarti mis Debenhem,— priminė mesje Bukas.

Puaro šyptelėjo.

— Bet ši priežastis grynai psichologiška. Aš klausiu save: ar galėjo mis Debenhem sugalvoti tokį nusikaltimą? Aš įsitikinęs, jog už viso to slypi šaltas, išradingas protas. O mis Debenhem kaip tik tokia.

Mesje Bukas papurtė galvą.

— Man rodos, jūs klystate, drauguži. Aš niekaip negaliu įsivaizduoti, kad ši jauna anglė — nusikaltėlė.

— Na gerai,— tarė Puaro, imdamas paskutinį pasą.— Štai ir paskutinė iš mūsų sąrašo — Hildegarda Šmit, kambarinė.

Kelnerio pašaukta, Hildegarda Šmit įėjo į restoraną ir pagarbiai sustojo prie durų.

Puaro pasiūlė jai sėstis.

Ji atsisėdo, pasidėjo rankas ant kelių ir romiai laukė, kol ją ko nors paklaus. Apskritai Hildegarda Šmit atrodė labai romi — nepaprastai ori, nors gal ir ne per didžiausio proto.

Su Hildegarda Šmit Puaro elgėsi visiškai kitaip, negu su Mere Debenhem.

Jis buvo kuo švelniausias ir kuo nuoširdžiausias, kad kambarinė greičiau atsipeikėtų. Paskui, paprašęs ją užrašyti vardą, pavardę ir adresą, Puaro nejučiomis pradėjo apklausinėjimą. Kalbėjo su kambarine vokiškai.

— Mes norime kiek galima daugiau sužinoti apie tai, kas nutiko praėjusią naktį,— tarė jis.— Žinoma, jūs negalite mums pasakyti apie patį nusikaltimą, bet gal kartais matėte ar girdėjote ką nors, kas jums nepadarė jokio įspūdžio, bet mums galėtų būti labai vertinga. Ar supratote mane?

Tačiau ji, rodės, nesuprato. Platus, geraširdiškas jos veidas liko toks pat ramus ir bukas, kai ji atsakė:

— Aš nieko nežinau, mesje.

— Na, pavyzdžiui, prisimenate, kad jūsų ponia liepė jus pakviesti praeitą naktį?

— Taip, prisimenu.

— Ar atmenate, kuri buvo valanda?

— Ne, mesje. Matote, kai palydovas atėjo manęs kviesti, aš miegojau

— Aišku. O ar jums įprasta, kad ponia kviestųsi nakčia?

— Taip, tai man nebuvo staigmena, mesje. Maloningajai poniai dažnai reikia patarnauti nakčia. Ji blogai miega.

— *Eh bien*, vadinasi, palydovas jums pasakė, kad esate kviečiama, ir jūs atsikėlėte. Ar jūs apsivilkote chalatą?

— Ne, mesje, aš apsirengiau kaip reikiant. Aš niekada nedrįsčiau įeiti pas jos didenybę su chalatu.

— Bet jūsų chalatas labai gražus, ar ne? Skaisčiai raudonas.

Ji nustebusi pažiūrėjo į jį.

— Ne, mano chalatas tamsiai mėlynas, flanelinis, mesje.

— Ak taip! Na gerai, tęskite. Aš tik pajuokavau. Vadinasi, jūs nuėjote pas kunigaikštienę. Ir ką ten darėte?

— Padariau jai masažą, mesje, o paskui garsiai skaičiau. Aš garsiai skaitau nelabai gerai, bet jos didenybė sako, kad jai taip dar geriau — ji greičiau užmieganti. Kai ponią apėmė miegas, mesje, ji liepė man išeiti, todėl aš užverčiau knygą ir grįžau į savo kupe.

— Ar žinote, kuri tada buvo valanda?

— Ne, mesje.

— O kiek laiko jūs buvote pas ponią kunigaikštienę?

— Maždaug pusvalandį, mesje.

— Gerai, pasakokite toliau.

— Pirmiausia aš nunešiau jos didenybei dar vieną pledą iš savo kupe. Buvo labai šalta, nors traukinys ir kūrenamas. Aš užklojau ją pledu, ir ji palinkėjo man labos nakties. Tada įpyliau jai mineralinio vandens, užgesinau šviesą ir išėjau.

— O po to?

— Viskas, mesje. Grįžau į savo kupe ir atsiguliau.

— O koridoriuje nieko nesutikote?

— Ne, mesje.

— Ar nematėte, pavyzdžiui, damos su skaisčiai raudonu kimono, išsiuvinėtu drakonais?

Ji įbedė romias akis į Puaro.

— Ne, tikrai, mesje. Koridoriuje buvo tik palydovas, daugiau nieko. Visi keleiviai miegojo.

— Bet palydovą tikrai matėte?

— Taip, mesje.

— Ką jis veikė?

— Jis buvo beišeinąs iš vienos kupe.

— Ką?— mesje Bukas palinko į priekį.— Iš kurios?

Hildegarda Šmit vėl išsigando, ir Puaro priekaištingai pažiūrėjo į draugą.

— Tai nieko nepaprasto,— tarė jis.— Juk palydovą keleiviai dažnai kviečia naktį. Gal prisimenate, iš kurios kupe jis išėjo?

— Ta kupe maždaug vagono viduryje, mesje. Antros ar trečios durys nuo ponios kunigaikštienės.

— Taip. Būkite maloni, pasakykite tiksliai, iš kurios kupe ir kaip viskas buvo?

— Jis vos neatsimušė į mane, mesje. Aš tada ėjau pledu nešina iš savo kupe pas ponią.

— O jis išėjo iš kupe ir vos nesusidūrė su jumis. Į kurią pusę jis ėjo?

— Į mano pusę, mesje. Jis atsiprašė ir nuėjo koridoriumi vagono-restorano link. Tuo metu sučirškė skambutis, bet, man rodos, jis nepasuko į tą kupe, kur buvo kviečiamas.— Paskui patylėjusi pridūrė:— Tik aš nesuprantu, kaip galėjo...

Puaro vėl nuramino ją.

— Mes tik norime sutikrinti laiką,— tarė jis.— Visa tai paprasčiausias formalumas. Tas vargšas palydovas, matyt, neturėjo ramybės naktį — pirmiau pažadino jus, paskui lėkė čia į vieną kupe, čia į kitą.

— Tai buvo ne tas pats palydovas, kuris pažadino mane, mesje. Mane pažadino visai kitas.

— Ką jūs sakot! Kitas? Ar jūs buvote jį anksčiau matęs?

— Ne, mesje.

— Sakykite, kaip manote, ar atpažintumėte jį dabar pamačius?

— Manau, kad taip, mesje.

Puaro kažką sumurmėjo mesje Bukui į ausį. Šis pakilo ir nuėjo durų link duoti nurodymo.

Puaro draugiškai ir laisvai toliau klausinėjo kambarinę.

— Ar esate buvus Amerikoje, froilein Šmit?

— Ne, mesje. Tai, tur būt, puiki šalis.

— Jūs, tikriausiai, girdėjote, kas iš tikrųjų buvo tas nužudytasis — kad jis vaiko mirties kaltininkas?

— Taip, girdėjau, mesje. Tai baisi nuodėmė. Gerasis dievas neturėtų šito leisti. Vokietijoje šitaip neatsitinka.

Moters akyse pasirodė ašaros. Matyt, sujudo motiniški jausmai.

— Taip, tai buvo baisus nusikaltimas,— niūriai tarė Puaro.

Jis išsitraukė iš kišenės batisto gabalėlį ir padavė jai.

— Jūsų nosinaitė, froilein Šmit?

Ji tylėdama apžiūrinėjo nosinaitę. Paskui pakėlė akis. Jos skruostai nuraudo.

— O ne, mesje. Tikrai ne mano.

— Matote, ant jos inicialas „H". Štai kodėl aš pagalvojau, kad nosinaitė gali būti jūsų.

— Mesje, tai damos nosinaitė. Labai brangi. Rankų darbas. Man rodos, paryžietiška.

— Vadinasi, ji ne jūsų, ir jūs nežinote, kieno galėtų būti?

— Aš? O ne, mesje.

Iš visų trijų besiklausančių tik Puaro pastebėjo, kad ji atsakė ne iš karto.

Mesje Bukas kažką sušnibždėjo jam į ausį. Puaro linktelėjo ir tarė:

— Tuojau pat ateis visi trys miegamųjų vagonų palydovai. Gal malonėsite pasakyti, kurį iš jų sutikote praeitą naktį, nešdama pledą kunigaikštienei?

Įėjo trys vyrai: Pjeras Mišelis, aukštas blondinas „Atėnų— Paryžiaus" vagono palydovas ir stambus, kresnas Bukarešto vagono palydovas.

Hildegarda Šmit pažiūrėjo į juos ir iškart papurtė galvą.

— Ne, mesje,— tarė ji.— Čia nėra to žmogaus, kurį mačiau praeitą naktį.

— Bet traukinyje daugiau palydovų nėra. Jūs, matyt, apsirikote.

— Esu visiškai tikra, mesje. Šitie visi aukšti, stambūs vyrai. O tas buvo mažas, tamsiaplaukis, su ūsiukais. Jis mane atsiprašė, pasakė „pardon" silpnu, moterišku balsu. Tikrai, aš jį labai gerai prisimenu, mesje.

TRYLIKTASIS SKYRIUS

PUARO SUVEDA VISŲ KELEIVIŲ PARODYMUS

— Mažas, tamsiaplaukis, moterišku balsu,— tarė mesje Bukas. Palydovai ir Hildegarda Šmit jau buvo išėję. Mesje Bukas beviltiškai skėstelėjo rankomis.

— Bet aš nieko nesuprantu, tiesiog ničnieko! Vadinasi, tas priešas, apie kurį Retčetas kalbėjo, vis dėlto buvo traukinyje? Bet kurgi jis dabar? Negalėjo juk žmogus imti ir išgaruoti! Tiesiog galva sukasi. Na, sakykite gi ką nors, drauguži, maldauju jus. Įrodykite man, kad neįmanoma gali pasidaryti įmanoma!

— Taip, gerai pasakyta,— tarė Puaro.— Čia nebuvo nieko neįmanomo, vadinasi, bet kokiomis aplinkybėmis neįmanoma turėjo pasidaryti įmanoma.

— Na, tada paaiškinkite, greitai paaiškinkite, kas gi iš tikrųjų praeitą naktį atsitiko traukinyje.

— Aš ne burtininkas, *mon cher*. Ir man, kaip ir jums, viskas susimaišė. Ši byla kažkaip labai keistai stumiasi.

— Jau visai nesistumia. Stovi vietoje.

Puaro papurtė galvą.

— Netiesa. Mes jau šiek tiek pasistūmėjom. Kai ką jau žinome. Turime visų keleivių parodymus.

— Ir ką mums tai davė? Ničnieko.

— Nepasakyčiau, drauguži.

— Na, gal aš ir perdedu. Ir amerikietis Hardmenas, ir vokietė kambarinė — taip, jie šiek tiek papildė mūsų žinias. Arba, tiksliau sakant, dar labiau supainiojo visą reikalą.

— Ne, ne, ne,— nuramino jį Puaro.

Mesje Bukas užsipuolė jį.

— Na tai kalbėkit, leiskite gi mums išgirsti Erkiulio Puaro išmintį.

— Ar aš jums nesakiau, kad man kaip ir jums viskas susimaišė? Tačiau dabar mes bent jau galime imtis problemos sprendimo. Galime sugrupuoti visus faktus ir iš eilės, metodiškai juos apsvarstyti.

— Maldauju, kalbėkite, mesje,— tarė daktaras Konstantinas.

Puaro atsikrenkštė ir išlygino sugeriamojo popieriaus gabalėlį.

— Imkime ir peržiūrėkime, ką šiuo metu žinome. Pirmiausia, mes turime keletą neginčytinų faktų. Retčetas, arba Kasetis, gavo dvylika dūrių peiliu ir mirė praeitą naktį. Tai vienas faktas.

— Sutinku su jumis — sutinku, *mon vieux*,— tarė mesje Bukas ironiškai.

Erkiulis Puaro nė kiek nesumišo. Jis ramiai tęsė:

— Kol kas aš praleisiu tas ypatingas aplinkybes, kurias mes su daktaru Konstantinu jau esame aptarę. Netrukus prie jų sugrįšiu. Kitas, mano supratimu, svarbus faktas — nusikaltimo *laikas*.

— Tai irgi vienas iš tų nedaugelio dalykų, kuriuos mes tikrai žinome,— tarė mesje Bukas.— Nusikaltimas įvykdytas šią naktį, penkiolika minučių antros. Juk viskas tai patvirtina.

— *Ne viskas*. Jūs perdedate. Žinoma, yra nemažai faktų, patvirtinančių šią nuomonę.

— Džiaugiuosi, kad nors tai jūs pripažįstate.

Puaro ramiai kalbėjo toliau, visai nesijaudindamas dėl to, kad Bukas jį nuolat pertraukinėja.

— Taigi gali būti trys versijos. Pirmoji versija — nusikaltimas įvykdytas, kaip kad jūs sakote, penkiolika minučių antros. Tai patvirtina laikrodis, misis Haberd ir vokietės Hildegardos Šmit parodymai. Toks yra ir daktaro Konstantino parodymas. Antroji versija — nusikaltimas įvykdytas *vėliau*, ir laikrodžio rodyklės pasuktos tyčia mums suklaidinti.

Trečioji versija — nusikaltimas įvykdytas *anksčiau*, ir laikrodžio rodyklės pasuktos dėl tos pačios priežasties.

— Dabar, jei pirmąją versiją laikysime realiausia, patvirtinta daugiausia įrodymų, tai turėsime pripažinti ir eilę faktų, kurie iš to išplaukia. Jei nusikaltimas įvykdytas penkiolika minučių antros, tai žudikas negalėjo pasprukti iš traukinio. Vadinasi, mums kyla klausimai: *Kur* jis? Ir *kas* jis?

Taigi pirmiausia atidžiai išanalizuokime parodymus. Pirmą kartą mes išgirstame apie tą žmogų — mažą, tamsiaplaukį, moterišku balsu — iš Hardmeno. Be to, jis pasako, kad Retčetas jam kalbėjęs apie šį žmogų ir prašęs apsaugoti nuo jo. Šiems faktams patvirtinti mes neturime jokių *įrodymų* — belieka tik patikėti Hardmeno žodžiu. Žiūrėkime toliau. Ar Hardmenas iš

tikrųjų yra tas, kas sakosi esąs — Niujorko seklių kontoros atstovas?

Mano supratimu, šioje byloje įdomiausia yra tai, kad mes neturime lengvatų, kurias turi policija. Mes negalime patikrinti tų žmonių *bona fides*[1]. Turime pasikliauti vien savo išvadomis. O tai, man rodos, visą šią istoriją daro dar įdomesnę. Jokios rutinos. Viską turi spręsti protas. Štai aš ir klausiu save: „Ar galima tikėti Hardmeno parodymais, kai jis kalba apie save?" Aš pagalvoju ir nusprendžiu: „Galima." Aš laikausi tos nuomonės, kad Hardmenas apie save sako tiesą.

— Jūs pasikliaujate intuicija? Anot amerikiečių — uosle? — paklausė daktaras Konstantinas.

— Visiškai ne. Aš apsvarstau visas galimybes. Hardmenas keliauja su padirbtu pasu — dėl to ant jo iškart krenta įtarimas. Kai pasirodys policija, ji pirmiausia areštuos Hardmeną ir telegrafuos į Niujorką, kad sužinotų, ar Hardmenas sako tiesą apie save. Tačiau patikrinti visų keleivių *bona fides* bus sunku; be to, šito nė nereiks daryti vien dėl to, kad jie nekelia jokio įtarimo. O Hardmeno žodžius patikrinti visai nesunku. Jis arba tikrai yra tas asmuo, kuriuo dedasi, arba ne. Todėl aš ir sakau, kad čia viskas bus kaip reikiant.

— Jūs nelaikote jo įtartinu?

— Anaiptol. Jūs klaidingai supratote mane. Juk kiekvienas Amerikos seklys gali turėti savo sumetimų nužudyti Retčetą. Ne, aš tik noriu pasakyti, kad, mano manymu, mes *galime* patikėti tuo, ką Hardmenas kalba apie *save*. Jo pasakojimas, jog Retčetas jį susirado ir pasisamdė, nėra neįtikėtinas ir, galimas daiktas — nors to ir negali tvirtai teigti — teisingas.

Jeigu mes pripažįstame, kad šios žinios tikros, tada turime ieškoti tolesnio šios versijos patvirtinimo. Ir jį randame, nors ir labai netikėtai, Hildegardos Šmit parodymuose. Jos sutiktas palydovas tiksliai sutampa su Hardmeno aprašytu Retčeto priešu. Ar žinome dar ką nors, kas patvirtintų šiuos du pasakojimus? Taip. Turime sagą, kurią misis Haberd rado savo kupe. Yra ir dar vienas sutapimas, kurio jūs, tur būt, nepastebėjote.

— Koks?

---

[1] Čia: pasakojimo atvirumas *(lot.)*.

— Ogi tai, kad abu — ir pulkininkas Arbetnotas, ir Hektoras Mak-Kvinas — pasakė, jog palydovas praėjo pro jų kupe. Jie į šį faktą neatkreipė jokio dėmesio, bet, ponai, Pjeras Mišelis pareiškė, kad jis buvo pakilęs iš savo vietos tik tais keliais atvejais, kuriuos jis mums tiksliai nupasakojo, ir nė vienu iš tų atvejų jam nereikėjo eiti į kitą vagono galą pro tą kupe, kurioje sėdėjo Arbetnotas ir Mak-Kvinas.

Ir todėl tas pasakojimas apie mažą, tamsiaplaukį, moterišku balsu kalbantį žmogų, apsirengusį miegamojo vagono palydovo uniforma, patvirtinamas, tiesiogiai ar netiesiogiai, keturių liudininkų.

— Vienas klausimėlis,— tarė daktaras Konstantinas.— Jeigu Hildegardos Šmit pasakojimas teisingas, tai kodėl tikrasis palydovas nepaminėjo matęs ją, kai ėjo, kviečiamas misis Haberd?

— Tai, man rodos, nesunku paaiškinti. Kai jis ėjo į misis Haberd kupe, kambarinė buvo pas savo šeimininkę. O kai kambarinė galų gale grįžo į savo kupe, tada palydovas buvo pas misis Haberd.

Mesje Bukas vos sulaukė, kol Puaro baigė kalbėti.

— Taip, taip, drauguži,— nekantraudamas tarė jis.— Nors aš ir žaviuosi jūsų atsargumu ir tuo, kaip metodiškai — žingsnis po žingsnio — judate į priekį, drįstu pasakyti, kad vis dėlto iki šiol dar nepalietėte svarbiausio. Mes visi pripažinome, jog tas žmogus tikrai yra. Visa esmė — *kur jis dingo?*

Puaro priekaištingai palingavo galvą.

— Jūs klystate. Jūs statote vežimą pirma arklio. Prieš paklausdamas save: *„Kur tas žmogus dingo?"*, aš klausiu: *„Ar toks žmogus iš tikrųjų yra?"* Nes, suprantate, jeigu tas žmogus buvo tik išgalvotas — taip sakant, išrastas — kaip lengva jam buvo dingti! Todėl pirmiausia aš ir bandau nustatyti, ar iš tikrųjų *yra* toks gyvas žmogus.

— Ir kai nustatėte, kad tikrai yra — *eh bien*, sakykite, kurgi jis?

— Į tai yra tik du atsakymai, *mon cher*. Arba jis tebesislepia traukinyje, tokioje neįtikėtinoje vietoje, apie kurią mes nė nepagalvojame, arba jis — vienas žmogus *dviejuose asmenyse*. Kitaip sakant, jis yra ir priešas, kurio bijojo Retčetas,

ir traukinio keleivis, taip gerai užsimaskavęs, kad Retčetas jo nepažino.

— Čia tai idėja,— švytėdamas tarė mesje Bukas. Tačiau tuojau pat vėl apsiniaukė.— Bet yra vienas prieštaravimas...

Puaro užbėgo jam už akių.

— Žmogaus ūgis. Jūs tai norėjote pasakyti? Išskyrus misterio Retčeto tarną, visi keleiviai — aukšti vyrai: italas, pulkininkas Arbetnotas, Hektoras Mak-Kvinas, grafas Andreni. Vadinasi, belieka tarnas — nelabai įtikėtina kandidatūra. Bet iškyla dar viena prielaida. Prisimenate „moterišką" balsą. Dabar jau mes galime pasirinkti vieną iš dviejų. Tai gali būti vyriškis, persirengęs moterimi, arba tikra moteris. Aukšta moteris vyriškais drabužiais atrodys maža.

— Bet juk Retčetas, be abejo, būtų žinojęs...

— Gali būti, kad jis ir žinojo. Gali būti, kad ta moteris kada nors jau kėsinosi į jo gyvybę, taip pat persirengus vyriškiu. Retčetas, tur būt, tikėjos, kad ji dar kartą griebsis šios gudrybės, ir todėl liepė Hardmenui sekti vyriškį. Bet dėl visa ko paminėjo moterišką balsą.

— Tokia prielaida visai galima,— tarė mesje Bukas.— Bet...

— Klausykite, drauguži, aš manau, kad dabar jau atėjo laikas jums pasakyti apie kai kurias prieštaraujančias detales, pastebėtas daktaro Konstantino.

Ir jis galiausiai papasakojo išvadas, kurias padarė jiedu su daktaru, nustatę žaizdų pobūdį. Mesje Bukas sudejavo ir vėl susiėmė už galvos.

— Aš suprantu,— su užuojauta tarė Puaro.— Gerai suprantu, kaip jūs jaučiatės. Galva plyšta, ar ne?

— Tiesiog fantastiška!— sušuko mesje Bukas.

— Taip, teisingai. Tai absurdiška — neįtikėtina — neįmanoma. Ir aš tą pat sakau. Ir vis dėlto, drauguži, *taip yra!* Nuo faktų nepabėgsi.

— Tai beprotybė!

— Taip. Visa tai atrodo taip beprotiška, drauguži, kad mane kartais ima persekioti mintis, jog problemos sprendimas — visiškai paprastas... Bet tai tik viena iš mano „idėjų"!

— Du žudikai,— sudejavo mesje Bukas.— Rytų eksprese...— Ši mintis vos jo nepravirkdė.

— O dabar,— linksmai tarė Puaro,— imkim ir dar pafantazuokim. Vadinasi, praeitą naktį traukinyje pasirodo du paslaptingi nepažįstamieji. Miegamojo vagono palydovas, kuris tiksliai atitinka misterio Hardmeno apibūdintą žmogų ir kurį matė Hildegarda Šmit, pulkininkas Arbetnotas bei misteris MakKvinas, ir moteris raudonu kimono — aukšta, liekna moteris, kurią pastebėjo Pjeras Mišelis, mis Debenhem, misteris MakKvinas, aš pats ir užuodė — jeigu taip galima pasakyti — pulkininkas Arbetnotas. Kas ji? Nė viena moteris traukinyje neprisipažįsta turinti raudoną kimono. Toji moteris taip pat dingsta. Taigi, ar ji ir tas netikrasis miegamojo vagono palydovas yra vienas asmuo, ar visiškai kitas? Kur jie dabar, tie du žmonės? Ir tarp kitko, kur palydovo uniforma ir skaisčiai raudonas kimono?

— Aha, pagaliau šis tas konkretaus,— pašoko iš vietos mesje Bukas.— Mes turime apieškoti visų keleivių bagažą. Taip, čia jau konkrečiau.

Puaro taip pat atsistojo.

— Aš pabūsiu pranašu,— tarė jis.

— Jūs žinote, kur jie yra?

— Numanau.

— Tai sakykite, kur?

— Skaisčiai raudoną kimono jūs rasite kurio nors vyriškio bagaže, o palydovo uniformą — pas Hildegardą Šmit.

— Pas Hildegardą Šmit? Jūs galvojate...

— Visai ne tą, ką jūs. Aš išsireikščiau taip: jei Hildegarda Šmit yra kalta, tai uniforma gal ir gali būti rasta jos bagaže. O jei nekalta — tai uniforma tikrai bus ten.

— Bet kaip...— pradėjo mesje Bukas ir nutilo.— Kas čia per triukšmas?— šūktelėjo jis.— Atrodo, lyg į čia garvežys dumtų.

Triukšmas artėjo. Šaižūs šūkčiojimai maišėsi su piktais žodžiais.

Staiga vagono-restorano durys atsilapojo. Įvirto misis Haberd.

— Koks siaubas!— šaukė ji.— Tik pagalvokit, koks siaubas! Mano krepšyje. Mano prausimosi reikmenų krepšyje! Didžiulis peilis — visas kruvinas!

Ji susverdėjo ir krito be sąmonės ant mesje Buko peties.

KETURIOLIKTASIS SKYRIUS

ĮKALČIAI — GINKLAI

Mesje Bukas greičiau energingai, negu mandagiai, padėjo nualpusios damos galvą ant stalo. Daktaras Konstantinas šūktelėjo kelneriui, ir tas atbėgo tekinas.

— Palaikykite šitaip jos galvą,— paliepė daktaras.— Jei atsigaus, duokite truputėlį konjako. Suprantate?

Paskui išskubėjo įkandin Puaro ir Buko. Jį domino tik nusikaltimas — alpstančios pagyvenusios damos nė kiek.

Galimas daiktas, kad kaip tik šitoks elgesys padėjo misis Haberd greičiau atsipeikėti. Po kelių minučių ji jau sėdėjo, gurkšnojo kelnerio atneštą konjaką ir vėl iš naujo pasakojo:

— Tiesiog negaliu jums apsakyti, kaip tai baisu! Ne, ne, niekas traukinyje nesupras manęs. Aš visada, nuo pat vaikystės, buvau labai labai jautri. Vos tik pamatau kraują — br-r-r. O, man net dabar silpna darosi, kai pagalvoju!

Kelneris vėl pasiūlė konjako.

— *Encore un peu, Madame?*[1]

— Jūs manote, bus geriau? Aš tokia blaivininkė. Gyvenime nesu ragavus alkoholio. Visi mano šeimoj abstinentai. Na, bet jeigu kaip vaistus. . .

Ji vėl gurkštelėjo.

— Tuo tarpu Puaro, mesje Bukas ir daktaras Konstantinas, nė žingsnio neatsilikdamas nuo draugų, skubėjo iš vagono-restorano STAMBULO—KALE vagono koridoriumi į misis Haberd kupe.

Visi traukinio keleiviai, rodės, susirinko koridoriuje. Išsigandęs palydovas stengėsi suvaryti juos atgal į kupe.

— *Mais il n'y a rien à voir*[2],— jis apmaudžiai kartojo visomis kalbomis.

— Malonėkite praleisti,— pasakė apvalusis mesje Bukas ir, prasispraudęs pro susigrūdusius keleivius, įlindo į kupe. Puaro — jam iš paskos.

— Džiaugiuosi, kad jūs atėjote, mesje,— lengviau atsiduso palydovas.— Visi braunasi čia. O jau amerikietė — kad ėmė

[1] Dar truputėlį, madam? *(pranc.).*
[2] Nėra ko čia žiūrėti *(pranc.).*

rėkt — *ma foi*[1], aš maniau, kad ir ją papiovė! Aš atbėgu, o ji klykia kaip pamišus ir reikalauja, kad tučtuojau atvestų jus. Po to pasileido per vagoną rėkdama visu balsu ir pasakodama visiems sutiktiems, kas atsitiko.

Paskui, mostelėjęs ranka, pridūrė:

— Jis čia, mesje. Aš nė nepaliečiau.

Ant durų rankenos kabėjo didelis languotas impregnuotas prausimosi reikmenų krepšys. Ant grindų, ten, kur misis Haberd jį numetė, gulėjo durklas — pigus, neva rytietiško stiliaus, kalinėta rankena, smailėjančia, bet nesulankstyta geležte. Ant jos matėsi dėmės, panašios į rūdis.

Puaro atsargiai pakėlė durklą.

— Taip,— sumurmėjo jis.— Klaidos čia negali būti. Štai ginklas, kurio mums trūko, ar ne, daktare?

Daktaras apžiūrėjo jį.

— Be reikalo stengiatės,— tarė Puaro.— Ant jo tikrai nebus pirštų atspaudų, nebent misis Haberd.

Peilio daktaras ilgai netyrinėjo.

— Taip, tas pats peilis,— tarė jis.— Su tokiu gali padaryti bet kokią žaizdą.

— Maldauju, drauguži, neskubėkite daryti išvadų!

Daktaras nustebo.

— Jau mes ir taip turime daugybę sutapimų. Praėjusią naktį du žmonės ryžosi nužudyti Retčetą. Būtų tikrai per daug sutapimų, jeigu abu dar būtų pasirinkę vienodus ginklus.

— Šis sutapimas nėra toks neįmanomas, kaip atrodo,— tarė daktaras.— Tokie neva rytietiško stiliaus durklai tūkstančiais pardavinėjami Konstantinopolio turguje.

— Jūs mane truputį paguodėte, bet tik truputį,— tarė Puaro.

Jis susimąstęs pažiūrėjo į duris priešais, paskui nukabino prausimosi reikmenų krepšį ir paklebeno rankeną. Durys neatsidarė. Skląstis, maždaug pėda virš rankenos, buvo užšautas. Puaro atstūmė jį ir vėl pabandė, bet durys nė nekrustelėjo.

— Mes užrakinome jas iš anos pusės, prisimenate?— pasakė daktaras.

---

[1] Dievaži *(pranc.)*.

— Taip, teisingai,— išsiblaškęs atsiliepė Puaro.— Buvo matyt, kad jis galvojo visai apie ką kita. Seklio kaktą išvagojo raukšlės — tarsi būtų kažko sumišęs.

— Viskas sutampa, ar ne?— paklausė mesje Bukas.— Nusikaltėlis eina į koridorių per šitą kupe. Darydamas duris, užčiuopia krepšį ir, ilgai negalvojęs, įmeta į jį kruviną peilį. Paskui, nė nenujausdamas, kad pažadino misis Haberd, pro kitas duris išsmunka į koridorių.

— Taip, žinoma. Tikriausiai taip ir buvo,— sumurmėjo Puaro vis tokiu pat sutrikusiu veidu.

— Kas gi dar?— pasiteiravo mesje Bukas.— Kas dar jums nepatinka?

Puaro greitai nužvelgė jį.

— Bet ar pats faktas jūsų nestebina? Ne, matyt, ne. Tarp kitko, smulkmena.

Palydovas įkišo galvą į kupe.

— Amerikietė dama jau grįžta.

Daktaras Konstantinas atrodė nusikaltęs. Jautė, kad su misis Haberd pasielgė nemandagiai. Bet ši nė negalvojo jam priekaištauti. Jos energija buvo nukreipta į ką kita.

— Štai ką aš jums pasakysiu — tiesiai, be ceremonijų,— išpyškino ji, vos tik pasirodžiusi tarpduryje.— Šitoje kupe aš nepasiliksiu! Nemiegosiu čia šiąnakt, nors duotumėt ir milijoną dolerių.

— Bet, madam...

— Žinau, ką jūs man patarsite, ir užtai iškart sakau — nieko nebus! Ne, geriau jau visą naktį prasėdėsiu koridoriuje.— Ir ji pravirko.— O, jei mano duktė žinotų... jei dabar mane pamatytų... ir ko...

Puaro ryžtingai nutraukė ją.

— Jūs manęs nesupratote, madam. Jūsų reikalavimas visai pagrįstas, ir bagažas bus tučtuojau perneštas į kitą kupe.

Misis Haberd nusiėmė nuo akių nosinaitę.

— Taip? O, man iškart pasidarė lengviau. Bet juk visos kupe užimtos. Nebent kuris nors iš vyriškių...

— Jūsų bagažas, madam,— įsiterpė mesje Bukas,— bus perneštas visai į kitą vagoną. Jums duosime kupe sekančiame vagone, tame, kuris buvo prikabintas Belgrade.

— O, puiku! Aš nesu pernelyg nervinga, bet miegoti kupe, kur už sienos negyvas žmogus?!— ji net sudrebėjo,— galima iš proto išeit.

— Mišeli,— šūktelėjo mesje Bukas.— Perneškite šį bagažą į laisvą kupe „Atėnų—Paryžiaus" vagone.

— Klausau, mesje. Į tokią pačią, kaip ir ši — į trečiąją?

— Ne,— Puaro užbėgo draugui už akių.— Aš manau, madam bus geriau, jei net ir kupe numeris bus visai kitas. Pavyzdžiui, Nr. 12.

— *Bien, Monsieur.*

Palydovas čiupo lagaminą. Misis Haberd dėkingomis akimis pažvelgė į Puaro.

— Koks jūs geras ir rūpestingas. Patikėkite, aš moku įvertinti gerumą.

— Ką jūs, madam. Mes palydėsime jus ir padėsime patogiai įsikurti.

Misis Haberd, lydima trijų vyriškių, išėjo į naują savo būstą

— Čia labai puiku,— džiaugėsi ji, dairydamasi aplinkui.

— Jums patinka, madam? Matote, ši kupe visai tokia pat, kaip ana.

— Taip, tokia pat, tik gultas kitoje pusėje. Bet tai nesvarbu — juk traukiniai važiuodami tolydžio keičia kryptį. Aš ir sakau dukteriai: „Aš noriu sėdėti veidu į tą pusę, į kurią važiuoja traukinys." O ji man aiškina: „Mama, kokia prasmė rinktis kupe, jei tau gulantis jis važiuos į vieną pusę, o keliantis — į kitą!" Ir pasirodo, ji sakė tiesą. Juk vakar vakare, kai įvažiavom į Belgradą, aš sėdėjau veidu į garvežį, o kai išvažiavom — nugara.

— Bet ar dabar, madam, jūs esate patenkinta ir laiminga?

— Ne, nepasakyčiau. Štai jau kiek laiko stovime įstrigę pusnynuose, ir niekas nieko nedaro, o poryt išplaukia mano laivas.

— Madam,— tarė mesje Bukas,— mūsų visų vienoda padėtis.

— Teisybė,— pripažino misis Haberd.— Bet juk daugiau per niekieno kupe naktį nepraėjo žudikas.

— Tik aš niekaip nesuprantu, madam,— tarė Puaro,— kaip tas žmogus pateko į jūsų kupe, jei durys iš gretimos kupe, anot jūsų, buvo užsklęstos. Jūs esate tikra, kad jos *buvo* užsklęstos?

— Ką jūs, pati mačiau kaip ta švedė jas patikrino.

— Pamėginkime atkurti, kaip viskas įvyko. Jūs štai taip gulite ir, kaip sakote, negalite matyti, ar durys užsklęstos, ar ne.

— Taip. Todėl, kad ant rankenos — mano krepšys. O viešpatie, juk dabar man reiks naujo krepšio! Į šitą aš nė pažiūrėti negaliu — iškart bloga darosi.

Puaro paėmė krepšį ir užkabino jį ant durų rankenos.

— *Précisément.* Dabar man viskas aišku,— tarė jis.— Skląstis yra žemiau rankenos, ir krepšys jį užstoja. Nuo savo gulto jūs negalėjote matyti, ar skląstis užstumtas, ar ne.

— Na, o ką aš jums sakiau?

— O švedė, mis Olson, stovėjo štai šičia — tarp jūsų ir durų. Ji stumtelėjo duris ir pasakė, kad jos užsklęstos.

— Taip.

— Ir vis dėlto, madam, ji galėjo apsirikti. Žiūrėkit, ką aš turiu galvoje,— stengėsi paaiškinti Puaro.— Skląstis — paprastas metalo kaištelis, ar ne? Pastūmus jį dešinėn, durys užsisklendžia, o pastūmus kairėn — atsisklendžia. Gal būt, ji tik stumtelėjo duris, o kadangi jos buvo užrakintos iš anos pusės, tai ji pagalvojo, kad skląstis ir iš jūsų pusės užstumtas.

— Negi ji būtų buvus tokia kvaila.

— Madam, švelniausi ir maloniausi žmonės ne visada — patys protingiausi.

— Taip, žinoma.

— Tarp kitko, madam, ar jūs ir į Smirną važiavote traukiniu?

— Ne, aš nuplaukiau garlaiviu tiesiai į Stambulą, ir ten mano dukters draugas misteris Džonsonas (nepaprastai mielas žmogus, norėčiau, kad jūs su juo susipažintumėt) mane sutiko ir aprodė miestą. Bet jis mane nuvylė — vieni griuvėsiai. Ir visur mečetės, o jose vis aukis ir aukis ant batelių didžiausias šlepetes. Apie ką aš čia kalbėjau?

— Sakėte, kad jus sutiko misteris Džonsonas.

— Taigi, ir įsodino mane į prancūzų prekybinį laivą, plaukiantį į Smirną, o ten jau pačioje prieplaukoje manęs laukė žentas. Ką jis pasakys, kai išgirs visa šita! Duktė sakė, kad traukiniu saugiausia ir patogiausia kelionė, kokia tik gali būti. „Sėdėk sau kupe,— tikino ji,— iki pat Paryžiaus, o ten persėsi

į Amerikos ekspresą." O dieve, ir ką man dabar daryti su garlaivio bilietu? Juk reikia juos įspėti. Och, tiesiog galvoj netelpa! Tai baisu...

Misis Haberd akyse vėl pasirodė ašaros.

Puaro jau nebenustygo vietoje ir pasinaudojo proga:

— Jūs buvote taip susinervinusi, madam. Mes pasakysime kelneriui, kad jums atneštų arbatos ir sausainių.

— Kad aš nelabai noriu arbatos,— verksmingu balsu pasakė misis Haberd.— Anglai, tie įpratę ją gerti.

— Tada gal kavos, madam. Jums reikia atsigauti.

— Nuo konjako man visai galva apsisuko. Mielai išgerčiau puodelį kavos.

— Puiku. Jums reikia atgauti prarastas jėgas.

— Oi, kaip juokingai jūs išsireiškėte!

— Bet pirmiausia, madam, mažas formalumas. Gal leistumėte man patikrinti jūsų bagažą?

— Kam?

— Mes tikrinsime visų keleivių bagažą. Aš nenoriu jums dar kartą priminti to nemalonaus atsitikimo, bet pagalvokite apie savo krepšį.

— O viešpatie! Tikrinkit! Žiūrėkite! Bet dar vienas toks siurprizas — ir man galas!

Patikrinimas ilgai neužtruko. Bagažo misis Haberd vežėsi nedaug: skrybėlaičių dėžutę, pigų lagaminą ir prikimštą kelioninį krepšį. Daiktai paprasti ir neįmantrūs, ir viską patikrinti būtų buvę galima per porą minučių, jei misis Haberd nuolat nebūtų kaišiojusi dukters ir dviejų gan biaurių vaikų nuotraukas: „Mano duktė ir mano dukters vaikai. Puikūs, tiesa?"

PENKIOLIKTASIS SKYRIUS

KELEIVIŲ BAGAŽAS

Pasakęs misis Haberd dar keletą nenuoširdžių mandagumo frazių ir užtikrinęs, kad kava bus atnešta, Puaro, draugų lydimas, išėjo.

— Pradžiai ištraukėme tuščią bilietą,— prabilo mesje Bukas.— Kas bus sekantis?

— Paprasčiausia, man rodos, būtų eiti iš eilės į kiekvieną kupe. Vadinasi, reikėtų pradėti nuo šešioliktos — nuo draugiškojo misterio Hardmeno.

Misteris Hardmenas tuo metu rūkė cigaretę. Jis mandagiai pasveikino atėjusius:

— Prašom, džentelmenai. Prašom, jei tik visi sutilpsite. Tokiai kompanijai čia velniškai ankšta.

Mesje Bukas paaiškino sekliui, ko jie atėję, ir šis linktelėjo galvą.

— Savaime suprantama. Teisybę sakant, aš stebiuosi, kodėl jūs šito nesiėmėte anksčiau. Štai mano raktai, džentelmenai, o jeigu norėtumėt patikrinti ir mano kišenes, labai prašom. Ar nukelti sakvojažus?

— Palydovas nukels. Mišeli!

Abu misterio Hardmeno sakvojažai buvo greitai patikrinti ir grąžinti savininkui. Ko ko, bet alkoholinių gėrimų juose buvo pernelyg daug. Misteris Hardmenas mirktelėjo:

— Prie sienos retai kada žiūri lagaminus, tuo labiau, jei patepi palydovą. O aš, vos įlipęs, jam įkišau pundelį turkiškų banknotų ir iki šiol nemalonumų neturėjau.

— O Paryžiuje?

Misteris Hardmenas vėl mirktelėjo:

— Iki to laiko, kai pasieksiu Paryžių,— tarė jis,— viskas, kas liks, tilps į šampuno buteliuką.

— Kaip matau, jūs nesate sausojo įstatymo šalininkas, mesje Hardmenai,— nusišypsojo mesje Bukas.

— Atvirai šnekant,— pasakė Hardmenas,— sausasis įstatymas man niekad nebuvo kliūtis.

— Aišku. Dirba pogrindis,— tarė mesje Bukas lėtai, su pasimėgavimu.— Jūs, amerikiečiai, mokate išraiškingai, originaliai pasakyti,— pridūrė jis.

— Aš labai norėčiau nuvažiuoti į Ameriką,— tarė Puaro.

— O, ten jūs išmoktumėt pažangių metodų,— pasakė Hardmenas.— Europą reikia pažadinti. Ji jau baigia užmigt.

— Taip, tiesa, Amerika — progreso šalis,— sutiko Puaro.— Amerikiečiai daug kuo mane žavi. Gal būt, aš atsilikusių pažiūrų, bet europietės man patinka labiau, negu amerikietės.

Man rodos, niekas negali prilygti prancūzėms ar belgėms — jos tokios koketiškos, tokios žavingos.

Hardmenas nusisuko ir valandžiukę žiūrėjo į sniegą.

— Gal ir jūsų teisybė, mesje Puaro. Bet, man rodos, kiekviena tauta labiausiai vertina savas merginas,— tarė jis ir sumirksėjo, tarsi sniegas būtų gėlęs akis.

— Akina, ar ne?— tarė jis.— Žinot, džentelmenai, mane šitai jau ima nervinti. Ir ta žmogžudystė, ir tas sniegas, žodžiu, viskas kartu. Svarbiausia — jokio užsiėmimo. Slankioji koridorium, kad prastumtum laiką, ir tiek. O aš noriu veikti.

— Matyt, kad esate energingas — tikrai vakarietiškos dvasios,— nusišypsojo Puaro.

Palydovas padėjo į vietą lagaminus, ir jie nuėjo į sekančią kupe. Pulkininkas Arbetnotas, sėdėdamas kampe, rūkė pypkę ir skaitė žurnalą.

Puaro paaiškino, kokiu tikslu atėję. Pulkininkas neprieštaravo. Jis vežėsi du sunkius odinius lagaminus.

— Visa kita išsiunčiau garlaiviu,— paaiškino jis.

Kaip ir daugumos kariškių, pulkininko daiktai buvo sudėti labai tvarkingai, todėl jo lagaminus patikrino per kelias minutes. Puaro pastebėjo pakelį pypkėms valyti šepetukų.

— Jūs visada vartojate tokius šepetukus?— paklausė jis Arbetnotą.

— Taip, jeigu pavyksta gauti.

— Štai kaip,— linktelėjo Puaro.

Šepetukai buvo lygiai tokie pat, kaip tas, kurį Puaro rado ant grindų nužudytojo kupe.

Daktaras Konstantinas irgi apie tai užsiminė, kai jie vėl išėjo į koridorių.

— *Tout de même*[1],— sumurmėjo Puaro,— man nesinori tuo tikėti. Juk tai ne *dans son caractère*[2], o šie žodžiai pasako viską.

Sekančios kupe duris rado uždarytas. Tai buvo kunigaikštienės Dragomirovos kupe. Jie pasibeldė, ir gilus kunigaikštienės balsas šūktelėjo: „*Entrez!*"[3]

---

1 Ir vis dėlto *(pranc.)*.
2 Jo charakteriui *(pranc.)*.
3 Įeikite *(pranc.)*.

Čia kalbėjo mesje Bukas. Jis labai mandagiai ir pagarbiai paaiškino jų apsilankymo tikslą.

Kunigaikštienė jį išklausė tylėdama: mažas, į rupūžės panašus veidas buvo visai bejausmis.

— Jeigu tai būtina, ponai,— ramiai pasakė ji, kai Bukas baigė,— vadinasi, nėra ko daugiau ir šnekėti. Raktai pas mano kambarinę. Ji jums viską parodys.

— Ar raktai visada pas jūsų kambarinę?— paklausė Puaro.

— Žinoma, mesje.

— O jeigu naktį prie sienos muitininkai staiga paprašys atidaryti kokį lagaminą?

Senoji dama gūžtelėjo pečiais.

— Nemanau, kad taip atsitiktų. Bet tokiu atveju palydovas ją tuojau pakviestų.

— Vadinasi, jūs ja besąlygiškai pasitikite, madam?

— Aš jums jau kartą sakiau,— ramiai ištarė kunigaikštienė.— Aš nelaikau žmonių, kuriais nepasitikiu.

— Taip,— susimąstęs tarė Puaro.— Pasitikėjimas šiais laikais tikrai didelis dalykas. Gal būt, geriau turėti neišvaizdžią, bet patikimą moterį, negu gražuolę merginą, pavyzdžiui, elegantišką paryžietę.

Jis pamatė, kaip tamsios, protingos akys pamažu išsiplėtė ir įsmigo į jo veidą.

— Ką jūs tuo norite pasakyti, mesje Puaro?

— Nieko, madam. Visiškai nieko.

— O ne. Jūs galvojate,— ar ne?— kad mano tualetus turėtų tvarkyti elegantiška paryžietė.

— Tai būtų labiau įprasta, madam.

Kunigaikštienė papurtė galvą.

— Šmit man ištikima,— pabrėždama kiekvieną žodį, pasakė ji.— Ištikimybė — *c'est impayable*[1].

Atėjo kambarinė, nešina raktais. Kunigaikštienė vokiškai paliepė jai atidaryti lagaminus ir padėti džentelmenui juos patikrinti. Ji pati išėjo į koridorių ir ėmė žiūrėti į sniegą. Puaro išėjo su ja, lagaminus tikrinti pavedęs mesje Bukui.

Dama niūriai šyptelėjo.

---

[1] Neįkainojamas dalykas *(pranc.)*.

— O jūs, mesje, ar nenorite pažiūrėti, ką aš vežuosi lagaminuose?

Jis papurtė galvą.

— Madam, tai tik formalumas, daugiau nieko.

— Jūs tuo įsitikinęs?

— Jūsų atveju — taip.

— O vis dėlto aš pažinau ir mylėjau Sonią Armstrong. Ir ką jūs apie tai galvojate? Kad aš nesitepsiu rankų, žudydama tokį niekšą, kaip Kasetis? Gal būt, ir jūsų teisybė.

Paskui, keletą minučių patylėjusi, pridūrė:

— O žinote, ką aš tokiam žmogui norėčiau padaryti? Norėčiau sušukti savo tarnams: „Užplakite jį mirtinai ir išmeskite į šiukšlyną." Taip būdavo daroma tada, kai aš dar buvau jauna, mesje.

Puaro kalbėti nekalbėjo, tik įdėmiai klausė.

Staiga kunigaikštienė piktai pažiūrėjo į jį.

— Jūs vis tylite, mesje Puaro. Įdomu, apie ką jūs galvojate?

Jis pažiūrėjo jai tiesiai į akis.

— Man atrodo, madam, kad jūs galit didžiuotis valios, bet ne rankų stiprumu.

Ji žvilgtelėjo į plonas, žiedais apmaustytas savo rankas. Jos panėšėjo į grobuonies nagus.

— Teisingai,— tarė ji.— Stiprumo jos nestiprios — visiškai. Ir aš net nežinau, džiaugtis dėl to, ar liūdėti.

Ir, staiga pasisukusi, nuėjo į savo kupe, kur kambarinė skubiai dėjo daiktus atgal į lagaminus.

Kunigaikštienė kirste nukirto mesje Buko atsiprašinėjimus.

— Nėra reikalo atsiprašinėti, mesje,— tarė ji.— Įvyko žmogžudystė. Vadinasi, kai kurios priemonės yra būtinos. Ir viskas.

— *Vouz êtes bien aimable, Madame.*[1]

Jiems išeinant, kunigaikštienė linktelėjo galvą.

Sekančių dviejų kupe durys buvo uždarytos. Mesje Bukas stabtelėjo ir pasikrapštė pakaušį.

— *Diable!* Čia galime susilaukti nemalonumų. Tai diplomatai. Jų bagažas netikrinamas.

— Muitinėje — ne. Bet kai kalba eina apie žmogžudystę...

---

[1] Jūs labai maloni, madam *(pranc.)*.

— Žinau. Ir vis dėlto nesinorėtų visos tos painiavos.

— Nenusiminkite, drauguži. Grafas ir grafienė protingi žmonės. Žiūrėkit, kokia maloni buvo kunigaikštienė Dragomirova.

— Ji tikra *grande dame*. Tiedu — irgi tų pačių sferų, bet grafas man pasirodė lyg ir įtūžęs. Jis buvo labai nepatenkintas, kad jūs laikėtės savo ir apklausinėjote jo žmoną. O patikrinimas dar labiau jį suerzins. Gal — e-e — juos praleiskim. Galų gale, jie ir negali nieko bendro turėti su žmogžudyste. Kam judinti miegantį šunį?

— Aš nesutinku su jumis,— tarė Puaro.— Esu tikras, kad grafas Andreni elgsis protingai. Šiaip ir taip, pabandykime.

Ir, nespėjus mesje Bukui ištarti nė žodžio, Puaro smarkiai pabeldė į tryliktosios kupe duris.

Iš vidaus pasigirdo: „*Entrez!*" Grafas sėdėjo kampe prie durų ir skaitė laikraštį. Grafienė, susirietus į kamuoliuką, gulėjo kitame kampe, prie lango. Jos galva buvo ant pagalvės — rodės, ji miegojo.

— *Pardon, Monsieur le Comte,*— pradėjo Puaro.— Atleiskite už įsiveržimą. Mes tikriname visų traukinio keleivių bagažą. Daugeliu atvejų tai tik paprasčiausias — bet būtinas — formalumas. Mesje Bukas sako, kad jūs, kaip diplomatas, turite teisę reikalauti, kad jūsų daiktai nebūtų tikrinami.

Grafas minutėlę pagalvojo.

— Ačiū,— tarė jis.— Bet aš manau, kad šiuo atveju man nereikia daryti išimties. Norėčiau, kad mūsų bagažas būtų patikrintas taip, kaip ir visų kitų keleivių.

Jis atsisuko į žmoną.

— Manau, Elena, tu neprieštarauji?

— Nė kiek,— nedvejodama atsakė grafienė.

Bagažą peržiūrėjo greitai ir paviršutiniškai. Puaro savo sumišimą stengėsi užmaskuoti trumpomis bereikšmėmis frazėmis.

— Ant jūsų lagamino etiketė atidrėko, madam,— pranešė jis, nukeldamas mėlyną tymo lagaminą su inicialais ir karūna.

Bet grafienė į šią pastabą nieko neatsakė. Jai, rodės, visa ši procedūra buvo labai nuobodi, ir, kol vyrai gretimoje kupe tikrino jos lagaminus, ji sėdėjo susirietusi kampe ir užsisvajojusi žiūrėjo pro langą.

Baigdamas patikrinimą, Puaro atidarė spintutę virš praustuvo ir greitai žvilgtelėjo, kas joje yra. Ten buvo kempinė, kremas, pudra ir buteliukas trionalio.

Abi pusės apsikeitė mandagiomis frazėmis, ir seklių grupė išėjo.

Toliau sekė misis Haberd, nužudytojo ir Puaro kupe, todėl jie iškart pasuko į antrąją klasę. Pirmojoje kupe — dešimtoje ir vienuoliktoje vietose — buvo įsikūrusi Merė Debenhem ir Greta Olson. Kai vyrai įėjo, mis Debenhem skaitė knygą, o švedė kietai miegojo, bet, pažadinta beldimo, tuoj pašoko.

Puaro, kaip ir kiekvienoje kupe, išbėrė atsiprašinėjimų tiradą. Švedę jie sujaudino, o Merė Debenhem liko rami ir abejinga. Puaro kreipėsi į švedę:

— Jums leidus, madmuazel, mes pirmiau patikrinsime jūsų bagažą, o paskui gal malonėsite nueiti ir pažiūrėti, kaip jaučiasi misis Haberd. Mes ją perkėlėme į kitą vagoną, bet ji vis dar labai susijaudinus dėl savo radinio. Aš liepiau paduoti jai kavą, tik man atrodo, kad ji yra iš tų žmonių, kuriems svarbiausia — su kuo nors pasišnekėti.

Gerosios damos širdy beregint sukilo užuojauta. Taip, ji tučtuojau eisianti. Vargšelei toks baisus smūgis, o, be to, ji visą laiką buvo nepatenkinta kelione, taip sielojosi, kad turėjo skirtis su dukteria. Na, žinoma, ji tučtuojau nueisianti — jos lagaminas neužrakintas — ir nunešianti draugei amoniako.

Švedė išsiskubino iš kupe. Jos „turtą" greitai peržiūrėjo. Jis pasirodė labai skurdus. Ji, matyti, dar nebuvo pastebėjusi, kad iš skrybėlaičių dėžutės dingo kelios vielelės.

Mis Debenhem padėjo knygą ir stebėjo Puaro. Paprašyta padavė savo lagaminų raktus. Paskui, kai Puaro nukėlė ir atidarė lagaminą, ji paklausė:

— Kodėl jūs ją išsiuntėte, mesje Puaro?

— Aš, madmuazel? Kodėl? Padėti amerikietei.

— Puikus pretekstas, bet tik pretekstas.

— Aš jūsų nesuprantu, madmuazel.

— Aš manau, jūs mane labai gerai suprantate,— nusišypsojo ji.— Norėjote, kad aš likčiau viena. Ar ne?

— Jūs kalbate už mane, madmuazel.

— O gal ir galvoju už jus? Ne, vargu. Jūs viską pats jau apmąstėte. Argi ne taip?

— Madmuazel, patarlė sako...

— *Qui s'excuse s'accuse*[1] — jūs tai norėjote pasakyti? Bet pripažinkite, kad aš turiu sveiko proto ir šį tą pastebiu. Jūs kažkodėl įsikalėte į galvą, jog aš kažką žinau apie tą nešvarų reikalą — apie žmogžudystę, nors aš to nužudytojo nebuvau mačius gyvenime.

— Tai gryna fantazija, madmuazel.

— Ne, visai ne fantazija. Bet, man rodos, mes tik gaištame laiką — jūs vis sukate aplink, užuot griebęs jautį už ragų.

— O jūs nemėgstate gaišti laiko? Ne, jūs mėgstate eiti iškart prie reikalo. Jums patinka atvirumas. *Eh bien,* aš būsiu atviras. Aš paklausiu, ką reiškia keli žodžiai, kuriuos nugirdau kely iš Sirijos. Aš išlipau iš traukinio Konjos stotyje, anot anglų, pamiklinti kojų. Ir tada nakties tyloje išgirdau jūsų ir pulkininko balsus. Jūs jam pasakėte: *„Tik ne dabar. Dabar ne laikas. Kai viskas bus baigta. Kai viskas praeis."* Ką jūs turėjote galvoje, sakydama šiuos žodžius, madmuazel?

— Jūs manote — žmogžudystę? — labai ramiai paklausė ji.

— Dabar klausiu aš, madmuazel.

Ji atsiduso — valandėlę kažko susimąstė. Paskui, tarsi prabusdama iš miego, tarė:

— Tie žodžiai turėjo prasmę, mesje, tik aš jums negaliu jos pasakyti. Galiu tik prisiekti, kad niekada anksčiau, kol įlipau į traukinį, to Retčeto nebuvau akyse mačiusi.

— Vadinasi, atsisakote tuos žodžius paaiškinti?

— Taip. Jeigu jūs šitaip statote klausimą — atsisakau. Aš kalbėjau apie... apie vieną uždavinį, kurį turėjau atlikti.

— Ir atlikote?

— Ką jūs norite tuo pasakyti?

— Bet juk uždavinys jau atliktas, ar ne?

— Kodėl jūs taip manote?

— Paklausykite, madmuazel, aš jums priminsiu dar vieną smulkmeną. Tą dieną, kai mes turėjome pasiekti Stambulą, traukinys vėlavo. Ir dėl to jūs labai nervinotės. Jūs, tokia rami, tokia santūri, tiesiog nesivaldėte.

---

[1] Tas kaltas, kas teisinasi *(pranc.)*.

— Aš bijojau, kad nespėsiu į šį traukinį.

— Taip jūs sakėte. Bet, madmuazel, juk Rytų ekspresas iš Stambulo išvažiuoja kiekvieną dieną. Jeigu ir nebūtumėt spėjusi į šį traukinį, būtumėt sugaišusi viso labo vieną parą.

Mis Debenhem pirmą kartą neteko kantrybės.

— Nejau jūs nesuprantate, kad Londone žmogaus gali laukti draugai, o, parą pavėlavus, iširtų visi planai ir būtų daug nemalonumų.

— Ak štai kaip? Jūsų laukia draugai, ir jūs nenorite jiems sudaryti nemalonumų.

— Tai visai natūralu.

— Ir vis dėlto... keista...

— Kas keista?

— Kad ir šis traukinys stovi. Tik šį kartą priežastis daug rimtesnė, ir jūs negalite savo draugams nei duoti telegramos, nei pasišnekėti tarp... tarp...

— Tarpmiestiniu telefonu, jūs norite pasakyti?

Merė Debenhem nenorom šyptelėjo.

— Taip, teisingai sakote, baisiai pikta, kai negali pranešti nė žodžio — nei telefonu, nei telegrafu.

— Ir vis dėlto, madmuazel, *šį kartą* jūs elgiatės visai kitaip. Nerodote nekantrumo. Ir ramiausiai filosofuojate.

Merė Debenhem paraudo ir prikando lūpą. Daugiau šypsotis ji nebuvo linkusi.

— Neatsakote, madmuazel?

— Atleiskite. Aš nesupratau, ką turiu atsakyti.

— Kodėl taip pasikeitė jūsų elgesys, madmuazel?

— Ar jums neatrodo, kad jūs darote daug triukšmo dėl nieko, mesje Puaro?

Puaro, tarsi atsiprašydamas, skėstelėjo rankomis.

— Tokia, tur būt, visų mūsų, seklių, yda. Mes visada ieškome nuoseklumo žmonių elgesyje. Ir nepripažįstame nuotaikos kaitaliojimosi.

Merė Debenhem nieko neatsakė.

— Jūs gerai pažįstat pulkininką Arbetnotą, madmuazel?

Puaro pasirodė, kad merginai iškart pasidarė lengviau, pakeitus pokalbio temą.

— Aš susipažinau su juo šioje kelionėje.

— Ar jūs turite pagrindo įtarti, kad jis galėjo pažinoti tą Retčetą?

Ji ryžtingai papurtė galvą.

— Esu įsitikinus, kad nepažinojo.

— Kodėl esate taip įsitikinus?

— Sprendžiu iš to, ką jis kalbėjo.

— Ir vis dėlto, madmuazel, nužudytojo kupe, ant grindų, mes radome pypkėms valyti šepetėlį. O pulkininkas Arbetnotas — vienintelis keleivis, rūkantis pypkę.

Puaro įdėmiai stebėjo merginą, bet jos veidas liko šaltas, bejausmis. Ji tiek tepasakė:

— Nesąmonė. Absurdas. Kas kas, o jau pulkininkas Arbetnotas tikrai negali būti įpainiotas į nusikaltimą, ir dar tokį surežisuotą.

Merės Debenhem žodžiai taip tiksliai sutapo su Puaro mintimis, kad jis buvo besutinkąs su ja. Tačiau garsiai pasakė:

— Turiu jums priminti, madmuazel, kad jūs pulkininko gerai nepažįstate.

Ji gūžtelėjo pečiais.

— Bet pakankamai gerai žinau tokio tipo žmones.

— Vis dėlto jūs man nepaaiškinate, ką reiškė šie žodžiai: „*Kai viskas bus baigta*"?— kaip galėdamas mandagiau paklausė Puaro.

— Daugiau aš neturiu ko pasakyti,— šaltai atkirto Merė Debenhem.

— Pagaliau tai nesvarbu,— tarė Erkiulis Puaro.— Aš vis tiek išsiaiškinsiu.

Jis nusilenkė ir išėjo iš kupe, uždarydamas duris.

— Ar jūs pasielgėte protingai, drauguži?— paklausė jį mesje Bukas.— Juk dabar ji bus dar budresnė, pulkininkas taip pat.

— *Mon ami,* kai norite sugauti triušį, į olą įleidžiate šešką, ir, jeigu triušis ten yra, jis išbėga. Tik tai aš ir padariau.

Jie įėjo pas Hildegardą Šmit.

Kambarinė jau laukė lankytojų ir sutiko juos pagarbiai, šaltu veidu.

Puaro greitai peržiūrėjo mažąjį lagaminėlį — jis stovėjo ant kėdės. Paskui paliepė palydovui nukelti nuo lentynos didesnįjį.

— Prašom raktus,— tarė jis.

— Jis neužrakintas, mesje.

Puaro atsegė diržus ir nuvožė dangtį.

— Aha!— tarė jis, pasisukdamas į mesje Buką.— Jūs prisimenate, ką aš sakiau? Žvilgtelkite čia!

Pačiame viršuje gulėjo greitomis susukta ruda palydovo uniforma.

Flegmatiškoji vokietė staiga pasikeitė.

— Ach!— sušuko ji.— Tai ne mano. Aš jos čia nedėjau. Ir to lagamino nebuvau atsidariusi nuo pat Stambulo. Tikrai, patikėkite, sakau teisybę!— maldaujančiu žvilgsniu ji žiūrėjo čia į vieną, čia į kitą vyriškį.

Puaro švelniai paėmė ją už rankos, mėgindamas nuraminti.

— Nesijaudinkite, viskas tvarkoje. Aš įsitikinęs, kad jūs nepaslėpėte čia tos uniformos taip pat, kaip ir tuo, kad esate gera virėja. Matote. Juk jūs *iš tiesų* gera virėja, ar ne?

Suglumusi moteris pati to nejausdama nusišypsojo.

— Taip, tikrai, visos mano šeimininkės taip sakydavo. Aš...

Ji nutilo, nebaigus žodžio, ir akyse vėl pasirodė išgąstis.

— Nebijokite, nebijokite,— ramino ją Puaro.— Aš jums sakau, kad viskas gerai. Štai paklausykite, aš papasakosiu, kaip viskas buvo. Vadinasi, tas žmogus, tas, kurį matėte apsivilkusį palydovo uniforma, išeina iš nužudytojo kupe. Jis susiduria su jumis. Jam labai nepasisekė. Mat, tikėjosi, kad jo niekas nepamatys. Ką daryti? Reikia nedelsiant kur nors paslėpti uniformą. Dabar jinai jau ne saugo jį, o išduoda.

Puaro pažiūrėjo į mesje Buką ir daktarą Konstantiną, kurie jo atidžiai klausė.

— O aplinkui — sniegas. Sniegas, sumaišęs visus jo planus. Kurgi jam paslėpti tuos drabužius? Visos kupe užimtos. Bet štai — vienos durys atidarytos, ir kupe besanti tuščia. Tikriausiai, tos moters, kurią jis ką tik susitiko koridoriuje. Jis įsėlina, nusivelka uniformą ir greitai įbruka ją į lagaminą ant lentynos. Gali praeiti daug laiko, kol ji bus surasta.

— O paskui?— paklausė mesje Bukas.

— Apie tai mums ir reikia pagalvoti,— atsakė Puaro ir įspėjamai pažiūrėjo į draugus.

Jis pakėlė uniformą. Viena saga — trečioji iš apačios — buvo ištrūkusi. Puaro kyštelėjo ranką į švarko kišenę ir ištraukė

geležinkeliečių visraktį, su kuriuo palydovai paprastai atidarinėja kupe duris.

— O štai ir paaiškinimas, kaip žudikas prasibrovė pro užrakintas duris,— pasakė mesje Bukas.— Jūs be reikalo klausinėjate misis Haberd. Pasirodo, užsklęstos ar neužsklęstos buvo durys į gretimą kupe, žudikas be jokio vargo pro jas praėjo. Galų gale, jeigu jau jis gavo palydovo uniformą, kodėl nepasirūpinti ir palydovo rakto?

— Iš tikrųjų, kodėl ne?— pritarė ir Puaro.

— Mums jau seniai reikėjo susiprasti. Juk prisimenate, Mišelis sakė, kad, kai jis atėjo misis Haberd kviečiamas, jos kupe durys į koridorių buvo užrakintos.

— Taip, mesje,— pritarė palydovas.— Todėl aš ir pagalvojau, kad damai prisisapnavo.

— Užtai dabar viskas aiškėja,— tęsė mesje Bukas.— Be abejo, žudikas norėjo užrakinti ir duris į gretimą kupe, bet, tur būt, misis Haberd tuo metu sujudėjo ir jį išgąsdino.

— Dabar mums belieka surasti raudonąjį kimono,— tarė Puaro.

— Taip. Bet šiose paskutinėse dviejose kupe — vyriškiai.

— Vis tiek apieškosime.

— Taip, žinoma. Juk aš prisimenu, ką jūs sakėte.

Hektoras Mak-Kvinas noriai sutiko parodyti lagaminus.

— Pagaliau atėjote pas mane,— liūdnai šyptelėjo jis.— Juk aš — labiausiai įtartinas iš visų keleivių. Jums bereikia surasti pas mane senio testamentą, kuriuo jis man palieka visus savo pinigus, ir viskas bus išspręsta.

Mesje Bukas įtartinai nužvelgė sekretorių.

— Aš, žinoma, tik juokauju,— skubiai pridūrė Mak-Kvinas.— Teisybę sakant, jis nieku gyvu nebūtų man palikęs nė cento. Aš jam tiesiog buvau reikalingas — moku kalbų, na ir visa kita. Juk jeigu šneki tik angliškai, ir tai su amerikietišku akcentu, tave tučtuojau apmaus. Aš pats ne poliglotas, bet parduotuvėse ir viešbučiuose galiu susišnekėti prancūziškai, vokiškai ir itališkai.

Mak-Kvinas kalbėjo truputį garsiau, negu paprastai. Rodės, kad jis jautėsi kiek nesmagiai, nors ir mielai sutiko atidaryti savo lagaminus.

Puaro pakėlė galvą.

— Nieko neradome — tarė jis.— Net jus kompromituojančio testamento!

Mak-Kvinas atsiduso.

— Kaip kalnas nuo pečių nusirito,— pajuokavo jis.

Jie perėjo į paskutinę kupe. Augalotojo italo ir tarno bagažo patikrinimas nedavė jokių rezultatų.

Visi trys vyrai sustojo vagono gale ir susižvelgė.

— O kas toliau?— paklausė mesje Bukas.

— Grįšime į vagoną-restoraną,— atsakė Puaro.— Dabar mes sužinojome viską, ką galėjome sužinoti. Išklausėme keleivių parodymus, patikrinome jų bagažą ir patys kai ką pamatėme... Daugiau pagalbos iš niekur negalime tikėtis. Dabar belieka patiems galvas pasukti.

Jis kyštelėjo ranką kišenėn portsigaro. Cigarečių nebuvo.

— Aš tuojau pat ateisiu,— tarė jis.— Man reikės cigarečių. Byla labai sudėtinga, labai supainiota. Kas vilkėjo skaisčiai raudonu kimono? Kur jis dabar? Norėčiau sužinoti. Yra byloje kažkas — kažkokia detalė,— kuri slysta man iš rankų! Byla sudėtinga, nes ją *padarė* sudėtingą. Bet mes tuojau viską apmąstysime. Luktelkit manęs.

Puaro nuskubėjo koridoriumi į savo kupe. Prisiminė, kad viename jo lagamine yra cigarečių.

Jis nusikėlė lagaminą ir spragtelėjo užraktais. Ir tą pačią akimirką, išplėtęs akis, atšoko.

Pačiame viršuje gulėjo tvarkingai sulankstytas plonytis skaisčiai raudonas šilkinis kimono su drakonais.

— Vadinasi, taip,— sumurmėjo jis.— Iššūkis. Ką gi, priimu jį.

TREČIOJI DALIS

ERKIULIS PUARO PATOGIAI ATSISĖDA IR MĄSTO

PIRMASIS SKYRIUS

KURIS?

Kai Puaro grįžo į vagoną-restoraną, mesje Bukas ir daktaras Konstantinas šnekučiavosi. Mesje Bukas atrodė nusiminęs.

— *Le voilà,*— tarė jis, pamatęs Puaro. Ir, kai šis atsisėdo, pridūrė:— Jeigu jūs išspręsite šią problemą, *mon cher,* aš iš tiesų patikėsiu stebuklais!

— Jus taip jaudina ši byla?

— Be abejo, jaudina. Juk aš iki šiol ničnieko nesuprantu.

— Ir aš taip pat,— tarė daktaras ir susidomėjęs pažiūrėjo į Puaro.— Atvirai šnekant,— pridūrė jis,— nenutuokiu, ką manote daryti toliau.

— Ne?— įsigilinęs į savo mintis paklausė Puaro.

Jis išsiėmė portsigarą ir užsidegė vieną plonytę cigaretę. Jo akys buvo susimąsčiusios.

— Man ši byla tuo ir įdomi,— tarė jis.— Ją spręsdami, negalime naudoti jokių įprastinių metodų. Ar žmonės, kurių parodymus mes išklausėme, kalbėjo tiesą, ar melavo? Neturime priemonių tam išaiškinti — nebent galime vieną kitą priemonę sugalvoti patys. Tai ir yra proto mankšta.

— Viskas labai puiku,— pasakė mesje Bukas.— Bet kuo gi mes galime remtis?

— Aš ką tik pasakiau. Mes žinome keleivių parodymus ir šį tą pamatėme savo akimis.

— Puikūs jie, tie keleivių parodymai! Juk jie mums visiškai nieko nedavė.

Puaro papurtė galvą.

— Nesutinku su jumis, drauguži. Keleivių parodymuose buvo kai kas įdomaus.

— Nejaugi?— skeptiškai paklausė mesje Bukas.— Aš kažkodėl nepastebėjau.

— Todėl, kad gerai nesiklausėte.

— Na, tai pasakykite, ko aš neišgirdau?

— Aš paimsiu tik vieną pavyzdį — pirmojo liudininko, jaunojo Mak-Kvino, parodymus. Jis, mano manymu, pasakė vieną labai svarbią frazę.

— Apie laiškus?

— Ne, ne apie laiškus. Jei gerai prisimenu, jo žodžiai skambėjo taip: *„Keliavome. Misteris Retčetas norėjo pamatyti pasaulį. Jam labai trukdė kalbų nemokėjimas. Ir todėl aš jam dažniau buvau vertėju, negu sekretoriumi."*

Nuo daktaro jis nukreipė žvilgsnį į mesje Buką.

— Kaip? Negi jūs vis dar nesuprantate? Tai jau neatleistina — juk taip neseniai vėl patys girdėjote, kaip jis pasakė: *„Jeigu šneki tik angliškai, ir tai dar su amerikietišku akcentu, tave būtinai apmaus."*

— Jūs turite galvoje... — mesje Bukui vis dar buvo neaišku.

— Matau, kad norite, jog viskas jums būtų sukramtyta ir į burną įdėta. Tai štai. Misteris Retčetas nemokėjo prancūziškai. O kai vakar naktį palydovas jo iškviestas priėjo prie kupe, iš vidaus jam prancūziškai pasakė, kad šaukiantysis apsirikęs ir kad palydovo paslaugos nereikalingos. Dar daugiau — buvo pasakyta tokia idiomatinė frazė, kurios tikrai nebūtų pasakęs žmogus, mokantis prancūziškai vos kelis žodžius. *„Ce n'est rien. Je me suis trompé."*

— Teisingai,— susijaudinęs sušuko daktaras Konstantinas.— Ir kaip mes to nepastebėjome! Aš prisimenu, kad pasakodamas jūs ypač pabrėžėte tuos žodžius. Dabar aš suprantu, kodėl jūs taip nenorėjote pasikliauti tuo sulankstytu laikrodžiu. Be dvidešimt trijų minučių pirmą Retčetas jau buvo negyvas...

— Ir kalbėjo jo žudikas!— įspūdingai užbaigė mesje Bukas.

Puaro prieštaraudamas pakėlė ranką.

— Neskubėkime ir nedarykime išvadų iš to, ko tikrai nežinome. Aš manau, galime tvirtai teigti viena — be dvidešimt trijų minučių pirmą Retčeto kupe buvo *kažkoks žmogus* ir kad tas žmogus arba buvo prancūzas, arba laisvai šnekėjo prancūziškai.

— Jūs labai atsargus, *mon vieux*.

— Į priekį galima judėti tik žingsnis po žingsnio. Juk mes neturime konkretaus *įrodymo,* kad Retčetas tuo metu buvo negyvas.

— O riksmas, pažadinęs jus?

— Taip, teisingai.

— Tiesą sakant,— susimąstęs tęsė mesje Bukas,— šis atradimas nedaug ką pakeičia. Jūs girdėjote kažką brazdant už gretimos kupe durų. Ir tas kažkas buvo ne Retčetas, o kitas žmogus. Be abejo, jis plovėsi kruvinas rankas, slėpė nusikaltimo pėdsakus, degino inkriminuojantį laišką. Paskui palaukė, kol viskas nutilo, ir, įsitikinęs, jog kelias laisvas, užrakino ir užkabino iš vidaus grandine Retčeto duris, atrakino duris į misis Haberd kupe ir taip išspruko. Teisybę sakant, viskas dėjosi tiksliai taip, kaip mes ir galvojome. *Skirtumas tas, kad Retčetas buvo nužudytas puse valandos anksčiau,* o laikrodžio rodyklės pavarytos, kad žudikas turėtų alibi.

— Ne toks jau patikimas alibi,— tarė Puaro.— Laikrodžio rodyklės rodo 1.15 — tikslų laiką, kada įsibrovėlis paliko nusikaltimo vietą.

— Teisingai,— kiek sumišęs prisipažino mesje Bukas.— Tai ką gi tada jums sako laikrodis?

— Jeigu rodyklės būtų pavarytos — aš sakau *jeigu,*— tada laikas, kurį jos rodo, *turi* kažką reikšti. Ir natūralu būtų įtarti visus, kas nepateikė patikimo alibi būtent šiam laikui — 1.15.

— Taip, taip,— tarė daktaras,— prielaida visai teisinga.

— Reikia atkreipti dėmesį ir į laiką, kada įsibrovėlis *įėjo* į kupe. Kada jis rado progą prasmukti? Net jeigu galvosime, jog jis veikė išvien su tikruoju palydovu, jam tebuvo viena galimybė — prasibrauti į traukinį tuo metu, kai stovėjome Vinkovcuose. Kai traukinys išvažiavo iš Vinkovcų, palydovas visą laiką sėdėjo veidu į koridorių, ir, jeigu tada niekas iš keleivių nebūtų atkreipęs dėmesio į miegamojo vagono palydovą, tai *vienintelis* asmuo, kuris tikrai *būtų turėjęs* pamatyti apsišaukėlį — tikrasis palydovas. Bet, sustojus Vinkovcuose, palydovas išėjo į platformą — vadinasi, kelias buvo visai laisvas.

— Vadinasi, turint galvoje visus mūsų ankstesnius samprotavimus, žudikas — *vienas iš keleivių* — užbaigė mesje Bukas.— Mes vėl grįžtame prie to paties. Kuris iš jų?

Puaro nusišypsojo.

— Aš sudariau sąrašą,— tarė jis.— Pažiūrėkite, gal būt, kai kas atgis jūsų atmintyje.

Daktaras ir mesje Bukas palinko prie sąrašo. Lape buvo rūpestingai surašyti visi keleiviai tokia tvarka, kokia jie buvo apklausinėjami.

HEKTORAS MAK-KVINAS, Amerikos pilietis, vieta Nr. 6, antra klasė.

Motyvai — galėjo atsirasti dėl betarpiško bendravimo su nužudytuoju.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Nuo 12 iki 1.30 patvirtinta pulkininko Arbetnoto, nuo 1.15 iki 2 patvirtinta palydovo.)

Įkalčiai — nėra.

Įtartinos aplinkybės — nėra.

PALYDOVAS PJERAS MIŠELIS, Prancūzijos pilietis.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (E. P. matė jį koridoriuje tuo pat metu, kai iš Retčeto kupe pasigirdo balsas — 12.37. Nuo 1.00 iki 1.16 jo alibi patvirtina kiti du palydovai).

Įkalčiai — nėra.

Įtartinos aplinkybės — rasta palydovo uniforma kalba jo naudai, nes, atrodo, ji buvo panaudota tam, kad ant Pjero Mišelio kristų įtarimas.

EDVARDAS MASTERMENAS, Anglijos pilietis, vieta Nr. 4, antra klasė.

Motyvai — galėjo atsirasti dėl jo bendravimo su nužudytuoju, kuriam jis tarnavo.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta Antonijo Foskarelio.)

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — nėra. Tik jis vienintelis vyriškis traukinyje, kuriam būtų tikusi palydovo uniforma. Antra vertus, sunku patikėti, kad jis gerai kalba prancūziškai.

MISIS HABERD, Amerikos pilietė, vieta Nr. 3, pirma klasė.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. Nėra.

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — jos pasakojimas apie vyriškį, buvusį jos kupe, patvirtintas Hardmeno ir Šmit parodymų.

GRETA OLSON, Švedijos pilietė, vieta Nr. 10, antra klasė.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta Merės Debenhem.)

Pastaba: paskutinė, mačiusi Retčetą gyvą.

KUNIGAIKŠTIENĖ DRAGOMIROVA, priėmusi Prancūzijos pilietybę, vieta Nr. 14, pirma klasė.

Motyvai — buvo artimai pažįstama su Armstrongų šeima; Sonios Armstrong krikšto motina.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta palydovo ir kambarinės.)

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — nėra.

GRAFAS ANDRENI, Vengrijos pilietis, diplomatas, vieta Nr. 13, pirma klasė.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta palydovo, išskyrus laiką nuo 1.00 iki 1.15.)

GRAFIENĖ ANDRENI, tas pat, vieta Nr. 12.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. Išgėrė trionalio ir miegojo. (Patvirtinta vyro. Be to, rastas buteliukas trionalio jos spintelėje.)

PULKININKAS ARBETNOTAS, Anglijos pilietis, vieta Nr. 15, pirma klasė.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. Kalbėjosi su Mak-Kvinu iki 1.30. Paskui grįžo į savo kupe ir daugiau iš jos neišėjo. (Patvirtinta Mak-Kvino ir palydovo.)

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — šepetėlis pypkei valyti.

SAIRESAS HARDMENAS, Amerikos pilietis, vieta Nr. 16.

Motyvai — nežinomi.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. Nebuvo išėjęs iš kupe. (Patvirtinta palydovo, išskyrus laiką nuo 1.00 iki 1.15.)

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — nėra.

ANTONIJUS FOSKARELIS, Amerikos pilietis (gimęs Italijoje), vieta Nr. 5, antra klasė.

Motyvai — nežinomi.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta Edvardo Mastermeno.)

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — nėra. Tik ginklas, kuriuo buvo įvykdyta žmogžudystė. Manoma, kad jį galėjo panaudoti jo temperamento žmogus. (Mesje Buko tvirtinimas.)

MERĖ DEBENHEM, Anglijos pilietė, vieta Nr. 11, antra klasė.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta Gretos Olson.)

Įkalčiai arba įtartinos aplinkybės — pasikalbėjimas, nugirstas Puaro; jos atsisakymas paaiškinti, ką jis reiškia.

HILDEGARDA ŠMIT, Vokietijos pilietė, vieta Nr. 8, antra klasė.

Motyvai — nėra.

Alibi — nuo 12 iki 2 nakties. (Patvirtinta palydovo ir jos ponios.) Miegojo. Maždaug 12.38 buvo pažadinta palydovo ir nuėjo pas ponią.

PASTABA: keleivių parodymus patvirtina palydovas, sakydamas, kad nuo 12 iki 1.00 (kai jis pats nuėjo į gretimą vagoną) ir nuo 1.15 iki 2.00 niekas neįėjo ir neišėjo iš misterio Retčeto kupe.

— Šis dokumentas, kaip matote,— tarė Puaro,— tik *précis*[1] visų parodymų, kuriuos mes išklausėme. Kad būtų patogiau, aš viską surašiau iš eilės.

Mesje Bukas, padaręs grimasą, grąžino sąrašą Puaro.

— Ir jis nė kiek nepaaiškina viso reikalo,— tarė jis.

— Tada, gal būt, šitas jums labiau patiks,— šyptelėjo Puaro ir padavė jam dar vieną lapą popieriaus.

[1] Trumpas išskaičiavimas *(pranc.)*.

ANTRASIS SKYRIUS

DEŠIMT KLAUSIMŲ

Popieriaus lape buvo parašyta:

Būtina išaiškinti:

1. Nosinaitė su inicialu „H". Kieno ji?
2. Šepetėlis pypkei valyti. Ar jį pametė pulkininkas Arbetnotas, ar kas nors kitas?
3. Kas vilkėjo raudonu kimono?
4. Kas buvo vyras ar moteris persivilkęs miegamojo vagono palydovo uniforma?
5. Kodėl laikrodžio rodyklės rodo 1.15?
6. Ar žmogžudystė įvykdyta tuo laiku?
7. Anksčiau?
8. Vėliau?
9. Ar galime būti tikri, jog Retčetas nužudytas kelių, o ne vieno žmogaus?
10. Kaip kitaip būtų galima paaiškinti žaizdų pobūdį?

— Pažiūrėkime, ką mes galime padaryti,— tarė mesje Bukas, pagyvėjęs nuo tokio iššūkio, mesto jo protui.— Pradėkime nuo nosinaitės. Dirbkime kaip galima sistemingiau ir metodiškiau.

— Be abejo,— pritarė Puaro, patenkintas linkčiodamas galvą.

Mesje Bukas tuo tarpu pamokomai tęsė:

— Nosinaitė su inicialu „H" gali priklausyti trims žmonėms — misis Haberd, mis Debenhem, kurios antras vardas — Hermiona, ir kambarinei Hildegardai Šmit.

— Taip. O iš tų trijų?

— Sunku pasakyti. *Mano manymu,* mis Debenhem. Juk ji gali vadintis antruoju, o ne pirmuoju vardu. Be to, ji jau ir taip mums atrodo įtartina. Tas pašnekesys, kurį jūs nugirdote, *mon cher,* iš tikrųjų keistokas, nekalbant jau apie tai, kad jinai atsisakė jį paaiškinti.

— O aš nė neabejoju, kad nosinaitė amerikietės,— pasakė daktaras Konstantinas.— Juk ji labai brangi, toji nosinaitė; o amerikiečiai — visas pasaulis žino — niekad nežiūri, kas kiek kainuoja.

— Vadinasi, jūs nė vienas neįtariate kambarinės?— paklausė Puaro.

— Taip. Juk ji pati sakė, kad tokią nosinaitę gali turėti tik turtinga moteris.

— Antras klausimas — šepetėlis pypkei valyti. Ar jį pametė pulkininkas Arbetnotas, ar kas nors kitas?

— Į jį atsakyti sunkiau. Anglas nesigriebs peilio — jūs sakote tiesą. Ir todėl aš linkęs manyti, kad šepetėlį pametė kas nors kitas, ir taip padarė, kad įtarimas kristų ant ilgakojo anglo.

— Kaip kad jūs sakėte, mesje Puaro,— įsiterpė daktaras,— *du* įkalčiai — per didelis neapdairumas. Aš sutinku su mesje Buku. Nosinaitė, matyt, tikrai pamesta iš netyčių, ir todėl nė viena moteris nepripažins, kad tai jos. Šepetėlis pypkei valyti — netikras įkaltis. Šią teoriją, man rodos, patvirtina ir tas faktas, kad pulkininkas Arbetnotas visai nesumišęs prisipažino, jog rūko pypkę ir naudoja tokios rūšies šepetėlius.

— Jūs samprotaujate teisingai,— tarė Puaro.

— Trečias klausimas — kas vilkėjo raudonu kimono?— tęsė mesje Bukas.— Kai dėl šio punkto, prisipažinsiu, neturiu nė mažiausio supratimo. Ar jūs ką nors apie tai nutuokiate, daktare Konstantinai?

— Visiškai nieko.

— Tada mes abu prisipažįstame pralaimėję. Užtai sekančiu klausimu galime bent šį tą spėlioti. Kas buvo vyras ar moteris, persivilkęs palydovo uniforma? Čia pirmiausia galime išskaičiuoti visą eilę žmonių, kurie *negalėjo* šito padaryti. Hardmenas, pulkininkas Arbetnotas, Foskarelis, grafas Andreni ir Hektoras Mak-Kvinas yra per aukšti. Misis Haberd, Hildegarda Šmit ir Greta Olson — per storos. Vadinasi, lieka tarnas, mis Debenhem, kunigaikštienė Dragomirova ir grafienė Andreni — ir nė vienas iš jų neatrodo įtartinas! Greta Olson — vienu atveju ir Antonijus Foskarelis — kitu, abu prisiekia, kad nei mis Debenhem, nei tarnas nebuvo išėję iš savų kupe. Hildegarda Šmit tvirtina, kad kunigaikštienė taip pat buvo savojoje, o grafas Andreni pasakė, kad jo žmona išgėrė migdomųjų. Vadinasi, niekas to negalėjo padaryti — o juk tai tikras absurdas!

— Kaip sako senasis Euklidas,— sumurmėjo Puaro.

— Tikriausiai kuris nors vienas iš tos ketveriukės,— pasakė daktaras Konstantinas.— Kitaip belieka pripažinti, kad įsibrovė

koks nors pašalinis ir pasislėpė traukinyje — o šitai, kaip mes jau nutarėme, neįmanoma.

Mesje Bukas perėjo prie sekančio klausimo.

— Penktas klausimas — kodėl sulankstyto laikrodžio rodyklės rodo 1.15? Šitą dalyką aš aiškinčiau dvejopai. Arba tai žudiko darbas, kad turėtų alibi, kuris paskui, kai jau buvo bepaliekąs kupe, išsigando brazdesio koridoriuje; arba — palaukit, man šovė mintis...

Daktaras ir Puaro pagarbiai laukė, kol mesje Buko protas kankinosi lyg agonijoj.

— Sugalvojau,— tarė jis pagaliau.— Laikrodį pavarė ne žudikas, persirengęs palydovo uniforma! O asmuo, kurį mes pavadiname Antruoju žudiku — kairiarankis — kitais žodžiais tariant, moteris raudonu kimono. Ji įėjo į kupe vėliau ir pavarė laikrodžio rodykles, kad turėtų alibi.

— Bravo!— sušuko daktaras Konstantinas.— Puiki mintis!

— Tiesą kalbant,— tarė Puaro,— moteris dūrė jam tamsoje, net nežinodama, kad jis jau negyvas; paskui, kažkaip susiprotėjusi, jog Retčeto pižamos kišenėje yra laikrodis, išėmė jį, aklai pavarė rodykles ir įlenkė kaip tik toje vietoje, kur reikėjo.

Mesje Bukas šaltai pažiūrėjo į jį.

— Ar jūs pats galite pasiūlyti geresnį sprendimą?— paklausė jis.

— Šiuo momentu — ne,— prisipažino Puaro.— Bet vis dėlto,— toliau tęsė jis,— man rodos, nė vienas iš jūsų nepastebėjote tame laikrodyje paties įdomiausio.

— Ar kartais šito neliečia šeštas klausimas?— paklausė daktaras.— Į klausimą „Ar žmogžudystė buvo įvykdyta 1.15?" aš atsakau neigiamai.

— Aš taip pat,— pritarė mesje Bukas.— Sekantis klausimas: „Anksčiau?" Aš atsakau: „Taip." Jūs, daktare, irgi?

Daktaras linktelėjo:

— Taip. Bet ir į klausimą „Vėliau?" taip pat galima atsakyti teigiamai. Aš sutinku su jūsų teorija, mesje Bukai, ir manau, kad mesje Puaro — taip pat, tik nenori pirm laiko susirišti sau rankų. Pirmasis žudikas pasirodė *prieš* 1.15, o Ant-

rasis — *po* 1.15. O kai dėl to kairiarankio žmogaus, tai ar nevertėtų mums išsiaiškinti, kas iš keleivių yra kairiarankis?

— Aš šito taip pat neišleidau iš akių ir jau kai ką padariau,— atsakė Puaro.— Jūs galėjote pastebėti, kad aš prašiau kiekvieną keleivį parašyti savo pavardę arba adresą. Galutinių išvadų iš to daryti, žinoma, negalima, nes kai kurie žmonės vienus veiksmus atlieka dešine ranka, kitus — kaire. Yra žmonių, kurie rašo dešine, o golfą žaidžia kaire. Bet vis dėlto šį tą aš sužinojau. Visi apklausinėti žmonės ėmė plunksną dešine ranka, išskyrus kunigaikštienę Dragomirovą, kuri atsisakė rašyti.

— Kunigaikštienė Dragomirova — ne, tai neįmanoma, tarė mesje Bukas.

— Netikiu, kad ji būtų turėjusi jėgos taip stipriai smogti kaire ranka,— abejodamas pasakė daktaras Konstantinas.— Tokiai žaizdai padaryti reikėjo nepaprastos jėgos.

— Vadinasi, toks smūgis ne moters jėgoms?

— Sakyčiau, ne visiškai taip. Ne pagyvenusios moters jėgoms, ir dar tokios geibios, kaip kunigaikštienė Dragomirova.

— O gal šiuo atveju nulėmė valia — dvasios valdžia silpnam kūnui,— pasakė Puaro.— Kunigaikštienė Dragomirova — didelė asmenybė, nepaprastai valinga. Bet atidėkime kol kas šią temą.

— Devintas ir dešimtas klausimas. Ar galima tvirtinti, kad Retčetas nužudytas ne vieno, o kelių žmonių, ir kaip kitaip galima paaiškinti žaizdų pobūdį? Mano, kaip mediko, nuomone, *jokio kito* paaiškinimo nėra. Sakyti, kad tas pats žmogus pirma smogė nestipriai, o paskui — iš visų jėgų, pirmiau dešine, o paskui — kaire ranka, o po pusvalandžio vėl ėmė badyti negyvą kūną, būtų gryna nesąmonė.

— Taip,— atsiliepė Puaro.— Gryna nesąmonė. O jūs manote, kad versija apie du žudikus labai protinga?

— Bet jūs pats ką tik sakėte: kaipgi kitaip paaiškinti žaizdų pobūdį?

Puaro žiūrėjo kažkur tiesiai prieš save.

— To aš ir klausiu save. Nė valandėlės nenustoju klausęs,— atsakė jis ir patogiau įsitaisė kėdėje.— Nuo šios minutės tyrinėjimai vyksta čia.— Jis pabaksnojo sau į kaktą.— Mes viską

nuodugniai apgalvojome. Žinome visus faktus — štai jie tvarkingai, metodiškai surašyti. Visi keleiviai vienas po kito ėjo čia ir davė savo parodymus. Mes žinome viską, ką galima sužinoti — *iš šalies*...

Jis draugiškai nusišypsojo mesje Bukui.

— Mes juk mėgdavom abu pajuokauti, ar ne, kad, norint sužinoti tiesą, reikia tik patogiai atsisėsti ir *pagalvoti?* Taigi dabar aš ir manau šią teoriją pritaikyti praktikoje — čia pat, prieš jūsų akis. Ir jum abiem patariu daryti tą pat. Imkime visi trys užsimerkime ir *pagalvokime*...

Vienas ar keli keleiviai nužudė Retčetą. *Kuris iš jų?*

REČIASIS SKYRIUS

KAI KURIOS ŠĮ TĄ SAKANČIOS DETALĖS

Kokias penkiolika minučių visi tylėjo.

Mesje Bukas ir daktaras Konstantinas mėgino paklausyti Puaro nurodymų. Pro prieštaringų detalių šydą jie stengėsi kaip nors įžvelgti aiškų, neginčytiną sprendimą.

Mesje Bukas samprotavo maždaug šitaip:

„Žinoma, aš turiu viską apgalvoti. Bet juk aš jau tiek galvojau... Puaro, matyt, įsitikinęs kad įpainiota ta jauna anglė. O aš niekaip negaliu tuo patikėti... Anglai be galo šaltakraujiški. Gal būt, dėl to, kad jie tokie džiūsnos... Bet nereikia nukrypti į šalį. Dabar jau paaiškėjo, kad ir italas negalėjo to padaryti... gaila. Tur būt, tas anglas tarnas nemeluoja, kad italas nebuvo išėjęs iš savo kupe? Ir ko jam meluoti? Anglus nelengva papirkti — jie tokie neprieinami. Apskritai, viskas susiklostė taip nesėkmingai. Kažin kada iš čia išsikapstysime? Tikriausiai *kokių nors* gelbėjimo darbų jau imtasi. Bet čia niekas nemėgsta skubėti... valandų valandos praslenka, kol kas nors ryžtasi ką nors daryti. O su jų policininkais irgi taip lengvai nesusišnekėsi — pilni didybės, greit įsižeidžiantys, perdaug gerai apie save galvoją. Jie taip išpūs visą šitą reikalą, kad... Juk nedažnai pasitaiko toks atvejis. Visi laikraščiai mirgėte mirgės..."

O nuo čia mesje Buko mintys pasuko gerai žinomu, šimtus kartų išvaikščiotu taku.

Daktaras Konstantinas mąstė taip: „Keistas jis, tas žmogutis. Genijus? O gal šarlatanas? Ar jis atskleis šią paslaptį? Ne, tai neįmanoma — aš nematau jokios išeities. Per daug viskas supainiota... Gal būt, visi meluoja... Bet jeigu ir nemeluotų, vis tiek nieko negalėtum suprasti. Byla atrodytų lygiai taip pat paini, net jeigu jie visi būtų šnekėję tiesą. Keistos ir tos žaizdos. Nieko nesuprantu... Viskas būtų kur kas aiškiau, jeigu jis būtų nušautas. Juk gangsteris šaudo šautuvu. Keista šalis ta Amerika. Norėčiau ten nuvažiuoti. Visur toks progresas. Kai grįšiu namo, reiks būtinai susitikti su Dimitrijum Zagone — jis yra buvęs Amerikoje ir viską žino, kas ir kaip... Kažin, ką veikia Zija šiuo metu? Jeigu žmona kada sužinos..."

Ir jis ėmė galvoti apie asmeniškus reikalus...

Erkiulis Puaro sėdėjo labai ramus.

Galėjai pamanyti, jog jis miega.

Nejudėdamas išsėdėjęs gal ketvirtį valandos, jis staiga kilstelėjo antakius. Paskui lengvai atsiduso ir sumurmėjo sau po nosimi:

— Galų gale, kodėl gi ne? O jeigu taip — tikrai, jeigu taip, tada viskas išaiškėtų.

Jis atmerkė akis. Jos buvo žalios kaip katės ir spindėjo ryžtu.

Jis tyliai pasakė:

— *Eh bien.* Aš jau apgalvojau. O jūs?

Abu vyrai, paskendę savo mintyse, krūptelėjo.

— Aš irgi apie tai galvojau,— jausdamasis kaltas, atsiliepė mesje Bukas.— Tik nepriėjau jokios išvados. Galų gale, išnarplioti nusikaltimą — jūsų *métier*[1], ne mano, drauguži.

— Aš taip pat kuo rimčiausiai galvojau,— net nerausdamas tarė daktaras, kurio galvoje dar tebesisuko pikantiškos mintys.— Aš sugalvojau įvairiausių teorijų, bet nė viena manęs nepatenkina.

Puaro maloniai linktelėjo galvą. Jis tarsi norėjo pasakyti: „Visiškai teisingai. Tik taip tu ir turėjai pasakyti. Nieko daugiau aš iš tavęs nesitikėjau."

---

[1] Profesija *(pranc.).*

Jis atsitiesė, išpūtė krūtinę, paglostė ūsus ir prašneko kaip tikras oratorius, kreipdamasis į susirinkusią minią:

— Draugai, aš taip pat prisiminiau visus faktus, pergalvojau visų keleivių parodymus ir sukūriau teoriją, kuri, nors ir miglotai, vis dėlto paaiškina mums žinomus faktus. Tas aiškinimas labai neįprastas, ir kol kas nežinau, ar teisingas. Kad tikrai sužinočiau, reikia dar atlikti kai kuriuos bandymus.

Pirmiausia noriu nurodyti kelias detales, kurios, mano manymu, šį tą sako. Pradėkime kad ir nuo tos pastabos, kurią man pasakė mesje Bukas čia, vagone-restorane, kai pirmą kartą drauge valgėme priešpiečius. Tada jis kalbėjo, kad aplink mus — skirtingų klasių, įvairaus amžiaus, įvairių tautybių žmonės. Ir kad tokiu metų laiku tai retas reiškinys. Pavyzdžiui, „Atėnų—Paryžiaus" ir „Bukarešto—Paryžiaus" vagonai beveik tušti. Be to, prisiminkite keleivį, kuris taip ir nepasirodė. Šis faktas, aš manau, labai reikšmingas. O štai dar kelios nežymios detalės, kurios, man atrodo, irgi šį tą sako: vieta, kur buvo pakabintas misis Haberd prausimosi reikmenų krepšys, misis Armstrong motinos pavardė, seklio Hardmeno metodai, misterio Mak-Kvino prielaida, kad Retčetas pats sudegino raštelį, kurio skiauteles mes radome, kunigaikštienės Dragomirovos vardas ir riebalų dėmė vengro pase.

Abu vyrai išplėtė akis.

— Ar tos detalės jums ką nors sako?— paklausė Puaro.

— Absoliučiai nieko,— atvirai prisipažino mesje Bukas.

— O jums, *Monsieur le docteur?*

— Aš apskritai nesuprantu, apie ką jūs šnekate.

Tuo tarpu mesje Bukas, nusitvėręs vienintelės konkrečios draugo paminėtos detalės, rausėsi pasų krūvoje. Krenkštelėjęs jis paėmė grafo ir grafienės Andreni pasą ir atvertė jį.

— Ar šitai jūs turite galvoje? Šią riebalų dėmę?

— Taip. Dėmė visai šviežia. Jūs atkreipėte dėmesį, kokioje vietoje ji yra?

— Ten, kur įrašyta grafo žmona, tiksliau, jos vardas. Bet prisipažinsiu, nesuprantu, ką tai turėtų reikšti.

— Ką gi, pažiūrėkime į tai iš kitos pusės. Grįžkime prie nosinaitės, rastos nusikaltimo vietoje. Kaip ką tik nustatėme, ji gali priklausyti trims žmonėms: misis Haberd, mis Debenhem

kambarinei Hildegardai Šmit. Dabar pažvelkime į tą nosinaitę iš kito taško. Nosinaitė labai brangi — *object de luxe*[1], rankų darbo, siuvinėta Paryžiaus atelje. Kuri iš keleivių — į inicialą nekreipkim dėmesio — galėtų tokią turėti? Tik ne misis Haberd — nors ji pakankamai ori, bet į eleganciją nelinkusi. Ir ne misis Debenhem — jos klasės anglės vartoja linines nosinaites, o ne prabangias batistines, kainuojančias, tikriausiai, po du šimtus frankų. Ir jau, žinoma, ne kambarinė. Bet traukinyje yra dvi moterys, galinčios turėti tokią nosinaitę. Pažiūrėkime, ar jos turi ką nors bendro su raide „H". Dvi moterys, kurias aš turiu galvoje; tai kunigaikštienė Dragomirova...

— Kurios vardas — Natalija,— ironiškai užbaigė mesje Bukas.

— Teisingai. Ir tas vardas, kaip aš ką tik sakiau, kelia įtarimą. Kita moteris — grafienė Andreni. Ir čia mums iškart krenta į akis...

— *Jums!*

— Na gerai, man. Ant jos vardo pase išsiliejus riebalų dėmė. Paprasčiausias atsitiktinumas, pasakytų kiekvienas. Bet pagalvokite apie tą vardą. Elena. Sakykim, kad vietoj „Elena" buvo parašyta *„Helena"*. Didžiąją „H" galima lengvai paversti didžiąja „E" ir ją užrašyti ant šalia stovinčios mažosios „e", o paskui visus šiuos pakeitimus dar užmaskuoti riebalų dėme.

— Helena!— šūktelėjo mesje Bukas.— Iš tiesų, juk tai idėja.

— Taip, idėja! Aš tuojau ieškau nors ir menko šios idėjos patvirtinimo ir jį randu. Viena etiketė ant grafienės lagamino buvo atidrėkus. Ir kaip tik toji, kuri užklijuota ant pirmosios vardo raidės — vardo, įspausto lagamino antvože. Vadinasi, etiketę atidrėkino ir priklijavo kitoje vietoje.

— Jūs mane beveik įtikinote,— tarė mesje Bukas.— Bet kad grafienė Andreni... iš tikrųjų...

— O, *mon vieux*, dabar jūs turite apsisukti aplink ir pažiūrėti į šią bylą visai iš kitos pusės. Kaip buvo planuota šią žmogžudystę parodyti policijai? Neužmirškite, kad sniegas sumaišė žudiko sumanytą planą. Dabar įsivaizduokime, kad nėra sniego ir kad traukinys važiuoja pagal grafiką. Kas tada būtų atsitikę?

[1] Prabangos dalykas *(pranc.)*.

Tikriausiai, žmogžudystė būtų išaiškėjusi anksti rytą prie Italijos sienos. Ir visus beveik tokius pat parodymus būtų išklausiusi Italijos policija. Mak-Kvinas būtų parodęs grasinamus laiškus; Hardmenas būtų papasakojęs savo istoriją; misis Haberd taip pat būtų degus nekantrumu papasakoti, kaip kažkoks vyriškis perėjo per jos kupė; būtų buvus rasta saga. Aš manau, tik du dalykai būtų pasikeitę. Vyriškis per misis Haberd kupė būtų perėjęs prieš pirmą valandą ir palydovo uniforma būtų rasta viename iš tualetų.

— Jūs norite pasakyti...

— Aš noriu pasakyti, jog viskas buvo planuota taip, kad *žmogžudystė atrodytų pašalinio darbas.* Tada būtų manoma, kad žudikas išspruko iš traukinio Brode, kur turėjome atvykti 0.58. Kas nors iš keleivių, tikriausiai, būtų susidūręs su nepažįstamu miegamojo vagono palydovu, o uniforma būtų numesta matomoje vietoje, kad būtų aišku, kaip viskas atsitiko. Ant keleivių nekristų joks įtarimas. Taip ši žmogžudystė turėjo būti parodyta pasauliui.

Bet nenumatytas traukinio sustojimas viską pakeičia. Be abejo, tik dėl to žudikas taip ilgai išbuvo kupė su savo auka. Jis vis laukė, kol traukinys pradės važiuoti. Bet galų gale suprato, *kad traukinys stovi.* Reikėjo visus planus kurti iš naujo. Nes dabar visiems bus *aišku,* kad žudikas tebėra traukinyje.

— Taip, taip,— nekantriai tarė mesje Bukas.— Man viskas aišku. Bet ką gi bendra su tuo turi nosinaitė?

— Aš grįžtu prie jos, tik aplinkiniu keliu. Pirmiausia jūs turite suprasti, kad tie grasinami laiškai buvo tik akims apdumti. Jie galėjo būti daug negalvojant paimti iš amerikietiško detektyvo. Jie *netikri.* Paprasčiausiai — skirti policijai. Ir todėl mes sau privalome užduoti vieną klausimą: „Ar tie laiškai apgavo Retčetą? Sprendžiant iš viso to, ką žinome, man rodos, turėtumėm atsakyti: „Ne." Duodamas nurodymas Hardmenui, jis aiškiai kalbėjo apie „konkretų" savo priešą, kurio asmenybė jam buvo gerai žinoma. Aišku, tokią prielaidą galime daryti tik ta sąlyga, jei Hardmeno pasakojimą laikysime tikru. Bet Retčetas gavo vieną visiškai kitokio pobūdžio laišką — laišką, kuriame buvo kalbama apie Armstrongų vaiką; jo skiautelę mes ir radome. Jeigu Retčetas lig tol dar nesuprato, už ką

jam grasinama, šis laiškas viską paaiškino. Retčeto priešininkams, kaip aš visą laiką tvirtinau, labai rūpėjo, kad laiškas *nepatektų* į pašalinių rankas. Todėl žudikas pirmiausia pasistengė jį sunaikinti. Ir čia antrą kartą prašovė. Taigi pirmasis veiksnys, sumaišęs visus jo planus, buvo sniegas, antrasis — tai, kad mums pavyko atstatyti laiško turinį.

Kaip sakiau, laiškelį labai stengtasi sunaikinti, ir tai gali reikšti tik viena. *Traukinyje yra žmogus, labai artimai susijęs su Armstrongų šeima, ir, radus raštelį, įtarimas iškart kristų ant jo.*

Dabar imkimės kitų dviejų įkalčių, kuriuos radome Retčeto kupe. Aš nesustosiu prie šepetėlio pypkei valyti. Apie jį jau daug šnekėjome. Taigi imkimės nosinaitės. Užvis lengviausia pasakyti, kad ji, kaip įkaltis, inkriminuoja tą, kurio inicialas „H", ir buvo netyčia pamesta nusikaltimo vietoje.

— Teisingai,— tarė daktaras Konstantinas.— Ji pastebi, kad pametė nosinaitę, ir tučtuojau griebiasi priemonių savo vardui užmaskuoti.

— Koks jūs greitas! Aš niekad taip neskubu.

— O ar gali būti dar kokia nors versija?

— Žinoma. Sakykime, pavyzdžiui, kad jūs padarėte nusikaltimą ir norite, jog įtarimas kristų ant ko nors kito. Traukinyje yra vienas žmogus — moteris,— artimai susijęs su Armstrongų šeima. Ir jūs, sakykim, nusikaltimo vietoje numetate jos nosinaitę. Moterį apklausinėtų, išaiškintų jos ryšius su Armstrongų šeima — *et voilà*[1]: štai jums ir motyvai, ir daiktiniai įrodymai.

— Bet tokiu atveju,— vis nesutiko daktaras,— kam gi tai moteriai, jei ji nekalta, slėpti savo asmenybę?

— Štai kaip? Vadinasi, jūs taip galvojate? Tokia dažnai būna ir teismo nuomonė. Bet, drauguži, aš pažįstu žmogaus prigimtį ir turiu pasakyti, kad net ir nekalčiausias žmogus, pajutęs, jog gali būti apkaltintas žmogžudyste, pameta galvą ir pridaro absurdiškiausių dalykų. Ne, ne, riebalų dėmė ir atidrėkusi etiketė dar neįrodo kaltės — tai tik sako, kad grafienei Andreni kažkodėl rūpi užmaskuoti savo asmenybę.

— O koks, jūsų nuomone, gali būti jos ryšys su Armstrongų šeima? Ji sakosi niekada nebuvus Amerikoje.

---

[1] Ir prašau *(pranc.)*.

— Taip, be to, angliškai ji kalba su aiškiu akcentu, o jos išvaizda labai jau egzotiška — ji stengiasi tai dar labiau pabrėžti. Ir vis dėlto nesunku atspėti, kas ji. Aš ką tik paminėjau misis Armstrong motinos pavardę. Tai Linda Arden, įžymi aktorė, puiki Šekspyro rolių atlikėja. Prisiminkite „Kaip jums tai patinka"— Ardeno mišką ir Rozalindą. Iš čia ji ir paėmė savo aktorišką slapyvardį. „Linda Arden", vardas, žinomas visam pasauliui, buvo netikras jos vardas. Gal būt, ji vadinosi Goldenberg; visai įtikimas dalykas, kad jos gyslomis teka europietiškas kraujas, gal būt, dalinai žydiškas. Juk į Ameriką emigravo įvairiausių tautybių žmonės. Ir aš spėju, džentelmenai, kad jaunesnioji misis Armstrong sesuo, kuri tuo metu, kai įvyko tragedija, buvo dar visai vaikas, yra Helena Goldenberg, jaunesnioji Lindos Arden duktė, ištekėjusi už grafo Andreni, kai šis buvo atašė Vašingtone.

— Bet kunigaikštienė Dragomirova sako, kad mergaitė ištekėjo už anglo.

— Kurio vardo ji neprisimena! Kaip atrodo, draugai, ar tai panašu į tiesą? Kunigaikštienė Dragomirova mylėjo Lindą Arden taip, kaip kad didelės aristokratės myli dideles artistes. Ji net buvo jos dukters krikšto motina. Argi ji taip greitai galėtų užmiršti kitos dukters vyro pavardę? Neįtikėtina. Čia, aš manau, galime tvirtai sakyti, kad kunigaikštienė Dragomirova melavo. Ji žinojo, kad Helena važiuoja šiame traukinyje. Ji ją matė. Ir, vos išgirdusi, kas iš tiesų buvo Retčetas, suvokė, kad ant Helenos kris įtarimas. Štai kodėl, kai mes ją paklausėme apie misis Armstrong seserį, ji iškart griebėsi melo — atseit, pavardės neprisimenanti, bet mananti, jog Helena ištekėjo už anglo — kad kuo toliausia nukreiptų mus nuo tiesos.

Vagono gale, duryse, pasirodė restorano kelneris. Netrukus jis priėjo prie vyrų ir kreipėsi į mesje Buką:

— Mesje, ar galima duoti pietus? Viskas jau seniai paruošta.

Mesje Bukas pažiūrėjo į Puaro. Šis linktelėjo:

— Žinoma, prašom duoti.

Kelneris dingo pro duris kitame vagono gale. Pasigirdo skambutis ir skardus kelnerio balsas:

— *Premier service. Le dîner est servi. Premier dîner.*— Pirmoji partija. Pietūs paduoti.

KETVIRTASIS SKYRIUS

RIEBALŲ DĖMĖ VENGRO PASE

Puaro drauge su mesje Buku ir daktaru Konstantinu atsisėdo prie vieno stalo.

Visų susirinkusių nuotaika buvo prislėgta. Kalbų beveik negirdėjo. Net plepioji misis Haberd buvo neįprastai tyli. Sėsdamasi ji sumurmėjo:

— Bijau, kad šiandien aš nepraryšiu nė kąsnelio,— ir, raginama gerosios švedės, kuri jautėsi įpareigota globoti draugę, ėmė kirsti viską iš eilės, ką tik kelneris siūlė.

Dar prieš paduodant valgį, Puaro sulaikė už rankovės vyriausiąjį kelnerį ir kažką jam sumurmėjo. Daktaras Konstantinas greitai nuvokė, ką Puaro pasakė kelneriui, nes iškart pastebėjo, kad visi patiekalai grafui ir grafienei Andreni paduodami paskutiniesiems, o po to jie dar ilgai turėjo laukti sąskaitos. Todėl iš vagono-restorano grafas ir grafienė turėjo išeiti paskutinieji.

Kai galų gale jie atsistojo ir pasuko durų link, Puaro pašoko ir nusekė įkandin.

— Atleiskite, madam, jūs pametėte nosinaitę,— pasakė jis ir padavė jai mažytę nosinaitę su inicialu.

Grafienė paėmė nosinaitę, žvilgtelėjo ir tuojau pat grąžino Puaro.

— Jūs apsirikote, mesje, tai ne mano nosinaitė.

— Ne jūsų? Ar jūs esate tikra?

— Taip, mesje.

— Bet juk ant jos — jūsų inicialas — „H".

Grafas nervingai pasisuko. Bet Puaro apsimetė šito nepastebėjęs. Jo akys buvo įsmeigtos į grafienės veidą.

Drąsiai žiūrėdama jam į akis, grafienė atsakė:

— Aš jūsų nesuprantu, mesje. Mano inicialai — E. A.

— O aš galvoju kitaip. Jūsų vardas — Helena, ne Elena. Helena Goldenberg, ir jūs esate jaunesnioji Lindos Arden duktė — Helena Goldenberg, misis Armstrong sesuo.

Kelias minutes tvyrojo kapų tyla. Grafas ir grafienė mirtinai išbalo.

— Nėra prasmės neigti. Juk tai tiesa, ar ne?— jau švelniau paklausė Puaro.

Grafas tūždamas pertraukė jį:

— Aš klausiu, mesje, kokią teisę jūs turite...

Grafienė pertraukė vyrą, uždengusi savo maža rankute jam burną.

— Nereikia, Rudolfai. Leisk man pasakyti. Beprasmiška neigti šio džentelmeno žodžius. Geriau sėskime ir viską aptarkime drauge.

Jos balsas staiga pasikeitė. Tebesigirdėjo pietiečiams būdinga ryški intonacijų gausybė, bet dikcija pasidarė aiškesnė labiau rėžianti. Pirmą kartą galėjai nedvejodamas pasakyti, jog kalba amerikietė.

Grafas nutilo, paklusęs žmonai, ir jie abu atsisėdo prieš Puaro.

— Jūsų žodžiai, mesje, visai teisingi,— tarė grafienė.— Aš esu Helena Holdenberg, jaunesnioji misis Armstrong sesuo.

— Šį rytą jūs kažkodėl nepasakėte man šito fakto, *Madame le Comtesse*.

— Ne.

— Tiesą sakant, viskas, ką jūs ir jūsų vyras man pasakojot, buvo grynas melas.

— Mesje!— piktai sušuko grafas.

— Ne[illegible]auk, Rudolfai. Mesje Puaro gal kiek per šiurkščiai išsireiškia, bet jo žodžių nepaneigsi.

— Džiaugiuosi, kad jūs iš karto prisipažinote, madam. O dabar gal malonėtumėte man pasakyti, kodėl taip padarėte, kokia dingstim pakeitėte pase savo vardą?

— Tai mano darbas,— įsiterpė grafas.

Helena ramiai pasakė:

— Jūs, mesje Puaro, ir pats žinote, kodėl aš — kodėl mes — taip padarėme. Juk nužudytasis yra mano mažutės dukterėčios mirties kaltininkas, jis nužudė mano seserį, pastūmėjo į savižudybę svainį — tris žmones, kuriuos aš mylėjau labiau už viską, kurie buvo mano namai — mano pasaulis!

Ji kalbėjo labai jausmingai. Taip, ji tikrai Lindos Arden duktė, tos artistės, kuri savo aistringa vaidyba iki ašarų graudindavo pilnutėles žiūrovų sales.

Paskui jau kiek ramiau tęsė:

— Iš visų traukinio keleivių, tur būt, aš viena turėjau rimčiausią priežastį jį nužudyti.

— Bet nenužudėte, madam?

— Prisiekiu, mesje Puaro — ir mano vyras žino, ir taip pat gali prisiekti,— kad nors ir daug kartų norėjau taip padaryti, niekada nesu pakėlusi rankos prieš šį žmogų.

— Aš taip pat,— pasakė grafas.— Duodu garbės žodį, kad praėjusią naktį Helena nebuvo išėjusi iš savo kupe. Kaip jau sakiau, išgėrė migdomųjų. Ji visiškai, absoliučiai nekalta.

Puaro žvilgčiojo čia į vieną, čia į antrą.

— Garbės žodis,— pakartojo grafas.

Puaro papurtė galvą.

— Bet vis dėlto ryžotės pakeisti vardą pase?

— Mesje Puaro,— susijaudinęs rimtai tarė grafas,— pagalvokite apie mano padėtį. Kaip jūs manote, ar galėjau pakęsti mintį, kad žmona bus tampoma po tuos biaurius teismus? Ji nekalta, aš tai žinau, bet ką ji kalbėjo, viskas tiesa — dėl giminystės su Armstrongų šeima ji būtų buvus iškart įtarta. Ji būtų buvus apklausinėjama — gal net areštuota. Kadangi piktas likimas lėmė mums susitikti su tuo Retčetu šiame traukinyje, aš mačiau, jog mums tėra viena išeitis. Prisipažįstu, mesje, kad jums melavau — viską, išskyrus vieną dalyką. Mano žmona praėjusią naktį tikrai nebuvo išėjusi iš savo kupe.

Jis kalbėjo taip įtikinamai, jog sunku buvo prieštarauti.

— Aš nesakau, kad jumis netikiu, mesje,— lėtai tarė Puaro.— Žinau, jūs kilęs iš senos, garbingos giminės. Iš tiesų jums būtų labai sunku, jei žmona būtų įpainiota į tokią nemalonią bylą. Dėl to aš jus užjaučiu. Bet kaipgi vis dėlto paaiškinsite tą faktą, kad grafienės nosinaitė rasta nužudytojo kupe?

— Ši nosinaitė ne mano, mesje,— tarė grafienė.

— Nors joje ir išsiuvinėtas inicialas „H"?

— Taip. Aš turiu panašių nosinaičių, bet jos visai kitaip išsiuvinėtos. Aš, žinoma, suprantu, kad jūs galit netikėti mano žodžiais, bet užtikrinu jus, jog sakau tiesą. Nosinaitė ne mano.

— Tai, gal būt, ją kas nors tyčia ten numetė, kad ant jūsų kristų įtarimas?

Grafienė šyptelėjo.

— Jūs vis tiek norite, kad aš galų gale pripažinčiau, jog nosinaitė mano? Bet iš tiesų, mesje Puaro, ji ne mano.

Grafienės žodžiai skambėjo labai įtikinamai.

— Na, jei nosinaitė tikrai ne jūsų, tai vis tik kodėl pakeitėte vardą pase?

Atsakė grafas:

— Todėl, kad sužinojome, jog pas nužudytąjį rasta nosinaitė su inicialu „H". Mes apsvarstėme šį reikalą dar prieš tai, kol mus iškvietėte. Aš išaiškinau Helenai, kad vos bus pastebėta, jog jos vardas prasideda raide „H", ji bus griežčiausiai apklausinėjama. O juk pakeisti „Heleną" į „Eleną" taip paprasta.

— Jūs, *Monsieur le Comte,* turite tikro kriminalisto duomenų,— sausai ištarė Puaro.— Įgimtas išradingumas ir žūtbūtinis pasiryžimas suklaidinti teisingumo organus.

— Ne, ne, nesakykite šitaip,— grafienė palinko į priekį.— Mesje Puaro, jis tik papasakojo jums, kaip viskas buvo,— iki tol kalbėjusi prancūziškai, ji ėmė kalbėti angliškai.— Aš išsigandau — mirtinai išsigandau, manau, jūs mane galite suprasti. Aš pergyvenau tokį siaubą... tomis dienomis... ir staiga vėl viskas iš naujo. Ir dar būti įtariamai, gal net pasodintai į kalėjimą... Aš tiesiog nežinojau, kur dėtis iš baimės, mesje Puaro. Na, ar galite mus suprasti.

Jos balsas — mielas, gilus, sodrus, maldaujantis — buvo aktorės Lindos Arden dukters balsas.

Puaro niūriai pažiūrėjo į ją.

— Kad aš jumis patikėčiau, madam — o aš nesakau, kad *nepatikėsiu* — jūs turite man padėti.

— Jums padėti?

— Taip. Šios žmogžudystės priežastis glūdi praeityje — tragedijoje, kuri sugriovė jūsų šeimą ir aptemdė jaunystę. Nuveskite mane į tą praeitį, madam, kad aš galėčiau rasti grandį, kuri man viską paaiškins.

— O ką gi jums pasakyti? Visi jie jau mirę,— ir liūdnai pakartojo,— visi, visi mirę — ir Robertas, ir Sonia, ir brangioji Deizė. Ji buvo tokia miela — tokia laiminga — su tokiomis gražiomis garbanomis. Mes visi ėjome iš proto dėl jos.

— Buvo ir dar viena auka, madam. Pasakyčiau, netiesioginė auka.

— Vargšė Sjuzana? Taip, aš pamiršau ją. Policija tardė merginą. Manyta, kad ji įpainiota į nusikaltimą. Gal ir buvo, bet visai nekaltai. Tikriausiai, kam nors išplepėjo, kada Deizė vedama pasivaikščioti. Vargšelė, ji vos neišėjo iš proto tada — taip bijojo, kad ją palaikys už viską kalta.— Grafienė sudrebėjo.— Ir iššoko pro langą. O, kaip baisu!

Ji užsidengė veidą rankomis.

— Kokios ji buvo tautybės, madam?

— Prancūzė.

— Jos pavardė?

— Baisiai kvaila, bet aš niekaip negaliu jos prisiminti — mes visi ją vadinome Sjuzana. Tokia gera, linksma mergina. Ji buvo taip prisirišus prie Deizės.

— Ji buvo mergaitės kambarinė, ar ne?

— Taip.

— O kas buvo auklė?

— Diplomuota medicinos sesuo. Pavardė Stendželberg. Ji taip pat buvo labai prisirišus prie Deizės ir prie mano sesers.

— Dabar, madam, noriu, kad, prieš atsakydama į mano klausimą, gerai pagalvotumėt. Ar čia, traukinyje, matėte kokį pažįstamą?

Ji išplėtė akis.

— Aš? Ne, nieko.

— O kunigaikštienė Dragomirova?

— A, ji. Taip, ją aš pažįstu. Aš maniau, jūs turite galvoje ką nors... ką nors iš anų laikų.

— Šitai aš ir turėjau galvoje, madam. Dabar gerai pagalvokite. Juk nemažai laiko praėjo. Žmogus galėjo pasikeisti.

Helena giliai susimąstė. Paskui tarė:

— Ne, tikrai nieko daugiau iš keleivių nepažįstu.

— O jūsų — tada buvote dar visai jaunutė — ar nebuvo kas prižiūri, moko?

— Taip, teisingai, buvo tokia griežtuolė — mano guvernantė ir kartu Sonios sekretorė. Anglė, tiksliau — škotė. Tokia augalota rusvaplaukė moteris.

— Jos pavardė?

— Mis Fribodi.

— Jauna ar sena?

— Man ji atrodė siaubingai sena. Bet dabar manau, ji turėjo ne daugiau kaip keturiasdešimt. Na, o manimi ir mano tualetais, žinoma, rūpinosi Sjuzana.

— Kas dar gyveno jūsų name?

— Tik tarnai.

— Vadinasi, jūs įsitikinus, tvirtai įsitikinus, madam, kad traukinyje nieko nepažįstate?

— Nieko, mesje. Visiškai nieko,— rimtai atsakė grafienė.

PENKTASIS SKYRIUS

KUNIGAIKŠTIENĖS DRAGOMIROVOS VARDAS

Kai grafas ir grafienė išėjo, Puaro pažiūrėjo į draugus.

— Matote,— tarė jis,— šio to pasiekėme.

— Puikiai suveikėte,— nuoširdžiai pripažino mesje Bukas.— O aš nė nebūčiau pagalvojęs įtarti grafą ir grafienę Andreni. Prisipažinsiu, aš laikiau juos *hors de combat*[1]. Dabar, tur būt, jau nebėra ko abejoti, kad ji įvykdė nusikaltimą? Liūdna. Bet vis dėlto jos, tur būt, nenuteis mirties bausme? Yra lengvinančių aplinkybių. Tikriausiai gaus kelerius metus kalėjimo, ne daugiau.

— Vadinasi, jūs esate įsitikinęs, kad ji nužudė Retčetą?

— Mano mielas, kokios dar gali būti abejonės? Aš maniau, jūs taip ramiai su ja kalbėjotės tik todėl, kad nesusikomplikuotų padėtis tol, kol mus atkas iš tų sniegynų ir bylos imsis policija.

— Vadinasi, jūs netikite grafo žodžiu — garbės žodžiu,— kad jo žmona nekalta?

— *Mon cher,* o ką gi daugiau jis *galėjo* pasakyti? Jis dievina savo žmoną, nori ją išgelbėti! Ir todėl labai įtikinamai meluoja kaip *grand seigneur*[2]. Bet vis tiek tai melas.

— O žinote, man iš galvos neišeina paika mintis, kad tai gali būti tiesa.

---

[1] Negalinčiais to padaryti *(pranc.)*.
[2] Didikas *(pranc.)*.

— Na ką jūs! O nosinaitę užmiršote? Juk čia šuo pakastas.

— O aš anaiptol nesu tikras dėl nosinaitės. Prisimenate, aš visą laiką sakiau, kad tokią nosinaitę galėtų turėti dvi moterys?

— Vis tiek...

Mesje Bukas nutilo nebaigęs žodžio. Vagono gale atsidarė durys, ir į restoraną įėjo kunigaikštienė Dragomirova. Ji ėjo tiesiai prie vyrų, ir šie visi trys atsistojo.

Kunigaikštienė kreipėsi į Puaro, kitų tarsi nepastebėdama.

— Man atrodo, mesje,— tarė ji,— kad pas jus mano nosinaitė.

Puaro triumfuodamas žvilgtelėjo į draugus.

— Šita, madam?

Jis padavė damai mažutį batisto gabalėlį.

— Taip. Jos kampe mano inicialas.

— Bet, madam kunigaikštiene, čia raidė „H",— tarė mesje Bukas.— O jūsų vardas — atleiskite — Natalija.

Kunigaikštienė šaltai nužvelgė jį.

— Taip, teisingai, mesje. Ant mano nosinaičių visada išsiuvinėjamos rusiškos raidės. „H" rusiškai skaitoma „N".

Mesje Bukas suglumo. Šios užsispyrusios senos damos akivaizdoje jis kažkodėl nervindavosi ir nejaukiai jausdavosi.

— Tačiau šįryt, kai klausėme, nepasakėte, kad nosinaitė jūsų.

— Jūs manęs neklausėte,— sausai atkirto kunigaikštienė.

— Prašom sėstis, madam,— pasiūlė Puaro.

Ji atsiduso.

— Ką gi, galiu atsisėsti.

Ji atsisėdo.

— Ponai, nėra prasmės gaišinti laiką. Sekantis jūsų klausimas bus: „Kaip šita nosinaitė atsidūrė nužudytojo kupe?" O aš atsakysiu: „Neturiu supratimo."

— Jūs iš tiesų nežinote?

— Iš tiesų nežinau.

— Atleiskite, madam, bet ar mes galime tikėti jūsų atsakymų teisingumu?

Puaro šiuos žodžius ištarė labai švelniai.

Kunigaikštienė Dragomirova su panieka atsakė:

— Tikriausiai, jūs turite galvoje tai, kad aš jums nepasakiau, jog Helena Andreni — misis Armstrong sesuo?

— Taip, juk jūs tyčia mums pamelavote.

— Pamelavau. Ir, jei reikėtų, vėl padaryčiau tą pat. Jos motina buvo mano draugė. O aš, ponai, esu ištikima savo draugams, savo šeimai, savo luomui.

— Bet, tur būt, nepagalvojote, kad taip pat ištikimai reikia tarnauti ir teisingumui?

— Aš laikau, kad šiuo atveju kaip tik teisingumas — griežčiausias teisingumas — ir laimėjo.

Puaro palinko į priekį.

— Dabar pati matote, madam, kaip man sunku. Štai kad ir dėl tos nosinaitės. Ar aš galiu tikėti jumis? O gal jūs tik gelbstite savo draugės dukrą?

— Dabar aš supratau jus.— Kunigaikštienė niūriai nusišypsojo.— Na ką gi, ponai, šiuos mano žodžius visai nesunku patikrinti. Aš duosiu atelje adresą Paryžiuje, kur siuvinėjamos mano nosinaitės. Parodysite ten šią nosinaitę, ir jums pasakys, kad ji buvo išsiuvinėta pagal mano užsakymą prieš metus. Tai mano nosinaitė, ponai.

Kunigaikštienė atsistojo.

— Ar dar turite man klausimų?

— O jūsų kambarinė, madam, ar pažino nosinaitę, kai mes parodėme jai šį rytą?

— Turėjo pažinti. Ji matė ją ir nieko nesakė? Vadinasi, ji taip pat moka būti ištikima.— Ir linktelėjusi išėjo iš vagono-restorano.

— Štai kaip,— sumurmėjo Puaro.— Aš pastebėjau, kaip kambarinė kažko delsė, kai ją paklausiau, ar nežinanti, kam priklauso nosinaitė. Mat, ji dvejojo, pasakyti, kad nosinaitė jos ponios, ar ne. Bet ar galima tai suderinti su mano pagrindine versija? Taip, galima.

— O, išties, kokia baisi toji senė,— tarė mesje Bukas, padaręs įprastinį gestą.

— Ar ji galėjo nužudyti Retčetą?— paklausė Puaro daktarą.

Šis pakratė galvą.

— Tokių stiprių smūgių — kur peilis perėjo kiaurai per raumenis — jokiu būdu nebūtų galėjęs smogti silpnas žmogus.

— O lengvesnius?

— Lengvesnius, taip.

— Aš galvoju,— tarė Puaro,— apie tai, ką aš jai pasakiau šį rytą: kad stipri jos valia, o ranka — ne. Aš norėjau įvilioti ją į spąstus — pažiūrėti, ar ji žvilgtelės į savo dešinę ar į kairę ranką. Bet ji pažiūrėjo į abi iš karto. Ir labai keistai atsakė: „Taip. Stiprumo jos nestiprios — visiškai. Ir aš net nežinau, džiaugtis dėl to ar liūdėti." Keistas atsakymas. Jis dar kartą patvirtina mano nuomonę dėl šio nusikaltimo.

— Bet neišaiškina klausimo, kas padarė žaizdas kaire ranka.

— Ne. Tarp kitko, ar pastebėjote, kad grafas Andreni 'aiko nosinę dešiniojoje vidinėje švarko kišenėje?

Mesje Bukas papurtė galvą. Jis dar tebegalvojo apie stulbinančius paskutiniojo pusvalandžio atradimus.

— Melas,— sumurmėjo jis,— ir vėl tik melas. Aš tiesiog negaliu atsipeikėti, kiek jie mums primelavo šį rytą.

— Ir tai dar ne viskas,— linksmai tarė Puaro.

— Jūs taip manote?

— Aš būčiau labai nuliūdintas, jei būtų ne taip.

— Mane toks dviveidiškumas tiesiog žudo,— pasakė mesje Bukas.— O jus, atrodo, džiugina,— pridūrė priekaištingai.

— Ir dviveidiškumas turi kai kurių privalumų,— atsiliepė Puaro.— Jeigu melagiui atskleisi tiesą, jis būtinai prisipažins — papraščiausiai iš nuostabos. Reikia tik, kad pats atspėtum *teisingai,* kitaip efekto nebus. Mums tai vienintelis kelias. Aš iš eilės prisimenu keleivius, pergalvoju jos ar jo parodymus ir sakau sau: „Jeigu tas ar ta meluoja, tai *ką* jie meluoja ir dėl *kokios* priežasties? Ir atsakau: *„Jeigu* jis meluoja — įsidėmėkite, *jeigu* — tai tik dėl tokios priežasties ir tokiu klausimu." Šį metodą mes jau labai sėkmingai panaudojome su grafiene Andreni. Pabandysime jį pritaikyti dar keliems asmenims.

— O kas, drauguži, jei jūsų spėjimas pasirodys klaidingas?

— Tada bent vienas žmogus bus visiškai laisvas nuo įtarimų.

— Ak, taip. Išimties metodas.

— Taip.

— Tai ką kviesime sekantį?

— Dabar kviesim šitą *pukka sahib* — pulkininką Arbetnotą.

ŠEŠTASIS SKYRIUS

ANTRASIS INTERVIU SU PULKININKU ARBETNOTU

Pulkininkas Arbetnotas, antrą kartą pakviestas į vagoną-restoraną, atėjo neabejotinai įpykęs. Jo veidas buvo be galo rūstus, kai jis atsisėdo ir pasakė:

— Na?

— Prašom atleisti, kad jus trukdome antrą kartą,— pradėjo Puaro.— Bet aš manau, jog jūs dar kai ką galite mums pasakyti.

— Argi? Aš taip nemanau.

— Pradžiai pažiūrėkite štai į šį šepetėlį pypkei valyti.

— Taip.

— Ar jis ne jūsų?

— Nežinau. Aš jų nežymiu.

— Ar jūs žinote, pulkininke Arbetnotai, kad jūs vienintelis iš STAMBULAS—KALE vagono keleivių, rūkantis pypkę?

— Na, tada, gal būt, šepetėlis mano.

— O ar žinote, kur jis rastas?

— Neturiu nė mažiausio supratimo.

— Jis rastas nužudytojo kupe.

Pulkininkas Arbetnotas pakėlė antakius.

— Ar negalite, pulkininke Arbetnotai, pasakyti, kaip jis ten atsidūrė?

— Jeigu jūs norite paklausti, ar kartais ne aš jį ten pamečiau, atsakysiu: „Ne."

— Ar jūs buvote kada nors užėjęs į misterio Retčeto kupe?

— Aš netgi nesu su juo šnekėjęs.

— Jūs niekada su juo nešnekėjote ir jo nenužudėte?

Pulkininkas vėl sardoniškai kilstelėjo antakius.

— Jeigu taip ir būtų buvę, tai kažin ar aš norėčiau jums pasakoti tą faktą. Bet aš jo *nenužudžiau*.

— Na, gerai,— sumurmėjo Puaro.— Tai neturi reikšmės.

— Atleiskite, nesupratau.

— Aš pasakiau, jog tai neturi reikšmės.

— Štai kaip!— Arbetnotas atrodė sumišęs. Jis sunerimęs pažiūrėjo į Puaro.

— Matote,— tęsė mažasis detektyvas,— šepetėlis pypkei valyti neturi reikšmės. Aš pats galiu sugalvoti mažiausiai vienuolika puikių versijų, kaip jis ten atsidūrė.

Arbetnotas išplėtė akis.

— Aš su jumis norėjau pašnekėti visai kitu klausimu,— tęsė Puaro.— Mis Debenhem, gal būt, jums jau sakė, kad aš nugirdau kelis žodžius, ištartus jums Konjos stotyje.

Arbetnotas nieko neatsakė.

— Ji pasakė: *„Tik ne dabar. Dabar ne laikas. Kai viskas bus baigta. Kai viskas praeis."* Ar jūs nežinote, ką tie žodžiai reiškia?

— Atleiskite, mesje Puaro, bet aš negaliu atsakyti į šį klausimą.

— *Pourquoi?*

— Man rodos, geriau paklauskite pačią mis Debenhem, ką tie žodžiai galėtų reikšti?— sausai atrėžė pulkininkas.

— Aš jau klausiau.

— Ir ji nepasakė?

— Ne.

— Na, tada, man rodos, netgi jums turi būti visiškai aišku, kad aš nepasakysiu nė žodžio.

— Neišduosite damos paslapties?

— Jeigu taip statote klausimą — ne.

— Mis Debenhem man sakė, kad buvo kalbama apie kažkokį asmenišką jos reikalą.

— Tai kodėl jūs netikite jos žodžiu?

— Todėl, pulkininke Arbetnotai, kad mis Debenhem yra labai įtartina asmenybė.

— Niekai,— įsikarščiavo pulkininkas.

— Ne, ne niekai.

— Jūs neturite jokio pagrindo ją apkaltinti.

— O tai, kad mis Debenhem tarnavo sekretore-guvernante pas Armstrongus tuo metu, kai buvo pagrobta mažoji Deizė?

Valandėlę tvyrojo kapų tyla.

Puaro, lyg švelniai priekaištaudamas, palingavo galvą.

— Matote,— tarė jis,— mes žinome daugiau, negu jūs manote. Jeigu mis Debenhem nekalta, kodėl gi ji nuslėpė šį faktą? Kodėl ji man pasakė, kad niekada nėra buvus Amerikoje?

Pulkininkas atsikrenkštė.

— Bet vis dėlto gal jūs klystate?

— Aš neklystu. Kodėl mis Debenhem man melavo?

Pulkininkas Arbetnotas truktelėjo pečiais.

— Jūs geriau paklauskite ją pačią. Man vis dėlto atrodo, kad jūs klystate.

Puaro garsiai šūktelėjo kelneriui. Šis greitai atėjo iš kito vagono.

— Nueikite pas anglę, kuri įsikūrusi vienuoliktoje vietoje, ir paklauskite, ar ji nemalonėtų ateiti čia.

— *Bien, Monsieur.*

Kelneris išėjo. Visi keturi vyrai sėdėjo tylėdami. Pulkininko Arbetnoto veidas atrodė lyg būtų išdrožtas iš medžio — sustingęs, bejausmis.

Kelneris grįžo.

— Dama tuojau ateis, mesje.

— Ačiū.

Po kelių minučių Merė Debenhem įėjo į vagoną-restoraną.

SEPTINTASIS SKYRIUS

MERĖS DEBENHEM ASMENYBĖ

Ji atėjo be skrybėlės, arogantiškai iškėlusi galvą. Nuo kaktos atmesti plaukai, šnervių linija darė ją panašią į figūrą laivo priekyje, laivo, drąsiai neriančio į šėlstančią jūrą. Tą akimirką ji buvo nuostabi.

Jos žvilgsnis trumpam stabtelėjo ties Arbetnotu — bet tik trumpam.

— Jūs norėjote matyti mane?— tarė ji Puaro.

— Aš norėjau jus paklausti, madmuazel, kodėl melavote mums šį rytą?

— Melavau jums? Nesuprantu, ką jūs norite tuo pasakyti.

— Jūs nuslėpėte, kad Armstrongų tragedijos metu gyvenote jų namuose. Jūs man pasakėte, jog niekad nesate buvus Amerikoje.

Puaro pastebėjo, kaip mis Debenhem krūptelėjo, bet vėl iškart susitvardė.

— Taip,— tarė ji.— Tai tiesa.

— Ne, madmuazel, tai melas.

— Jūs nesupratote manęs. Aš norėjau pasakyti, jog tiesa, kad aš jums sumelavau.

— Taip? Vadinasi, jūs šitai pripažįstate?

Ji kreivai šyptelėjo.

— Žinoma. Juk jūs mane demaskavote.

— Ką gi, bent dabar pasidarėte atviresnė, madmuazel.

— Rodos, nieko daugiau man nelieka.

— Na taip, žinoma. O dabar, madmuazel, norėčiau paklausti, kodėl jūs taip išsisukinėjote ir melavote.

— Man rodos, tai visiškai aišku, mesje Puaro.

— Man — ne visiškai, madmuazel.

— Aš turiu pati užsidirbti duoną,— ramiai atsakė ji lygiu, bet griežtu balsu.

— Jūs norite pasakyti...

Ji pakėlė akis ir pažiūrėjo jam tiesiai į veidą.

— O ar jūs, mesje Puaro, nutuokiate, kad sunku susirasti padorią tarnybą ir dar sunkiau joje išsilaikyti? Nejau jūs manote, kad merginą, kuri buvo įpainiota į žmogžudystės bylą ir kurios pavardė, o gal net ir nuotraukos mirgėjo visuose anglų laikraščiuose — kad tokią merginą paims guvernante savo dukterims kokia nors dora pasiturinti anglė?

— Nesuprantu, kodėl gi ne, jei ji niekuo nekalta.

— Ak, nekalta... Ne *kaltumas* čia svarbu — o garsas! Iki šiol, mesje Puaro, man sekėsi gyventi. Aš turėdavau gerai apmokamą, malonų darbą. Ir todėl neketinau be reikalo rizikuoti pasiekta padėtimi.

— Drįstu pasakyti, madmuazel, kad šiuo atveju aš objektyviau nuspręsčiau, buvo ar nebuvo reikalas meluoti.

Ji truktelėjo pečiais.

— Jūs, pavyzdžiui, galėjote man padėti nustatyti kai kurių žmonių asmenybę.

— Ką jūs norite pasakyti?

— Ar galimas dalykas, madmuazel, kad jūs neatpažinote grafienės Andreni, misis Armstrong jaunesniosios sesers, kurią mokėte Niujorke?

— Grafienės Andreni? Ne.— Merė Debenhem papurtė galvą.— Gal jums tai ir atrodys keista, bet aš jos nepažinau. Juk tada ji buvo dar visai mergaitė. Jau praėjo daugiau kaip treji metai. Tiesa, grafienė man pasirodė kažkur matyta, bet aš negalėjau prisiminti kur. Be to, ji tokia egzotiška — niekada nebūčiau pamaniusi, kad tai ta pati mokinukė amerikietė. Aš tik žvilgtelėjau į ją, įeidama į vagoną-restoraną, bet labiau įsidėmėjau jos drabužius, negu veidą.— Merė Debenhem šyptelėjo.— Moterys dažniausiai tik į tai kreipia dėmesį. Na... pagaliau aš juk turėjau savų rūpesčių.

— Jūs neatskleisite man savo paslapties, madmuazel?— Puaro balsas buvo labai švelnus ir reiklus.

Ji tyliai atsakė:

— Aš negaliu. Negaliu.

Ir staiga netikėtai užsidengė rankomis veidą, užsikniaubė ant stalo ir pravirko taip, tarsi jai būtų plyšusi širdis iš skausmo.

Pulkininkas Arbetnotas pašoko ir nerangiai ėmė trypčioti šalia jos.

— Aš... klausykit...— Jis užsikirto ir pasisukęs įsmeigė tūžmingą žvilgsnį į Puaro.

— Aš sutratinsiu visus kaulelius tavo prakeiktame kūne, tu šlykštus neužauga,— iškošė jis.

— Mesje,— bandė protestuoti mesje Bukas.

Arbetnotas pasisuko į merginą:

— Mere... dėl dievo...

Ji pašoko.

— Nieko. Man jau gerai. Ar daugiau aš jums nebūsiu reikalinga, mesje Puaro? Jei prireiks, žinote, kur esu. O viešpatie, kokia aš idiotė — elgiuosi kaip tikra idiotė!

Ji išskubėjo iš vagono-restorano.

Arbetnotas prieš išeidamas dar kartą atsisuko į Puaro.

— Mis Debenhem čia niekuo dėta — visiškai niekuo dėta, suprantate? Ir jeigu jūs dar ją nervinsite ir trukdysite, turėsite reikalą su manimi.

Jis išsiskubino paskui Merę Debenhem.

— Mėgstu įpykusius anglus,— tarė Puaro.— Jie tokie juokin-

gi. Kuo labiau jaudinasi, tuo mažiau kontroliuoja save ir savo žodžius.

Bet mesje Buko nedomino anglo jausmai. Jis buvo tiesiog susižavėjęs draugu.

— *Mon cher, vouz êtes épatant!*[1] — sušuko jis.— Dar vienas stebuklingas spėjimas.

— Tiesiog neįtikėtina, kaip jūs viską ir sugalvojate,— susižavėjęs tarė daktaras Konstantinas.

— O, šį kartą ne mano nuopelnas. Net spėlioti nereikėjo. Grafienė Andreni pati man pasakė.

— *Comment?*[2] Nejaugi?

— Prisimenate, aš ją paklausiau apie guvernantę ar kompanionę. O pats jau buvau tvirtai nusprendęs: jeigu Merė Debenhem įpainiota į šią istoriją, ji tikrai tuose namuose ėjo vienokias ar kitokias pareigas.

— Taip, bet grafienės Andreni apibūdinta moteris nė nepanaši į Merę Debenhem.

— Teisingai. Aukšta, nebejauna rudaplaukė moteris — visiška priešingybė mis Debenhem, ir aš į tai iškart atkreipiau dėmesį. Paskui ji turėjo labai greit pramanyti jos pavardę, ir štai tada nesąmoninga minčių asociacija ją išdavė. Prisimenate, ji pasakė mis Fribodi.

— Na ir kas?

— *Eh bien,* jūs gal ir nežinote, bet Londone yra parduotuvė, kuri beveik iki šiol vadinosi „Debenhem ir Fribodi." Grafienės galvoje visą laiką sukasi pavardė „Debenhem", ji greitai stengiasi sugalvoti kokią nors kitą ir pasako pirmąją, kuri šauna jai į galvą: „Fribodi." Aš, žinoma, iš karto viską supratau.

— Bet juk tai vėl melas. Kodėl ji dabar melavo?

— Matyt — ištikimybė draugams. Ir dar labiau supainioja bylą.

— *Ma foi!*[3] — įtūžo mesje Bukas.— Kodėl šiame traukinyje visi meluoja?

— Šitai,— tarė Puaro,— mes ir pabandysime sužinoti.

---

[1] Brangusis, jūs nepakartojamas! *(pranc.).*
[2] Kaip tai? *(pranc.).*
[3] Šimts pypkių! *(pranc.).*

AŠTUNTASIS SKYRIUS

NAUJI STEBINANTYS ATRADIMAI

— Dabar jau manęs niekas nebenustebins,— pasakė mesje Bukas.— Visiškai niekas! Net jeigu išaiškėtų, jog visi traukinio keleiviai yra buvę Armstrongų šeimynykščiai, aš nenustebčiau.

— Labai gili mintis,— tarė Puaro.— Ar nenorėtumėt išgirsti, kaip ginsis italas — tas, kurį jūs laikėte labiausiai įtartinu?

— Jūs ketinate mums pateikti dar vieną savo pribloškiantį spėjimą?

— Taip.

— Iš tiesų toji byla *kažkokia* antgamtiška,— pasakė daktaras Konstantinas.

— Ne, ji visai paprasta.

Mesje Bukas nusivylęs komiškai skėstelėjo rankom.

— Jeigu tai jums atrodo paprasta, *mon ami*...— Jis nutilo, nerasdamas žodžių.

O Puaro tuo metu paprašė kelnerį pakviesti Antonijų Foskarelį.

Stambusis italas įėjo į vagoną-restoraną, nepatikliai žvelgdamas į susirinkusius. Jo akys nervingai bėgiojo — jis jautėsi kaip sugautas gyvulėlis.

— Ko jums reikia?— paklausė jis.— Daugiau aš jums neturiu ko pasakyti — neturiu, girdite? *Per Dio*...— Jis trinktelėjo kumščiu į stalą.

— Ne, jūs dar turite kai ką pasakyti,— tvirtai tarė Puaro.— Tiesą!

— Tiesą?— Jis sunerimęs žvilgtelėjo į Puaro. Visas jo pasitikėjimas savimi ir geraširdiškumas iškart dingo.

— *Mais oui*. Gal būt, aš ją jau žinau, bet bus vienas taškas jūsų naudai, jeigu mes ją išgirsime iš jūsų paties.

— Šnekate lygiai kaip amerikiečių policininkai. O iš jų tegirdi: „Klok, nieko neslėpdamas..."

— Štai kaip? Vadinasi, jūs jau pažįstamas su Niujorko policija?

— Ne, ne, niekada nebuvau susidūręs! Jie nieko negalėjo įrodyti prieš mane, nors ir labai stengėsi.

Puaro ramiai tarė:

— Jūs turite galvoje Armstrongų bylą, ar ne? Jūs dirbote pas juos šoferiu?

Jo akys susitiko su italo akimis. Ilgšio smarkumas visai išgaravo. Sakytum, balioną kas būtų pradūręs.

— Jeigu žinote, tai kam dar klausiate?

— Kodėl melavote šį rytą?

— Biznio sumetimais. Be to, aš nepasitikiu jugoslavų policija. Ji nekenčia italų. Iš jos teisingumo nelauk.

— O gal kaip tik jūs *būtumėt* gavęs pagal teisingumą!

— Ne, ne, aš neturiu nieko bendro su ta praėjusios nakties istorija. Aš nė karto nebuvau išėjęs iš savo kupė. Tas pailgaveidis anglas gali paliudyti. Aš tikrai neužmušiau to kiaulės Retčeto. Jūs neturite jokių įkalčių prieš mane.

Puaro tuo metu kažką rašė popieriaus lape. Jis pakėlė akis ir ramiai tarė:

— Labai gerai. Galite eiti.

Bet Foskarelis kažko delsė.

— Jūs suprantate, kad tai ne aš? Kad aš su ta žmogžudyste negaliu turėti nieko bendro?

— Aš pasakiau, kad jūs galite eiti.

— Tai suokalbis. Jūs manote primesti man kaltę? Ir viskas dėl to niekšo, kurio jau seniai laukė elektros kėdė! Tiesiog gėda, kad jis tada išsisuko nuo bausmės. Jeigu aš būčiau atsidūręs jo vietoje... jeigu mane būtų areštavę...

— Bet areštavo ne jus. Juk jūs nedalyvavote vaiko pagrobime.

— Ką jūs šnekate! Vargšė mažytė — ji buvo namų džiaugsmas. Ji vadindavo mane Tonijum. O kaip ji mėgdavo sėdėti mašinoje ir laikytis už vairo, tartum pati vairuotų. Visi šeimynykščiai dievino ją! Net policija galų gale tai suprato. Ak, vargšė mažytė!

Jo balsas sudrebėjo. Akyse sužibo ašaros. Jis staiga pasisuko ant kulno ir dideliais žingsniais išėjo iš restorano.

— Pietro! — šūktelėjo Puaro.

Kelneris atbėgo tekinas.

— Švedę, dešimtoji vieta.

— *Bien, Monsieur*.

— Dar viena?— sušuko mesje Bukas.— Ne, tai neįmanoma, tiesiog neįmanoma.

— *Mon cher,* mes juk turime *sužinoti.* Net jeigu galų gale išaiškės, jog visi keleiviai turėjo savų sumetimų nužudyti Retčetą, mes turime juos išsiaiškinti. O kai išsiaiškinsime, iškart rasime ir kaltininką.

— Man galva sukasi,— sudejavo mesje Bukas.

Kelneris, užuojautos kupinas, atvedė Gretą Olson. Ji gailiai verkė. Švedė griuvo į kėdę priešais Puaro, užsidengusi veidą didžiule nosine, ir dar smarkiau paplūdo ašarom.

— Nesijaudinkite, madmuazel. Nereikia taip nusiminti.— Puaro patapšnojo jai per petį.— Tik kelis teisybės žodelius, ir viskas. Jūs buvote mažosios Deizės Armstrong auklė?

— Taip, buvau, buvau,— verkė nelaimingoji moteris.— O, ji buvo tikras angeliukas — tokia miela, tokia patikli mergytė. Visi ją taip mylėjo, buvo jai tokie geri... ir ją pagrobė tas niekšas... ir taip kankino... o jos vargšė mama... ir kita mažytė, kuri taip ir neišvydo pasaulio. Jūs negalite suprasti... negalite įsivaizduoti. Ak, jeigu būtumėt tuo metu tenai buvęs ir pats matęs tą baisią tragediją! Reikėjo man iš ryto jums papasakoti visą tiesą. Bet aš bijojau... bijojau. Aš taip džiaugiuosi, kad tas niekšas negyvas... kad daugiau niekad negalės žudyti ir kankinti mažų vaikų. O, aš negaliu kalbėti... man trūksta žodžių...

Ji duste duso nuo ašarų.

Puaro vis švelniai tapšnojo jai per petį.

— Na, nusiraminkite, juk aš suprantu, viską suprantu. Sakau jums, nesijaudinkite. Daugiau jūsų nieko neklausinėsiu. Pakanka, kad jūs pripažinote tiesą, kurią aš jau žinojau. Aš jums sakau, kad viską suprantu.

Dabar Greta Olson, vis dar nepajėgdama pro ašaras žodžio ištarti, pakilo ir lyg akla, apgraibomis nuėjo link durų. Tarpduryje ji susidūrė su įeinančiu žmogumi.

Tai buvo tarnas — Mastermenas.

Jis priėjo tiesiai prie Puaro ir prakalbo įprastiniu tyliu, bejausmiu balsu.

— Tikiuosi, nesutrukdysiu jūsų, sere. Pagalvojau, geriau ateiti ir pasakyti jums visą tiesą. Karo metu aš buvau pulkininko

Armstrongo pasiuntinys, sere, o po to, Niujorke, jo tarnas. Gailiuosi, kad šį rytą nuslėpiau tą faktą. Aš pasielgiau labai blogai, sere, ir todėl pagalvojau, kad geriau bus ateiti pas jus ir viską prisipažinti. Bet aš tikiuosi, sere, kad jūs neįtariate Tonijaus. Senasis Tonijus, sere, nėra nuskriaudęs nė muselės. Ir aš tikrai galiu prisiekti, kad praeitą naktį jis nebuvo išėjęs iš kupe. Taigi pats matote, sere, jis negalėjo šito padaryti. Tonijus — užsienietis, bet jis nepaprastai švelnus. Ne toks, kaip tie biaurūs banditai italai, apie kuriuos skaitome laikraščiuose.

Jis nutilo.

Puaro įdėmiai pažiūrėjo į jį.

— Tai viskas, ką jūs norėjote pasakyti?

— Taip, viskas, sere.

Mastermenas minutėlę palaukė ir, matydamas, kad Puaro daugiau nieko neketina klausti, dar sekundę pamindžikavęs, tarsi atsiprašydamas, nusilenkė ir išėjo iš vagono-restorano — taip pat tyliai ir nepastebimai, kaip kad atėjo.

— Visa tai dar labiau neįtikėtina, negu *roman policier* [1],— tarė daktaras Konstantinas.

— Sutinku su jumis,— atsiliepė mesje Bukas.— Iš dvylikos vagono keleivių devyni, kaip išaiškinta, turėjo vienokių ar kitokių ryšių su Armstrongų byla. Kas toliau, norėčiau paklausti? Arba tiksliau:— Kas sekantis?

— Aš beveik galiu atsakyti į jūsų klausimą,— tarė Puaro.— Štai ateina mūsų seklys, amerikietis misteris Hardmenas.

— Nejau ir jis ateina prisipažinti?

Nespėjo Puaro nė atsakyti, o amerikietis jau buvo prie jų stalo. Jis supratingai mirktelėjo visiems ir sėsdamasis lėtai pradėjo:

— Paaiškinkite man, kas dedasi tame traukinyje? Pamišėlių namai pasidarė.

Puaro gudriai pažiūrėjo į jį.

— O jūs, misteri Hardmenai, esate tikras, kad nedirbote sodininku Armstrongų namuose?

— Jie neturėjo sodo,— pabrėždamas žodžius, atsakė Hardmenas.

---

[1] Detektyviniai romanai *(pranc.)*.

— Tai gal vyresnysis tarnas?

— Mano manieros netinka tokioms pareigoms. Ne, aš tikrai nebuvau niekuo susijęs su Armstrongų šeima, bet pradedu tikėti, kad esu toks vienintelis visame traukinyje! Kaip jūs tai paaiškinsite? Štai kas man įdomu — kaip jūs tai paaiškinsite.

— Taip, tai iš tiesų kiek netikėta,— ramiai tarė Puaro.

— *C'est rigolo*[1],— išsprūdo mesje Bukui.

— O jūs pats ką galvojate apie nusikaltimą, misteri Hardmenai?— pasiteiravo Puaro.

— Nieko, sere. Tiesiog nieko nesuprantu. Ir neįsivaizduoju, kaip išaiškinti — juk negalėjo jie *visi* būti įpainioti, bet kuris iš jų kaltas — ne mano galvai spręsti. Kaip jūs visa tai sužinojote? Štai ko norėjau paklausti.

— Tiesiog atspėjau.

— Tada, patikėkite, jūs puikus spėjikas. Taip, visam pasauliui garsinsiu, koks jūs puikus spėjikas.

Misteris Hardmenas atsilošė ir susižavėjęs pažiūrėjo į Puaro.

— Atleiskite man,— tarė jis,— bet niekas, pažiūrėjęs į jus, to nepasakytų. Lenkiu savo galvą, iš tiesų.

— Jūs labai malonus, mesje Hardmenai.

— Visai ne. Vertinu pagal nuopelnus.

— Ir vis dėlto,— tarė Puaro,— problema dar ne visai išspręsta. Argi galime tvirtai pasakyti, jog žinome, kas nužudė Retčetą?

— Manęs neskaičiuokite,— tarė misteris Hardmenas.— Aš nieko nesakau. Tiesiog žaviuosi jumis, bet daugiau nieko. O kaip dėl tų dviejų — dar neatspėjote? Senoji amerikietė ir kambarinė? Aš manau, kad jos tai jau tikrai vienintelės nekaltos.

— Jeigu tik jos nepateks į mūsų mažą kolekciją,— nusišypsojo Puaro.— Sakysim, viena kaip Armstrongų ekonomė, kita kaip virėja.

— Ką gi, niekas dabar manęs nebenustebins,— nuolankiai tarė misteris Hardmenas.— Viena aišku, kad čia visi iš proto išėjo... pamišo!

---

[1] Tai juokinga *(pranc.)*.

— O, *mon cher,* jums tiesiog apsuko galvą tie sutapimai,— pasakė mesje Bukas.— Negali jie visi būti įpainioti į žmogžudystę.

Puaro pažiūrėjo į jį.

— Jūs nesupratote,— tarė jis.— Jūs visiškai manęs nesupratote. Na pasakykit, ar žinot, kas nužudė Retčetą?

— O jūs?— atsikirto mesje Bukas.

— Taip,— linktelėjo Puaro,— jau kuris laikas aš žinau. Ir tas taip akivaizdu, jog man tiesiog keista, kad jūs to nepastebite.

Jis pažiūrėjo į Hardmeną ir paklausė:

— O jūs?

Seklys papurtė galvą. Jis smalsiai žiūrėjo į Puaro.

— Aš nežinau,— atsakė jis.— Aš nieko nežinau. Tai kuris gi iš jų?

Puaro minutėlę patylėjo, paskui tarė:

— Būkite malonus, misteri Hardmenai, pašaukite visus čia. Yra du galimi šios bylos sprendimai. Ir aš noriu jums visiems juos atskleisti.

DEVINTASIS SKYRIUS

PUARO PASIŪLO DU SPRENDIMUS

Keleiviai visu būriu atėjo į vagoną-restoraną ir susėdo prie stalų. Visų jų veiduose buvo beveik tokia pati išraiška — laukimas ir baimė. Švedė tebeverkė, o misis Haberd ją ramino.

— Jūs turite susiimti, brangioji. Viskas praeis. Nereikia pulti į paniką. Jeigu tarp mūsų ir yra tas baisusis žudikas, tai visiems aišku, kad ne jūs. Tiktai beprotis galėtų jus įtarti. Sėskitės štai čia, o aš šalia jūsų, ir nieko nebijokite.

Puaro atsistojo, ir jos balsas nutilo.

Miegamojo vagono palydovas mindžikavo tarpduryje.

— Ar leisite man pasilikti, mesje?

— Žinoma, Mišeli.

Puaro atsikrenkštė.

— Damos ir džentelmenai, aš kalbėsiu angliškai, nes manau, kad visi šią kalbą šiek tiek suprantate. Mes susirinkome čia

nustatyti, kas yra Samuelio Edvardo Retčeto, kitaip sakant, Kasečio, mirties kaltininkas. Galimi du šio nusikaltimo sprendimai. Aš juos abu jums išdėstysiu ir paprašysiu mesje Buką ir daktarą Konstantiną nuspręsti, kuris teisingas.

Taigi bylos faktai jums visiems gerai žinomi. Šį rytą misteris Retčetas buvo rastas negyvas — nudurtas peiliu. Žinoma, kad praeitą naktį, dvyliktą valandą trisdešimt septynios minutės, jis dar buvo gyvas, nes pro uždaras duris šnekėjosi su palydovu. Jo pižamos kišenėje aptiktas sulankstytas laikrodis, sustojęs penkiolika minučių antros. Daktaras Konstantinas, apžiūrėjęs lavoną, nustatė, jog nusikaltimas įvykdytas tarp 12 ir 2 nakties. Maždaug pusę pirmos, kaip visi žinote, traukinį sustabdė sniego griūtis. Nuo to laiko *iš traukinio pabėgti buvo neįmanoma.*

Misteris Hardmenas, Niujorko seklių agentūros atstovas (kelios galvos iškart pasisuko jo pusėn), tvirtina, kad niekas negalėjo praeiti nepastebėtas pro jo kupe (Nr. 16, pačiame gale). Todėl mes norom nenorom turime daryti išvadą, jog žudiko reikia ieškoti tik tarp vieno vagono — STAMBULAS—KALE — keleivių. Tokia, sakau, buvo mūsų versija.

— *Comment?* — šūktelėjo apstulbęs mesje Bukas.

— O dabar išdėstysiu dviejų galimybių teoriją. Ji labai paprasta. Misteris Retčetas turėjo priešą, kurio visą laiką bijojo. Jis apibūdino šį priešą misteriui Hardmenui ir pasakė, kad tikriausiai pasikėsinimas į jo gyvybę (jeigu bus mėginama tai daryti) įvyks antrąją naktį, išvažiavus iš Stambulo.

Turiu pasakyti, damos ir džentelmenai, kad iš tiesų misteris Retčetas žinojo daug daugiau, negu pasakė. Priešas, kaip misteris Retčetas ir tikėjosi, įlipa į traukinį *Belgrade arba Vinkovcuose* pro atviras duris, kurias paliko neužsklęstas pulkininkas Arbetnotas ir misteris Mak-Kvinas išėję į peroną pasivaikščioti. Ant savo drabužių jis apsivilkęs palydovo uniformą, be to, turi geležinkeliečių visraktį, todėl lengvai patenka į misterio Retčeto kupe, nors durys užrakintos. Misteris Retčetas nepabunda, nes buvo išgėręs migdomųjų. Tas žmogus jį žvėriškai subado peiliu ir pasprunka pro gretimą misis Haberd kupe. . .

— Taip, teisingai,— linktelėjo galvą misis Haberd.

— Eidamas pro duris, durklą įmeta į misis Haberd prausimosi reikmenų krepšį. Netyčia jis pameta uniformos sagą. Paskui sprunka iš tos kupe į koridorių. Skubiai įgrūda uniformą į kažkieno lagaminą tuščioje kupe ir po kelių minučių, jau apsivilkęs savo įprastais drabužiais, prieš pat traukiniui pajudant, išlipa iš jo pro tas pačias duris, pro kurias buvo įlipęs — šalia vagono-restorano.

Visi lengviau atsiduso.

— O kaip laikrodis?— paklausė misteris Hardmenas.

— Laikrodis kaip tik viską ir paaiškina. Misteris *Retčetas pamiršo Carbrode pavaryti laikrodį valandą atgal.* Todėl jis teberodo Rytų Europos laiką, kuris viena valanda *pralenkia* Vidurio Europos laiką. Vadinasi, misteris Retčetas nužudytas ne penkiolika antros, o penkiolika *pirmos.*

— Bet juk tai absurdas, šitoks aiškinimas nieko neduoda!— sušuko mesje Bukas.— Kas gi tada kalbėjo Retčeto kupe be dvidešimt trijų minučių pirmą? Kalbėti galėjo tik misteris Retčetas arba jo žudikas.

— Nebūtinai. Galėjo būti — na, sakysim, trečias asmuo. Gal būt, kas nors atėjo pasišnekėti su Retčetu ir, radęs jį negyvą, iškart spaudžia skambutį. Bet tuo metu, kaip sakoma, jam širdis nukrenta į kulnus — jis suvokia, kad palydovas gali jį apkaltinti žmogžudyste ir todėl, apsimetęs Retčetu, atsako už pastarąjį.

— *C'est possible*[1],— nenoriai pripažino mesje Bukas.

Puaro pažiūrėjo į misis Haberd.

— Jūs norėjote kažką pasakyti, madam?..

— Aš ir pati nežinau, ką norėjau pasakyti. O kaip jūs manote, ar aš irgi užmiršau pavaryti savo laikrodį atgal?

— Ne, madam. Aš manau, kad jūs pro miegus pajutote, kaip tas žmogus ėjo pro jūsų kupe, o paskui jums pasivaideno, jog yra kupe kažkoks vyriškis, ir tada išsigandusi pabudote ir paskambinote palydovui.

— Teisingai, taip galėjo būti,— pripažino misis Haberd.

Kunigaikštienė Dragomirova įdėmiai žiūrėjo į Puaro.

— O kaip jūs aiškinate mano kambarinės parodymus, mesje?

---

[1] Galimas dalykas *(pranc.).*

— Labai paprastai, madam. Jūsų kambarinė pažino jūsų nosinaitę. Ir kažkaip nevykusiai bandė jus gelbėti. Ji tikrai buvo susitikus tą žmogų, tik anksčiau,— kai traukinys stovėjo Vinkovcuose. Bet mums ji tyčia pasakė mačiusi jį valanda vėliau, nesąmoningai norėdama jums užtikrinti neginčijamą alibi.

Kunigaikštienė linktelėjo.

— Jūs pagalvojote apie viską, mesje. Aš... aš žaviuosi jumis.

Stojo tyla.

Ir tada daktaras Konstantinas staiga trenkė kumščiu į stalą. Visi pašoko.

— Ne!— sušuko jis.— Ne, ne ir dar kartą ne! Toks aiškinimas niekam tikęs. Jis turi daugybę trūkumų. Nusikaltimas įvykdytas ne taip — mesje Puaro puikiai žino.

Puaro smalsiai pažiūrėjo į jį.

— Matau,— tarė jis,— kad reiks jums pateikti ir savo antrąjį sprendimą. Bet neatsisakykite taip greitai ir pirmojo. Gali būti, kad vėliau su juo sutiksite.

Ir jis vėl atsisuko į susirinkusius.

— Galimas ir kitas nusikaltimo sprendimas. Štai jis.

Išklausęs visų keleivių parodymus, aš patogiai atsisėdau, užmerkiau akis ir ėmiau *galvoti*. Kai kurios detalės iškart patraukė mano dėmesį. Aš jas išvardijau savo dviem draugams. Kelias jų aš jau išaiškinau — riebalų dėmę pase ir kitas. Dabar mėginsiu išnarplioti likusias. Pirmiausia ir visų svarbiausia — mesje Buko žodžiai, ištarti man vagone-restorane pirmąją kelionės dieną per pusryčius. Jis man pasakė, kad susirinkusi kompanija įdomi savo „margumu", atstovaujanti visas klases ir tautybes.

Aš sutikau su juo, tačiau vėliau, prisiminęs šiuos ypatingus žodžius, pamėginau įsivaizduoti, kur dar galėtų susirinkti toks įvairus būrys. Ir pats sau atsakiau: „Tik Amerikoje." Tik Amerikoje gali būti tokia įvairių tautybių šeimyna — italas šoferis, anglė guvernantė, švedė auklė, vokietė kambarinė ir taip toliau Tas ir pastūmėjo mane imtis „spėliojimų",— tai yra, paskirti kiekvienam asmeniui atitinkamą rolę Armstrongų dramoje, maždaug kaip režisieriui, skirstančiam pjesės roles. Ir, kaip matote, šitas metodas davė nepaprastai įdomius bei patenkinamus rezultatus.

Aš dar kartą persvarsčiau atskirai kiekvieno keleivio parodymus ir priėjau labai įdomią išvadą. Pradžiai imkime misterio Mak-Kvino parodymus. Per pirmąjį pašnekesį aš juo likau visai patenkintas. Bet per antrąjį pašnekesį jis ištarė keistą frazę. Aš jam papasakojau viską, kaip radau raštelį, kuriame buvo paminėta Armstrongų byla. Tada jis pasakė: „Bet juk"... ir nutilo. O po to tęsė: „Aš turiu galvoje... nejaugi senis galėjo taip neapdairiai pasielgti?" Aš iškart supratau, kad jis ne tai buvo pradėjęs sakyti. *Manau, jog jis norėjo pasakyti: „Bet juk raštelis tikrai buvo sudegintas!* Vadinasi, *Mak-Kvinas žinojo apie raštelį ir jo sunaikinimą,* kitaip tariant, jis arba žudikas, arba žudiko bendras. Štai ir viskas.

Toliau tarnas. Jis pasakė, kad jo šeimininkas, važiuodamas traukiniu, visada vartoja migdomuosius. Galimas dalykas, tai tiesa. Bet argi galėjo Retčetas gerti migdomuosius vakar? Po jo pagalve rastas pistoletas paneigia šį teigimą. Retčetas visą praėjusią naktį buvo pasiruošęs būdrauti. Todėl, jeigu jis ir išgėrė kokių narkotikų, tai pats to nežinodamas. Kas juos pakišo? Matyt, Mak-Kvinas arba tarnas.

Dabar prieiname prie misterio Hardmeno parodymų. Aš tikėjau tuo, ką jis pasakojo apie save tol, kol jis paminėjo, kokiais metodais saugojo misterį Retčetą. Tada supratau, kad visas jo pasakojimas — absurdas. Retčetui apginti buvo vienintelis būdas — praleisti naktį jo kupe arba įsitaisyti tokioje vietoje, iš kur buvo galima visą laiką stebėti kupe duris. Todėl iš šių parodymų aiškiai supratau *viena* — jog *keleiviai iš kitų vagonų Retčeto užmušti negalėjo.* Vadinasi, galutinai paaiškėjo, kad siūlas veda į STAMBULO—KALE vagoną. Tas faktas man pasirodė gana keistas, ir, kadangi iškart paaiškinti jo negalėjau, sprendimą atidėjau vėlesniam laikui.

Dabar jūs, tur būt, jau visi žinote, kad aš nugirdau mis Debenhem ir pulkininko Arbetnoto pašnekesį. Man buvo įdomu, kad pulkininkas Arbetnotas vadino ją „Mere" kaip gerai pažįstamą. Bet paklaustas pulkininkas sakosi su ja susitikęs tik prieš kelias dienas. O aš gerai žinau tokio tipo anglus — net jeigu jis ir būtų įsimylėjęs merginą iš pirmo žvilgsnio, nebūtų užmiršęs etiketo ir mergintų ją iš lėto, neskubindamas įvykių eigos. Todėl aš padariau išvadą, kad mis Debenhem ir pulki-

ninkas Arbetnotas iš tikrųjų gerai pažįstami ir tik dėl kažkokios priežasties apsimeta esą svetimi. Dar viena smulkmena — mis Debenhem iškart suvokė, jog aš noriu pasakyti „tarpmiestinis telefonas" ir pasakė ne anglų, o amerikiečių vartojamą žodį. O juk man tvirtino niekada nebuvusi Amerikoje.

Eikime prie kito liudininko. Misis Haberd mums sakė, kad nuo savo gulto negalėjo matyti, ar durys į gretimą kupe užsklęstos, ar ne, ir todėl paprašė mis Olson jas patikrinti. Jos teiginys būtų visai teisingas, jeigu ji važiuotų kupe Nr. 2, 4, 12, žodžiu, bet kurioje pažymėtoje *poriniu* numeriu, kur skląstis yra po pačia durų rankena; tačiau *neporiniuose* numeriuose, tokiuose, kaip Nr. 3, skląstis yra gerokai *virš* rankenos, ir todėl prausimosi reikmenų krepšys tikrai negalėjo jo užstoti. Taigi aš buvau priverstas padaryti išvadą, kad misis Haberd visą šį incidentą išgalvojo, kad tikrovėje nieko panašaus nebuvo.

Dabar leiskite man pasakyti keletą žodžių dėl *laiko*. Mano nuomone, istorijoje su laikrodžiu tikrai įdomi detalė — vieta, kur jis buvo rastas: Retčeto pižamos kišenė, pati nepatogiausia ir netinkamiausia laikrodžiui laikyti vieta, tuo labiau, kad galvūgalyje yra specialus „kabliukas" laikrodžiui pakabinti. Štai kodėl aš įsitikinau, kad ir laikrodis į kišenę įdėtas tyčia, akims apdumti. Vadinasi, nusikaltimas įvykdytas ne penkiolika antros.

Tai kada? Anksčiau? Tiksliau sakant, be dvidešimt trijų minučių pirmą? Mano draugas mesje Bukas šią prielaidą tvirtina tuo faktu, kad kaip tik tada mane pažadinęs garsus riksmas. Bet jeigu Retčetas išgėrė narkotikų, *jis negalėjo rėkti.* Jeigu jis būtų galėjęs rėkti, tai būtų galėjęs ir kaip nors gintis, o juk jokių kovos žymių neaptikome.

Aš prisiminiau, kad Mak-Kvinas bandė atkreipti mano dėmesį, ir ne vieną, o du kartus (tarp kitko, antrą kartą ypač akivaizdžiai), jog Retčetas nemokėjo prancūziškai. Todėl priėjau išvadą, kad visas tas vaidinimas 12 valandą 37 minutės buvo surengtas specialiai man! O pokštas su laikrodžiu kiekvienam suprantamas — tai įprastas triukas detektyviniuose romanuose. Jie numatė, kad aš šį pokštą *suprasiu* ir, apsidžiaugęs savo paties gudrumu bei prisiminęs, jog Retčetas nemoka prancūziškai, padarysiu išvadą, kad balsas, kurį girdėjau 12 va-

landą 37 minutės, buvo ne Retčeto, kad tuo metu jis jau buvo negyvas. Bet aš esu įsitikinęs, jog tuo metu Retčetas, veikiamas migdomųjų, kietai miegojo.

Bet vis dėlto triukas pavyko! Aš atidariau duris ir pažiūrėjau koridoriun. Ir tikrai išgirdau prancūzišką frazę. O jeigu aš kartais būčiau pasirodęs beviltiškai kvailas ir nesupratęs, ką ji reiškė, iškart būtų buvęs atkreiptas mano dėmesys. Jei būtų reikėję, Mak-Kvinas būtų atvirai pasakęs: „Atleiskite, mesje Puaro, *tai negalėjo būti misterio Retčeto balsas.* Juk jis nemoka prancūziškai."

Taigi, koks tikrasis nusikaltimo laikas ir kas Retčetą nužudė?

Aš manau — bet tai tik prielaida — Retčetas buvo nužudytas maždaug antrą valandą, vėliau, daktaro nuomone, jo nužudyti negalėjo.

O kas nužudė...

Puaro nutilo ir pažiūrėjo į susirinkusius. Jų nedėmesingumu jis negalėjo nusiskųsti. Visų akys buvo įsmeigtos į jį. Stojo kapų tyla.

O Puaro lėtai tęsė:

— Mane ypač nustebino tas faktas, kaip nepaprastai sunku įrodyti atskiro keleivio kaltę, o taip pat kažkoks keistas sutapimas, kad kiekvienu atveju parodymai, patvirtinantys vieno ar kito alibi, buvo išgirsti iš, pasakyčiau, labiausiai „neįtikimo" asmens. Taip, pavyzdžiui, vienas kito alibi patvirtino Mak-Kvinas ir pulkininkas Arbetnotas — du žmonės, kurie, atrodo, jokiu būdu anksčiau negalėjo būti pažįstami. Tas pat su tarnu anglu ir italu; švede ir angle. Aš ir pasakiau sau: „Tai neįmanoma — *visi* jie negali būti įpainioti į nusikaltimą."

Ir tada, ponai, man prašvito akys. Taip, jie iš tiesų *visi* dalyvavo nusikaltime. Kad tiek daug žmonių, susijusių su Armstrongų byla, atsitiktinai patektų į vieną traukinį, ne tik neįtikėtina — tai *neįmanoma.* Tai ne atsitiktinumas, o *apgalvotas sąmokslas.* Aš prisiminiau pulkininko Arbetnoto žodžius apie prisiekusiųjų teismą. Prisiekusiųjų teismas susideda iš dvylikos žmonių — vagone kaip sykis dvylika keleivių. Retčetui smogta dvylika kartų. Išaiškėjo ir man visą laiką ramybės nedavusi

mintis — kodėl tokiu, ne sezono, metu taip perpildytas vagonas STAMBULAS—KALE.

Retčetas išvengė bausmės Amerikoje, nors jo kaltumu niekas neabejojo. Ir man prieš akis iškart stojo pačių suorganizuotas dvylikos žmonių teismas, žmonių, kurie pasmerkė nusikaltėlį mirties bausmei ir kurie, verčiami būtinybės, patys tapo to nuosprendžio vykdytojais.

Ir, kai tik šitą suvokiau, viskas kaip mat stojo į savo vietas. Tarsi tobuloj mozaikoje kiekvienam asmeniui skirta atitinkama vieta. Viskas sutvarkyta taip, kad, įtarimui ant ko nors kritus, kitų parodymai iškart patvirtintų jo nekaltumą ir supainiotų tyrimą. Hardmeno parodymai buvo reikalingi tuo atveju, jeigu būtų įtartas pašalinis asmuo, negalįs užsitikrinti sau alibi. STAMBULO—KALE vagono keleiviams pavojus negrėsė. Menkiausia jų parodymų detalė buvo apsvarstyta iš anksto. Visas nusikaltimas panėšėjo į painų galvosūkį: kiekviena išaiškinta detalė dar labiau apsunkina sprendimą. Kaip kad mano bičiulis mesje Bukas pastebėjo, visa byla atrodo fantastiška, neįtikėtina! Tokį įspūdį ir buvo siekta sudaryti.

Ar šis sprendimas paaiškina viską? Taip. Paaiškina žaizdų pobūdį — kiekviena padaryta kito žmogaus. Suklastotus grasinamus laiškus — sakau, suklastotus, nes jie netikri, parašyti tik, kad liktų kaip daiktinis įrodymas. (Be abejo, *buvo* ir tikrų laiškų, įspėjančių Retčetą, kuriuos Mak-Kvinas sunaikino ir pakeitė kitais.) Paaiškina ir nuo pradžios iki galo melagingą Hardmeno pasakojimą, esą Retčetas jį pasamdęs. Taip pat ir prasimanyto žmogaus aprašymą,— „mažas, tamsiaplaukis, moterišku balsu"— labai patogų aprašymą, nes jis netinka nė vienam tikram miegamųjų vagonų palydovui ir vienodai tinka tiek vyrui, tiek moteriai.

Tai kad Retčetas nudurtas peiliu, iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti keista, bet, geriau pagalvojus, darosi aišku, kad joks kitas ginklas šiomis aplinkybėmis nebūtų toks patogus. Juk durklu gali naudotis ir stiprus, ir silpnas, netgi be jokio triukšmo. Aš manau — nors, gal būt, ir neteisingai,— jog visi žmonės iš eilės ėjo į tamsią Retčeto kupe pro misis Haberd kupe ir smogė! Jie ir patys nežino, kieno smūgis jį iš tikrųjų pribaigė.

Paskutinįjį laišką, Retčeto, matyt, rastą po savo pagalve, jie rūpestingai sudegino. Jei nebūtų likę užuominos apie Armstrongų bylą, nebūtų buvę absoliučiai jokios priežasties įtarti kurį nors keleivį. Viskas būtų buvę palaikyta pašalinio darbu ir vienas ar keli keleiviai būtų tikrai matę, kaip „mažas tamsiaplaukis, moterišku balsu" žmogus Brode išlipo iš traukinio!

Aš tiksliai nežinau, kas atsitiko tada, kai suokalbininkai, traukiniui netikėtai sustojus, suprato, jog ši plano dalis jiems nepavyks. Tikriausiai, skubiai visi pasitarę, vis tiek nusprendė įvykdyti savo kėslus iki galo. Dabar, aišku, ant bet kurio keleivio galėjo kristi įtarimas, bet šiam atvejui jie iš anksto pasiruošė. Beliko tik dar labiau supainioti visą bylą. Nužudytojo kupe pamesti du „įkalčiai"— vienas, inkriminuojantis pulkininką Arbetnotą (kuris turėjo rimčiausią alibi ir kurio ryšius su Armstrongų šeima buvo, tur būt, sunkiausia įrodyti), ir kitas — nosinaitė, inkriminuojanti kunigaikštienę Dragomirovą, kuri dėl savo aukštos padėties, nepaprasto gležnumo ir alibi, patvirtinto jos kambarinės ir palydovo, praktiškai buvo nepakaltinama.

Norėdami mus dar labiau supainioti ir išmušti iš vėžių, į sceną išleido paslaptingą moterį raudonu kimono. — Ir vėl viską suruošė taip, kad aš pats savo akimis pamatyčiau tą moterį. Kažkas su trenksmu atsimuša į mano duris. Aš atsikeliu, iškišu galvą koridoriun ir matau tolstančią moterį raudonu kimono. Tokie sveikai protaujantys žmonės, kaip palydovas, mis Debenhem ir Mak-Kvinas, ją irgi matė. Paskui, tur būt, kažkas, turintis humoro jausmą, įdėjo raudonąjį kimono į mano lagaminą, kol aš klausinėjau žmones vagone-restorane. Kieno tas kimono — aš nežinau. Įtariu, kad grafienės Andreni, nes jos lagaminuose tik prabangus šifono negližė, labiau panašus į rytinę suknelę, negu į chalatą.

Kai Mak-Kvinas sužinojo, kad vis dėlto išliko skiautelė laiško, kuris buvo taip kruopščiai sudegintas, su aiškiai išskaitomu žodžiu „Armstrongai", jis iškart perdavė žinią kitiems. Kaip tik dėl to pasidarė labai pavojinga grafienės Andreni padėtis, ir jos vyras nedelsdamas suklastojo pasą. Ir tai buvo antroji jų nesėkmė.

Jie visi kaip vienas susitarė neigti bet kokius savo ryšius su Armstrongų šeima. Jie žinojo, kad iš karto aš negalėjau išaiškinti tiesos, ir tikėjosi, kad nesigilinsiu į šį reikalą, jei vienas kuris nesukels man įtarimo.

O štai dar viena detalė, kurią reikia panagrinėti. Turint galvoje, kad mano teorija teisinga, o aš visą laiką tikėjau, kad ji *turi būti* teisinga, reikia manyti, jog miegamojo vagono palydovas yra suinteresuotasis asmuo suokalbyje. Bet jeigu taip, tada žmonių jau trylika, o ne dvylika. Ir vietoj įprastinės formulės: „Kuris iš šių žmonių kaltas?" mes turime spręsti klausimą: „Kuris iš šių trylikos žmonių nekaltas?" Taigi kuris?

Aš priėjau labai keistą išvadą. Nusprendžiau, kad nusikaltime nedalyvavo asmuo, kuris atrodo labiausiai įtartinas. Turiu galvoje grafienę Andreni. Aš patikėjau grafo garbės žodžiu, kad jo žmona tą naktį nebuvo išėjusi iš kupe. Ir tada padariau išvadą, jog grafas Andreni, kaip sakoma, pavadavo žmoną.

O jeigu taip, vadinasi, Pjeras Mišelis tikrai buvo vienas iš tų dvylikos. Bet kaip išaiškinti jo vaidmenį? Jis doras žmogus, daugelį metų tarnauja kompanijai, ir sunku patikėti, kad galėtų būti papirktas. Taigi ir Pjeras Mišelis turėjo būti susijęs su Armstrongų byla. Bet tai atrodė neįmanoma. Paskui aš prisiminiau, kad nusižudžiusi Armstrongų mergaitės kambarinė buvo prancūzė. Sakykime, kad ta nelaimingoji buvo Pjero Mišelio duktė. Ir tai viską paaiškina — net ir nusikaltimui parinktą vietą. Ar dar yra tokių, kurių rolė šioje dramoje neaiški? Pulkininką Arbetnotą aš priskyriau prie Armstrongo draugų. Jie tikriausiai kartu kariavo. Lengvai atspėjau ir kambarinės Hildegardos Šmit vietą Armstrongų namuose. Gal būt, aš esu labai ėdrus, nes instinktyviai užuodžiu gerą virėją. Aš paspendžiau jai spąstus, ir ji įkliuvo. Pasakiau, kad žinau, jog ji gera virėja. Ji atsakė: „Taip, visos mano šeimininkės taip sakydavo." Bet, jei tarnauji už kambarinę, iš ponios nesužinosi, ar esi gera virėja, ar ne.

Paskui Hardmenas. Jam niekaip neįstengiau rasti vietos Armstrongų namuose. Pagalvojau, gal kartais jis buvo įsimylėjęs prancūzę merginą. Aš pradėjau su juo šnekėtis apie svetimšalių moterų žavumą ir iškart pasiekiau, ko norėjau. Jo

akyse pasirodė ašaros, nors man apsimetęs pasakė, kad akina sniegas.

Dar liko misis Haberd. O ji, reikia pasakyti, šioje dramoje vaidino svarbiausią rolę. Kadangi jos kupe greta Retčeto, įtarimas pirmiausia kristų ant jos. Viskas suplanuota taip, kad niekas neužtikrintų jai alibi. Suvaidinti tokią be galo paprastos, net kiek juokingos mylinčios amerikietės motinos rolę galėjo tik gera aktorė. Bet juk Armstrongų šeimoje *buvo* tikra aktorė — misis Armstrong motina — Linda Arden, artistė...

Jis nutilo.

Ir tada prabilo misis Haberd — švelniu, sodriu, svajingu balsu, visai nepanašiu į tą, kuriuo kalbėjo visą kelionę. Ji tarė:

— Aš visada mėgdavau komiškas roles. Žinoma, su prausimosi reikmenų krepšiu išėjo kvailai. Tai dar kartą įrodo, kad visada reikia rimtai repetuoti. Mes viską išbandėme važiuodami į čia, o tada aš tikriausiai buvau kupe, pažymėtoje poriniu numeriu. Man ir į galvą neatėjo, kad kitur skląstis gali būti kitoje vietoje.

Ji atsitiesė ir pažiūrėjo Puaro į akis.

— Jūs žinote apie mus viską, mesje Puaro. Jūs nuostabus žmogus. Bet net ir jūs negalite įsivaizduoti, ką mes pergyvenome tą siaubingą dieną Niujorke. Aš buvau pamišus iš sielvarto, tarnai taip pat. Ir pulkininkas Arbetnotas tada viešėjo pas mus. Jis buvo geriausias Džono Armstrongo draugas.

— Jis išgelbėjo man gyvybę kare,— tarė Arbetnotas.

— Tada mes ir nutarėme (gal būt, tai buvo beprotybė), kad mirties bausmė, kurios Kasetis išvengė, turi būti įvykdyta. Mūsų buvo dvylika — tiksliau, vienuolika; Sjuzanos tėvas, žinoma, buvo Prancūzijoje. Pirmiausia mes galvojome traukti burtus, kam nužudyti Kasetį, bet paskui į galvą šovė šis variantas. Antonijus, šoferis, pasiūlė šį planą. O Merė ir Hektoras Mak-Kvinas smulkiai apgalvojo visas jo detales. Jis dievino Sonią... mano dukterį... ir ne kas kitas, o jis mums papasakojo, kaip pinigai padėjo Kasečiui išvengti bausmės.

Daug laiko praėjo, kol viskas iki smulkmenų buvo paruošta. Pirmiausia reikėjo susekti Retčetą. Galų gale Hardmenui tai pavyko. Paskui dėjome pastangas, kad Mastermanas su Hektoru — arba bent vienas jų — pakliūtų pas Retčetą dirbti. Pa-

vyko ir tai. Tada pasitarėme su Sjuzanos tėvu. Pulkininkas Arbetnotas visą laiką tvirtino, kad mūsų turi būti dvylika. Jam atrodė, kad tuomet viskas bus pagal įstatymą. Jis labai nepritarė mūsų planui nudurti Retčetą peiliu, bet sutiko, kad tai išspręs didžiumą mūsų sunkumų. Sjuzanos tėvas noriai prie mūsų prisidėjo. Sjuzana buvo vienintelis jo vaikas. Hektoras mums pranešė, jog Retčetas netrukus grįžta iš Rytų ir važiuos Rytų ekspresu. Kadangi Pjeras Mišelis dirbo kaip tik tame traukinyje, praleisti progą būtų buvę nedovanotina. Be to, nebus įtartas niekas iš pašalinių.

Apie mūsų sumanymą pranešėm ir mano dukters vyrui, ir jis primygtinai prašėsi priimamas važiuoti kartu su žmona. Hektoras patvarkė taip, kad Retčetas važiuotų kaip tik tą dieną, kai budės Mišelis. Mes planavome STAMBULO—KALE vagone užimti visas kupe, bet, nelaimė, vienos niekaip nepavyko gauti. Ji buvo užsakyta kompanijos direktoriaus. „Misteris Heris", žinoma, buvo grynas išmislas. Bet, matote, jeigu Hektoro kupe būtų buvęs koks nors pašalinis, jis būtų labai trukdęs. Ir tada, paskutinę minutę, pasirodėte *jūs*.

Ji truputį patylėjo.

— Na, dabar jūs jau žinote viską, mesje Puaro. Ir ką gi jūs manote daryti? Jeigu viskas turi išeiti aikštėn, ar negalėtumėt suversti visą kaltę man, tik man vienai? Aš ir viena pati būčiau mielai smogus tam žmogui dvylika kartų. Juk jis nužudė ne tik mano dukterį, jos mergaitę ir dar kitą vaiką, kuris galėjo gyventi ir būti laimingas. O, tai toli toli gražu ne viskas: Kasečio aukomis buvo daug vaikų iki Deizės ir dar daugiau būtų buvę ateityje. Visuomenė pasmerkė jį, o mes tik įvykdėme jos nuosprendį. Ir prašau jūsų neįpainioti į visą šį reikalą kitų — atsidavusios sielos žmonių — nelaimingojo Mišelio... Merės ir pulkininko Arbetnoto... jie myli vienas kitą.

Jos nuostabus balsas — gilus, jausmingas, už širdies griebiantis — aidėjo perpildytame vagone, tas pats balsas, kuris kažkada virpino niujorkiečių sielas.

Puaro pažiūrėjo į draugą.

— Jūs — kompanijos direktorius, mesje Bukai,— tarė jis.— Ką jūs pasakysite?

Mesje Bukas krenkštelėjo.

— Mano nuomone, mesje Puaro, jūsų pirmoji versija buvo teisinga, be abejo, teisinga. Aš manau, šį sprendimą mes ir išdėstysime Jugoslavijos policijai. Jūs, daktare, sutinkate?

— Žinoma, sutinku,— atsiliepė daktaras Konstantinas.— O kai dėl medicininės ekspertizės, aš manau — e... aš padariau porą fantastiškų klaidų.

— Taigi,— tarė Puaro.— aš jums išdėsčiau savo sprendimus ir dabar turiu garbę atsistatydinti...

DETEKTYVINĖS LITERATŪROS KARALIENĖ

"Nusikaltimų karalienė", "didžių apgavysčių specialistė", "pirmoji nusikaltimų ledi" - šiais ir kitais epitetais buvo mėginama apibūdinti detektyvų rašytoją Agatą Kristi. Šešiasdešimt septyni jos parašyti detektyviniai romanai ir šimtas septyniolika apsakymų pelnė jai populiariausios XX amžiaus rašytojos laurus.

184 detektyvinės prozos kūriniai, 18 pjesių ir 20 filmų, sukurtų rašytojos kūrinių motyvais, praturtino ir išgarsino A. Kristi. UNESCO duomenimis ji - labiausiai skaitoma visų laikų anglų rašytoja, jos kūriniai išversti į 103 kalbas - keturiolika daugiau, nei V. Šekspyro. Kaip teigia profesorius E.F. Bargainnier knygoje "Švelnus žmogžudystės menas. Agatos Kristi detektyvai", apytikriais apskaičiavimais A. Kristi skaitytojų skaičius siekia du milijardus. Neseniai paskelbti duomenys teigia, jog pati populiariausia pasaulyje ir dažniausiai verčiama knyga yra Biblija. O štai antroje vietoje tarp populiariausių autorių įrašyta Agatos Kristi pavardė...

Rašytojos gyvenimas nėra turtingas įvykiais, nors jame būta ir paradoksalių situacijų. Gimė ji prieš šimtą metų /1891.09.15/ nedideliame Anglijos miestelyje Torkyje. Jos tėvas Frederikas Mileris buvo amerikietiškos kilmės, bet daugelį metų gyveno Anglijoje, todėl nei rašytojos kūryboje, nei jos gyvenimo būde nėra jokių "amerikoniškumo" pėdsakų. Būsimoji rašytoja jau nuo pat vaikystės buvo auklėjama Dikenso ir Valterio Skoto kūrinių dvasia.

Esame įpratę, jog kiekvieno iš mūsų vaikystė susijusi su mokykla. Deja, Agatai Kristi neteko sistemingai mokytis - tik priešokiais. Šią keistoką aplinkybę iš dalies lėmė ir tai, jog būdama dvylikos metų Agata neteko tėvo, o po jo mirties pašliję finansiniai šeimos reikalai neleido būsimajai rašytojai šturmuoti mokslo aukštumų.

Vaikystėje Agata nesvajojo ir apie literatūrinę karjerą. Ją supančioje aplinkoje į rašytojo, kaip, beje, ir kitų meno sričių profesiją buvo žiūrima kaip į paprasčiausią, tegul ir mielą laiko praleidimą...

Nuo pat vaikystės Agata buvo tyli, susimąsčiusi, lėtų judesių ir... švebeldžiuojanti. Su tokiomis toli gražu neprestižinėmis charakterio savybėmis susitaikė namiškiai ir didelių vilčių į Agatos ateitį nedėjo - nebent pasitaikytų neblogas vyras ir santuoka atpalaiduotų juos nuo visų rūpesčių.

Ir vis dėlto būtent neaiški Agatos tartis lėmė jai literatūrinę karjerą. Likusi viena, prie balto popieriaus lapo, ji savo mintis išdėstydavo kur kas sklandžiau ir gyviau, negu jai sekdavosi tai padaryti bendraujant su žmonėmis. Antra vertus, drovumas ir mąslumas paakino ją audringai vaizduotei, kuri vėliau jai pelnė tūkstančius sumanytų psichologinių intrigų ir nepaprastai didelį produktyvumą.

Baigusi medicinos seserų kursus, praktinį savo žinių patikrinimą Agata Kristi sugebėjo įrodyti Pirmojo pasaulinio karo frontuose. Dirbdama ligoninėje, ji akis į akį susidūrė su karo rūstybe. Kiek vėliau Agata šiek tiek mokėsi farmacininko profesijos; šios žinios itin pravertė detektyvinių romanų ir apysakų kūrėjai: kiekvienas nuodų panaudojimo atvejis jos prozoje aprašomas įtikinamai ir, svarbiausia, profesionaliai. Beje, medicinos sesers ir farmacininkės įgūdžius nelauktai teko prisiminti ir... pritaikyti gyvenime: Agata Kristi, jau būdama pagarsėjusi rašytoja, savanore atėjo į frontą Antrojo pasaulinio karo metais...

"Paslaptinga istorija" - taip vadinosi pirmasis Agatos Kristi detektyvas, paskelbtas 1920 metais. Savotiškai įdomi šio kūrinio priešistorija. Sveikdama po ligos, Agata Kristi nuobodžiavo - jai ir pačiai atrrodė beprasmiška lyg niekur nieko "stumti" dienas. Štai tuomet jos motina ir patarė... parašyti detektyvinį apsakymą. Pasiūlymas iškart suintrigavo, juolab, kad vyresnioji Agatos sesuo Madži jau anksčiau rašinėjo apsakymus ir net keletą jų buvo paskelbusi spoaudoje.

- Agata rašys apsakymą? - nusišaipė Madži ir išreiškė didžiulę abejonę dėl būsimos sėkmės. Toks sesers požiūris dar labiau "uždegė" Agatą. Ji pasiryžo žūtbūt sukurti apsakymą ir būtinai neprastesnį už sesers kūrinėlius! Palaimingas pradedančiojo autoriaus polėkis - kas juo nesirgo?!.

Kūrinys iš tiesų buvo parašytas. Po to - pasiųstas vienai leidyklai. Deja... Po to antrai, trečiai, ketvirtai... Ir iš visur - neigiami atsakymai. Pagaliau septintasis leidėjas sutiko. Tačiau debiutas dar nežadėjo "detektyvų karalienės" perspektyvų: leidėjui pavyko parduoti vos du tūkstančius egzempliorių, o Agata Kristi honoraro gavo vos... dvidešimt penkis funtus.

Ir vis dėlto sėkmė atėjo. Jos romanai vienas po kito ėmė rodytis Anglijoje. Netrukus pradėta juos versti į kitas kalbas. O štai neseniai, kaip minėjome, UNESCO paskelbė duomenis, iš kurių paaiškėja, jog šiuo metu tarp verčiamų ir leidžiamų autorių populiariausia pasaulyje (po Biblijos leidimų) yra būtent Agata Kristi.

Nuolatine Agatos Kristi kūrinių palydove tapo mis Marpl. Tai vienas iš mėgstamiausių rašytojos personažų. Kurdama šią pagrindinę kūrinių veikėją, A. Kristi dažnai prisimindavo savo senelę, kuri, kaip teigė rašytoja autobiografijoje, "pati, mylėdama gyvenimą, visur ir visada laukė paties blogiausio, ji tiesiog netikėjo žmonėmis". Mis Marpl charakterio žavesį lemia tai, jog tiesą ir teisingumą ši senutė atskleidžia ne dėka profesinių įgūdžių, o įsiklausiusi į savo sielos balsą.

Iš kūrinio į kūrinį, aiškindamiesi sudėtingas nusikaltimų peripetijas, keliauja ne tik žavioji mis Marpl, o ir populiarusis XX amžiaus seklys Erkiulis Puaro. Savo literatūriniu gyvybingumu ir psichologine nuovoka jis prilygsta kitiems pasaulinės litertūros herojams - Šerlokui Holmsui ir komisarui Megrė. Agatos Kristi kūrinius Puaro lydi jau nuo pat rašytojos literatūrinės veiklos pradžios. Sugalvojusi savo pirmojo detektyvo siužetinę liniją, būsimoji rašytoja bemat suvokė, jog visas tiesas jai padės atskleisti gabus seklys. Kas juo galėtų būti? Ar tik ne tas nedidukas žmogelis su vešliais ūsais, pasiryžęs visuomet ir viską daryti tvarkingai, kruopščiai, į savo vietas sudėliojant ir įvykius, ir faktus? Prisiminusi, jog jos gimtose apylinkėse Pirmojo pasaulinio karo metais gyveno nemaža bėglių iš Belgijos, Agata Kristi nusprendžia, jog vienas iš jų, atsargoje esantis policijos inspektorius ir galėtų būti profesionaliu sekliu. Naujai sugalvotam mažaūgiui personažui ji suteikia skambų vardą Erkiulis (kai kurie literatūros tyrinėtojai šį vardą sieja su Herkulesu).

Daugelį stebino Agatos Kristi produktyvumas. Beveik kasmet ji paskelbdavo ir išleisdavo naują detektyvinį kūrinį. Būdavo metų, kai pasirodydavo net po dvi knygas... Ir vis dėlto atsakydama į anketų

klausimus grafoje "užsiėmimų rūšis" ji rašydavo "žmona"...

Ką gi, jumoras buvo būdingas ne tik gausiems detektyvams, o ir pačiai jų kūrėjai. Su ta pačia švelnia ironija ji prisipažindavo, jog daugelį metų neturėjusi atskiro kabineto; rašiusi visur, kur papuola - miegamajame prie tualetinio stalelio, virtuvėje prie paprasčiausio pietų stalo. Sunkumai iškildavę nebent tada, kai įkyrūs žurnalistai prašydavę parodyti jos darbo vietą ar norėdavę nufotografuoti prie rašomojo stalo...

Ko labiausiai neapkentė ir ką mėgo Agata Kristi? Atsakydama į šį klausimą rašytoja autobiografijoje prisipažino, jog negalinti pakęsti "minios", triukšmingų balsų, triukšmo, ilgų pokalbių, priėmimų, cigarečių dūmų ir apskritai rūkymo, alkoholinių gėrimų, marmelado.

Nepaprastai didelis Agatos Kristi populiarumas ir pavydėtinas jos darbštumas leido manyti, jog rašytoja galėtų tapti milijoniere. Vis dėlto specialistai buvo linkę manyti, jog A. Kristi pajamos nėra didžiulės - jų apskaičiavimu jos turėtų siekti tik 20 milijonų dolerių. Ir koks buvo daugelio nusivylimas, kai rašytoja testamentu paliko turto mažiau nei 250 tūkstančių dolerių. Dar vienas detektytvas?

Kadaise, dar rašytojai esant gyvai, sovietinis žurnalas "Inostrannaja literatura" priekaištavo Agatai Kristi, jog pernelyg ilgai gyvenąs pagarsėjęs seklys Erkiulis Puaro. Ir čia pat žurnalas nurodė tokio herojaus ilgaamžiškumo priežastį: atseit, jis rašytojai uždirbąs didžiulius pelnus. Pelno klausimas, kaip matėme, liko gana miglotas. O štai mylimiausieji Agatos Kristi herojai savo literatūrinę karjerą vis dėlto baigė. Paskutinis romanas apie Puaro, vaizduojantis jo mirtį, pasirodė 1975 metais simboliškai prasmingu pavadinimu "Uždanga". Mis Marpl, tiesa, liko gyva, tačiau paskutinis romanas apie šią žavią senutę išėjo jau po rašytojos mirties. Po jos mirties šviesą išvydo ir Agatos Kristi autobiografija. Mirė rašytoja 1976 metų sausio 12 dieną.

Agatos Kristi kūrybos tyrinėtojas, amerikiečių profesorius E.F. Bargainnier prieš dešimtmetį JAV išleistoje knygoje "Švelnus žmogžudystės menas. Agatos Kristi detektyvai" pažymi, jog rašytoja pripažino detektyvinio žanro formules bei papročius, tačiau sugebėjo sukurti jų nesuskaičiuojamą daugybę - ir įprastinėse žanro ribose, ir už jų. Agata Kristi pirmiausia geniali tuo, kad remdamasi nuo Edgaro Po iki Konan Doilio tobulinta mistifikacijos ir detektyvo formule,

įvairiausiais būdais ir tiek daug kartų savo kūriniuose ją vartojusi, ji vis dėlto išsaugojo nuostabų sugebėjimą paslėpti įkyriai besikartojančius detektyvinio žanro šablonus, techniką bei priemones. Anot profesoriaus, Agata Kristi - tikras detektyvų Dikensas. Kai ji derina visus savojo žanro elementus ir renčia romaną arba apsakymą, visados suranda tik šiai rašytojai būdingo švelnumo, gerumo. Drauge su optimizmu, švelniu bei skvarbiu jumoru tai praskaidrina žmogžudystės ar įtarinėjimų niūrumą. Rašytoja savo skaitytojams spendžia pinkles ir klaidina takus, bet tai nėra pavojinga: ji niekuomet neužgauna, ir skaitytojai niekad nesikamuoja. Nors jos objektas - žmogžudystė, Kristi menas švelnus, - teigia amerikiečių profesorius.

Detektyvinės literatūros karalienė buvo įsitikinusi, jog detektyvai neturėtų būti nei rašomi, nei skaitomi tik dėl žiaurių, sadistinių scenų. Žiaurumas vardan žiaurumo - Agatai Kristi nesuvokiama estetinė kategorija.

Pranas Arlauskas

LIETUVIŲ KALBA IŠLEISTI ŠIE AGATOS KRISTI ROMANAI:

MIRTIS DEBESYSE /1936/
ENDHAUZO PASLAPTIS /1968/
ŽMOGŽUDYSTĖ KALĖ TRAUKINYJE /1969/
MIRTIES SŪKURYJE /1970/
TREČIOJI MERGINA /1971/

Kristi A.

Kr264 Žmogžudystė Kale traukinyje: Detektyv. romanas / Vertė D. Kuisienė; [Baig. str., p. — , P. Arlausko]. — Fotogr. leid. — V.: Židinys, 1990. — p.

ISBN-5-89942-313-7

Detektyviniame romane „Žmogžudystė Kale traukinyje" Erkiulis Puaro — belgas seklys, tarptautiniame eksprese akis į akį susidūręs su žudiku pademonstruoja savo metodo efektyvumą ir išnarplioja visas pinkles, suregztas žmogžudystės metu.

K $\frac{4703010100—003}{„Židinys"—90}$ —90 UDK 820-31

Agata Kristi

ŽMOGŽUDYSTĖ KALE TRAUKINYJE

Romanas

Vertė
DANGUOLĖ KUISIENĖ

Dailininkas
Arvydas Nekrošius

Pasirašyta spaudai 1990.08.15. Leidinio Nr. 3. Formatas 84×108 1/32. Popierius ofsetinis. Ofsetinė spauda. 6,5 sp. l., 10,92 leidyb. l. Reg. Nr. 127. 1990.04.04. Užsak. Nr. 938. Tiražas 100 tūkst. Kaina 2 rb 60 kp.

Spausdino Lietuvos leidybos įmonės „Spauda" spaustuvė
232019 Vilnius, Kosmonautų pr. 60.
Leidykla „Židinys", Vilnius, Vrublevskio 6.

Artėjan... gimimo šimtmečiu... 1976) leidykla "Židiny... pradeda leisti rašytojos kūrinių seriją.

"Nusikaltimų karalienė", "didžių apgavysčių specialistė", "pirmoji nusikaltimų ledi" - šiais ir kitais epitetais buvo mėginama apibūdinti detektyvų rašytoją Agatą Kristi /Christie/. 184 detektyvinės prozos kūriniai, 18 pjesių ir 20 filmų, sukurtų rašytojos kūrinių motyvais, praturtino ir išgarsino A. Kristi. UNESCO duomenimis ji - labiausiai skaitoma visų laikų anglų rašytoja; jos kūriniai išversti į 103 kalbas - keturiolika daugiau, nei V. Šekspyro. Apytikriais apskaičiavimais A. Kristi skaitytojų skaičius siekia du milijardus.

(Pagal prof. E. F. Bargainnier knygą "Švelnus žmogžudystės menas. Agatos Kristi detektyvai", išleistą JAV 1980 metais)

He said now,
tepped out
ssner shou
him."
were four cabins d
boat. Of the two on th
cupied by Dr. Bessner, the
nington. On the starboard sid
by Miss Van Schuyler, and the
Doyle. Her husband's dres
door.
A white-faced steward w
door of Linnet Doyle's cabin.
them and they passed inside.
over the bed. He looked up a
two entered.
"What can you tell us,
ness?" asked Race.
Bessner rubbed his unsha
"Ach! She was shot—sho
—here, just above the ear—t
entered. A very little bullet
two. The pistol, it was held
see, there is blackening here,
Again in a sick wave of
of those words uttered at Assu
Bessner went on: "She
no struggle; the murderer
and shot her as she lay there."
"*Ah! non!*" Poirot cried
chology was outraged. Jacqu
ing into a darkened cabin, p
not "fit," that picture.
Bessner stared at him thr
"But that is what happen
"Yes, yes. I did not mea
was not contradicting you."
Bessner gave a satisfied g
Poirot came up and st
Doyle was lying on her sid